

EGMONT
Fonden

TEENAGERE I FAMILIEPLEJE

– set fra anbragte unge og
plejeforældres perspektiv

Anne Frederiksen

Mette Larsen

Line Klyvø

Teenagere i familiepleje

– set fra anbragte unge og plejeforældres perspektiv

Teenagere i familiepleje
– set fra anbragte unge og plejeforældres perspektiv

Mette Larsen, Anne Frederiksen, Line Klyvø
2012

Center for Familiepleje / Videnscenter for Familiepleje
Socialforvaltningen
Københavns Kommune

Grafisk Tilrettelæggelse: TryKKeriet/Emil Grønkær Svendsen
Tryk: Prinfo

Rapporten er støttet med midler fra Egmont Fonden

Indhold

Forord	5
Resume	6
1. Introduktion	10
2. Undersøgelsens design og metode	17
3. Det retlige grundlag for anbringelse af børn og unge	32
4. Livet i plejefamilien og trivsel	39
5. Normalitet og ensomhed	65
6. Anbringelse af teenagere med etnisk minoritetsbaggrund	77
7. De unges forhold til forældrene, loyalitets-konflikter og samvær	90
8. De unges forhold til forvaltningen og oplevelse af inddragelse	107
9. Plejeforældrenes oplevelse af støtten fra kommunen og deres kontraktvilkår	123
10. Konklusion og anbefalinger	145
Referencer	155
Bilag A: Program for konferencen ”Bedre Teenageanbringelser”	161
Bilag B: Videnscenter for Familieplejes publikationer	162

Forord

Mange personer har hjulpet os i arbejdet med denne rapport. Først og fremmest vil vi gerne sige tak til de mange teenagere, som har valgt at dele deres oplevelse af at bo i en plejefamilie med os. Vi vil samtidig gerne takke de mange plejeforældre, som tilsvarende har valgt at bidrage med deres erfaringer som plejefamilie til teenagere. I har alle haft tillid til, at vi kunne formidle jeres perspektiver og erfaringer på forsvarlig vis. Vi håber at kunne indfri disse forventninger.

Også tak til de anbragte unge i De 4 Årstider og de plejeforældre, som hjalp os med at pilotteste spørgeskemaet.

Vi vil derudover gerne takke deltagerne i vores følgegruppe, som har fulgt arbejdet med rapporten undervejs, og som er kommet med inspirerende og grundig feedback på udvalgte kapitler: Hanne Warming, Turf Böcker Jakobsen, Thomas Haldbo Hansen, Terese Mersebak, Stinne Lau Tvede, Steen Lehmann, Sissa Öhrström, Lise Koch og Gunvor Gornitzka. Desuden tak til Britt Larsen for sparring til undersøgelsens kvantitative del og til Martin Nabil Korsbæk og Kristina Wimberley for god og konstruktiv kritik.

Fra vores arbejdsplads er det særligt: Annette Wittrup Schmidt, Caroline Holt Udesen, Gitte Ørum Madsen, Inge Schouboe Loua, Carsten Kirk Alstrup, Liselotte Reiter, Hanne Folmer Schade og Klaus Wilmann, som vi ønsker at takke for gode input.

Endelig en særlig tak til Egmont Fonden, som har støttet projektet og gjort det muligt for os at fordybe os i dette arbejde.

Mette Larsen, Anne Frederiksen og Line Klyvø, november 2012

Resume

Med denne rapport har vi ønsket at få viden om, hvordan man kan styrke kvaliteten i anbringelser af teenagere i familiepleje, så sammenbrud kan forebygges, og flere unge fremover kan få glæde af at blive anbragt i en plejefamilie. Rapporten tager udgangspunkt i en spørgeskemaundersøgelse blandt samtlige familieplejeanbragte unge og samtlige plejeforældre til unge i Københavns Kommune samt 10 kvalitative interviews med familieplejeanbragte unge fra Københavns Kommune og 10 kvalitative interviews med plejeforældre til teenagere. I interviewene fortæller de unge, hvordan det er at bo hos en anden familie end deres biologiske. Tilsvarende fortæller plejeforældrene, hvordan det er at være plejefamilie til en teenager. Rapporten bygger således på anbragte unge og plejeforældres perspektiver. Der er ikke gennemført interviews med øvrige parter eksempelvis medarbejdere og de unges biologiske forældre.

I rapporten er vi inspireret af den nye barndomsforskning og tesen om, at mennesker kan danne tilknytninger hele livet. Et særligt fokus i rapporten er derfor, hvordan unge, der er anbragt i teenageårene, oplever anbringelsen sammenlignet med unge, der er anbragt *inden* teenageårene. Oplever de teenageanbragte unge at knytte sig til plejeforældrene? I rapporten er vi også optagede af, hvad det betyder for de unges identitet og oplevelse af normalitet, at de bor hos en plejefamilie i stedet for hos deres biologiske familie.

Næsten en tredjedel af de teenageanbragte unge fra Københavns Kommune er anbragt hos personer fra deres slægt eller netværk. En anden interesse er derfor at undersøge, hvad det betyder for de unge, om de bor hos en person fra deres netværk (oftest en slægtning) eller hos en plejefamilie, som de ikke kendte inden anbringelsen. Omkring halvdelen af de familieplejeanbragte teenagere fra Københavns Kommune kommer fra en familie, hvor den ene eller begge forældre er født i Afrika, Asien, Mellemøsten eller Østeuropa. Størstedelen af disse unge er anbragt i etnisk danske plejefamilier. Vi er derfor også optagede af, hvordan teenagere med etnisk minoritetsbaggrund oplever at bo hos en etnisk dansk plejefamilie.

I rapporten har vi også fokus på plejeforældrenes oplevelse af plejeforholdet. Vi ser på, hvordan plejeforældre oplever at have et plejebarn, der er blevet teenager, eller at få et plejebarn, der er teenager ind i familien. Hvilke særlige udfordringer og fordele oplever plejeforældre, der kan være? Hvad gør de for at få det til at fungere? Oplever plejefamilier til plejebørn med etnisk minoritetsbaggrund, at der er særlige udfordringer? Og synes plejeforældrene, at de får den hjælp og støtte fra systemet, som de har brug for?

Rapportens kapitler

I det følgende introduceres de enkelte kapitler kort:

I kapitel I *Introduktion* sætter vi rammen for rapporten. Her beskrives det projekt, "Teenageprojektet"¹, som rapporten er en del af. Teenageprojektet blev med midler fra Egmont Fonden igangsat i 2010 og indeholder udover nærværende undersøgelse en række andre aktiviteter, der blandt andet indbefatter

¹ Projektets fulde titel er "Projekt plejefamilier til teenagere". For nemheds skyld betegner vi i rapporten projektet som "Teenageprojektet" og undersøgelsen, som denne rapport er resultatet af, som "Teenageundersøgelsen".

rekruttering af flere plejefamilier, der er egnede til at modtage teenagere i pleje, etablering af et lukket chatforum for anbragte og tidligere anbragte unge, og en netværksgruppe for anbragte unge. I kapitlet beskrives desuden undersøgelsens praksisnære og forskningsmæssige baggrund.

I kapitel 2 *Undersøgelsens design og metode* kan man læse om det empiriske grundlag for rapporten, den anvendte forskningstype, nemlig aktionsforskning, samt refleksioner over vores rolle som forskere forankret i en kommunal praksis.

I kapitel 3 *Det retlige grundlag for anbringelse af børn og unge* præsenteres relevant lovgivning på området. Det drejer sig primært om lovgivning vedrørende børn og unges inddragelse, lovgivning vedrørende anbringelse i familiepleje og fokus på nære relationer, lovgivning vedrørende anbragte børn og unges samvær, samt lovgivning, der vedrører anbringelse af børn og unge med etnisk minoritetsbaggrund.

I kapitel 4 *Livet i plejefamilien og trivsel* ser vi på, hvordan de unge oplever at bo i familiepleje. Vi har særligt fokus på de unges relation til plejeforældre og andre betydningsfulde personer. I kapitlet ser vi også på plejeforældrenes oplevelse af anbringelsen. Hvilke glæder og hvilke udfordringer er der ved at have en ung i pleje?

I kapitel 5 *Normalitet og ensomhed* undersøger vi de unges oplevelse af normalitet og ensomhed. Føler de anbragte unge sig anderledes end unge, der ikke er anbragt? Er der forskel på unge, der bor i ordinær familiepleje og unge, der bor i netværket? Hvad betyder det for de anbragte unge at møde andre unge i samme situation?

I kapitel 6 *Anbringelse af teenagere med etnisk minoritetsbaggrund* zoomer vi ind på, hvordan unge med etnisk minoritetsbaggrund oplever anbringelsen i en etnisk dansk plejefamilie. Vi ser blandt andet på, hvad minoritetsbaggrunden betyder for disse unge. Samtidig undersøger vi, hvordan plejeforældrene oplever plejeforholdet. Er der særlige udfordringer forbundet med at have en teenager med etnisk minoritetsbaggrund i pleje, og hvordan kan kommunen i givet fald støtte de unge og plejeforældrene?

I kapitel 7 *De unges forhold til forældrene, loyalitetskonflikter og samvær* sætter vi fokus på de unges forhold til deres biologiske forældre og på forholdet mellem de unge, deres forældre og plejeforældre. Vi ser blandt andet nærmere på, hvad forældrene betyder for de unge, og hvordan forholdet mellem forældre og plejeforældre påvirker de unge.

I rapportens kapitel 8 *De unges forhold til forvaltningen og oplevelse af inddragelse* interesserer vi os for, om de unge oplever at være blevet inddraget i beslutninger vedrørende deres egen anbringelse. Føler de unge sig hørt af sagsbehandlere og andre medarbejdere i kommunen, oplever de, at deres ønsker og behov bliver taget alvorligt, og at de får den hjælp og støtte, de har brug for fra forvaltningen?

I kapitel 9 *Plejeforældrenes oplevelse af støtten fra kommunen og deres kontraktvilkår* belyser vi de betingelser, som plejefamilierne arbejder under. Oplever plejefamilierne, at de får den nødvendige hjælp og støtte fra kommunen? Og føler de sig fra kommunens side klædt på til bedst muligt at kunne støtte de unge? Vi ser også nærmere på deres tilfredshed med den kontrakt, de har forhandlet med kommunen. Endelig undersøger vi, om der er forskelle mellem de ordinært godkendte plejefamilier og netværksplejefamiliernes oplevelse af samarbejdet med forvaltningen.

I kapitel 10 *Konklusion og anbefalinger* samler vi op på undersøgelsens hovedkonklusioner og kommer med en række anbefalinger.

Rapportens hovedkonklusioner

Overordnet set konkluderer rapporten, at de unge generelt er glade for at bo i deres plejefamilie. Selvom unge anbragt før teenagealderen generelt er gladere for at bo i deres plejefamilie og føler sig mere knyttet til plejeforældrene end unge anbragt i teenagealderen, er langt de fleste (78 %) af de teenageanbragte unge for det meste glade eller meget glade for at bo i deres plejefamilie. 42 % af de teenageanbragte unge angiver, at en af de personer, de føler sig mest knyttet til, er deres plejemor. Disse resultater tyder på, at det er muligt også for teenageanbragte unge at danne en nær relation til deres plejeforældre.

Selvom mange af de unge trives i deres plejefamilier, er et gennemgående tema for de unge i undersøgelsen, at de føler sig meget anderledes end andre unge. Undersøgelsen viser som noget nyt, at dette for mange unge bunder i, at de synes, det er pinligt, at deres forældre er anderledes end andre forældre, og at de er bange for at blive sat i bås med forældrene. Flere af de unge giver udtryk for, at de mangler ligesindede at dele deres problemer og udfordringer med. Enkelte har stor glæde af at kunne dele deres tanker og bekymringer med søskende, som de kan tale åbent med uden at være bange for at blive "afsløret".

Interviewene med tre unge med etnisk minoritetsbaggrund viser, at også de stræber efter normalitet. Har deres forældre et ønske om, at de skal overholde bestemte regler, for eksempel i forhold til kost eller påklædning, kan det for de unge opleves som noget, der står i vejen for ønsket om at være som deres jævnaldrende kammerater. For plejeforældrene kan det være et vanskeligt dilemma: Støtter plejeforældrene den unge i at træffe sine egne valg, måske i modstrid med forældrenes ønsker, kan de være med til at skabe et modsætningsforhold mellem den unge og forældrene. Forsøger de i stedet at tvinge den unge til at efterleve forældrenes krav og ønsker, modarbejder de måske den unges bestræbelse på at være som kammeraterne.

De interviewede unge i undersøgelsen oplever generelt, at de har langt flere udfordringer og problemer end deres jævnaldrende kammerater. Mange bekymrer sig om forældrene, og loyalitetskonflikter mellem plejeforældre og biologiske forældre kan være opslidende for de unge. Undersøgelsen bekræfter tidligere undersøgelser, der har vist, at der kan være særligt svære og konfliktprægede relationer mellem forældre og plejeforældre i netværksanbringelser. Som noget nyt viser undersøgelsen, hvordan det opleves af de netværksanbragte unge selv.

Over halvdelen af de unge (56 %) synes, at sagsbehandlere og andre fra kommunen altid eller for det meste lytter til de ting, de har at sige i forbindelse med anbringelsen. 18 % oplever, at der engang imellem lyttes, mens 12 % oplever, at der kun sjældent eller aldrig lyttes til deres ønsker og behov. Mange unge ønsker, at sagsbehandlere, plejeforældre og andre voksne omkring dem er mere opmærksomme på deres problemer og hjælper dem, når de har behov for det. Samtidig er det vigtigt for de unge, at de voksne også har blik for de særlige kompetencer, som de udvikler for eksempel som følge af tidligt voksenansvar og mange udfordringer i livet. Det kan være af stor værdi for de unges selvværd at blive mødt med positive forventninger og opleve, at andre lægger mærke til, at der er noget, de er særligt gode til.

For plejeforældrene er det, der har størst betydning for deres tilfredshed med plejeforholdet, at de har mulighed for at få god og relevant supervision i form af råd og vejledning. De økonomiske forhold i ansættelsen har derimod mindre betydning. Såvel ordinært godkendte plejeforældre som

netværksplejeforældre ønsker mere støtte fra kommunen. Særligt netværksplejeforældrene oplyser, at de ikke har fået den nødvendige information, støtte og opkvalificering i forhold til at have en teenager i pleje, og der er en tendens til, at netværksplejeforældre i mindre grad end ordinære plejeforældre oplever at have fået råd, vejledning og supervision, i forhold til hvordan de skal forholde sig til de unges biologiske forældre. Undersøgelsen viser imidlertid ikke, om netværksplejeforældrene reelt har modtaget mindre støtte end de ordinære plejeforældre, eller om deres ønske om yderligere støtte bunder i, at de oplever større udfordringer i plejeforholdet.

I. Introduktion

I dette kapitel sætter vi rammen for rapporten. Her beskriver vi, hvorfor vi i 2010 igangsatte et toårigt vidensprojekt om plejefamilier til teenagere, hvad projektets formål var, og hvordan projektet er forankret. Det samlede projekt består af en række forskellige elementer, som vi ligeledes beskriver i dette kapitel. Et væsentligt element i projektet er en større kombineret kvalitativ og kvantitativ undersøgelse. I kapitlet beskrives undersøgelsens empiriske og forskningsmæssige baggrund og problemstilling, samt forskellige teoretiske indfaldsvinkler, der har inspireret os og danner rammen for undersøgelsen. Afslutningsvis opridser vi undersøgelsens forsknings- og arbejdsopgørelser.

Teenageprojektets forankring og fokus

Teenageprojektet har som overordnet formål at undersøge, hvad der skal til for at udvikle og kvalificere anbringelser af teenagere i familiepleje (ordinær familiepleje og netværkspleje), så flere teenagere fremover kan profitere af denne anbringelsesform, og sammenbrud kan forebygges. Et andet formål har været at få viden om, hvilke kompetencer plejefamilier skal have for at være kvalificeret til at modtage teenagere, og hvordan der fra kommunens side bedst muligt kan støttes op om de unge og plejefamilierne under anbringelsen.

Fysisk er teenageprojektet forankret i Videnscenter for Familiepleje, som er en enhed under Center for Familiepleje i Københavns Kommune. Center for Familiepleje er et center i kommunens socialforvaltning, hvis primære opgave er at rekruttere, godkende og uddanne plejefamilier samt yde plejefamilier råd, vejledning og supervision. I samarbejde med sagsbehandlere fra Socialforvaltningens Børnefamiliecenter København (BFCK) har Center for Familiepleje desuden til opgave at matche børn og unge, der skal anbringes i familiepleje, med egnede plejefamilier. En væsentlig del af Center for Familieplejes opgave er desuden at fungere som videnscenter på området.

Videnscenter for Familiepleje blev etableret i foråret 2007 og bedriver praksisnær forskning og metodeudvikling inden for familiepleje- og anbringelsesområdet. Videnscentrets formål er, igennem produktion og formidling af viden om god praksis inden for området, at bidrage til at styrke kvaliteten i anbringelser af børn og unge. Det er kendetegnende for videnscentrets arbejde, at projekter og indsatser tager udgangspunkt i konkrete problemstillinger i praksis og vender tilbage med konkrete anbefalinger og vejledninger til praksis. Videnscentret arbejder ud fra et børneperspektiv, hvilket blandt andet betyder, at børn og unge inddrages aktivt i alle undersøgelser og projekter.

Projektet udspringer dels af et praksisbehov, identificeret i Børnefamiliecenter København (BFCK), for at anbringe flere teenagere i plejefamilie frem for på døgninstitution og socialpædagogisk opholdssted, dels af de senere års forskning, der giver anledning til at formode, at anbringelse i familiepleje for en del børn og unge er en bedre løsning end anbringelse på en institution.

Teenageprojektet er indledt med en stor undersøgelse, som beskrives i denne rapport. Undersøgelsens empiriske materiale består af to dele. Den ene del udgøres af kvalitative interviews med 10 plejefamilier til anbragte teenagere og 10 familieplejeanbragte unge i alderen 15-21 år, som alle blev anbragt i deres

nuværende plejefamilie, da de var 12-17 år. Undersøgelsens anden del består af en spørgeskemaundersøgelse udsendt til samtlige familieplejeanbragte teenagere i Københavns Kommune og deres plejeforældre. Blandt disse er flere anbragt før teenagealderen. Den samlede undersøgelse vedrører både teenagere anbragt i ordinær plejefamilie og teenagere anbragt i netværkspleje, og inkluderer såvel etnisk danske unge som unge med etnisk minoritetsbaggrund.² (For uddybende information om informanter og metode se kapitel 2).

I gennem de unges og plejeforældrenes egne fortællinger og spørgeskemabesvarelser søger vi at belyse den eksisterende praksis på området, som den opleves af de interviewede parter, og på den baggrund at finde frem til, hvordan det er muligt at udvikle og kvalificere familieplejen som indsats for udsatte teenagere. Hensigten med undersøgelsen er at komme med forslag til forbedringer og konkrete tiltag, der kan styrke Københavns Kommunes indsats på området. I rapporten har vi fokus på de eksempler, der rummer læring - enten fordi de illustrerer en praksis, der er værd at fastholde eller fordi de viser et potentiale for forbedring. For at sikre implementering af undersøgelsens resultater i praksis, skal rapporten afslutningsvis omskrives til en vejledning til kommunalt ansatte medarbejdere og plejefamilier med gode råd og anbefalinger til arbejdet med teenagere i familiepleje.

Et andet element i projektet er rekruttering af plejefamilier, der kan modtage teenagere i pleje, samt efterfølgende opkvalificering af disse og andre plejefamilier, der har teenagere i pleje. Opkvalificeringen skal ske dels via afholdelse af temadage for plejeforældre, dels via kvalificeret råd og vejledning til plejefamilierne. Familieplejekonsulenter i Center for Familiepleje, der varetager den sidstnævnte opgave, skal forinden opkvalificeres i forhold til, hvordan de kan yde råd og vejledning til plejefamilier til teenagere med udgangspunkt i undersøgelsens konklusioner og anbefalinger.

Et tredje vigtigt element i projektet er etableringen af en netværksgruppe for familieplejeanbragte unge, som siden august 2011 har mødtes regelmæssigt for at udveksle erfaringer og få bearbejdet potentielt vanskelige oplevelser og følelser. Gruppen har blandt andet produceret en lille bog, "Når man bor i en anden familie", der henvender sig til andre plejebørn (Center for Familiepleje/Videnscenter for Familiepleje 2012). For at nå ud til andre anbragte unge er der desuden blevet etableret et lukket chatforum for anbragte unge – www.snaKK.nu – hvor de unge i et sikkert og lukket forum mødes virtuelt, fortæller deres personlige historie og debatterer med hinanden.

Projektet skal afsluttes med en større landsdækkende konference, hvor undersøgelsens resultater vil blive præsenteret sammen med andre væsentlige bidrag om bedre teenageanbringelser (se Bilag A for konferencens program).

For at gennemføre de mange forskelligartede elementer i Teenageprojektet, er fire akademisk uddannede medarbejdere og tre studentermedhjælpere fra Videnscenter for Familiepleje samt en familieplejekonsulent involveret.

2 For definition af begreberne "ordinær familiepleje", "netværkspleje" og "unge med etnisk minoritetsbaggrund" se kapitel 2.

Den praksisnære baggrund for undersøgelsen

Det har siden 2009 været en officiel målsætning i Københavns Kommunes strategi for udvikling af arbejdet med udsatte børn, unge og deres familier (i det efterfølgende betegnet Børnestrategien), at anbringelsesmønsteret skal vendes, så flere børn og unge fremover anbringes i familiepleje frem for på døgninstitution (Københavns Kommune 2009). Om Børnestrategien står på kommunens intranet, at den blandt andet udspringer af forskning, der viser, at anbringelser i familie- og netværkspleje ofte er mere stabile, at familiepleje generelt giver børnene og de unge bedre muligheder for at fastholde en nogenlunde normal hverdag med skole, lektielæsning og fritidsaktiviteter, og at det samtidig ofte er lettere for barnet/den unge at holde kontakten til sine biologiske forældre og familie. Børnestrategien skal blandt andet ses i lyset af, at der i Danmark, og ikke mindst i Københavns Kommune, er langvarig tradition for at anbringe særligt teenagere på institution frem for i plejefamilie. Ud af de 360 unge, som i Københavns Kommune var førstegangsanbragte som teenagere i 2010, var kun 38 anbragt i familiepleje. De resterende unge var anbragt på døgninstitution, socialpædagogisk opholdssted eller på eget værelse, hybel, kollegium eller i bofællesskab.

Erfaringsmæssigt ved vi, at det, blandt sagsbehandlere og andre medarbejdere inden for området i Københavns Kommune, ved projektets start var en udbredt holdning og erfaring, at det kunne være svært at anbringe teenagere i familiepleje. Det skyldes blandt andet, at teenagere kan have en række komplekse og vanskelige problemstillinger, som medarbejdere traditionelt vurderer bedst kan håndteres i et institutionslignende miljø. Disse vanskeligheder handler blandt andet om, at de unge angiveligt skulle have svært ved at knytte sig til en ny familie, når de først er blevet så gamle, blandt andet fordi de skader af tilknytningmæssig karakter, som nogle skulle have udviklet, vanskeliggør, at de kan knytte sig til andre. Blandt andre vanskeligheder, der nævnes af medarbejdere, er, at en del unge betegnes som behandlingskrævende, udadreagerende eller selvskadende, og derfor kan være vanskelige at rumme i en almindelig familie. Medarbejdere omtaler desuden hyppige sammenbrud i teenageanbringelser som et problem, og som begrundelse for at undlade at anbringe teenagere i familiepleje. En anden årsag, som nævnes af nogle medarbejdere, er, at det kan opleves som en nemmere og hurtigere løsning på et akut problem med en ung at ringe til en døgninstitution, medarbejderen i forvejen kender, for at høre om der er en ledig plads til den unge, frem for at skulle finde en plejefamilie, der matcher den pågældendes behov. Endelig var der ved projektperiodens begyndelse i Københavns Kommune mangel på plejefamilier, der ønskede og – ifølge familieplejekonsulenter og sagsbehandlers vurdering – havde de rette faglige kompetencer til at blive plejefamilier for teenagere.

Undersøgelsens forskningsmæssige og teoretiske baggrund

Andel af teenageanbragte på landsplan og sammenbrud

I Danmark er det først og fremmest større børn, der anbringes uden for hjemmet. Ud af de 2.807 afgørelser i 2009 om anbringelse uden for hjemmet, vedrørte 68 % børn og unge i alderen 12-17 år (Ankestyrelsen 2010). Denne høje andel afspejler både børn/unge, der anbringes for første gang og børn/unge, der genanbringes et nyt sted.

Ser man i stedet på den aldersmæssige fordeling i forhold til *anbringelsestyper*, var kun 33,8 % af samtlige anbragte teenagere (13-17 år) i Danmark i 2007 anbragt i familiepleje (Holm-Petersen, 2010). De øvrige

62,2 % var anbragt på henholdsvis døgninstitution (26,5 %), opholdssteder og skibsprojekter (25,4 %), kost- og efterskoler (8,4 %) og eget værelse (5,8 %). I både Norge og Sverige var andelen af teenagere (13-17 år) anbragt i familiepleje langt højere, nemlig 71,5 % i Norge og 67,4 % i Sverige (ibid.).

Sammenbrud i anbringelser er et stort og udbredt problem særligt i forbindelse med teenageanbringelser: En undersøgelse fra Det Nationale Forskningscenter for Velfærd (SFI) viste, at 44 % af de unge oplever et eller flere sammenbrud under deres anbringelsesforløb (Egelund et al. 2010b).

Teenagere med etnisk minoritetsbaggrund

Et emne, som vi i Teenageprojektet er særligt optagede af, er, hvorvidt der gør sig særlige forhold gældende i forhold til anbringelse af teenagere med etnisk minoritetsbaggrund. I den forbindelse viste SFI's forløbsundersøgelse af årgang 1995, at børn og unge med etnisk minoritetsbaggrund hyppigere end etnisk danske børn anbringes på institution (Egelund et al. 2008). Ifølge forskerne kan dette delvist forklares med manglen på plejefamilier med etnisk minoritetsbaggrund, hvilket kan gøre det vanskeligt at overholde Børnekonventionens krav om kontinuitet i forhold til barnets sprog, kultur, etnicitet og religion (Hammen & Jensen 2010).

Videnscentrets egen undersøgelse fra 2009 af anbringelse af børn og unge med etnisk minoritetsbaggrund i familiepleje i Københavns Kommune (Larsen 2009) peger imidlertid i retning af, at det ikke nødvendigvis er plejefamiliens etnicitet, tro og baggrund, der har størst betydning for, om den pågældende familie kan være et godt match for den unge; derimod er familiens personlige kompetencer, dens rummelighed i social og kulturel forstand, og dens holdninger i forhold til personer med etnisk minoritetsbaggrund af central betydning. Undersøgelsen viste også, at det er meget forskelligt, hvor meget minoritetsbaggrunden fylder for de anbragte børn og unge. For enkelte fylder den meget, og disse børn kan have et stort ønske om at blive anbragt i en familie med samme etniske baggrund som forældrene. For andre fylder den mindre, og de ønsker måske først og fremmest at blive set og behandlet som danske.

I teenageundersøgelsen har vi fokus på, hvordan de anbragte unge med etnisk minoritetsbaggrund og deres plejefamilier oplever anbringelsen, forholdet til de biologiske forældre og om der er forhold, kommunen bør være særligt opmærksom på. Endelig er vi optaget af, om de unge med etnisk minoritetsbaggrund i særlig grad kæmper med følelser af unormalitet.

Forskning der sammenligner forskellige anbringelsesformer

Der findes ingen danske undersøgelser, der målrettet har undersøgt, hvordan det er muligt at udvikle og kvalificere familiepleje som indsats for socialt udsatte teenagere. Flere undersøgelser har derimod beskæftiget sig med betydningen af forskellige anbringelsesformer for de anbragte børn og unge selv, og meget tyder på, at anbringelse i familiepleje kan gøre en positiv forskel.

I Warmings undersøgelse fra 2005, "Har andre plejebørn det som mig", formidles resultaterne fra Familieplejen Danmarks "Projekt Børnetinget – et talerør for plejebørn", hvor 15 børn i familiepleje er blevet interviewet, og hvor 107 nuværende og tidligere plejebørn har skrevet på internettet om deres liv. Flere af de unge lægger i undersøgelsen vægt på, at det er vigtigt for dem, at det er de samme voksne, de er sammen med hele tiden (Warming 2005). I samme undersøgelse fremhæver unge – hvoraf flere både har erfaring med at bo på døgninstitution og i plejefamilie – at de ikke ønsker at være anderledes end

andre unge, og at de foretrækker at bo hos en plejefamilie, frem for på en institution, fordi de helst vil bo et sted, der minder om en rigtig, normal familie.

En pointe i forskningen, der sammenligner børn og unge anbragt i slægten med børn anbragt i ordinær plejefamilie, er i tråd hermed, at mange slægtsanbragte børn og unge omtaler det som mindre vanskeligt at skulle fortælle omverdenen, at de bor hos for eksempel en mormor eller en moster end at skulle fortælle, at de bor hos en plejefamilie, som de ikke er i familie med, fordi de derved, i deres egne øjne, er mindre afvigende (Egelund, Jakobsen & Steen 2010a, Näslund 2002). Slægten opleves som mere normal. Denne forskning peger også på, at der ofte er en tilknytning mellem den unge og slægtsplejeforældrene inden anbringelsen formelt godkendes, og at den unge i flere tilfælde allerede er flyttet ind hos familien inden godkendelsen. Dette kan også have betydning for de unges oplevelse af, at slægtspleje er mere normalt.

Tilsvarende betones i andre undersøgelser, at en væsentlig faktor for et godt anbringelsesforløb er barnets eller den unges mulighed for at etablere nære og stabile voksenrelationer i et trygt omsorgsmiljø (Andersen & Nielsen 2005, Egelund et al. 2009). Det fremgår endvidere af SFI's forskningsoversigt om anbragte børn og unge fra 2009, at den ramme, som plejefamilieanbringelser udgør, kan være medvirkende til at opfylde barnets eller den unges behov for nære relationer. Børn og unge på institution har ikke de samme muligheder som børn og unge i plejefamilie for at knytte sig til bestemte og tilstedeværende voksne, idet personalet på institutioner kun er til stede i begrænsede perioder, går på barsel, holder ferie, skifter job osv. Denne forskning, som blandt andet er inspireret af tilknytningsteori (se nedenfor), har haft indflydelse på arbejdet med Barnets Reform, der trådte i kraft i januar 2011. Barnets Reform prioriterer familieplejeområdet og understreger anbragte børns ret til netværk for at tilgodese anbragte børns ret til nærhed og omsorg (se kapitel 3).

I Teenageundersøgelsen er vi inspireret af ovennævnte forskning. Teenageundersøgelsen beskæftiger sig ikke med døgninstitutionsanbringelser og forsøger heller ikke at vurdere, hvilken anbringelsesform, der har bedst effekt for teenagere. Vi er derimod optaget af, hvordan unge anbragt i henholdsvis ordinær familiepleje og netværkspleje oplever deres relation og tilknytning til plejefamilien, ligesom vi er optaget af, om unge i netværkspleje kæmper lige så meget med følelser af at være anderledes og unormale, som unge anbragt i ordinær familiepleje. Emnerne er relevante, fordi vi med undersøgelsen ønsker at belyse, hvordan teenageanbragte unge trives i deres plejefamilier, og hvad der kan gøres for at øge trivsel. Føler de unge sig unormale og ensomme, kan det gå ud over deres selvværd og føre til mistrivsel, både mens de bor hos plejefamilien og senere hen i livet. Det er derfor vigtigt at finde ud af, hvad der kan gøres for at støtte op om de unge, så de kan få bearbejdet vanskelige følelser og komme ud af potentiel ensomhed, ligesom det er relevant at få viden om, hvad plejeforældrene kan gøre for at hjælpe de unge bedst muligt.

Andre teoretiske inspirationskilder – tilknytningsteori og ”det nye barndomssyn”

Diskussionen om anbragte børns behov for tryghed, omsorg og få, nærværende voksne, som de kan knytte sig til, er inspireret af tilknytningsteori. Ifølge tilknytningsteorien er nære, stabile og omsorgsfulde relationer af afgørende betydning for, at et menneske trives i livet både på kort og på længere sigt. Tilknytningsteori opererer med såkaldt ”sunde/trygge” og ”usunde/utrygge” tilknytninger og peger på, at utrygge tilknytninger i barndommen kan få konsekvenser langt ind i voksenlivet med risiko for udvikling af personlighedsforstyrrelser og psykisk sygdom (Bowlby 1988).

Hvor tilknytningsteori er optaget af betydningen af trygge tilknytninger med henblik på at sikre barnet mod forstyrrelser i voksenlivet, er det nye barndomssyn (James, Jenks & Prout 1997, Klyvø 2011, Sommer 2006, Warming 2011a), der udspringer af nyere barndomsforskning, også optaget af trivsel, sundhed og behovsopfyldelse i børns liv *her og nu*. Det nye barndomssyn er blandt andet kendetegnet ved at se børn som aktive og relativt kompetente individer fra fødslen (Sommer 2006). Det nye barndomssyn problematiserer universelle udviklingspsykologiske teorier om børn, eksempelvis de tidlige tilknytnings- og objektrelationsteoriens antagelse om, at den tidlige relation mellem barn og primær omsorgsgiver er altafgørende for barnets fremtidige voksenliv. Samtidig udvikler og nuancerer den nye barndomsforskning tilknytningsspektivet ved at pege på, at mennesket kan danne tilknytning hele livet igennem, og at senere tilknytninger kan have stor betydning for rehabiliteringen af evnen til positiv tilknytning til andre mennesker.

Forskning inden for resilience (modstandsdygtighed) viser i tråd hermed, at en vigtig voksen kan gøre en forskel i et udsat barn eller ungs liv. Resiliencforskningen er optaget af barnets samspil med miljøerne omkring det, samt hvilke faktorer i omverdenen der kan virke resiliencefremmende (Gulløv 1999, James og Prout 1990, Kampmann 1998, Sommer 2006, Stern 2000, Warming 2001). Med det nye barndomssyns påpegning af, at barndommen betyder noget i sig selv – at det handler om at varetage børn og unges behov og trivsel her og nu, ikke kun i et langsigtet udviklingsperspektiv – er vi samtidig optaget af at undersøge, om de tilknytningmæssige relationer, de unge tilbydes under anbringelsen, også af de unge selv opfattes som gode og brugbare netop nu (Qvortrup 1993, Warming 2011b).

I forlængelse heraf ser vi på, om de teenageanbragte unge har knyttet sig til deres plejefamilier, selvom de først er blevet anbragt i en sen alder, ligesom vi interesserer os for de unges relationer til både forældre, søskende og andre i deres netværk, og hvordan de spiller ind i forhold til anbringelsen.

Forskningens aftryk på undersøgelsens design

Med ovenstående bliver det således klart, at undersøgelsen også har nogle forskningsmæssige og teoretiske inspirationskilder, der i nogen grad har sat deres aftryk på designet. Først og fremmest gennem fokus på begrebet tilknytning og den nye barndomsforskning samt det børnesyn, der udspringer heraf. Disse perspektiver reflekteres i spørgeguides og valg af metode (se kapitel 2), kvalitative som kvantitative, men har ikke været styrende for alle de temaer, spørgeguiderne er konstrueret over. I interviewene har både plejeforældre og de unge fået lov til at fortælle om det, der var vigtigt for dem selv.

Vi er ligeledes blevet inspireret af anden forskning, både nationale og internationale undersøgelser på anbringelsesområdet, og disse undersøgelser har alle givet os viden og input, der har inspireret og kvalificeret vores (forsknings)spørgsmål og interviewguides i forhold til de forskellige emner, vi belyser i undersøgelsen. En række af de undersøgelser, der har fungeret som inspiration og baggrundsviden, præsenteres løbende i de enkelte kapitler i rapporten. De bidrager til at kontekstualisere analyserne og fungerer som oplæg til diskussion og validering af analysernes resultater.

Inspirationen fra det nye barndomssyn afspejles blandt andet i vores interesse for at undersøge de unges egne perspektiver på deres liv. Det leder os videre ind i diskussionen om, hvordan vi bedst muligt kan gøre dette. Det er en væsentlig metodisk bestræbelse i denne undersøgelse at søge så vidt muligt at forstå de unge. Dette mener vi primært bliver muligt gennem dialog og samtale med de unge. Det er ved at lytte til de unges egne fortællinger, at de unge bliver aktører i deres eget liv – at de får en stemme. Ved

brug af aktiv lytten, empati og nærvær i samtalen søger vi at hjælpe de unges fortællinger på vej. Men de unge gives stemme på forskellig vis: Også gennem spørgeskemaundersøgelsen får de mulighed for at give deres mening til kende.

Forsknings- og arbejdsspørgsmål

Som beskrevet indledningsvis er projektets overordnede formål at få viden om, hvordan man kan udvikle og kvalificere anbringelser af teenagere i familiepleje med udgangspunkt i de unges behov. Derudover ønsker vi at undersøge, hvilke kompetencer plejefamilier skal besidde for at være kvalificerede til at modtage teenagere, og hvordan kommunen bedst muligt kan støtte op om de unge og plejefamilierne under anbringelsen. Disse spørgsmål har vi i undersøgelsen søgt afdækket igennem en række forsknings- og arbejdsspørgsmål, som vi belyser i rapportens enkelte kapitler. Spørgsmålene lyder:

- Føler de anbragte unge, at de bliver en del af den nye familie, og hvad betyder det for deres oplevelse af anbringelsen? Hvilke relationer oplever de unge selv som betydningsfulde? Og hvilken rolle spiller de unges alder på anbringelsestidspunktet for de unges oplevelse af tilknytning til familien?
- Er følelser af unormalitet og ensomhed et problem blandt de anbragte unge, og hvad kan der i givet fald gøres for at modvirke dette? Hvem betror de unge sig til, når de har problemer?
- Er der særlige udfordringer og problemstillinger, når unge med etnisk minoritetsbaggrund anbringes i plejefamilier, og hvordan kan disse i givet fald forebygges?
- Hvilken rolle spiller de biologiske forældre for de unge under anbringelsen, og hvilken betydning har forholdet mellem forældre og plejeforældre for plejeforholdet og den unges trivsel under anbringelsen?
- Hvilken oplevelse har de unge af mødet med forvaltningen? Føler de sig hørt og inddraget? Og hvad betyder det for de unge?
- Hvordan oplever plejeforældrene samarbejdet med kommunen? Er de tilfredse med deres ansættelsesvilkår, og hvordan påvirker det plejeforholdet?

To gennemgående temaer, som vi løbende interesser os for, er betydningen af de unges alder på anbringelsestidspunktet, og den betydning det har for de unge, om de anbringes i en ordinær plejefamilie eller hos personer fra deres netværk, som de kender i forvejen.

I næste kapitel uddyber vi, hvilke metoder vi har anvendt for at undersøge de forskellige spørgsmål, samt hvem vi har talt med og hvordan.

2. Undersøgelsens design og metode

I dette kapitel beskriver vi undersøgelsens design og metode. Først introducerer vi undersøgelsens design – en kombination af kvalitative og kvantitative metoder, og den forskningstype, vi har anvendt, nemlig aktionsforskning. Så følger refleksioner over vores rolle som forskere, der er forankret i en kommunal praksis. Derefter beskriver vi først den kvalitative del af undersøgelsen: Metode, udvælgelse af informanter og gennemførelse af de kvalitative interviews samt anonymisering. Dernæst den kvantitative del af undersøgelsen: Svarprocent og frafaldsanalyse blandt såvel de unge som plejeforældrene, og målgruppebeskrivelse for de personer, der valgte at deltage i undersøgelsen.

Undersøgelsesdesign

Undersøgelsen er baseret på data fra henholdsvis en række kvalitative interviews og en kvantitativt struktureret spørgeskemaundersøgelse med unge anbragt i netværkspleje og ordinær familiepleje (definition følger) samt plejeforældre til teenagere.

Med de kvalitative interviews kan man fokusere på det specifikke og komme i dybden. Denne tilgang muliggør en dybere forståelse af en aktuel problemstilling, som den pågældende informant oplever den, men siger ikke nødvendigvis noget om, hvor udbredt en bestemt problemstilling er.

Den statistik, der laves på baggrund af den kvantitative spørgeskemaundersøgelse, har til formål at kortlægge og afdække i bredden. Her er det muligt at se på alle individer inden for målgruppen, og det er derfor det gennemsnitlige, der er i fokus. Desuden er spørgeskemaundersøgelsen med til at understøtte de kvalitative interviews i den forstand, at vi her kan se, hvor udbredte de problemstillinger og tendenser, vi finder i interviewene, er.

De unge, der deltager i undersøgelsen, er alle 15 år eller derover. Som udgangspunkt kan unge på 15-17 år selv give samtykke til dataindsamling i interviews eller spørgeskemaundersøgelser. Det er dog en forudsætning, at der informeres om, hvad oplysningerne skal bruges til, og at samtykket er "klart og utvetydigt". Derfor har vi i undersøgelsen valgt udelukkende at henvende os til unge, der er fyldt 15 år. I den indledende skriftlige kontakt til de unge, hvor vi fortalte om undersøgelsen og opfordrede dem til at deltage, gjorde vi i spørgeskemaundersøgelsen samtidig opmærksom på, at vi også havde kontaktet deres plejeforældre. Ved de kvalitative interviews var det op til de unge selv at bestemme, om deres plejeforældre skulle kontaktes med henblik på interview. Ved både interviews og spørgeskemaundersøgelse blev såvel de unge som plejeforældrene garanteret, at alle oplysninger ville blive behandlet fortroligt.

Slægtsplejefamilier, netværksplejefamilier, ordinære plejefamilier og familiepleje

Vi skelner i rapporten imellem det, vi betegner som "slægtsplejefamilier", "netværksplejefamilier", "ordinære plejefamilier" og "familiepleje":

Med "slægtsplejefamilier" refererer vi til familier, der er i slægt med det anbragte barn/den anbragte unge, og hvor den slægtsbaserede relation imellem familien og barnet/den unge har været afgørende for, at barnet/den unge blev anbragt hos netop denne familie.

"Netværksplejefamilier" er en overbetegnelse, der inkluderer slægtsplejefamilier og andre personer fra barnets/den unges eksterne netværk, som har en personlig relation til den unge forud for anbringelsen, men som ikke er i familie med den unge.

"Ordinære plejefamilier" derimod, har *ikke* en personlig relation til barnet/den unge forud for anbringelsen og kender som regel ikke den unge inden anbringelsen.

Betegnelsen "familiepleje" er en overbetegnelse, der inkluderer såvel de "ordinære plejefamilier" som "slægts- og netværks plejefamilier".

I vores materiale har vi kun få eksempler på unge, der er anbragt i det eksterne netværk, og kun få eksempler på plejeforældre, der har en personlig relation til den unge, uden at de er i familie. Langt de fleste unge, der bor i netværket, bor således i slægten. Overbetegnelsen "netværksplejefamilier" dækker derfor hovedsageligt over slægtsplejefamilier, men inkluderer også enkelte familier, hvor plejeforældrene og den unge forud for anbringelsen havde en relation uden at være i familie med hinanden.

Aktionsforskning

Teenageundersøgelsen er som nævnt forankret i Videnscenter for Familiepleje og har til hensigt at kortlægge den eksisterende praksis på området, som den opleves af teenageanbragte unge og plejefamilier til teenagere i Københavns Kommune, for på denne baggrund fremadrettet at kunne forbedre kommunens indsats på området. Denne type forskning kaldes også aktionsforskning. Den væsentligste forskel mellem aktionsforskning og andre forskningsformer er, at aktionsforskning bevidst har til hensigt at igangsætte forandringsprocesser og at anvende den viden, der produceres undervejs, til at styre forskningen (Kildedal 2005). I aktionsforskning er det ikke et mål, at forskeren skal forsøge at distancere sig fra den praksis, der undersøges. Målet er derimod at finde konkrete løsninger på praktiske problemer, for derigennem at opnå en direkte påvirkning af forskningsområdet. Den viden, som nærværende undersøgelse har resulteret i, er løbende omsat til praktiske interventioner, for eksempel i form af en kursusdag for plejefamilier, der har teenagere i pleje, og i form af en ny tilgang til at rekruttere og godkende plejefamilier til teenagere. Derfor har praksis på området i Københavns Kommune ændret sig undervejs i processen, og der vil i rapporten blive beskrevet forhold og problemstillinger, som har ændret sig siden gennemførelsen af interviewene.

Forskernes rolle og forankring

Teenageundersøgelsen er gennemført af tre personer, der alle er ansat i Videnscenter for Familiepleje. Mette Larsen og Line Klyvø er henholdsvis leder af videnscentret og projektleder og har baggrund i henholdsvis antropologi og sprog- og kulturmødestudier. De har forestået den kvalitative del af undersøgelsen. Anne Frederiksen, der er projektleder i videnscentret, er uddannet sociolog og har stået for den kvantitative del af undersøgelsen. To studentermedhjælpere har bistået Anne Frederiksen: Annette Wittrup Schmidt og Caroline Holt Udesen.

Både Mette Larsen og Line Klyvø har i starten af deres ansættelse været en del af det praktiske arbejde med at rekruttere og godkende plejefamilier, der gennemføres i Center for Familieplejes faglige afdeling.

Videnscentret søger at bedrive forskning af høj kvalitet med det formål at bidrage til at forbedre og forandre praksis – også den praksis, videnscentret i et mindre omfang er en del af. Vi erkender, at opdraget til undersøgelsen ikke er neutralt, og at vi ikke kan hævde at have en udenforståendes position, idet vi jo netop også indgår i og er en del af det system, vi beskriver og analyserer i rapporten. Dette er heller ikke et mål for forskningen. Derimod søger vi løbende at forholde os bevidst og kritisk også til den praksis, der udspringer af Center for Familieplejes arbejde.

Den kvalitative del af undersøgelsen

Metode

De individuelle kvalitative interviews er baserede på semistrukturerede interviewguides, som gav mulighed for undervejs at stoppe op og uddybe emner, som informanten ønskede at tale mere om, eller som interviewer fandt særligt relevante. I de kvalitative interviews er det centralt, at intervieweren stiller åbne, ikke ledende spørgsmål. Som interviewer forsøger man at nærme sig informantens synspunkter og livsverden ved at tage udgangspunkt i de begreber og vendinger, som informanten selv bringer på bane, samtidig med at man forsøger at undgå at stille ledende spørgsmål³.

Netværkskort

Som beskrevet i kapitel I har vi i undersøgelsen en særlig interesse for de unges relationer og tilknytning til såvel plejefamilien som øvrige personer i deres netværk. For at afdække dette valgte vi både i interviewene med de unge og med deres plejeforældre at anvende netværkskort som metode. Et netværkskort er en grafisk fremstilling af et menneskes personlige, sociale verden, der på en nem og overskuelig måde afspejler relationerne omkring en person (Bressendorff & Larsen 2011, Hessle 1995).

Indledningsvist tegnede vi en cirkel på et stykke papir. Herefter skrev vi den unges navn i cirkelens midte. Vi opfordrede dernæst den unge til selv at indtegne alle de personer fra den unges netværk, som havde betydning for den unge selv – eksempelvis forældre, plejeforældre, venner, søskende og skolelærere. De personer, som den unge havde en nær og betydningsfuld relation til, skulle placeres tæt på centrum, mens personer, som var mindre betydningsfulde, skulle placeres længere væk.

³ Se for eksempel Kvale 1997, Spradley 1979.

Tilsvarende bad vi plejeforældrene om at tegne et netværkskort, der afspejlede hvordan de oplevede den unges relationer. I praksis tegnede vi den samme cirkel og placerede den unge i midten. Dernæst bad vi plejeforældrene om at indtegne den unges netværk.

Udvælgelse af informanter

Vi fandt frem til unge og plejeforældre, som faldt inden for vores målgruppe i forhold til de kvalitative interviews gennem kommunens interne registreringssystem BUS⁴. Her fik vi navne og andre faktuelle oplysninger om samtlige 32 unge, der var anbragt som teenagere i deres nuværende plejefamilier. Det fremgik af oplysningerne, at 20 af de 32 unge, der var anbragt som teenagere i familiepleje, var anbragt i netværket. Det fremgik også, at omkring 20 % af dem havde udenlandsk klingende navne og derfor sandsynligvis havde etnisk minoritetsbaggrund.⁵ Disse to faktorer, koblet med videnscentrets interesse for og viden om netværksanbringelser og anbringelse af børn og unge med etnisk minoritetsbaggrund,⁶ resulterede i, at vi valgte, at fem af de ti kvalitativt interviewede unge skulle være anbragt i netværkspleje, ligesom tre af de ti unge skulle have etnisk minoritetsbaggrund. Tilsvarende skulle halvdelen af plejeforældrene være netværksplejeforældre, og tre af plejeforældrene skulle have en teenager med etnisk minoritetsbaggrund i pleje. Vi tilstræbte desuden, at der skulle være en ligelig kønsmæssig fordeling, og at de unge skulle have boet i deres nuværende plejefamilie i minimum et år. På baggrund af disse kriterier kontaktede vi i alt 17 unge.

Både de unge og deres plejeforældre blev kontaktet pr. brev. Her beskrev vi undersøgelsen, hvad vi ønskede af dem, og hvad der ville komme ud af projektet. Et par dage efter at informanterne havde modtaget brevene, kontaktede vi dem pr. telefon. De unges telefonnumre fik vi i de fleste tilfælde igennem plejeforældrene. I telefonsamtalen med de unge spurgte vi, dels om den unge selv havde lyst til at deltage i undersøgelsen, og dels om vi måtte kontakte den unges plejeforældre med henblik på også at interviewe dem. Vi gjorde meget ud af at understrege, at informationer fra den ene part ikke ville gå videre til den anden part. Otte af de unge, der sagde ja til at medvirke, fandt ikke noget problem derved, de resterende to ønskede ikke, at vi også talte med plejeforældrene. Imidlertid ønskede en af plejefamilierne ikke selv at deltage. Derfor udgøres det kvalitative materiale af syv unge og deres plejeforældre samt tre unge og tre plejeforældre, der ikke har noget med hinanden at gøre. Der var forskellige årsager til, at de unge ikke ville medvirke. En angav blufærdighed omkring at træde frem og fortælle sin historie som begrundelse. En anden var i efterværn og så godt som igennem anbringelsen og magtede ikke at skulle ribbe op i hele historien igen. En tredje stak af hjemmefra, og interviewaftalen med henholdsvis den unge og den unges moster, som den unge var i pleje hos, blev aflyst. En fjerde var i fængsel, og en femte var ikke interesseret. Dertil kom, at et par af de unge viste sig at være på efterskole og derfor fandt det vanskeligt at finde tid til at medvirke. Der var mange begrundelser, som alle var relevante.

Gennemførte interviews

Vi endte således med at interviewe ti unge. Heraf var fem unge anbragt i netværkspleje og fem anbragt i ordinær familiepleje. Vi bestræbte os på en lige kønsfordeling, så fem var piger og fem var drenge og tre af de ti unge havde etnisk minoritetsbaggrund.

4 BUS står for Børne- og Ungesystem, og er Københavns Kommunes interne registreringssystem, der indeholder registeroplysninger om samtlige anbragte børn og unge i kommunen.

5 Teenagere, som – på grund af den ene eller begge forældres etniske baggrund – opfatter sig selv eller af andre kategoriseres som tilhørende en etnisk minoritet, betegnes i rapporten som "teenagere med etnisk minoritetsbaggrund" eller "minoritetsetniske teenagere".

6 Se Bressendorff & Larsen 2011, Larsen 2010 og Larsen 2009.

De ti unge, der blev interviewet, var på interviewtidspunktet i alderen 15-21 år, og de blev alle anbragt i deres nuværende plejefamilie, da de var i alderen 12-17 år. Interviewene blev gennemført i perioden marts til juni 2011.

Det var op til den unge selv at afgøre, om interviewet skulle foregå i plejefamiliens hjem eller på vores kontor i Center for Familiepleje. Dette for at imødekomme, at nogle unge muligvis følte sig kontrolleret eller ufri hjemme, mens andre omvendt ville føle sig mere trygge ved, at samtalen foregik på deres hjemmebane. Fem af de unge valgte at blive interviewet på vores kontor i Center for Familiepleje på Nørrebro i København. De øvrige fem blev interviewet hos plejefamilierne. I fire tilfælde blev den unge interviewet uden plejeforældrenes tilstedeværelse. I et enkelt tilfælde valgte den unge selv, at plejemoren skulle være til stede.

Det er vores indtryk, at de unge i høj grad havde tillid til, at deres fortællinger var anonyme, og at de ikke var bekymrede for, at deres historier efterfølgende ville blive videregivet til plejeforældrene. Ikke desto mindre var der i de tilfælde, hvor vi også skulle interviewe den unges plejeforældre, ind imellem situationer, hvor det umiddelbart virkede unaturligt, at vi skulle interviewe begge parter i samme hjem, selvom det foregik i separate rum. Begge parter vidste jo, at vi ville spørge dem hver især, hvordan de oplevede plejeforholdet, og de var sandsynligvis gensidigt nysgerrige på at høre hvad den anden part havde sagt. Vi var meget bevidste om de problemstillinger, dette kunne medføre, og videregav absolut ingen oplysninger fra den ene part til den anden.

Sideløbende med gennemførelsen af interviews med de unge gennemførte vi også interviews med i alt ti plejeforældre. Den ene halvdel af plejeforældrene var netværksplejeforældre, den anden halvdel var ordinære plejeforældre. I nogle tilfælde deltog både plejemor og plejefar, i andre deltog kun den ene plejeforælder. Der var i forbindelse med gennemførelsen af interviews med de ordinære plejeforældre en tendens til, at plejemødrene var mere talende end plejefædrene. Hvad angår netværksplejeforældrene, havde mændene en mere fremtrædende rolle. Dette skyldes blandt andet, at tre af de deltagende netværksplejeforældre var henholdsvis onkler og en tidligere kæreste til den unges mor. Disse tre netværksplejefædre valgte alle at blive interviewet uden partner på vores kontor (to af dem havde på interviewtidspunktet ingen oplyst partner). De øvrige syv interviews blev gennemført i plejeforældrenes hjem. Otte af plejefamilierne var bosat i København eller meget tæt på. De sidste to plejefamilier var bosat cirka en times kørsel fra København.

Den skriftlige fremstilling af det kvalitative materiale og anonymisering

I rapporten har vi lagt vægt på at gengive de unge og plejeforældrenes oplevelser og erfaringer så tæt på det sagte som muligt. Derfor har vi medtaget mange citater og eksempler. Citaterne er gengivet så ordret som muligt, men af hensyn til læsbarheden har vi visse steder rettet sproget til, dog uden at ændre på meningen af det sagte. Hvor vi har udeladt passager i citaterne, er dette markeret ved [...]. Udeladelserne er foretaget for at afkorte citaterne, men kun hvor det sagte er overflødigt for at forstå eksemplet. Tilsvarende har vi visse steder indføjet ord for at forbedre forståelsen af det sagte; disse tilføjelser er skrevet således [plejemoren].

Af hensyn til såvel medarbejderes som borgeres anonymitet er informationer, der kunne føre til genkendelse af de interviewede personer, blevet sløret og ændret (for eksempel navn, køn, oprindelsesland, arbejdsplads), ligesom specifikke hændelser, der kunne føre til genkendelse af konkrete sager, er udeladt eller ændret. I arbejdet med relativt få cases og særligt følsomme emner, som dem vi beskæftiger

os med i rapporten, er det særlig vigtigt også at tilstræbe anonymitet imellem de implicerede parter. Hvis dette ikke opnås, risikerer vi at kompromittere relationer imellem interviewpersonerne og deres omverden.

Den kvantitative spørgeskemaundersøgelse

Metode

Den kvantitative del af undersøgelsen består af en spørgeskemaundersøgelse blandt samtlige familiepleje-anbragte unge på 15 år eller derover anbragt af Københavns Kommune⁷ og en spørgeskemaundersøgelse blandt samtlige plejeforældre til de unge. Denne del af undersøgelsen bygger således i udgangspunktet på svar fra hele målgruppen – også kaldet populationen – og ikke blot en tilfældigt udvalgt stikprøve.

Indsamlingsperioden for spørgeskemaerne er marts 2011 til juni 2011. Begge spørgeskemaundersøgelser er i udgangspunktet gennemført elektronisk. Deltagerne fik en postomdelt invitation med et link til undersøgelsen, efterfulgt af en telefonisk opfølgning. Endelig er en del besvarelser gennemført ved hjælp af postomdelte spørgeskemaer i papirform samt enkelte over telefon.

Inden gennemførelsen af spørgeskemaundersøgelserne blev begge spørgeskemaer pilottestet⁸ af henholdsvis anbragte unge og plejeforældre.

Svarprocent og frafaldsanalyse – de unge

Som nævnt har denne undersøgelse til formål at belyse, hvad der skal til for at øge kvaliteten i anbringelser af teenagere i familiepleje. I den kvantitative del af undersøgelsen har vi valgt både at inddrage unge, der er anbragt i deres nuværende plejefamilie, inden de er fyldt 13 år, og unge, der er anbragt i plejefamilien, efter de er fyldt 13 år, samt de unges plejeforældre. Dette gør det muligt at sammenligne unge, der er anbragt i plejefamilien *inden* teenageårene, med unge, der er anbragt *i* teenageårene. Samtlige familiepleje-anbragte unge, der på interviewtidspunktet var fyldt 15 år eller derover, har fået et spørgeskema tilsendt med posten. Det drejer sig om i alt 129 unge. 5 breve er kommet retur, grundet fejl i adressen, hvorved 124 unge reelt har haft mulighed for at deltage i undersøgelsen. 79 unge har gennemført spørgeskemaet og yderligere 4 har delvist gennemført spørgeskemaet. Det giver en svarprocent på 67.

De 129 unge, der alle på interviewtidspunktet er 15 år eller derover og anbragt i familiepleje af Københavns Kommune, udgør undersøgelsens målgruppe.

De 83 unge, der har svaret på spørgeskemaet, og derfor er en del af grundlaget for undersøgelsen, benævnes i det følgende deltagergruppen. Unge, der er en del af målgruppen, og derfor har modtaget spørgeskemaet, men ikke svaret på det, benævnes frafaldsgruppen.

7 At de unge er anbragt *af* eller *igennem* Københavns Kommune betyder, at det er Københavns Kommune, der har ansvaret for anbringelsen, men det betyder ikke nødvendigvis, at den unge fysisk er anbragt i Københavns Kommune.

8 Pilottesten bestod i en afprøvning af selve spørgeskemaerne gennemført af anbragte unge og plejeforældre. Testen udføres blandt andet for at sikre, at spørgsmålene i spørgeskemaet er stillet på en måde, så respondenterne forstår dem ens, og for at kunne supplere med eventuelt manglende svarmuligheder under spørgsmålene.

Ved brug af registerdata er det muligt at vurdere om de oplysninger, der kommer fra spørgeskemaundersøgelsen, er repræsentative for hele målgruppen af anbragte unge, eller om der er tale om skævheder i forhold til, hvem der har svaret på spørgeskemaet, og hvem der ikke har svaret. I det nedenstående beskrives derfor en række forskelle og ligheder i mellem deltagergruppen og frafaldsgruppen.

Overordnet set adskiller de unge, der har svaret på spørgeskemaet, sig ikke fra de unge, der ikke har svaret, i forhold til køn og alder. Begge grupper har en gennemsnitsalder på 16,8 år, og kønsfordelingen er 59 % piger og 41 % drenge i deltagergruppen, mens der er 56 % piger og 44 % drenge i frafaldsgruppen.

Deltagergruppen er generelt anbragt i en yngre alder i deres nuværende plejefamilie (de var 9,7 år i gennemsnit) end frafaldsgruppen (11,4 år).⁹ Det betyder samtidig, at de unge, der har svaret på spørgeskemaet, typisk har boet længere tid i plejefamilien, end de der ikke har svaret. På grund af denne skævvridning i de unges alder ved nuværende anbringelse er der færre unge i deltagergruppen, der er anbragt som teenagere (13-17 år), end i den egentlige målgruppe. Generelt fremstår besvarelserne fra unge, der er anbragt i alderen 0-12 år, mere positive over for flere aspekter i anbringelsen, end besvarelser fra unge, der er anbragt, efter de er blevet teenagere. Det er derfor nødvendigt i analysen at tage forbehold for, at de deltagende unge i deres svar overordnet set er mere positive over for deres anbringelse, end den samlede målgruppe forventes at være. I analysens kapitler opdeles tabeller derfor på alder på anbringelsestidspunktet. Svarene fra unge, der er anbragt *inden* teenageårene (alderen 0-12 år), sammenholdes med svarene fra unge, der er anbragt *i* teenageårene (13-17 år). Ved at opdele analyserne på alder på anbringelsestidspunkt er det muligt at tage forbehold i de tilfælde, hvor resultaterne er afhængige af alder på anbringelsestidspunktet.

Når det gælder anbringelsesform, er andelen af unge anbragt i netværket mindre i deltagergruppen (23 %) end i frafaldsgruppen (31 %). Det kan blandt andet være udtryk for, at flere netværksanbragte unge ikke betragter sig selv som plejebørn, fordi de bor i "deres egen familie", og derfor ikke fandt det relevant at deltage i undersøgelsen. I brevet, der fulgte med spørgeskemaet (som var særligt tilegnet de netværksanbragte), gjorde vi imidlertid meget ud af at understrege, at undersøgelsen netop også var rettet mod unge, der boede i deres egen familie. Da der er færre netværksanbragte unge i deltagergruppen end i den samlede målgruppe, kan det have betydning for undersøgelsens overordnede opsummeringer, i tilfælde hvor svarene fra de unge i netværkspleje adskiller sig fra svarene fra de unge i ordinær pleje. Der tages højde for dette ved at opdele de kvantitative analyser på anbringelsesform.

Beskrivelse af deltagergruppen – de unge

Nedenfor beskrives de unge, der har svaret på spørgeskemaet, ud fra følgende karakteristika: anbringelsesform, køn, alder, etnisk baggrund, årsag til anbringelsen og tidligere anbringelser. Unge, der er anbragt i den nuværende plejefamilie i teenageårene, sammenlignes med unge, der er anbragt før teenagealderen.

⁹ Oplysninger om frafaldsgruppen er hentet i Københavns Kommunes interne registreringssystem, BUS. Den registrerede alder ved den nuværende anbringelse i BUS er i enkelte tilfælde højere end den alder, de unge selv oplyser i spørgeskemaet. Forskellen kan skyldes, at de unge har boet i en periode hos plejefamilien, inden det er blevet registreret i systemet, eller at de unge selv husker at have boet i familien i længere tid, end de har.

De unges anbringelsesform

Tabel 1. Hvem bor du hos det meste af tiden på nuværende tidspunkt?

	Alder ved anbringelse: 0-12 år (n= 54)		Alder ved anbringelse: 13-17 år (n= 29)		Total (n= 83)	
	Pct.	Antal	Pct.	Antal	Pct.	Antal
Ordinær familiepleje: Hos en plejefamilie	83 %	45	59 %	17	75 %	62
Slægtspleje: Hos familie, der ikke er mine forældre (fx hos mormor, moster, bror m.m.)	17 %	9	31 %	9	22 %	18
Ekstern netværkspleje: Hos en anden voksen, som jeg kendte i forvejen (fx min vens forældre)	0 %	0	4 %	1	1 %	1
Andet	0 %	0	7 %	2	2 %	2
I alt	100 %	54	101 %	29	100 %	83

Tabel 1 er en oversigt over, hvor de unge er anbragt. 75 % af de unge er anbragt i en ordinær familiepleje, 22 % er anbragt i slægten og 1 % er anbragt i det eksterne netværk. Når deltagergruppen deles op på unge, der er anbragt i deres nuværende plejefamilie henholdsvis før og i teenageårene, ses det, at 17 % (17 % + 0 %) af de tidligt anbragte unge bor i slægten eller det eksterne netværk, mens det samme gælder for 35 % (31 % + 4 %) af de teenageanbragte unge.

Det gælder dog for hele målgruppen (altså samtlige plejefamilieanbragte unge i Københavns Kommune inklusiv de unge, der ikke har svaret på spørgeskemaet), at de netværksanbragte unge (slægtsanbragte og eksternt netværksanbragte) generelt er anbragt i deres nuværende anbringelse i en senere alder.

Hvor vi finder det relevant, er tabellerne i undersøgelsens analysedel flere steder delt op både på anbringelsesform og alder ved nuværende anbringelse. Det gør det muligt at se isoleret på, hvad det betyder for de unges svar, om de er anbragt før eller efter, de er fyldt 13 år, samtidig med at der tages højde for, om de unge er anbragt i netværket eller i en ordinær plejefamilie. Som det beskrives senere i dette kapitel, medfører den yderligere opdeling imidlertid, at tabellernes basestørrelser bliver meget små. For at undgå at konkludere på et for spinkelt grundlag udtaler vi os i disse tilfælde kun om tendenser og undlader at lave statistiske tests af forskellene mellem de forskellige grupper af anbragte unge.

To unge har angivet "andet" under anbringelsesform. Disse to unge indgår ikke i den videre analyse, da de ikke bor i plejefamilie.

De unges køn

Tabel 2. De unges køn

	Alder ved anbringelse: 0-12 år (n= 54)		Alder ved anbringelse: 13-17 år (n= 27)		Total (n= 81)	
	Pct.	Antal	Pct.	Antal	Pct.	Antal
Dreng	39 %	21	48 %	13	42 %	34
Pige	61 %	33	52 %	14	58 %	47
I alt	100 %	54	100 %	27	100 %	81

Tallene er trukket fra BUS, Københavns Kommunes interne registreringssystem.

Tabel 2 viser kønsfordelingen blandt unge anbragt henholdsvis før og i teenageårene. Samlet set er andelen af drenge lavere (42 %) end andelen af piger (58 %). Forskellen udligner sig dog stort set blandt de teenageanbragte: her udgør andelen af drenge 48 % og andelen af piger 52 %.

De unges alder

Tabel 3. De unges alder på interviewtidspunktet

	Total (n= 83)
	Nuværende alder i gennemsnit
Alder ved anbringelse: 0-12 år	16,6 år
Alder ved anbringelse: 13-21 år	17,2 år
I alt	16,8 år

Tallene er trukket fra BUS, Københavns Kommunes interne registreringssystem.

De unges alder på interviewtidspunktet er gennemsnitligt lidt lavere blandt de unge, der er anbragt før teenageårene end blandt de unge anbragt i teenageårene. Det viser Tabel 3, hvoraf det fremgår, at gennemsnitsalderen for unge anbragt i alderen 0-12 år på interviewtidspunktet er 16,6 år, mens den for unge anbragt i alderen 13-17 år er 17,2 år. De unge, der er anbragt i teenageårene, er ved indsamlingen af spørgeskemabesvarelserne 0,6 år (cirka 7 måneder) ældre end de unge, der er anbragt inden teenageårene.

De unges etniske baggrund

Tabel 4.: Kommer én eller begge dine biologiske forældre fra et andet land end Danmark?

	Alder ved anbringelse: 0-12 år (n= 53)		Alder ved anbringelse: 13-21 år (n= 26)		Total (n= 79)	
	Pct.	Antal	Pct.	Antal	Pct.	Antal
Ja, begge forældre kommer fra et andet land end Danmark	17 %	9	39 %	10	24 %	19
Ja, min mor kommer fra et andet land	6 %	3	8 %	2	6 %	5
Ja, min far kommer fra et andet land	13 %	7	4 %	1	10 %	8
Nej, begge mine forældre kommer fra Danmark	64 %	34	50 %	13	60 %	47
I alt	100 %	53	101 %	26	100 %	79

Det fremgår af Tabel 4, at 40 % af de unge har forældre, hvoraf mindst en kommer fra et andet land end Danmark: 24 % svarer, at begge forældre kommer fra et andet land end Danmark, 6 % at moren kommer fra et andet land, og endelig svarer 10 %, at faren er fra et andet land end Danmark.¹⁰ Det fremgår samtidig af tabellen, at andelen af unge, hvor mindst én af forældrene har anden etnisk baggrund, er størst blandt de unge, der er anbragt i alderen 13 – 17 år (51 %). Blandt de unge anbragt i alderen 0-12 år er denne andel 36 %.

¹⁰ De unges biologiske forældre kommer fra en lang række lande. Størstedelen kommer fra forskellige lande i Afrika, en del kommer fra Asien, enkelte fra Mellemøsten og enkelte fra Østeuropa.

De unges svar på, hvorfor de er anbragt

Tabel 5. Hvilke af nedenstående årsager, mener du selv, har været medvirkende til, at du ikke længere kunne bo hos din mor/far/forældre? (Sæt gerne flere krydser)

	Alder ved anbringelse: 0-12 år (n= 53)		Alder ved anbringelse: 13-21 år (n= 26)		Total (n= 79)	
	Pct.	Antal	Pct.	Antal	Pct.	Antal
Forældres misbrug	62 %	33	50 %	13	58 %	46
Forældres psykiske sygdom	19 %	10	23 %	6	20 %	16
Vold i hjemmet	11 %	6	12 %	3	11 %	9
Dødsfald i hjemmet	9 %	5	8 %	2	9 %	7
Forældres fysiske sygdom	8 %	4	12 %	3	9 %	7
Forældres kriminalitet	6 %	3	15 %	4	9 %	7
Egen kriminalitet	0 %	0	4 %	1	1 %	1
Eget misbrug	0 %	0	0 %	0	0 %	0
Seksuelt misbrug	0 %	0	0 %	0	0 %	0
Andet ¹	15 %	8	19 %	5	17 %	13
Ved ikke	4 %	2	4 %	1	4 %	3
Ønsker ikke at oplyse	4 %	2	4 %	1	4 %	3
I alt	138 %	73	151 %	39	142 %	112

I Tabel 5, der er en oversigt over de årsager, der ifølge de unge, ligger til grund for anbringelsen, ses det, at det er de samme problemstillinger – oftest hos forældrene – der gør sig gældende både for de teenageanbragte unge og for de unge, der er anbragt inden teenageårene. Den hyppigste anbringelsesårsag er forældrenes misbrug. Hele 62 % af de tidligt anbragte unge og 50 % af de teenageanbragte unge angiver dette som årsagen eller en af årsagerne til, at de ikke længere kunne bo hjemme hos deres forældre. Den næst hyppigste årsag til anbringelsen er, ifølge de unge selv, forældrenes psykiske sygdom. Nogle unge har angivet flere årsager. Derfor summerer tabellen op til mere end 100 %. Det er værd at bemærke, at meget få unge i vores undersøgelse refererer til problemer hos dem selv, når de skal komme med et bud på, hvorfor de er anbragt. Ingen af de unge har angivet "eget misbrug", og kun én ung

har svaret "egen kriminalitet". Heller ikke her er der forskel på alderen ved anbringelsen. Det tyder på, at de problemer, de unge har oplevet i deres biologiske familie, ikke er anderledes for de unge, der er anbragt i plejefamilien i en senere alder end for de tidligt anbragte unge – i hvert fald ikke, når der tages udgangspunkt i de unges egen opfattelse af, hvorfor de ikke længere kunne bo hos deres forældre.

De unges tidligere anbringelser

Tabel 6. Har du tidligere været anbragt andre steder (i en kortere eller længere periode) end der, hvor du bor nu?

	Alder ved anbringelse: 0-12 år (n= 53)		Alder ved anbringelse: 13-17 år (n= 26)		Total (n= 79)	
	Pct.	Antal	Pct.	Antal	Pct.	Antal
Anden ordinær familiepleje	15 %	8	27 %	7	19 %	15
Netværkspleje	4 %	2	27 %	7	12 %	9
Børnehjem/døgninstitution	38 %	20	35 %	9	37 %	29
Andet	6 %	3	12 %	3	8 %	6
Har ikke tidligere været anbragt	47 %	25	50 %	13	48 %	38
I alt	110 %	58	151 %	39	124 %	97

Tabel 6 er en oversigt over, hvor de unge tidligere har været anbragt. Tabellen viser, at mange af de unge har været anbragt, inden de kom i deres nuværende plejefamilie. Der er ikke nævneværdig forskel på andelen af tidligt anbragte unge, der har været anbragt et andet sted inden nuværende anbringelse, sammenlignet med sent anbragte unge. Samlet set har 38 unge, hvilket svarer til 48 % (47 % af de tidligt anbragte og 50 % af de sent anbragte), ikke været anbragt andre steder end deres nuværende anbringelsessted. De resterende 41 unge (52 %) har således været anbragt minimum ét sted, før de kom i deres nuværende plejefamilie. Nogle af de unge har flere forudgående anbringelser, hvilket er årsagen til, at Tabel 6 summerer til mere end 100 %. Tabellen viser, at andelen, der forud for nuværende anbringelse har boet i en anden ordinær familiepleje, er lidt større blandt de teenageanbragte unge end blandt unge anbragt inden teenageårene. Modsat er andelen, der tidligere har været på institution, lidt mindre blandt de teenageanbragte. I alt har 37 % af de unge været anbragt på døgninstitution, inden de kom i deres nuværende familiepleje.

Opsummerende tyder det således på, at unge, der er anbragt i deres nuværende plejefamilie før teenageårene, ikke adskiller sig markant fra de unge, der er anbragt i teenageårene på følgende parametre: køn, alder, årsag til anbringelsen samt om de unge tidligere har været anbragt. Til gengæld adskiller de to

grupper sig ved, at en større andel af de teenageanbragte unge bor i netværket, ligesom en større andel af de teenageanbragte har etnisk minoritetsbaggrund.

Svarprocent og frafaldsanalyse – plejeforældrene

Samtlige plejefamilier til anbragte unge i alderen 15-21 år fra Københavns Kommune har fået tilsendt et spørgeskema. Det gælder således både ordinære plejefamilier og netværksplejefamilier og tæller i alt 129 plejefamilier. Nogle plejefamilier består af plejemor og plejefar, andre plejefamilier udgøres kun af en enkelt plejeforælder. I tilfælde, hvor der er to plejeforældre, blev brevet stilet til begge, men spørgeskemaet gav kun mulighed for én besvarelse per husstand (undtaget de tilfælde, hvor plejefamilier har mere end én ung i pleje). Fem breve kom retur grundet forkert adresse, hvorved 124 plejeforældre har haft mulighed for at svare på spørgeskemaet. 94 plejeforældre har gennemført undersøgelsen. Det giver en svarprocent på 76.

De 129 plejefamilier, der alle har en ung på 15 år eller derover i pleje, udgør målgruppen for denne del af undersøgelsen.

De 94 plejeforældre, der har svaret på spørgeskemaet og derfor udgør en del af grundlaget for undersøgelsen, benævnes i det følgende som deltagergruppen. Plejeforældre, der er en del af målgruppen og derfor har modtaget spørgeskemaet, men ikke svaret på det, benævnes frafaldsgruppen.

De kvantitative analyser af plejeforældrenes svar er, ligesom de unges svar, delt op på de unges alder ved anbringelsestidspunktet, så svarene fra plejeforældre til unge anbragt *før* teenageårene sammenlignes med svarene fra plejeforældre til unge anbragt *i* teenageårene. Derved er det også her muligt at sammenligne plejeforældres oplevelse af at have en teenager, der er anbragt i teenageårene, med oplevelsen af at være plejeforælder til en teenager, der kom i pleje inden teenageårene. Tilsvarende er plejeforældrenes svar opdelt mellem netværksplejeforældre og ordinært godkendte plejeforældre.

Beskrivelse af deltagergruppen – plejeforældrene

I det følgende beskrives fordelingen mellem ordinære og netværksplejeforældre i deltagergruppen.

Anbringelsesform

Tabel 7. Hvordan er du relateret til den unge?

	Alder ved anbringelse: 0-12 år (n= 61)		Alder ved anbringelse: 13-21 år (n= 33)		Total (n= 94)	
	Pct.	Antal	Pct.	Antal	Pct.	Antal
Ordinær familiepleje: <i>Jeg kendte ikke den unge, før han eller hun blev anbragt hos mig/os</i>	77 %	47	49 %	16	67 %	63
Slægtspleje: <i>Jeg er i familie med den unge - fx søster, onkel eller mormor</i>	20 %	12	46 %	15	29 %	27
Ekstern netværkspleje: <i>Jeg kendte den unge, før han eller hun kom i pleje hos mig/os, men vi er ikke i familie</i>	3 %	2	6 %	2	4 %	4
I alt	100 %	61	101 %	33	100 %	94

Samlet set viser Tabel 7, at 33 % af de adspurgte plejeforældre havde en relation til den unge, før han eller hun kom i pleje. 29 % er i familie med den unge, 4 % kender den unge fra det eksterne netværk. Begge typer af plejeforældre går under overbetegnelsen netværksplejeforældre. Fordelingen mellem ordinære plejeforældre og netværksplejeforældre i deltagergruppen stemmer nogenlunde overens med fordelingen mellem de to typer af plejeforældre i hele målgruppen. Ligesom vi så i beskrivelsen af de unge, er der også en langt større andel netværksplejeforældre blandt de plejefamilier, hvor den unge er anbragt i teenageårene. Hele 52 % af plejefamilierne til de teenageanbragte unge kendte den unge forud for anbringelsen. Det samme gælder for kun 23 % af plejefamilierne til de tidligt anbragte unge.

Den skriftlige fremstilling af det kvantitative materiale og statistiske tests

Når vi sammenligner forskellige grupper i undersøgelsens analysedel – det kan eksempelvis være gruppen af netværksanbragte unge sammenlignet med gruppen af unge i ordinær pleje – anvender vi som hovedregel en statistisk test for at sikre, at de forskelle, vi ser i svarerne fra de to grupper, ikke er udtryk for tilfældigheder.

Som udgangspunkt anvender vi Pearsons Chi-Square test for uafhængighed. Chi-Square tester, om der er en statistisk sammenhæng mellem to eller flere kategorier. Det kan eksempelvis være en test af, om

teenageanbragte unge signifikant oftere har kontakt med deres biologiske far, end unge, der er anbragt inden teenageårene.

Er der mindre end 5 observationer i mindst en af kategorierne, anvender vi Fisher's Exact Test, der ikke bygger på en antagelse om en stor stikprøvefordeling og derfor er specielt velegnet til små stikprøver.

Vi anvender et 5 % signifikansniveau. Hvis en forskel mellem to grupper er signifikant, betyder det derfor – kort fortalt – at vi kan være 95 % sikre på, at forskellen ikke er udtryk for en tilfældighed. Er forskellen mellem grupperne signifikant, er p-værdien opgivet under tabellen. For at en forskel er signifikant på 5 % niveau, skal p-værdien være mindre end eller lig med 0,05. Jo lavere p-værdien er, jo større er sandsynligheden for, at forskellen mellem grupperne ikke er tilfældig.

Enkelte steder i undersøgelsen, hvor en tabel indeholder mere end én signifikanstest, angives p-værdien ved hjælp af *'er:

* P-værdien = < 0,05

** P-værdien = < 0,01

*** P-værdien = < 0,001

I de tilfælde, hvor analyserne er baseret på reducerede basestørrelser (kun nogle af de unge eller nogle af plejeforældrene), er stikprøvestørrelserne så små, at vi som nævnt vælger ikke at anvende statistiske test. Det gør sig eksempelvis gældende i tilfælde, hvor vi ser isoleret på unge anbragt i teenageårene.

På grund af afrunding af decimaler, kan enkelte tabeller summere til 101 % eller 99 % frem for 100 %.

Betydning af baggrundsfaktorerne: køn og alder

Hovedfokus i rapportens kvantitative del ligger som nævnt på forskelle i anbringelser af unge, der er anbragt inden teenageårene og unge anbragt i teenageårene, ligesom vi også konsekvent forholder os til forskelle i ordinære anbringelser versus anbringelser i netværket.

Hvor det er relevant, tester vi om andre faktorer – det kan eksempelvis være alder ved første anbringelse – har betydning for, hvordan de unge og plejeforældrene svarer.

Analyser af de unges svar er desuden testet for forskelle mellem de unges køn og nuværende alder. Hverken køn eller nuværende alder har dog vist sig at have signifikant betydning for de unges svar. Derfor fokuseres der ikke på dette i rapporten. Heller ikke plejeforældrenes køn eller alder har signifikant betydning for, hvordan plejeforældrene svarer.

3. Det retlige grundlag for anbringelse af børn og unge

I nærværende kapitel præsenterer vi udvalgt lovgivning, som er særlig relevant for undersøgelsen. Det drejer sig primært om lovgivning, der omhandler børn og unges inddragelse, lovgivning vedrørende anbringelse i familiepleje og fokus på nære relationer, lovgivning om anbragte børn og unges samvær, samt lovgivning, der vedrører anbringelse af børn og unge med etnisk minoritetsbaggrund. For overskuelighedens skyld er de relevante bestemmelser og paragraffer samlet og fremstillet i dette kapitel og ikke i de enkelte analyser. I rapportens enkelte kapitler vil der imidlertid også løbende være referencer til relevant lovgivning.

Hvad siger loven om anbragte børns inddragelse i deres sociale sag?

Anbringelsesreformen, der trådte i kraft pr. 1. januar 2006, understreger vigtigheden af, at udsatte børn og unge ses som aktører, der i videst muligt omfang inddrages i deres egen sociale sag. Med § 47 er det blevet et lovkrav, at kommunen altid skal overveje, hvordan der kan ske en systematisk inddragelse af familie og netværk (Servicestyrelsen 2007: 30).

Med anbringelsesreformen blev pligten til at gennemføre samtaler med børn og unge, inden der træffes afgørelser i deres sag, skærpet. Udgangspunktet er, at myndigheden har pligt til at tilbyde alle børn og unge en samtale – uanset deres alder. Formålet med samtalerne er at give sagsbehandleren mulighed for at forstå barnets perspektiv (ibid.: 34).

I løbet af 2009-2010 udformede regeringen et nyt lovforslag, Barnets Reform. Reformen, der trådte i kraft 1. januar 2011, kan ses som en videreudvikling af anbringelsesreformen, først og fremmest med det formål at "sætte barnet i centrum" og styrke børns rettigheder (Servicestyrelsen 2011). Med Barnets Reform er det desuden blevet indskærpet, at støtten til børn og unge skal ydes med henblik på at sikre barnets bedste. Hvis der er konflikt mellem forældrenes interesser og barnets behov, vejer hensynet til barnets behov tungest (ibid.: 13).

Serviceoven siger om inddragelse af børn, unge og deres familier:

§ 47. Kommunalbestyrelsen skal overveje, hvordan der kan ske en systematisk inddragelse af familie og netværk.

§ 48. Forinden myndigheden træffer afgørelse efter §§ 51, 52, 52 a, 56, 57 a, 57 b, 58, 62 og 63, § 65, stk. 2 og 3, og §§ 68-71 og 75, skal der finde en samtale sted med barnet eller den unge herom.

Stk. 2. Samtalen kan undlades, i det omfang barnets modenhed eller sagens karakter i afgørende grad taler imod samtale gennemførelse. Kan samtalen ikke gennemføres, skal barnets holdning til den påtænkte afgørelse søges tilvejebragt.

(Lovbekendtgørelse nr. 810 af 19.07.2012 af lov om social service)

Der er ingen nedre aldersgrænse for, *hvornår* et barn eller en ung er gammel nok til at have krav på at blive inddraget. Den 1. juli 2003 blev Serviceoven ændret, så den hidtidige aldersgrænse på 12 år for, *hvornår* børn skal høres, blev fjernet. Nu skal børn som udgangspunkt altid høres uanset alder, medmindre barnets modenhed eller sagens karakter taler imod det. Kravet om samtale med barnet gælder alle afgørelser i forbindelse med foranstaltninger over for børn og unge. Det gælder også afgørelser om ophør af forebyggende foranstaltninger, valg af anbringelsessted og samvær under en anbringelse (Servicestyrelsen 2011: 21).

I behandlingen af en børnesag er det som udgangspunkt indehaverne af forældremyndigheden, der skal inddrages. Det er dem, der efter Værgemålsloven og Forældreansvarsloven kan handle på vegne af barnet, og som dermed har partsstatus. Det vil blandt andet sige, at de har ret til at give samtykke, at blive hørt med hensyn til oplysninger i sagen og at få en begrundelse samt klageadgang (Servicestyrelsen 2011: 19-20). Der er dog en række situationer, hvor børn også har selvstændige rettigheder efter lovgivningen. Rettighederne skal være med til at understøtte barnets bedste og styrke inddragelsen af barnet. Børn har således som udgangspunkt ret til at blive hørt, give samtykke, få rådgivning, have samvær med familie og netværk, få en støtteperson, få en bisidder og have adgang til at klage. Rettighederne vedrørende børns ret til at give samtykke og til at klage er imidlertid aldersbestemte.

Unge på 15 år og derover har selvstændig partsstatus og skal derfor give samtykke til afgørelser vedrørende frivillig anbringelse, ændring af anbringelsessted, revision af handleplan og støttet samvær (Ibid.: 25)¹¹. Aldersgrænsen for *hvornår* børn har ret til at klage over afgørelser er med Barnets Reform sænket fra tidligere 15 til nu 12 år. Børn eller unge, der er fyldt 12 år, kan således jævnfør Serviceoven § 167 blandt andet klage over afgørelser vedrørende forebyggende foranstaltninger samt anbringelse uden for hjemmet, ungepålæg, hjemgivelse og hjemgivelsesperiode, valg af anbringelsessted, ændret anbringelsessted, behandling, uddannelse og samvær (Lovbekendtgørelse nr. 810 af 19.07.2012).

¹¹ Pr. 1. juli 2012 har børn på 12 år og opefter selvstændig partsstatus i forbindelse med en domstolsprøvelse (§ 170, stk. 3).

Børnekonventionen og inddragelse af børn og unge

FN's konvention om Barnets Rettigheder (i daglig tale Børnekonventionen) er et sæt internationale retningslinjer udarbejdet og vedtaget af FN's generalforsamling i 1989. I 1991 ratificerede Folketinget konventionen, hvilket betyder, at Danmark har en forpligtelse til at respektere og sikre de rettigheder, der er fastsat i konventionen og til at opretholde en retstilstand, der understøtter børnekonventionens principper. I praksis indebærer dette blandt andet, at den offentlige administration skal overholde børnekonventionen, når den behandler og afgør sager og udformer administrative forskrifter (Skytte 2007: 214). Børnekonventionen er på mange måder grundlaget for den danske lovgivning om hjælp til børn, unge og deres familier.

Børns ret til inddragelse er beskrevet i Børnekonventionens artikel 12:

1. Deltagerstaterne skal sikre et barn, der er i stand til at udforme sine egne synspunkter, retten til frit at udtrykke disse synspunkter i alle forhold, der vedrører barnet; barnets synspunkter skal tillægges passende vægt i overensstemmelse med dets alder og modenhed.

2. Med henblik herpå skal barnet især gives mulighed for at udtale sig i enhver behandling ved dømmende myndighed eller forvaltningsmyndighed af sager, der vedrører barnet, enten direkte eller gennem en repræsentant eller et passende organ i overensstemmelse med de i national ret foreskrevne fremgangsmåder.

(Jurainformations Lovbøger 2012: 133)

Det fremgår af Børnekonventionen, at børn på den ene side har en ret til at blive hørt og inddraget i alle forhold, der vedrører dem selv, og at denne ret på den anden siden er betinget af barnets alder og modenhed. Disse principper ses afspejlet i Serviceloven. For eksempel fremgår det af § 46 stk. 3, at barnets eller den unges synspunkter altid skal inddrages med passende vægt i overensstemmelse med alder og modenhed (Lovbekendtgørelse nr. 810 af 19.07.2012).

Barnets Reform og nyt fokus på nære relationer og familiepleje

Et af formålene med Barnets Reform var at styrke anbragte børn og unges ret til nærhed, omsorg og stabile voksenrelationer. I Barnets Reform præciseres det flere steder, blandt andet i formålsparagraffen § 46, at lovgivningen skal medvirke til at sikre dette:

§ 46 Formålet med at yde støtte til børn og unge, der har et særligt behov herfor, er at sikre, at disse børn og unge kan opnå de samme muligheder for personlig udvikling, sundhed og et selvstændigt voksenliv som deres jævnaldrende. Støtten skal ydes med henblik på at sikre barnets eller den unges bedste og skal have til formål at

- 1) sikre kontinuitet i opvæksten og et trygt omsorgsmiljø, der tilbyder nære og stabile relationer til voksne, bl.a. ved at understøtte barnets eller den unges familiemæssige relationer og øvrige netværk,
- 2) sikre barnets eller den unges muligheder for personlig udvikling og opbygning af kompetencer til at indgå i sociale relationer og netværk,
- 3) understøtte barnets eller den unges skolegang og mulighed for at gennemføre en uddannelse,
- 4) fremme barnets eller den unges sundhed og trivsel og
- 5) forberede barnet eller den unge til et selvstændigt voksenliv.

(Lovbekendtgørelse nr. 810 af 19.07.2012 af lov om social service)

Centralt placeret i teksten er begreberne ”kontinuitet”, ”trygt omsorgsmiljø” og ”stabile og nære relationer”. Det fremgår endvidere af § 68b, stk. 2, at kommunen ved valg af anbringelsessted skal vægte et anbringelsessted, der muliggør nære og stabile voksenrelationer:

Stk. 2. Ved valg af anbringelsessted skal kommunen vælge det anbringelsessted, som bedst kan imødekomme barnets eller den unges behov. Kommunen skal lægge vægt på anbringelsesstedets mulighed for at tilbyde nære og stabile voksenrelationer og herunder vurdere, om en anbringelse i en plejefamilie, jf. § 66, nr. 1-3, er mest hensigtsmæssig.

(Lovbekendtgørelse nr. 810 af 18.07.2012 af lov om social service)

Der lægges dermed vægt på, at anbringelse i familiepleje som udgangspunktet altid skal overvejes, før der træffes afgørelse om valg af andet anbringelsessted.

Vejledningen til Serviceloven præciserer, at familiepleje dækker over både ordinære plejefamilier og netværksplejefamilier, hvilket betyder, at netværkspleje, ligesom ordinær familiepleje, skal overvejes som mulighed, før anden anbringelsesform besluttet.

Opprioriteringen af familiepleje og "nære og omsorgsfulde relationer" understøttes af en række tiltag i Barnets Reform, der skal ruste og styrke plejefamilier generelt. Det drejer sig dels om § 142, der præciserer plejefamiliers ret og pligt til efteruddannelse. Derudover har loven fokus på øget uddannelse og supervision til plejefamilier. En ny type plejefamilier, de såkaldt "kommunale plejefamilier" er endnu et nyt tiltag, der skal styrke familieplejeområdet. Disse plejefamilier skal være gearet til at rumme børn og unge med særlige vanskeligheder, der tidligere for eksempel blev anbragt på døgninstitution. Af vejledningen til Barnets Reform fremgår det af punkt 467 om kommunale plejefamilier, at:

De kommunale plejefamilier er godkendt til at løfte en tungere opgave, som kan være meget krævende. Derfor kan det være nødvendigt, at de kommunale plejefamiliers arbejdsvilkår er tilrettelagt, så plejefamilien får mulighed for bedst muligt at yde plejebarnet den nødvendige støtte. Derfor skal kommunale plejefamilier have mere supervision og efteruddannelse end andre plejefamilier, og der skal tages stilling til deres arbejdsvilkår senest i forbindelse med indgåelsen af familieplejekontrakten, jf. servicelovens § 142, stk. 5.

(Vejledning om særlig støtte til børn og unge og deres familier, Socialministeriet 2011, pkt. 467)

Hvad siger loven om anbragte børns samvær?

Endnu et område, som Barnets Reform forholder sig til, og hvor der med det nye lovsæt er iværksat ændringer, er anbragte børns samvær under anbringelsen. Paragraffen om samvær, § 71, lyder i dag:

§ 71: Barnet eller den unge har ret til samvær og kontakt med forældre og netværk under anbringelsen uden for hjemmet. Kommunalbestyrelsen skal under hensyntagen til barnets eller den unges bedste sørge for, at forbindelsen mellem barnet eller den unge og forældrene og netværket holdes ved lige. Ved tilrettelæggelse af samværet skal der lægges vægt på, at barnet eller den unge også på længere sigt har mulighed for at skabe og bevare nære relationer, herunder til forældre, søskende, bedsteforældre, øvrige familiemedlemmer og venner m.v.

(Lovbekendtgørelse nr. 810 af 19.07.2012 af lov om social service)

I den tidligere lovgivning hed formuleringen: "Forældrene og barnet eller den unge har ret til samvær og kontakt under barnets eller den unges anbringelse udenfor hjemmet." (Lovbekendtgørelse 941 af 1.10.2009 af lov om social service). Det er nyt, at det nu tydeliggøres i loven, at det primært er barnet eller den unge, der har ret til samvær. Samværet skal fastsættes ud fra en vurdering af barnets eller den unges behov og den konkrete situation. Af vejledningen til Barnets Reform, punkt 546, fremgår det, at:

”Ved afgørelsen lægges særligt vægt på barnets eller den unges bedste og formålet med anbringelsen. Udgangspunktet for forvaltningens afgørelse om samvær skal være, at barnet eller den unge som hovedregel har brug for at bibeholde kontakten til de biologiske forældre.”

(Vejledning om særlig støtte til børn og unge og deres familier, Socialministeriet 2011, pkt. 546).

Beslutningen om samvær skal træffes på baggrund af en høring af barnet eller den unge, hvor barnets udsagn skal tillægges passende vægt i forhold til alder og modenhed. De senere års tiltagende fokus på barnets rettigheder i lovgivningen skærpes med formuleringerne om barnets bedste.

I vejledningen til Barnets Reform fremgår det af punkt 257, at det er hensynet til barnets behov og opfattelse, der skal veje tungest ved afgørelser om samvær:

”I afgørelser om barnets eller den unges samvær med forældre og netværk under en anbringelse uden for hjemmet, skal hensynet til barnets eller den unges opfattelse og behov tillægges mere vægt end forældrenes ønske om samvær og kontakt.”

(Vejledning om særlig støtte til børn og unge og deres familier, Socialministeriet 2011, pkt. 257)

Med konkret henvisning til FN's børnekonvention fremgår det af vejledningen, at alle former for støtte til børn og unge med særlige behov skal ydes med henblik på at sikre barnets eller den unges bedste. Dette understøttes af punkt 13:

”Hvis der er konflikt mellem forældrenes interesser og hensynet til barnets bedste, skal der lægges afgørende vægt på, at støtten ydes ud fra barnets eller den unges bedste. Hensynet til, hvad der er bedst for barnet eller den unge, vejer altså tungest.”

(Vejledning om særlig støtte til børn og unge og deres familier, Socialministeriet 2011, punkt 13).

Som noget nyt er anbragte børn og unges ret til samvær med andre end forældre, for eksempel søskende og anden familie og netværk, også skrevet ind i loven. Det fremgår således, at samværet skal tilrettelægges på en måde, så barnet og den unge har mulighed for på sigt at kunne bevare nære relationer til familie og netværk, hvilket netop er en af de helt centrale pointer i formålsparagraffen til den nye lovgivning (Serviceloven § 46, stk. 1, nr. 1). Hensigten med at bevare barnets eller den unges nære relationer er dels at forebygge ensomhed hos den anbragte, og dels at understøtte den anbragtes muligheder for et bredere netværk, både under og efter anbringelsen.

Det retlige grundlag for anbringelse af børn og unge med etnisk minoritetsbaggrund

Serviceoven beskriver ikke specifikt børn med etnisk minoritetsbaggrund. Det gør derimod Børnekonventionen. I Børnekonventionen findes en række artikler om barnets ret til beskyttelse. Flere artikler er relevante i forhold til anbringelsesproblematikker generelt, og enkelte artikler er desuden relevante i forhold til anbringelse af børn og unge med etnisk minoritetsbaggrund. De er nævnt nedenfor:

Af artikel 20, stk. 3 fremgår blandt andet, at staten i forbindelse med adoption eller anbringelse af et barn uden for hjemmet ved overvejelse af mulige løsninger skal tage ”tilbørligt hensyn til ønskeligheden af sammenhæng i et barns opvækst og til barnets etniske, religiøse, kulturelle og sproglige baggrund.” (ibid.: 369).

Desuden nævnes i artikel 30, stk. 3, at børn, der tilhører et etnisk, religiøst eller sprogligt mindretal, ikke må ”nægtes retten til i fællesskab med andre medlemmer af sin gruppe at udøve sin egen kultur, at bekende sig til og udøve sin egen religion eller bruge sit eget sprog.”

(Jurainformations Lovbøger 2012: 134-136)

I ”Vejledning om særlig støtte til børn og unge og deres forældre” er det udspecificeret, hvilke hensyn kommunen bør tage i forbindelse med valg af anbringelsessted til børn og unge med etnisk minoritetsbaggrund. Vejledningsteksten lægger sig, som det fremgår nedenfor, tæt op af Børnekonventionens artikel 20, stk. 3:

”Ved valg af anbringelsessted til børn og unge fra etniske minoriteter må kommunen tage tilbørligt hensyn til de særlige forhold, som barnets eller den unges etniske, religiøse, kulturelle og sproglige baggrund giver anledning til. Der må særligt lægges vægt på hensynet til, at der skabes sammenhæng i barnets eller den unges opvækst.”

(Vejledning om særlig støtte til børn og unge og deres familier, Socialministeriet 2011, pkt. 525).

Det fremgår desuden af Serviceovens § 71, som refereret under afsnittet om samvær, at børn og unge, der anbringes uden for hjemmet, har ret til at skabe og bevare nære relationer til forældre og netværk, herunder søskende, bedsteforældre, øvrige familiemedlemmer, venner m.v. under anbringelsen. I forhold til anbringelse af børn og unge med etnisk minoritetsbaggrund fremgår det af vejledningen til Serviceoven, at ”der kan være behov for særlige tiltag, hvis forældrene ikke taler dansk. Det er således centralt, at forældrene og barnet eller den unge ikke med tiden mister evnen til at kunne kommunikere nuanceret på grund af sproglige problemer. I sådanne tilfælde kan der sættes ind både i forhold til at sikre, at barnet eller den unge vedligeholder sit modersmål og i forhold til at sikre forældrene bedre danskkundskaber.” (Vejledning om særlig støtte til børn og unge og deres familier, Socialministeriet 2011, pkt. 546).

Efter i rapportens kapitel 1, 2 og 3 at have sat rammerne for undersøgelsen, tager vi i næste kapitel hul på rapportens empiriske fund og analyser. Vi lægger ud med de unges oplevelse af trivsel i plejefamilien.

4. Livet i plejefamilien og trivsel

I dette kapitel har vi fokus på de unges oplevelse af at bo i plejefamilie. Kapitlet beskæftiger sig særligt med de unges relation til plejefamilien. Vi vil blandt andet søge svar på, hvordan de unge selv oplever deres liv i plejefamilien, samt hvilke relationer de unge oplever som betydningsfulde.

Er det rigtigt, at de unge ikke kan knytte sig til en ny familie, når de anbringes i en sen alder? Hvor mange teenageanbragte føler selv, at de bliver en del af den nye familie, og hvor mange oplever ikke at blive det? Hvilken betydning har den unges alder på anbringelsestidspunkt for oplevelsen af tilknytning til familien?

Samtidig vil kapitlet også afdække plejeforældrenes oplevelse af deres forhold til de unge, samt deres oplevelse af at have en teenager i pleje. Hvad fungerer, og hvad er svært? Hvordan er man, ifølge plejeforældrene selv, en god plejeforælder for en teenager? Hvad er det vigtigt at lægge vægt på? Hvad er det plejeforældrene gør rigtigt, der hvor det går godt? Og hvad er det, der går galt, når en anbringelse ender i et sammenbrud?

I analysen ser vi løbende på de forskelle, der er, mellem unge, der bor i ordinær familiepleje og unge, der bor i netværkspleje, ligesom vi tager højde for, om de unge er anbragt i alderen 0-12 år eller i alderen 13-17 år.

Hvad viser forskningen om tilknytning og anbragte børn og unges relationer til plejefamilien?

Når vi interesserer os for de unges tilknytninger, er det, som beskrevet i kapitel 1, fordi forskning inden for tilknytningsteori peger på, at menneskets evne til at danne tilknytning til andre, og det at være tilknyttet et eller flere mennesker på en sund måde, er af afgørende betydning for et menneskes mulighed for at klare sig godt gennem livet (Ainsworth 1978, Bowlby 1988). Tilknytning kan, ifølge Bowlby, defineres som det følelsesmæssige bånd, et barn og en omsorgsgiver knytter til hinanden.

I litteraturen om tilknytning skelnes mellem "den trygge" og "den utrygge tilknytning" (Bowlby 1988). Trygge tilknytninger vil for børn og unge betyde muligheder for en positiv, sund udvikling og livsbane, mens et utrygt tilknytningmønster kan være forbundet med afvisende relationer til andre mennesker og risiko for udvikling af psykiske lidelser i voksenlivet.

De tidlige tilknytningsteoretikere mente, at børn, der som helt små tilegner sig et utrygt tilknytningmønster, vil være skadede for livet. Nyere barndomsforskning peger imidlertid på, at mennesker kan danne tilknytninger hele livet, og at senere tilknytninger kan have stor betydning for rehabiliteringen af evnen til at kunne knytte sig positivt til andre (Dozier et al. 2001, Qvortrup 1993, Steele et al. 2003). Der peges ligeledes på, at det er kvaliteten af relationerne og tilknytningerne, der er afgørende for barnets udvikling og trivsel. I det lys er det relevant at interessere sig for, om de teenageanbragte unge

har knyttet sig positivt til plejefamilierne, på trods af at de er anbragt i en sen alder, og at mange må formodes som udgangspunkt at have haft et utrygt tilknytningsmønster, som følge af de mange svigt, de har været udsat for.

Der findes kun få danske studier, der belyser anbragte børns perspektiver på deres egen anbringelse, samt deres oplevelse af tilknytning og livet i plejefamilien. Der er imidlertid en række mindre kvalitative studier, der beskæftiger sig hermed (se for eksempel Andersen & Nielsen 2005, Klyvø 2011, Larsen 2010, Nielsen 2002, Warming 2005). Vi har således viden om, hvordan nogle anbragte børn og unge oplever anbringelserne, men mindre kendskab til, i hvilket omfang disse oplevelser og erfaringer er repræsentative for hele gruppen af anbragte børn og unge.

Det billede, internationale og danske undersøgelser tegner, er ikke entydigt. Nogle studier viser, at mange anbragte børn og unge føler, at de hører til i plejefamilien, at de er glade for at være der, og at de får opmuntring, engagement og omsorg i familierne. Børnene og de unge ønsker stabilitet og vil gerne forblive, hvor de er, til de bliver voksne. Flere tilkendegiver, at de gerne vil adopteres af plejeforældrene (Sinclair, Wilson & Gibbs 2001, Thorpe 1980, Triselotis 1980, Uglum & Selsås 1996, Warming 2005). Andre studier viser, at de anbragte børn lider under loyalitetskonflikter, føler sig mindre betydningsfulde end plejefamiliens egne børn og kan have svært ved at finde sig til rette mellem de to familier (Backe-Hansen 1992, Boolsen, Mehlbye & Sparre 1986).

En britisk undersøgelse fra 1999 af 11 familieplejeanbragte unge og deres plejeforældre viste, at de unge var af den opfattelse, at plejefamilien ikke kunne erstatte deres egen familie. De unge anså familiepleje som det næstbedste, når de nu ikke kunne bo hjemme hos deres biologiske forældre og pegede på, at blodets bånd ikke kunne udslættes af en opvækst i en anden familie (Butler & Charles 1999). Dette understøttes af en anden undersøgelse, der viste, at selvom plejebørnene blev knyttet til en ny familie og eventuelt ikke ønskede at fraflytte denne, tænkte børnene meget på deres forældre, søskende og bedsteforældre og ville gerne kende deres historie (Egelund & Hestbæk 2003).

Den første tid hos plejefamilien

Unge anbragt i ordinær familiepleje

De unges første tid hos de ordinære plejefamilier beskrives både af plejeforældrene og de unge selv som en overgangsperiode. Her skal de unge vænne sig til den nye familiekontekst og til nye regler og måder at leve sammen på. Flere plejemødre fortæller, at de oplevede det første års tid, som en periode de unge i virkeligheden brugte til at finde ud af, om de ønskede at bo i plejefamilien. Plejemor Mette har haft Muhammad på 16 år boende, siden han var 13 år. Inden Muhammad blev anbragt, boede han mere eller mindre på gaden og havde et aktivt misbrug. Mette fortæller:

Mette: "Han var 13, da han kom ... Altså, det er jo ikke fra mandag til tirsdag, at man holder op med at bo på gaden og drikke mv. Det er en proces. Og det gik for så vidt udmærket lige i starten – når vi så havde haft ferie eller noget ... så lige pludselig var han væk, så måtte vi ud og lede efter ham – så var han kørt 'hjem'. Så glemte han altså, at han boede i en familie, hvor man var nødt til at fortælle, hvad man foretog sig, fordi ellers så blev folk altså bange, rigtig bange, for at der skulle ske ham noget."

Mette fortæller, at de havde nogle alvorlige samtaler, og i dag overholder han deres aftaler og er ude af sit misbrug. Men det tog lang tid. Hun og hendes mand brugte meget tid på at lede efter Muhammad blandt fulde og skæve mennesker i forskellige lejligheder. Mettes vurdering af hvordan Muhammad oplevede den første tid er, at på den ene side var det jo meget rart med eget værelse og fast rytme, på den anden side var det også rart at være sin egen herre.

Flere af plejemødrene beretter om unge, der kommer fra en tilværelse, hvor de er vant til at passe sig selv og gøre, hvad der passer dem. Enten fordi de har boet på gaden, eller fordi de har boet på store døgninstitutioner, hvor der var mindre opsyn med dem. Andre kommer hjemmefra og har været vant til at være "de små voksne", der har skullet tage ansvar for sig selv og for søskende og forældre, som ikke har magtet deres forælderrolle. Flere har aldrig oplevet, hvad det vil sige at blive passet på af voksne og at have voksne omkring sig, som laver regler og sætter grænser. At komme til en plejefamilie, hvor de skal tage del i et familieliv, der er noget anderledes, end det de kommer fra, kræver en omstillingsproces for de unge.

Flere plejeforældre fortæller i tråd hermed, at de bruger megen tid på at lære de unge at tage ansvar og få dem til at forstå, at deres handlinger har konsekvenser for de øvrige familiemedlemmer. Et par af de unge fortæller, at de med tiden helt vælger at forlade deres gamle miljø. To andre unge opretholder en relation til det gamle miljø i form af nogle enkelte venner. Flere unge fortæller i de kvalitative interviews, at de skulle vænne sig til de nye regler, det nye ansvar og den nye familiestruktur, men at de nu er glade for deres nye tilværelse.

Unge anbragt i netværkspleje

For de unge, der anbringes i netværket, opleves den første tid i plejefamilien generelt helt anderledes. Fælles for dem er, at tilknytningen i flere tilfælde allerede var etableret, inden anbringelsen formelt trådte i kraft. Et eksempel er Peter på 15 år, der siden han var 12 år, har boet fast hos sin onkel. Inden da boede han alene med moren, som havde et aktivt misbrugsproblem. Peter har dog siden han var helt lille i perioder boet hos sin onkel. Her var overgangen flydende, idet anbringelsen ikke skete fra den ene dag til den anden, og hverken Peter eller onkelen husker en konkret indflytningsdag. Adspurgt til, om Peter har tænkt over, hvorfor hans onkel har sagt, at han skulle bo hos ham, svarer han:

Peter: "Fordi han godt kunne lide mig. Han har lovet min mor, at han skulle have mig, og så er det også af kærlighed til mig, at det ikke skulle gå ud over mig, at min mor var et røvhul."

Peter henviser til, at onklen, allerede da hans mor blev gravid, lovede sin søster, at han ville tage sig af barnet, hvis søsteren ikke selv magtede det. Peter er ikke i tvivl om, at han bliver holdt af. Han bor hos sin onkel, fordi han føler kærlighed til ham. Videre i samtalen fortæller han, at det i praksis er onklen og dennes kone, der er hans forældre, idet de altid har udfyldt denne funktion i hans liv. På den måde peger den kvalitative del af undersøgelsens materiale i samme retning som andre undersøgelser om netværksanbringelse (Egelund, Jacobsen og Steen 2010a), der viser, at mange børn og unge anbragt hos slægtninge oplever, at plejefamilien holder af dem, *inden* anbringelsen formelt påbegyndes (dvs. før plejeforældrene får deres formelle godkendelse). Disse børn og unge skal ikke, i samme grad som børn i ordinære plejefamilier, arbejde for at blive en del af familien med de usikkerheder, der følger med omkring, hvorvidt de bliver elsket som familiens egne børn eller eventuelt bliver forskelsbehandlet (se Warming 2005).

Det forhold, at de unge og deres plejeforældre ikke husker selve indflytningdagen, er kendetegnende for mange netværksanbringelser. Margit, der er farmor og netværksplejemor til Gitte, husker heller ikke selve indflytningdagen. I forbindelse med Gittes indflytning var der tale om en flydende overgang, og farmor Margit har derfor ingen klar erindring om, hvornår Gitte blev anbragt hos hende:

Margit: "Og jeg har altid haft hende, mens hun har været i pleje [ordinær pleje] og også haft hende i ferier. Og da plejemoren blev syg, havde jeg hende også under plejemorens sygdom ... Ja, altså Gitte kaldte mig 'mor' fra hun kunne tale ... Hun har ikke haft andre ... altså, hvis man spørger hende, så har hun ikke haft andre steder at gå hen. Der var kun mig."

Margit fortæller om, hvordan hun trådte til først som bedsteforælder, men hurtigt fik en rolle som en slags erstatningsforælder, da Gittes far var helt fraværende og Gittes mor, ikke magtede at tage sig af Gitte. Gitte blev anbragt først i ordinær plejefamilie og senere, da dette plejeforhold ophørte, på døgninstitution. Derfra flyttede hun hjem til sin mor, men det gik ikke, og Gitte flyttede derfor som 12-13-årig ind hos sin farmor, hvor hun boede i over et år, før plejeforholdet blev officielt. Margit fortæller om sig selv, at hun er den eneste person, der reelt har været der for Gitte hele tiden. Den eneste grund til, at hun valgte at tage imod Gitte, var, at hun var hendes barnebarn. Derimod ville hun aldrig have taget et fremmed barn ind, for som hun siger; "så vild er jeg ikke med børn".

I materialet er der imidlertid også eksempler på netværksanbringelser, hvor de unge ikke uden videre indgår som en del af familien efter indflytningen. Her skal både plejeforældre og de unge selv arbejde aktivt for, at de unge bliver integreret som en naturlig del af familien. Dette kan skyldes, at relationen forud for anbringelsen ikke har været særlig tæt. Ditte, der som 14-årig anbringes hos sin onkel Mogens, er, ifølge onklens udlægning af historien, et eksempel herpå. Dittes onkel fortæller i interviewet, at Dittes indflytning oplevedes som at få en gæst ind i huset. Det var lidt som at være vært hele tiden, og det var svært at stille de samme krav til Ditte, som til hans egen datter, synes han. Mogens understreger selv, at relationen til Ditte sandsynligvis aldrig bliver lige så dyb, som til hans egne børn:

Mogens: "[...] det bliver jo aldrig ens eget barn, og det er lidt svært, vi gør det så godt vi kan, ikk'. Jeg tror også, hun er glad for at være der, og vi er glade for hende, men jeg må sige, at nu går hun til eksamen, og det er lige med det yderste af neglene, at jeg kan huske, hvornår hun skal op ... altså, hvis det havde været mit eget barn, så ved jeg, så er jeg på med det samme, ikk'."

Mogens fortæller videre, at han ikke har kendt Ditte, da hun var mindre, og at han ikke føler, at de nogensinde har haft et nært forhold til hinanden. Han fortæller dog også, at Ditte har et mere nært forhold til hans kone, og at det er hans oplevelse, at de to ofte er fortrolige med hinanden. Vi har desværre ikke haft mulighed for at tale med Ditte eller med Mogens' kone, og kender derfor ikke historien set fra deres perspektiv.

Sanne på 21 år, der blev netværksanbragt hos sin bror og hans kone som 16-årig, fortæller, at det var en svær omstillingsproces, da hun flyttede ind hos broderen:

Sanne: "Men da jeg så kom til min bror, der har det været, igen ... altså, vi har haft mange diskussioner omkring rengøring og oprydning og min rolle i hjemmet. Altså, de har haft en eller anden ide om, at jeg skulle være meget ... ja, aktiv i hjemmet, og så'n virkelig fungere som et medlem. Og det har jeg også gjort, men jeg tror, at deres forventninger var lidt højere end mine ..."

Sanne fortæller videre, at hun det meste af sin barndom har været vant til at stå for alt i hjemmet. Hun boede alene med sin mor, der var syg og derfor ude af stand til at tage sig ordentligt af hende. Ifølge Sanne var det hende selv, der fra en tidlig alder stod for at lave mad, købe ind og så videre. Sanne bestemte næsten alting selv. Før anbringelsen var hun derfor vant til at leve et liv uden regler og uden voksne, der bestemte over hende. Hvis hun havde lyst til at drikke og ryge på en mandag, så gjorde hun det. Da hun flyttede ind hos broren, oplevede hun, at hun pludselig skulle "disciplineres" og lære at leve sammen med andre, og at være i en familie med roller og praktiske pligter. Det var særlig svært at skulle lære alt dette som teenager, samtidig med at hun skulle løsrive sig og blive voksen.

Set i bakspejlet mener Sanne, at hun har fået meget ud af at bo hos broren. Hun har i dag lært en del af de ting, hun aldrig lærte i barndommen, men hun synes stadig, at reglerne var for skrappe. Specielt fordi broren nogle gange udelukkede hende fra at deltage i nogle aktiviteter med hendes venner. Hun reflekterer i dag over, at når broren var så streng, var det nok, fordi han var bekymret for, at der skulle ske hende noget. Alligevel mener Sanne, at det ville have været bedre for alle, hvis de havde lavet en forventningsafstemning fra starten, hvor de havde lagt sig fast på nogle rammer, der havde taget lidt mere hensyn til, hvad det var for et liv, hun kom fra. Sanne oplevede, at det i flere år bare handlede om at afrette hende og få hende tilpasset til det liv, broren og hans kone førte. Selvom de første år var rigtig vanskelige, giver Sanne alligevel udtryk for, at hun slet ikke kunne forestille sig at bo andre steder og i hvert fald ikke i en fremmed plejefamilie.

Det her er en "rigtig familie" – det gode ved regler og rammer

Når den første vanskelige tid er overstået, taler flere af de unge om, at noget af det positive ved at være plejebarn er, at der er regler, rammer, opdragelse og ro i plejefamilien. Flere taler om det gode ved at bo i en såkaldt rigtig eller normal familie. Anna er 17 år og har boet i en ordinær plejefamilie, siden hun var 12 år. Fra hun var 8 år til hun blev 12 år, boede hun på døgninstitution. Inden da boede hun sammen med sin lillesøster alene med moren, som havde fået Anna og lillesøsteren i en meget ung alder og havde et aktivt misbrug. Det er Annas oplevelse, at den plejefamilie, hun bor hos nu, er en "rigtig familie":

Anna: "Det her er en rigtig familie [...]"

Spørger: "En rigtig familie. Hvad tænker du, når du siger en rigtig familie?"

Anna: "Jamen, jeg ved godt, at der jo er ingen, der er rigtige. Der er jo altid familieproblemer, men sådan hvor der er rutine og faste rammer. Man går i skole, man går på arbejde, man spiser sammen og man snakker sammen [...] De er almindelige. Det er min egen familie også, selvfølgelig, men der er nogle problemer med hensyn til druk og ... ja, min mor var jo så ung, så med hensyn til at tage ansvar og sådan noget. Det er der jo her [ansvar]. Det er klart, for ellers ville de jo ikke være plejeforældre."

At blive passet på, at få sat grænser og at blive opdraget, er noget, flere af de unge taler positivt om. De fleste unge kommer fra barndomshjem, hvor der ofte ikke blev sat grænser, og hvor de har haft et voksenansvar. Derfor er det for nogle unge en lettelse at komme ud i en familie, hvor de bare kan få lov til at være unge og ikke skal bekymre sig om forældrenes ve og vel eller sørge for dem og alt det praktiske i hjemmet.

Adspurgt om, hvad der er godt ved at bo i pleje, svarer de unge følgende i spørgeskemaet:

Tabel 8: Hvilke af følgende ting er godt ved at bo i din plejefamilie?

	Alder ved anbringelse: 0-12 år (n= 53)		Alder ved anbringelse: 13-17 år (n= 26)		Total (n= 79)	
	Pct.	Antal	Pct.	Antal	Pct.	Antal
Jeg føler mig hjemme i plejefamilien**	83 %	44	54 %	14	73 %	58
Der er nogen, der passer på én**	72 %	38	39 %	10	61 %	48
Jeg får hjælp til at løse mine problemer***	72 %	38	31 %	8	58 %	46
At det er en normal familie	60 %	32	46 %	12	56 %	44
Jeg kan bedre passe skolen og lave lektier	53 %	28	54 %	14	53 %	42
Mine plejesøskende er søde**	62 %	33	27 %	7	51 %	40
Der er voksne, der lytter til mig og hører, hvad jeg siger***	57 %	30	19 %	5	44 %	35
Det har været godt for mig at komme væk fra mit gamle miljø	34 %	18	42 %	11	37 %	29
Jeg har fået nye venner	30 %	16	19 %	5	27 %	21
At komme væk fra min biologiske mor og far	25 %	13	19 %	5	23 %	18
Andet	9 %	5	27 %	7	15 %	12
Der er ingenting, der er godt ved at bo i min plejefamilie	2 %	1	4 %	1	3 %	2
I alt	559 %	296	381 %	99	501 %	395

Symbolforklaring vedrørende P-værdien: *p < 0,05. **p < 0,01, ***p < 0,001

De unge har haft mulighed for at angive mere end ét svar. Derfor summerer tabellen til mere end 100 %.

Tabel 8 viser, at noget af det, de unge oplever som godt ved at bo i en plejefamilie, er, at de føler sig hjemme i plejefamilien og får opfyldt helt basale behov for omsorg. 56 % af de unge svarer også, at noget af det gode ved at bo i plejefamilie, er at det er en normal familie.¹² Det er svært præcist at vide, hvad man skal lægge i ordet "normal". En tolkning af "normal familie" kunne – med de unges egne ord – være, at det er en familie, der lever med struktur, rutiner og faste rammer for dagen. En familie, hvor de

¹² Kategorien 'Normal familie' er opstået under pilottesten af skemaet, hvor der var flere unge, der ud over de kategorier de allerede blev præsenteret for, selv tilføjede det som et positivt element ved plejefamilien, at det er en 'normal' familie.

voksne ikke har misbrug, er psykisk syge eller er dysfunktionelle på anden vis. En familie, hvor tingene fungerer, og hvor man ved, hvad man kan forvente af hinanden.

Af Tabel 8, hvor svarene er inddelt efter de unges alder på anbringelsestidspunktet, fremgår det, at signifikant flest blandt de unge, der er anbragt i alderen 0-12 år, fremhæver det som en god ting ved plejefamilien, at de føler sig hjemme i familien, der er nogen, der passer på dem, de får hjælp til at løse problemer, deres plejesøskende er søde, og endelig er der voksne, som lytter til dem og hører, hvad de siger. Modsat er der flest blandt de teenageanbragte unge, der svarer, at det har været godt for dem at komme væk fra det gamle miljø. Denne forskel er dog ikke signifikant. Overordnet set har de unge, der er anbragt inden teenageårene, flest positive ting at sige om deres plejefamilie.

Anbringelsesformen ser ikke ud til at have afgørende betydning for, hvad de unge vægter som det mest positive ved at bo i deres plejefamilie. Der er dog signifikant flest unge i ordinære plejefamilier, der nævner deres plejesøskende som noget af det, der er godt ved at bo i plejefamilie. Dette skal formentligt forklares med, at færre unge i netværkspleje har plejesøskende, idet de eksempelvis bor hos mormor eller et andet familiemedlem. Generelt set har de unge i ordinær pleje flest positive ting at sige om plejefamilien.

Hjælp og støtte til skolegang og lektier

Tabel 8 ovenfor viser også, at 53 % af de unge mener, at de er blevet bedre til at passe deres skole og lave lektier, efter de er flyttet ind hos plejefamilien. I det kvalitative materiale fortæller 8 ud af 10 unge, at deres liv har ændret sig positivt, efter de blev anbragt, og at de har fået støtte og hjælp til deres skolegang. Et eksempel på en ung, der oplever, at hendes skolegang har forbedret sig væsentligt, efter hun er kommet i pleje, er Sakura på 16 år. Sakura blev anbragt i ordinær pleje som 12-årig. Inden da havde hun været i aflastning hos plejefamilien i flere år. Da hun flyttede rigtigt ind hos plejefamilien, skiftede hun skole.

Sakura: "Selvfølgelig ved jeg, at jeg slet ikke var kommet så langt, altså i skolen, for jeg var jo totalt, helt nede i krybekælderens, dengang jeg gik i den anden skole, og det var nok også, fordi dengang, der var altid noget, jeg var ked af, så jeg kunne slet ikke koncentrere mig i skolen. Så jeg tror helt klart, at jeg ville være rigtig dårlig – socialt også, jeg tror, jeg bare ville være sådan en lille krøbling."

Sakura fortæller, at det er på grund af plejefamilien, at hun nu kan starte i gymnasiet. I plejefamilien har hun fået ro til at lave sine ting, hun har fået støtte til lektier, og hun skal ikke hele tiden bekymre sig om forældrenes ve og vel.

Elias, der har boet i en ordinær plejefamilie, siden han var 12 år, giver udtryk for noget af det samme. Den ene af hans forældre havde et misbrug, den anden var psykisk syg. Elias reflekterer i interviewet over, om han burde være blevet anbragt tidligere, da han i det meste af barndommen var udsat for massivt omsorgssvigt. Der var ikke megen hjælp at hente til skolegangen, mens han boede hjemme. Nedenfor fortæller Elias:

Elias: "Jamen, for det første så har jeg en 10. klasse eksamen, og derudover har jeg 1 år på [...] Gymnasium, og det havde jeg aldrig i min vildeste fantasi forestillet mig, at jeg skulle, da jeg gik i folkeskolen. Jeg havde en generel utilfredshed med skolen, og jeg rendte også med nogle forkerte. Det blev der så ligesom taget hånd om. Men det var så, da jeg boede i plejefamilien. Jeg tror bare,

at det, at der er nogle mennesker, der kan tage vare på problemerne og ligesom stimulere én – både socialt og intelligensmæssigt – det gør, at man udvikler sig bedre. Og det ville jeg ikke have kunnet, hvis jeg var blevet boende hos min mor.”

Elias’ plejeforældre, Annette og Henrik, fortæller om, hvordan Elias har forbedret sig i skolen, efter at han har fået tid og overskud til at fokusere på sit eget liv. Før han kom i plejefamilie, brugte han megen tid på at passe sin mor og på at få hjemmet til at hænge sammen. Han gik med de forkerte venner, havde meget fravær fra skolen, og klarede sig ikke så godt fagligt. I dag går han i gymnasiet og har et meget mere positivt syn på fremtiden.

I spørgeskemaundersøgelsen svarer 90 % af plejeforældrene, at de er meget enige eller enige i udsagnet: ”Jeg oplever, at jeg kan støtte den unges skolegang.” 8 % svarer ”hverken enig eller uenig” og endelig svarer 2 % ”ved ikke”.

De unges tilfredshed med plejeforholdet

For at belyse, hvordan de unge trives hos deres plejefamilie, har vi blandt andet spurgt, hvor glade eller kedede af det de unge er for at bo hos deres plejefamilie.

Tabel 9: Hvor glad eller ked af det er du for det meste for at bo hos din plejefamilie?

	Alder ved anbringelse: 0-12 år (n= 53)		Alder ved anbringelse: 13-17 år (n= 26)		Total (n= 79)	
	Pct.	Antal	Pct.	Antal	Pct.	Antal
For det meste meget glad	72 %	38	39 %	10	61 %	48
For det meste glad	21 %	11	39 %	10	27 %	21
For det meste hverken glad eller ked af det	6 %	3	19 %	5	10 %	8
For det meste ked af det	0 %	0	0 %	0	0 %	0
For det meste meget ked af det	0 %	0	0 %	0	0 %	0
Ved ikke	2 %	1	4 %	1	3 %	2
I alt	101 %	53	101 %	26	101 %	79

Fisher's Exact Test P-værdi = 0,0163

Generelt er de unge glade for at bo, der hvor de bor. Samlet set svarer 88 % (61 % + 27 %) af de adspurgte unge (Tabel 9), at de for det meste er meget glade eller glade for at bo i deres plejefamilie. Ingen af de unge svarer, at de for det meste er kede af det eller meget kede af det. Der er dog 8 unge, hvilket svarer til cirka 10 %, der for det meste hverken er glade eller kede af det. Der er ikke forskel mellem de netværksanbragte og de ordinært familieplejeanbragte unges tilfredshed. Den unges alder på anbringelsestidspunktet spiller derimod en afgørende rolle for den unges tilfredshed med plejeforholdet. Mens 72 % af de unge, der blev anbragt før teenageårene (anbragt i alderen 0-12 år), angiver, at de for det meste er meget glade for at bo i deres plejefamilie, gælder det kun for 39 % af de unge, der blev anbragt som teenagere (anbragt i alderen 13-17 år). Forskellen i de unges tilfredshed er signifikant.

I nedenstående to tabeller har vi spurgt de unge, hvor de helst ville bo, hvis de selv kunne bestemme. Tabellerne viser den andel, der har svaret, at de helst vil blive boende, der hvor de bor nu. Tabel 10a illustrerer svarene fra unge anbragt inden de er fyldt 13 år, mens Tabel 10b viser svarene fra unge, der er anbragt, efter de er fyldt 13 år.¹³ Sammenligner vi totalen i Tabel 10a med totalen i Tabel 10b, ser vi, at 87 % af de unge, der er anbragt i alderen 0-12 år, gerne vil blive boende, mens kun 42 % af de unge, der er anbragt i alderen 13-17 år, svarer det samme.

Sammenligner vi herefter svarene fra unge i ordinær pleje med svarene fra unge i netværkspleje, ses en tendens til, at der blandt de tidligt anbragte såvel som de teenageanbragte er flest i ordinær familiepleje, der ønsker at blive boende der, hvor de bor nu.

Tabel 10a: Hvis du selv kunne bestemme, hvor ville du så helst bo?

Alder ved anbringelse: 0-12 år	Ordinær familiepleje (n= 44)		Netværkspleje (n= 9)		Total (n= 53)	
	Pct.	Antal	Pct.	Antal	Pct.	Antal
Der hvor jeg bor nu	91 %	40	67 %	6	87 %	46

Tabel 10b: Hvis du selv kunne bestemme, hvor ville du så helst bo?

Alder ved anbringelse: 13-17 år	Ordinær familiepleje (n= 17)		Netværkspleje (n= 9)		Total (n= 26)	
	Pct.	Antal	Pct.	Antal	Pct.	Antal
Der hvor jeg bor nu	47 %	8	33 %	3	42 %	11

De fleste af dem, der ikke foretrækker at bo, hvor de bor nu, vil enten gerne bo for sig selv eller et "andet sted", som typisk dækker over at flytte sammen med en kæreste eller en søskende. Flere skriver, at de enten gerne vil bo i deres nuværende plejefamilie eller for dem selv. Det er i den forbindelse relevant at nævne, at gennemsnitsalderen for de unge, på det tidspunkt hvor de besvarede

¹³ Som det fremgår af kapitel 2, laves der ikke signifikantest på analyser med så små basestørrelser som i Tabel 10a og Tabel 10b, hvor analyserne er delt op.

spørgeskemaet, er 16,6 år for unge anbragt i alderen 0-12 år og 17,2, for unge anbragt i alderen 13-17 år. Der er ingen forskel på de ordinært anbragte og de netværksanbragtes alder på besvarestidspunktet. Det er sandsynligt, at de unges høje gennemsnitsalder har betydning for, at en relativt stor andel foretrækker at bo et andet sted end i plejefamilien. Et tilsvarende spørgsmål til unge, der bor hos deres biologiske forældre, ville muligvis give lignende svar.

Man skal føle, at man bliver holdt af

Spørger man de unge selv, hvad det er, plejeforældrene skal kunne, lægger de – i de kvalitative interviews – vægt på, at plejeforældrene skal holde af dem, at de skal føle sig elsket af plejeforældrene, at de skal opleve sig set og værdsat for at være dem, de er. Det fremgår både af spørgeskemaundersøgelsen og de kvantitative interviews, at en del af de unge oplever, at deres plejefamilie holder af dem, og at de føler sig elsket.

Nedenfor fortæller Sakura på 16 år, der har været anbragt i en ordinær plejefamilie, siden hun var 12 år, om sin oplevelse af plejeforældrenes følelser for hende:

Sakura: "Altså, først er her meget mere omsorg, og de har meget nemmere ved at vise, at de elsker mig ... Jeg ved ikke, om det er en typisk japansk ting, for jeg har aldrig fået et kram, hvis jeg var ked af det. Hvor min mor sagde: 'Åh lille pus' – men slet ikke på samme måde – det er ikke noget med kys og kram, og det er bare noget, jeg virkelig har brug for – eller det har alle jo brug for."

Spørger: "Der er meget mere omsorg her, sagde du?"

Sakura: "Ja, og det er altså vigtigt, hvis man fra lille af er svigtet ligesom mig, så er det altså noget, man virkelig har brug for, for ligesom at komme videre med sit liv, så man ikke falder i samme spor som ens forældre."

Sakura fortæller videre, at omsorg i hendes verden er, at plejeforældrene interesserer sig for hende, spørger til hvordan hendes dag har været, og "at man får sig en snak". Det er bemærkelsesværdigt, at Sakura aktivt forholder sig til, at den form for omsorg hun får hos plejefamilien, kan hjælpe hende til fremadrettet ikke at "falde i samme spor" som forældrene.

Flere af de unge omtaler deres plejefamilier, som familier, der er omsorgsfulde, interesserer sig for dem og støtter dem. Nedenfor fortæller 21-årige Sanne om en af de positive sider ved at bo hos broren og hans familie:

Sanne: "Jamen, der er selvfølgelig mange sider af det, men der er i hvert fald én, som er følelsesmæssig. Det er dejligt at få noget kærlighed, det er dejligt at give noget kærlighed, og det er hyggeligt, når man kan ... når vi spiser sammen eller altså, alle de her familieting, får jeg med. Og så får jeg utrolig meget støtte, både til skolen og til økonomi og til ... jamen, hjælp til hvis jeg har drengeproblemer, eller hvis jeg har nogle problemer med mine venner, eller ... jamen, de er der bare, de er der altid."

Omsorg, kærlighed og støtte i livet generelt, nogen at snakke med om sine problemer, og at føle sig som en del af familien er vigtigt. Omvendt er noget af det værste, hvis man oplever ikke at komme tæt på

familien, og hvis man oplever ikke at kunne tale med sin plejefamilie om de ting, der er svære. 17-årige Elias, anbragt i ordinær plejefamilie som 13-årig, fortæller om det værste ved at være i pleje nedenfor:

Elias: *”Det værste? ... Jeg ved ikke ... det er måske, at man ikke har så dybe relationer til hinanden, eller at jeg ikke føler, at jeg har så dyb en relation. Det er ikke noget, der går mig på, men det er heller ikke noget ...”*

Spørger: *”Er der noget, som dine plejeforældre kunne have gjort anderledes – sådan så der havde været den relation – altså så den relation havde været tættere?”*

Elias: *”Nej, det tror jeg ikke. Det er meget mit eget valg. Det er ikke det, at jeg ikke vil være tæt med dem, men jeg tror bare, at vi er for forskellige på mange punkter.”*

Elias lægger senere i interviewet selv vægt på, at én af grundene til, at relationen ikke er så tæt, er, at han blev anbragt sent. Han mener, at teenagere ikke har det samme behov for en tæt følelsesmæssig relation til plejeforældrene, som mindre børn har. Han sammenligner sig med sine plejesøskende, der alle kom langt tidligere, end han selv gjorde, og han er overbevist om, at plejefamilien nok elsker deres egne børn mere, end de elsker ham, selvom de sikkert aldrig ville indrømme det, hvis han spurgte.

Men hvor mange af de unge oplever, at plejeforældrene elsker dem?

Tabel 11: Hvilke af følgende sætninger, synes du, passer på din plejefamilie?

Mine plejeforældre	Total (n= 79)	
	Pct.	Antal
Passer på mig	80 %	63
Er søde	75 %	59
Elsker mig	68 %	54
Kan lide mig, som jeg er	63 %	50
Behandler mig, som deres eget barn	61 %	48
Vil lave om på mig	13 %	10
Er for strenge	11 %	9
Er ikke strenge nok	3 %	2
I alt	374 %	295

De unge har haft mulighed for at angive mere end ét svar. Derfor summerer tabellen til mere end 100 %.

4. Livet i plejefamilien og trivsel

Tabel II viser, at 68 % af de adspurgte føler, at plejefamilien elsker dem. 63 % oplever, at plejeforældrene kan lide dem, som de er. Derudover oplever 80 %, at plejefamilien passer på dem, og 75 % synes, at plejeforældrene er søde. 61 % føler, at plejefamilien behandler dem som deres egne børn.

Tabel IIa og IIb viser samme svar, blot opdelt på de unges alder på anbringelsestidspunktet og på anbringelsesform.

Tabel IIa: Hvilke af følgende sætninger, synes du, passer på din plejefamilie?

Alder ved anbringelse: 0-12 år	Ordinær familiepleje (n= 44)		Netværkspleje (n= 9)		Total (n= 53)	
	Pct.	Antal	Pct.	Antal	Pct.	Antal
Passer mig	91 %	40	78 %	7	83 %	44
Er søde	84 %	37	78 %	7	89 %	47
Elsker mig	77 %	34	78 %	7	77 %	41
Behandler mig som deres eget barn/ egne børn	71 %	31	67 %	6	70 %	37
I alt	323 %	142	301 %	27	319 %	169

De unge har haft mulighed for at angive mere end ét svar. Derfor summerer tabellen til mere end 100 %.

Tabel 11b: Hvilke af følgende sætninger synes du passer på din plejefamilie?

Alder ved anbringelse: 13-17 år	Ordinær familiepleje (n= 17)		Netværkspleje (n= 9)		Total (n= 26)	
	Pct.	Antal	Pct.	Antal	Pct.	Antal
Passer mig	59 %	10	67 %	6	62 %	16
Er søde	47 %	8	78 %	7	58 %	15
Elsker mig	41 %	7	67 %	6	50 %	13
Behandler mig som deres eget barn/ egne børn	47 %	8	33 %	3	42 %	11
I alt	194 %	33	245 %	22	212 %	55

De unge har haft mulighed for at angive mere end ét svar. Derfor summerer tabellen til mere end 100 %.

Ser vi først på totalerne i de to tabeller, fremgår en tendens til, at der er flere blandt de unge anbragt inden teenageårene (Tabel 11a), som mener, at plejeforældrene elsker dem, er søde og passer på dem, end blandt de unge anbragt i teenageårene (Tabel 11b). En mulig forklaring på dette kan være, at en stor del af de tidligt anbragte unge blev anbragt i en alder, hvor de havde større behov for omsorg fra voksne end de teenageanbragte, og derfor i højere grad ser plejefamilien som omsorgsgivende.

Også hvad angår følelsen af at blive behandlet som plejefamiliens eget barn, er der stor forskel på de to gruppers oplevelse: 70 % af de unge, der blev anbragt, før de fyldte 13 år, føler sig behandlet som plejefamiliens egne børn mod 42 % af de teenageanbragte unge.

Tabel 11a giver indtryk af, at der blandt de tidligt anbragte unge er en smule større opbakning bag de positive udsagn, når det gælder de ordinære plejeforældre. I Tabel 11b er denne tendens modsat: blandt de teenageanbragte unge er der flest netværksanbragte, der er enige i de positive udsagn om plejeforældrene. Det gælder dog ikke udsagnet: "plejeforældrene behandler mig som deres eget barn," som der overordnet set er flest unge i ordinær familiepleje, der er enige i. Dette kan hænge sammen med, at en del af de netværksanbragte bor hos deres bedsteforældre, og derfor ikke oplever at blive behandlet som bedsteforældrenes egne børn, men derimod som deres børnebørn. Tabellerne 11a og 11b skal tolkes med det forbehold, at der er tale om små basestørrelser.

Tendensen fra Tabel 11a og 11b går igen i nedenstående Tabel 12, der viser, at signifikant flere unge anbragt før teenageårene føler sig knyttede til deres plejefamilier sammenlignet med unge anbragt i teenageårene:

Tabel 12: Hvilke personer føler du dig mest knyttet til?

	Alder ved anbringelse: 0-12 år (n= 53)		Alder ved anbringelse: 13-17 år (n= 26)		Total (n= 79)	
	Pct.	Antal	Pct.	Antal	Pct.	Antal
Plejemor*	72 %	38	42 %	11	62 %	49
Plejefar***	51 %	27	12 %	3	38 %	30
Plejesøskende**	11 %	6	0 %	0	7 %	6
Biologisk mor	25 %	13	19 %	5	23 %	18
Biologisk far	7 %	4	19 %	5	11 %	9
En søster/bror	45 %	24	35 %	9	42 %	33
Anden voksen i familien	7 %	4	8 %	2	7 %	6
En ven/veninde	34 %	18	35 %	9	34 %	27
En kæreste	15 %	8	27 %	7	19 %	15
En lærer	4 %	2	0 %	0	3 %	2
Ingen	2 %	1	12 %	3	5 %	4
I alt	273 %	145	196 %	54	251 %	199

De unge har haft mulighed for at angive mere end ét svar. Derfor summerer tabellen til mere end 100 %.

Fisher's Exact Test: * $p < 0,05$. ** $p < 0,01$, *** $p < 0,001$

Tabel 12 viser samtidig, at en del af de unge, der anbringes sent, alligevel oplever, at de knytter sig – især til plejemødrene. 11 ud af de 26 unge (42 %), der er anbragt som teenagere, angiver, at en af de personer, de er mest knyttet til af alle, er deres plejemor. Blandt samtlige unge er denne andel 62 %. Det er desuden værd at bemærke, at 33 unge (42 %) føler sig mest knyttet til en biologisk søster eller bror, og at dette gælder på tværs af anbringelsesform.

Det tyder således ikke overraskende på, at unge, der er flyttet ind i plejefamilien i en tidlig alder, er tættere knyttet til både plejemor, plejefar og plejesøskende. Det kan dog også have betydning i sig selv,

at de tidligt anbragte unge har kendt plejefamilien i længere tid, og at plejefamilien derfor spiller en større rolle i den unges liv.

Om at føle sig hjemme og som en del af familien

At føle sig som en del af familien og at føle sig hjemme i plejefamilien er forhold, som ifølge de unge har betydning for, om de trives i familien.

Tabel 13: Føler du dig som en del af den familie, du bor hos nu?

	Alder ved anbringelse: 0-12 år (n= 53)		Alder ved anbringelse: 13-17 år (n= 26)		Total (n= 79)	
	Pct.	Antal	Pct.	Antal	Pct.	Antal
Ja, altid	85 %	45	62 %	16	77 %	61
Nogle gange	15 %	8	27 %	7	19 %	15
Nej	0 %	0	8 %	2	3 %	2
Ved ikke	0 %	0	4 %	1	1 %	1
I alt	100 %	53	101 %	26	100 %	79

Fisher's Exact Test P-værdi = 0,023

Af Tabel 13 fremgår det, at 77 % af alle de anbragte unge altid føler sig som en del af familien. 2 unge, hvilket svarer til 3 %, føler sig ikke som en del af familien. Igen er den unges alder ved anbringelsen afgørende. Det er værd at bemærke, at ingen af de unge anbragt inden deres 13. år svarer "nej" til, at de føler sig som en del af familien. Der er imidlertid stadig 8 unge (15 %) blandt de tidligt anbragte, der kun føler sig som en del af familien nogle gange. Generelt føler de tidligt anbragte sig mere som en del af familien: 85 % af de unge anbragt i alderen 0-12 år svarer, at de altid føler sig som en del af familien, mod 62 % af de unge anbragt i alderen 13-17 år.

Men hvad vil det egentlig sige at føle sig som en del af familien? Nogle af de unge taler i de kvalitative interviews om, at de føler sig som en del af familien, når de deltager på lige fod med øvrige medlemmer af familien. Det vil blandt andet sige, at man ikke bliver behandlet anderledes end andre medlemmer af familien, og det kan vise sig ved selv helt små ting i hverdagen. Lajla på 17 år, der som 10-årig blev anbragt hos en ordinær plejefamilie, men som de seneste tre år har boet hos sin farmor, fortæller:

Lajla: "Jeg føler mig jo hjemme der jo [hos farmor] Altså, jeg er ikke bange, når jeg går ind af døren, fordi jeg ved, at der ikke er noget, jeg får skæld ud over ... Jeg skal ikke spørge, om jeg må tage noget i køleskabet. Det skulle jeg i plejefamilien – også hvis de ikke var hjemme. Så skulle jeg ringe og spørge, om jeg måtte tage et glas sodavand."

Essentielt for Lajla og farmors forhold og for en del andre anbringelser hos bedsteforældre er, at der er en tæt relation mellem barn og bedsteforældre, som blev etableret, allerede da barnet var helt lille. Det var farmoren, der agerede "tryk base" en stor del af barndommen, når moren ikke slog til, og Lajla kom næsten dagligt hos farmoren, der boede meget tæt på. For Lajla var det, ifølge hende selv, den mest rigtige beslutning at anbringe hende hos farmoren og farfaren. Det var også et ønske, hun selv hele tiden havde haft, men som blev overhørt ved anbringelsen i den første plejefamilie.

Det er imidlertid ikke alle de netværksanbragte unge i vores materiale, der føler sig hjemme hos netværksplejefamilien. 21-årige Sanne, der har boet hos sin bror, siden hun var 16 år, har det ikke helt sådan. Adspurgt om hun føler sig hjemme hos broren og hans familie, svarer hun:

Sanne: "Det, det ved jeg ikke ... (begynder at græde) ... det synes jeg ikke, jeg gør, nogen steder i hele verden, det synes jeg ikke ... men nej, men jeg har virkelig ikke følt mig hjemme nogen steder, fordi der har været meget høje forventninger til, hvordan det skulle være, og det har tit været sådan her, at det hele skulle være så naturligt, og det har det bare aldrig været. Jeg har været meget så' n, påpasselig med, hvad jeg kunne be' om, og det er jeg stadig. Jeg er bange for at få afslag fra dem."

Sanne fortæller i interviewet om, hvordan hun på den ene side er glad for, at hun bor hos sin bror, og om hvor meget hun oplever, at broren og hans kone støtter hende og hjælper hende. Samtidig er hun meget sårbar over for de mindste tegn på afvisning og føler, at hun står i taknemmelighedsgæld til broren, at hun har været en klods om benet på ham og hans kone. Hun flyttede ind, lige da broren var blevet gift og skulle til at stifte sin egen familie. Følelsen af at være en klods om benet gør, at Sanne er meget forsigtig og bange for at blive opfattet som "nasser". Og alt det gør, at hun alligevel ikke rigtig kommer til at føle sig hjemme.

Kigger vi på plejeforældrenes svar, som fremgår af Tabel 14a nedenfor og handler om, hvorvidt plejefamilierne betragter den unge som en del af familien, er der ikke signifikant forskel på, om de unge bor i netværket eller i ordinær familiepleje. I begge kategorier betragter plejeforældrene i høj grad de unge som en del af deres familie. Der er dog en lille tendens til, at netværksplejeforældrene i endnu højere grad betragter den unge som en del af familien. Det er ikke overraskende, da størstedelen af de unge i netværkspleje er anbragt hos en slægtning, og anbringelsen derfor er kendetegnet ved, at den unge er i familie med en af plejeforældrene. Det interessante er imidlertid, at så stor en andel af de ordinære plejeforældre ser den unge som en del af familien. Biologisk forbundenhed ser således ikke i denne undersøgelse ud til at være afgørende for, om plejeforældrene betragter den unge som en del af familien.

Tabel 14a: Hvor enig eller uenig er du i følgende udsagn om at have en ung boende?

”Jeg betragter den unge som del af familien”

	Ordinær familiepleje (n= 63)		Netværkspleje (n= 30)		Total (n= 93)	
	Pct.	Antal	Pct.	Antal	Pct.	Antal
Meget enig	75 %	47	87 %	26	79 %	73
Enig	24 %	15	10 %	3	19 %	18
Hverken enig eller uenig	2 %	1	0 %	0	1 %	1
Uenig	0 %	0	0 %	0	0 %	0
Meget uenig	0 %	0	0 %	0	0 %	0
Ved ikke	0 %	0	3 %	1	1 %	1
I alt	101 %	63	100 %	30	100 %	93

I Tabel 14b er samme svar opdelt efter den unges alder på anbringelsestidspunktet. Tabellen viser en tendens til, at plejeforældrene til de unge, der er anbragt i deres plejefamilie i alderen 0-12 år, lidt oftere betragter den unge som en del af familien, end plejeforældrene til de unge, der var 13-17 år, da de flyttede ind i familien. Tendensen er dog ikke signifikant.

Tabel 14b: Hvor enig eller uenig er du i følgende udsagn om at have en ung boende?

”Jeg betragter den unge som del af familien”

	Alder ved anbringelse: 0-12 år (n= 60)		Alder ved anbringelse: 13-17 år (n= 33)		Total (n= 93)	
	Pct.	Antal	Pct.	Antal	Pct.	Antal
Meget enig	83 %	50	70 %	23	79 %	73
Enig	15 %	9	27 %	9	19 %	18
Hverken enig eller uenig	2 %	1	0 %	0	1 %	1
Uenig	0 %	0	0 %	0	0 %	0
Meget uenig	0 %	0	0 %	0	0 %	0
Ved ikke	0 %	0	3 %	1	1 %	1
I alt	100 %	60	100 %	33	100 %	93

En overordnet og lidt kritisk kommentar til de meget positive svar i Tabel 14a kunne være, at der kan være en fare for, at plejeforældrene på tværs af anbringelsesform svarer professionelt. Det vil sige, at de svarer, at de betragter den unge som en del af familien, netop for at vise, at de gør deres job ordentligt.

Hvor ofte plejebarnet kommer med på ferie kan også være med til at give et indtryk af, i hvor høj grad den unge er en del af familien. Af nedenstående Tabel 15 fremgår det, hvor ofte de unge kommer med på plejefamiliens ferier.

Tabel 15: Hvor ofte kommer du med, når din plejefamilie tager på ferie?

	Alder ved anbringelse: 0-12 år (n= 53)		Alder ved anbringelse: 13-17 år (n= 26)		Total (n= 79)	
	Pct.	Antal	Pct.	Antal	Pct.	Antal
Altid, hvis jeg ikke selv har andre planer	79 %	42	54 %	14	71 %	56
For det meste	17 %	9	23 %	6	19 %	15
En gang imellem	4 %	2	8 %	2	5 %	4
Sjældent	0 %	0	8 %	2	3 %	2
Aldrig	0 %	0	0 %	0	0 %	0
Min plejefamilie tager aldrig på ferie	0 %	0	0 %	0	0 %	0
Ved ikke	0 %	0	8 %	2	3 %	2
I alt	100 %	53	101 %	26	101 %	79

Fisher's Exact Test P-værdi = 0,0193

Samlet set er op mod 90 % (71 % + 19 %) af de unge altid eller for det meste med plejefamilien på ferie. Dette understøttes af plejeforældrenes svar, hvor 87 % angiver, at den unge altid eller for det meste er med på ferie. Tabellen viser, at unge anbragt inden teenageårene signifikant oftere kommer med på ferie, end unge, der er anbragt i teenageårene. Der er her ingen forskel på, om den unge er anbragt i netværket eller i en ordinær plejefamilie. Desuden viser materialet en tendens til, at de unge, der oftest føler sig som en del af familien, også er de unge, der altid kommer med på ferie.

Kan de unge bruge plejeforældrene, når de har problemer?

Udover omsorgen og interessen fra plejeforældrenes side lægger flere unge også vægt på, at det er vigtigt at have et tillidsfuldt forhold til plejeforældrene. De fortæller, at det er vigtigt at kunne snakke med plejeforældrene om, hvordan de har det, om de ting, der er svære, eller hvis de har haft en dårlig dag. Det er derfor vigtigt, at plejeforældrene er opmærksomme på, hvordan de unge har det og bruger denne opmærksomhed til at forsøge at hjælpe og støtte de unge lige netop der, hvor de unge har brug for det. Dette kræver en tillidsfuld relation, som det er vigtigt, at plejeforældrene arbejder på at få skabt med de unge. I spørgeskemaundersøgelsen har vi spurgt de unge, hvor ofte de fortæller det til deres plejeforældre, hvis de er kedede af det.

Tabel 16: Hvor ofte fortæller du det til dine plejeforældre, hvis du er ked af det?

	Alder ved anbringelse: 0-12 år (n= 53)		Alder ved anbringelse: 13-17 år (n= 26)		Total (n= 79)	
	Pct.	Antal	Pct.	Antal	Pct.	Antal
Altid	15 %	8	4 %	1	11 %	9
For det meste	36 %	19	23 %	6	32 %	25
Nogle gange	25 %	13	23 %	6	24 %	19
Sjældent	15 %	8	31 %	8	20 %	16
Aldrig	9 %	5	19 %	5	13 %	10
I alt	100 %	53	100 %	26	100 %	79

Af totalen i Tabel 16 kan vi se, at 43 % (11 % + 32 %) af de unge altid eller for det meste taler med deres plejeforældre, hvis de er kede af det. 24 % taler nogle gange med plejeforældrene, mens 20 % sjældent taler med plejeforældrene, hvis de er kede af det. En overvejende del af de unge bruger således plejeforældrene, når de er kede af det. En tredjedel af de unge (20 % + 13 %) fortæller sjældent eller aldrig deres plejeforældre om det, hvis de er kede af det. Tabellen siger imidlertid ikke noget om, hvilke typer af problemer de unge går til plejeforældrene med, og hvilke problemer de eventuelt deler med andre. Den siger heller ikke noget om, hvorvidt de unge har andre fortrolige at gå til, hvis de er kede af det. Af CeFU's landsdækkende undersøgelse om unges trivsel og mistrivsel fremgår det, at 62,9 % af de unge taler med deres venner, når de har personlige problemer, mens 55,3 % taler med deres forældre (Nielsen et al. 2010). Set i det lys er det en ganske høj andel af de familieplejeanbragte unge, der indvier deres plejeforældre, når de er kede af det.

Når vi ser på de unges svar opdelt efter alder ved anbringelsen, ses en tendens til, at unge anbragt efter deres 13. år i mindre grad går til plejeforældrene, hvis de er kede af det. Lidt over halvdelen af de tidligt anbragte unge går for det meste eller altid til plejeforældrene. Det samme gælder for under en tredjedel af de teenageanbragte. Forskellen er dog ikke statistisk signifikant. Det har heller ikke afgørende betydning, om de unge bor i ordinære eller i netværksplejefamilier. Der er således ikke signifikant forskel på, hvor ofte unge i ordinære plejefamilier fortæller det til plejeforældrene, hvis de er kede af det, sammenlignet med unge anbragt i netværket.

De unges oplevelse af tilknytning til plejefamilien

I det kvalitative interviewmateriale har vi flere eksempler på, at unge, der er anbragt hos ordinære plejefamilier i teenageårene, har fået en god tilknytning til plejeforældre og plejesøskende. Muhammads historie er et eksempel på det. Muhammad på 16 år anbringes i en ordinær plejefamilie som 13-årig. Indtil da har han boet enten hjemme hos sin mor eller på gaden. Han har et misbrug, da han flytter ind hos plejefamilien og er vant til at passe sig selv. Plejemoren fortæller, at forvaltningen som udgangspunkt ikke troede på, at han ville kunne være i en plejefamilie, dels på grund af hans alder, dels på grund af hans adfærd, men de ville dog give det en chance, før han skulle videre på døgninstitution. Nu er han er faldet godt til i familien efter en lidt turbulent start. Han er kommet ud af sit misbrug, og da vi interviewer ham, et par år efter han kom til plejefamilien, giver han selv udtryk for, at han virkelig er glad for at være kommet i plejefamilie. Han understreger først og fremmest, at han virkelig har knyttet sig til plejemoren og hendes yngste datter, som er på hans egen alder:

Spørger: "Har du det sådan, at du føler dig knyttet til plejeforældrene?"

Muhammad: "Ja, min plejemor og den mindste datter. Hende snakker jeg rigtig meget med."

Spørger: "Hvad betyder din plejemor for dig?"

Muhammad: "Meget."

Spørger: "Kan du sætte ord på, hvad det er, der gør, at hun er blevet så vigtig for dig?"

Muhammad: "Hun gør det rigtig godt for mig ... Det kan jeg bare mærke på alle mulige måder."

Også Anna på 16 år, der anbringes som 13-årig i ordinær familiepleje, har fået et tæt forhold til sin plejefamilie og beskriver sin anbringelse som værende "over al forventning". Der er i det kvalitative materiale således flere eksempler på unge, der anbringes som teenagere i ordinær familiepleje, der oplever at blive en del af familien og som får en tæt relation til plejeforældrene, hyppigst til deres plejemor.

Hvad gør plejeforældrene for at skabe en god relation til den unge?

Flere af plejemødrene fremhæver, at det vigtigste i plejeforholdet er, at man som plejeforældre tør involvere sig, bruger tid på den unge, viser åbenhed, og giver masser af kærlighed – også i form af knus og kram.

Plejemor Else, der har haft Caroline på 15 år i ordinær pleje, siden hun var 13 år, fortæller, at hun holder meget af Caroline. Else siger, at hvis ikke man holder af de børn, man får i pleje, så kan man ikke arbejde med dem, man skal involvere sig og turde holde af dem. Adspurgt om, hvordan de viser, at de holder af Caroline, svarer Else:

Else: "Jamen, det er glæden over, at hun er her. Hun kommer med spørgsmål, og vi mere eller mindre smider, hvad vi har, for at få tingene til at lykkes. Bruger tid til at sidde og snakke med hende om hendes problemer – fejer dem ikke bare væk. Bruger tid på at forberede hende på nogle ting. Prøver på at være et skridt foran hende for at kunne se, hvilken bule der kommer på hendes vej."

Jamen, det mener jeg, at det er den måde, jeg viser, hvordan jeg holder af hende. Jamen, som jeg siger, der er kram: jeg går hen og giver hende et kram, hun går hen og giver mig et kram ... Jamen, der er mange ting.”

Else fortæller, at hun over tid har fået opbygget en relation med Caroline, der bygger på tillid og ærlighed. Hun taler med Caroline om de fleste ting, om bekymringer og tvivl og alt det, Caroline synes, hun har brug for at snakke om. Ofte tager Else også selv initiativ til at få snakket om et emne. Det kan for eksempel være om Carolines forhold til drenge og om prævention:

Else: ”Det er igen den her fortrolighed, som er bygget op. Hun har været åben for at få den ... Det er jo så også igen: Hun kommer med et spørgsmål, og hvis jeg ikke har kunnet besvare det, så har jeg sagt til hende: ’Jeg kan ikke svare dig lige nu, jeg skal igennem nogle led for at kunne give dig det rigtige svar.’ [...] Hun oplever, at hun kan bruge mig, og at jeg tager hende alvorligt.”

Caroline bekræfter den nære relation til Else ved at give udtryk for, at det især er plejemoren, hun har et fortroligt rum med, og som hun kan tale med om problemer:

Caroline: ”[...] den som jeg snakker mest med om mine problemer, det er nok min plejemor.”

Spørger: ”Synes du, at hun kan se på dig, hvis du er ked af det, eller hvis der er et eller andet?”

Caroline: ”Der er stor forskel – hun kan i hvert fald godt se det, når jeg er ked af det, og når jeg er glad, eller når jeg har haft en lortedag eller lignende. Det plejer hun at kunne ... Når jeg kommer hjem, og hun spørger, om jeg har haft en god dag ... Og hvis der er nogle ting, som jeg ikke rigtig vil sige, så har jeg ... så kan jeg snakke med hende.”

I flere tilfælde hvor både den unge og plejeforældrene giver udtryk for, at der er opstået en tæt relation, er det kendetegnende, at plejeforældrene evner at ”læse” de unge og kan afkode de signaler, de sender. De kan fornemme og mærke det, når noget er galt. Flere plejeforældre fortæller, at når det lykkes for dem at få skabt en tillidsfuld relation og en fortrolighed med den unge, er det, dels fordi de selv er opsøgende og viser den unge tillid, dels fordi den unge viser tillid og er åben for kommunikation med plejefamilien, ofte plejemødrene. Man kan med andre ord sige, at de unge udviser en grad af basal tillid til andre mennesker, og at de har en tro på og en tillid til, at de voksne ønsker at tale med dem og er tilgængelige for dem. Netop fordi plejeforældrene oplever, at de unge er modtagelige for omsorg, støtte og for at indgå i en fortrolig relation, lykkes det i fællesskab at danne en sådan.

Også Muhammads plejemor lægger vægt på, at der er en tæt relation mellem hende og Muhammad. Mette fortæller, at de gensidigt har valgt hinanden til. Den største styrke i deres relation er ærligheden. Der er ikke nogen ting, de ikke kan tale om. Mette siger, at hun med det samme kan se, når der er noget, Muhammad er ked af, og så får de en snak om det.

Mette: ”Vi har ikke gjort noget som helst andet end tage ham ind og knuse ham og fortælle ham, at man elsker ham, og at han er en del af vores familie på godt og ondt... Jeg tror virkelig ikke, at det betyder noget, om du har et pædagogikum... Det betyder noget, at du ikke skal stå med hatten i hånden, men at man som ung ligesom ved, ’jeg må godt gå i skabe og skuffer’ og så videre.”

Hun fortæller videre, at hun lægger vægt på, at børnene og de unge ikke skal spørge om lov til at tage i køleskabet. De må tage det, de vil, for hjemmet er deres. Det er samtidig vigtigt, at de deltager i pligterne i hjemmet på lige fod med øvrige familiemedlemmer, at de lærer at gøre rent på værelset og at vaske tøj. På den måde bliver de en del af fællesskabet og er ikke bare gæster.

Plejemødrene nævnt ovenfor har det til fælles, at de oplever at have fået en positiv tilknytning til de unge, de har i pleje. De har lagt vægt på at lade de unge blive en del af deres familie, og det er kendetegnende, at de ikke har ageret med en professionel distance, men netop har taget de unge til sig og har vist dem, at de holder af dem.

Når den unge afviser

Der er imidlertid også tilfælde, hvor det viser sig at være svært for plejefamilien at etablere en god relation til plejebarnet, fordi plejefamilien føler sig afvist af den unge.

Et eksempel fra det kvalitative materiale på en plejefar, der føler sig afvist af sit plejebarn, er Finn. Finn har Katrine på 16 år boende i netværkspleje. Finn har været kæreste med Katrines mor og har derfor boet sammen med Katrine en del af hendes barndom. I interviewet kommer det frem, at Finn er meget usikker på, hvordan han skal tackle Katrine. Katrine er, ifølge Finn, afvisende i sin væremåde over for ham, og det er svært for ham at kommunikere med Katrine. Finn oplever, at det er næsten umuligt at motivere Katrine til noget som helst. Katrine sidder det meste af tiden ved sin computer og går hverken i skole eller arbejder. Hun har nogle få venner, der ligesom hende spiller meget computer, men ellers undgår hun helt sociale aktiviteter. Finn oplever ikke, at han kan sætte grænser for Katrine, for når han forsøger, får han bare at vide, at han ikke skal bestemme over hende, fordi han ikke er hendes far. Finn fortæller:

Finn: "Hvis man ligesom presser hende, for eksempel sådan noget simpelt noget som at rydde op inde på sit værelse. Det kan ikke være rigtig, at hun er 16 år, og hun kan ikke rydde op på sit eget værelse. Og der lå sådan nogle hundehvalpe af støvfug inde under hendes computerborde og så videre ... bare en støvsuger, det tager 5 minutter og så lige tage at vaske gulvet også. Det kunne man ikke – og jeg skulle ikke bestemme noget – det var hendes værelse, og jeg var ikke hendes far, sagde hun."

Anbringelsen ender med at bryde sammen efter et stort sammenstød, og Katrine vælger at flytte hjem til moren. Efter en uge holder dette heller ikke, og der skal findes en ny løsning.

Som det fremgår af Tabel 17 nedenfor ser det imidlertid ud til, at det er relativt få plejeforældre, der oplever, at den unge ikke lukker dem ind eller afviser dem (4 %). Der er dog en andel på 16 %, der erklærer sig ”hverken enig eller uenig” i udsagnet. Disse plejeforældre oplever givetvis, at den unge i nogle tilfælde eller noget af tiden er afvisende. Man kan igen spørge, om det ikke er ret udbredt, at unge indimellem afviser deres voksne omsorgsgiver, uanset om de er anbragt uden for hjemmet eller om de bor hjemme. Som beskrevet tidligere viser den landsdækkende CeFU-undersøgelse netop, at kun 55,3 % af de unge bruger deres forældre, når de har personlige problemer (Nielsen et al. 2010). Der må altså være en høj andel af forældre, der indimellem lægger mærke til, at den unge har personlige problemer, uden at den unge henvender sig til dem.

74 % (33 % + 41 %) af plejeforældrene er uenige eller meget uenige i, at deres plejebarn er afvisende eller lukker dem ude. Der er ikke signifikant forskel i svarene fra ordinære plejeforældre sammenlignet med netværksplejeforældre. Interessant nok ser den unges alder ved anbringelsen heller ikke ud til at spille en afgørende rolle for plejeforældrenes oplevelse af, om den unge udelukker eller afviser dem.

Tabel 17: Hvor enig eller uenig er du i følgende udsagn om at have en ung boende?
 ”Den unge lukker mig ikke ind/afviser mig”

	Alder ved anbringelse: 0-12 år (n= 60)		Alder ved anbringelse: 13-17 år (n= 33)		Total (n= 93)	
	Pct.	Antal	Pct.	Antal	Pct.	Antal
Meget enig	0 %	0	0 %	0	0 %	0
Enig	5 %	3	3 %	1	4 %	4
Hverken enig eller uenig	13 %	8	21 %	7	16 %	15
Uenig	30 %	18	39 %	13	33 %	31
Meget uenig	47 %	28	30 %	10	41 %	38
Ved ikke	5 %	3	6 %	2	5 %	5
I alt	100 %	60	99 %	33	99 %	93

Som vi så tidligere i kapitlet, ser det også ud til at lykkes for størstedelen af plejefamilierne at få skabt en nær relation til den unge. Men det er, som vi så med Finns og Katrines historie, ikke altid så ligetil. Nogle plejeforældre kan opleve at blive afvist igen og igen, og de kan opleve, at de giver og giver, men intet får igen. Indimellem er der plejeforældre, der ender med at kaste håndklædet i ringen og give op (Draiby 2001).

Lajla på 17 år, der blev anbragt i en ordinær plejefamilie som 10-årig, hvor hun boede, til hun blev 14 år og senere blev anbragt hos sin farmor, er et andet eksempel på en ung, der ikke oplever at have fået dannet en tæt relation til sin ordinære plejefamilie. Lajla fortæller:

Lajla: ”Altså, der var slet ikke blevet taget hånd om de problemer, jeg gik med. [...] Og der begyndte at blive sådan noget med, at jeg skar mig meget selv, og jeg gik med rigtig mange selvmordstanker og gad ikke rigtig livet i de sidste år der. Og jeg fik bare ikke noget hjælp. Og jeg kan huske, at jeg valgte så at tage en samtale med min plejefar om det på et tidspunkt, fordi jeg ikke vidste, hvad jeg skulle gøre. Jeg tænkte, at det kan være, at han kan hjælpe mig, når jeg er så ked af det. [...] Så jeg fortalte det til ham. Og så sagde han til mig: ’Nå, men det skulle jeg ikke tro på, det var meget normalt i min alder – så eksperimenterer man med tingene.’”

I de tilfælde, hvor Lajla forsøgte at åbne sig overfor plejeforældrene, blev hun, ifølge hendes egen udlægning af historien, ikke mødt med empati og forståelse fra plejeforældrenes side. I stedet følte hun, at hendes – i øvrigt meget alvorlige – problemstilling om selvskaade blev fejet af bordet af plejefaderen som mindre betydningsfuld og ”normal i den alder”. Lajlas øvrige fortælling om tiden i plejefamilien handler om, at hun fik meget skældud, og at hun i det hele taget slet ikke følte sig værdsat. Derudover savnede hun sin biologiske familie meget. Plejeforholdet endte med at bryde sammen.

Afrunding

I dette kapitel har vi beskrevet, hvordan de unge selv og deres plejefamilier oplever plejeforholdet. Vi har blandt andet set nærmere på de unges første tid i plejefamilien, hvordan de trives i familien nu, og om har de knyttet sig til deres plejeforældre. Vi har tilsvarende interesseret os for, hvordan plejeforældrene oplever plejeforholdet: Hvad fungerer? Hvad er svært? Og hvordan er man en god plejeforælder for en teenager?

Analysen af det kvalitative materiale har vist, at den første tid, efter de unge er flyttet ind i plejefamilierne, ofte kan være svært, især for de unge, der flytter ind i en ordinær plejefamilie. De unge skal omstille sig fra én måde at leve på til en anden, som i en del tilfælde er langt mere struktureret og voksenstyret, end de har været vant til. Det kræver i mange tilfælde, at de unge skal ændre adfærd for at passe ind i familien, og selvom de interviewede unge er taknemmelige for, hvad plejeforældrene har gjort for dem, kan den første tid i plejefamilien være svært. Flere af de netværksanbragte unge har i forvejen en tæt relation til den familie, de flytter ind hos. For disse unge er overgangen mere glidende, og det ser ud til, at de oplever den som mindre vanskelig.

Langt de fleste unge (88 %) er for det meste meget glade eller glade for at bo i deres plejefamilie. Unge, der blev anbragt før teenageårene (anbragt i alderen 0-12 år), er generelt gladere for at bo i plejefamilien, end unge, der blev anbragt som teenagere (anbragt i alderen 13-17 år). Ikke overraskende føler unge anbragt før teenageårene sig i signifikant højere grad knyttet til deres plejefamilier end unge anbragt i teenageårene. Alligevel angiver 42 % af de unge, der er anbragt som teenagere, at en af de personer, de føler sig mest knyttet til, er deres plejemor. Udover plejemor er det en søster eller bror, som flest unge nævner, når de skal angive, hvem de føler sig mest knyttede til.

At lidt under halvdelen af de teenageanbragte unge svarer, at en af deres vigtigste tilknytningsfigurer er deres plejemor, tyder på, at det også er muligt for de teenageanbragte at danne en nær relation til deres plejeforældre. I det kvalitative materiale er der desuden flere eksempler på, at unge, der kommer fra døgninstitution eller hjemmefra, og som af forvaltningen blev spået en fremtid på døgninstitution, stik imod alle odds lykkes med at falde til og komme i trivsel i en plejefamilie.

Kendetegnende for de unges fortællinger om, hvad de sætter mest pris på i plejefamilien, er udover støtte, omsorg og kærlighed fra plejeforældrene, at det er en familie med faste rammer og regler. Flere af de unge nævner, at de er glade for at bo i en "rigtig familie" eller en "normal familie". Når de unge skal beskrive, hvad de mener med en rigtig eller en normal familie, beskriver de en familie, hvor de voksne har ansvaret for, at tingene fungerer, og hvor hverdagen er præget af struktur, rutiner og faste rammer. En familie, hvor de voksne ikke har et misbrug, er psykisk syge eller er dysfunktionelle på anden vis.

Overordnet kan vi således konkludere, at de unge generelt er glade for at bo i deres plejefamilier, og at de fleste unge, selv de unge, der først er flyttet ind i plejefamilien som teenagere, er faldet til og føler sig som en del af familien.

Selvom det ser ud til, at de fleste af de unge trives i deres plejefamilier, er der også en ydre verden med forældre, venner, skole med mere, som de unge skal forholde sig til. I næste kapitel zoomer vi ind på en af de særlige udfordringer, som mange af de unge kæmper med, nemlig følelsen af at være unormal og anderledes end kammeraterne.

5. Normalitet og ensomhed

”Nogle gange tænker jeg på, at mit liv ville have været meget nemmere, hvis jeg havde haft en normal familie, ligesom alle andre,” fortæller en af de unge familieplejeanbragte, vi har talt med. Ligesom flere andre anbragte teenagere kæmper hun med følelsen af at være anderledes og føler sig nogle gange ensom.

I nærværende kapitel sætter vi fokus på de unges oplevelse af normalitet. Vi ser på, hvornår og hvorfor de unge føler sig anderledes, hvordan det påvirker dem, og om det i givet fald er noget, de deler med deres plejeforældre eller andre. Kapitlet berører også, om der er forskelle mellem de unge, der bor i netværkspleje og de unge, der bor i ordinær familiepleje. Vi ser desuden på, hvad unge der har erfaringer med at møde andre unge i samme situation, får ud af det. Afslutningsvis samler vi op på, hvad der kan gøres for at hjælpe de unge, så de ikke oplever at stå helt alene.

Hvad viser forskningen om anbragte børn og unges følelser af ensomhed og unormalitet?

En række undersøgelser blandt børn og unge anbragt udenfor hjemmet har vist, at mange føler sig ensomme, har konfliktyldte eller afbrudte relationer til deres forældre og stræber efter normalitet (Egelund, Jakobsen & Steen 2010a, Klyvø 2007, Warming 2005). Oplevelsen af at være fundamentalt anderledes end andre børn, med risiko for udelukkelse af fællesskaber og mobning, er en rød tråd i mange plejebørns fortællinger: *”Men det her med at være plejebarn, det er jo alligevel anderledes, for alle de andre i min klasse, de forstår det ikke. De aner ikke noget om, hvordan det er, og de har ikke prøvet at miste forældrene eller hvordan det er ikke at bo hos dem ...”* (Klyvø 2007: 99).

Warming beskriver i den forbindelse, at mange anbragte unge er optagede af, hvordan de kommer tættest på normalitet og forestiller sig, at de ville foretrække at bo i plejefamilie frem for på en institution. Det begrundes blandt andet med, at en plejefamilie er ”mere normal” og ”mere som en rigtig familie” (Warming 2005). En hyppigt nævnt pointe i den forskning, der sammenligner børn og unge anbragt i slægtspleje med børn anbragt i ordinær familiepleje, er i tråd hermed, at mange oplever det som mindre pinligt at skulle fortælle omverdenen, at de bor hos en mormor eller en moster, end at de bor hos en plejefamilie, som de ikke er i familie med (Mehlbye 2005, Näslund 2002). Denne pointe findes også i en undersøgelse af 15 slægtsanbragte børn og unge, som forestiller sig, at det er ”mere normalt” at bo i slægten end hos en fremmed plejefamilie, og som omtaler slægten som mere ”rigtig” end en fremmed plejefamilie (Egelund, Jakobsen & Steen 2010a). Undersøgelserne giver grund til at antage, at slægtsanbragte børn og unge i mindre grad end andre anbragte kæmper med følelser af at være anderledes og unormale. Der er dog også blandt unge anbragt i ordinær familiepleje flere, der ikke tænker så meget på deres status som plejebørn (Warming 2005).

Når man sammenstiller de forskellige undersøgelser, kan man næsten få det indtryk, at det er *anbringelsesstedet*, der er afgørende for, om og i hvor høj grad, de unge opfatter det som ”normalt”. At bo hos slægtsninge anses for at være det mest normale, dernæst kommer en ordinær plejefamilie, mens det, der opfattes som mindst normalt, er at bo på institution. Spørgsmålet er, om det er anbringelsesformen, der

har den afgørende betydning for de unges oplevelse af normalitet, eller om andre faktorer spiller ind? Dette er et af de emner, som vi belyser i dette kapitel.

Et andet emne, som vi beskæftiger os med, er, i hvilke situationer de unge føler sig anderledes, og hvad der er den bagvedliggende årsag. Det er et emne, som dansk forskning ikke tidligere har uddybet, og som vi anser for at være yderst relevant for at kunne komme med bud på, hvad der kan gøres for at hjælpe de unge ud af følelsen af "unormalitet".

For at sætte de unge anbragtes oplevelse af normalitet i et større perspektiv, inddrager vi forskning blandt unge i Danmark generelt. Her viser undersøgelser, at relativt mange unge har det skidt, og at ensomhed og mistroivsel er udbredt, især blandt piger i teenageårene¹⁴ (Nielsen et al. 2010, Ottosen et al. 2010). Spørgsmålet er, om de anbragte unges problemstillinger er unikke?

Der tages i kapitlet udgangspunkt i de kvalitative interviews med de unge anbragte, som giver bedst indblik i de unges tanker og erfaringer. Hvor det er relevant, suppleres der med resultater fra spørgeskemaundersøgelsen blandt de unge.

At føle sig som plejebarn

Indledningsvist er det interessant, at det ikke er alle de interviewede børn og unge, der umiddelbart identificerer sig med kategorien "plejebarn". I vores materiale ser vi det, dels blandt nogle af de unge, der er blevet anbragt som små i en ordinær plejefamilie, og dels blandt nogle af de unge, der er blevet anbragt som teenagere i netværkspleje. Et eksempel på det førstnævnte har vi fra spørgeskemaundersøgelsen, hvor en af de unge anbragt i ordinær familiepleje på et åbent spørgsmål, om hvad der ville gøre det endnu bedre at bo i plejefamilie, svarer:

"At kommunen ikke kom så mange gange om året og taler med mig, så jeg føler mig anderledes end mine andre søskende [plejesøskende]. Til hverdag er vi bare en helt almindelig familie, men når kommunen kommer, føler jeg, at de sætter mig uden for min familie."

I det kvalitative materiale er der flere eksempler på, at unge anbragt som teenagere i netværket tilsyneladende ikke opfatter deres netværksplejeforældre som plejeforældre og derfor heller ikke ser sig selv som plejebørn. Et eksempel er Natascha og hendes lillebror, der har boet i pleje hos deres faster, siden de var henholdsvis 12 og 9 år. Nedenfor fortæller fasteren, at Nataschas lillebror, da han skulle udfylde det spørgeskema, vi i forbindelse med undersøgelsen havde sendt ud til samtlige teenageanbragte, ikke havde brudt sig om et af spørgsmålene:

"[...] og der var han sådan meget vred, fordi der stod 'oplever du din plejefamilie'... og han stregede 'pleje' over, fordi vi er jo i familie ..."

¹⁴ I SFI's undersøgelse af børn og unges velfærd og trivsel fra 2010 konkluderes det, at 16 % af de 15-årige og 21 % af de 19-årige kan karakteriseres som "ekskluderede", det vil sige marginaliserede eller udsatte. Særligt blandt teenagepiger har et ret højt antal "ondt i livet" (Ottosen et al. 2010).

Fasteren forklarer, at det samme gør sig gældende, når de to børn ser noget i fjernsynet eller på anden vis bliver konfronteret med kategorien ”anbragte børn”:

”Og det er også helt tydeligt at se, at når der er et eller andet i fjernsynet omkring anbragte børn eller sådan noget, det fænger slet ikke... Der er simpelthen ingen identifikation. Hvor jeg tænker på, at det var da godt nok pudsigt, at de ikke hører efter det, men det er der ikke”.

Ubehag ved at fortælle andre hvorfor man bor i plejefamilie

Selvom Natascha og hendes bror ikke opfatter fasteren og onklen som plejeforældre og ikke umiddelbart identificerer sig med kategorien plejebørn, betyder det ikke, at de ikke kæmper med, at deres mor er anderledes end andre forældre. Fasteren fortæller for eksempel, at de to søskende ikke vil have moren med til forældremøder, fordi de er bange for, at hun vil møde beruset op. Selv fortæller Natascha, at hun er holdt helt op med at tage veninder med hjem på besøg hos moren, fordi hun er flov over hendes opførsel:

Natascha: ”... og så er hun begyndt, også nogle gange hvor hun er fuld, og jeg har veninder på besøg, så er hun rigtig pinlig ... og så begynder hun at skændes og råbe ad mine veninder, så derfor har jeg aldrig veninder hjemme der.”

Natascha forklarer, at hun henne i skolen nogle gange kalder plejeforældrene for ”mor og far” og andre gange for ”mine plejeforældre”. Når hun omtaler dem som ”plejeforældre”, stiller de andre ofte spørgsmål om, hvorfor hun ikke bor hos sine biologiske forældre:

Natascha: ”... Så spørger de hvorfor, og så siger jeg, fordi at min mor er alkoholiker og jeg har ikke min far. Engang var jeg så'en lidt, jeg ikke ville sige, at min mor var alkoholiker, men ... nu er jeg ligeglad med, hvordan det er, bare fordi hun gør det hele tiden og ... mine veninder har også set hende, så sådan er det blevet meget.”

Ligesom Natascha oplever mange plejebørn det som ubehageligt at skulle forklare, hvorfor man bor i en plejefamilie. I spørgeskemaundersøgelsen har vi spurgt de unge, hvilke ting der er dårlige ved at bo i plejefamilie. Tabel 18 viser et udpluk af de unges svar på spørgsmålet.

Tabel 18: Hvilke af følgende ting er dårlige ved at bo i din plejefamilie?

	Ordinær familiepleje (n=60)		Netværkspleje (n=18)		Total (n=78)	
	Pct.	Antal	Pct.	Antal	Pct.	Antal
At jeg hele tiden skal forklare til andre, hvorfor jeg ikke bor hos min biologiske mor og far	60 %	36	50 %	9	58 %	45
Jeg bliver mobbet, fordi jeg bor i en plejefamilie	0 %	0	6 %	1	1 %	1

Af Tabel 18 fremgår det, at over halvdelen (58 %) af de anbragte unge oplever, at noget negativt ved at bo i plejefamilie er, at de hele tiden må forklare, hvorfor de ikke bor hos deres biologiske forældre. Det fremgår samtidig, at andelen, der svarer dette, er størst blandt de ordinært familieplejeanbragte. Forskellen er dog ikke signifikant. Kun én netværksanbragt ung angiver, at han eller hun bliver mobbet, fordi han eller hun bor i plejefamilie. Det kan ikke udelukkes, at nogle unge kan være blevet mobbet tidligere, men materialet giver ikke anledning til at konkludere, at de unges modvilje mod at forklare, hvorfor de ikke bor hos deres forældre, bunder i konkrete oplevelser med mobning.

At føle sig anderledes end veninderne og være misundelig

Sakura på 17 år, som siden hun var 12 år, har boet i pleje hos en ordinær plejefamilie, blev anbragt som følge af omsorgssvigt og morens psykiske sygdom. I interviewet kredser Sakura ligesom flere af de andre unge om, at hendes familie ikke er "normal", og at hun føler sig anderledes:

Sakura: "... Og når mine veninder kommer og siger: 'Ej, min mor gider ikke' og 'hun giver mig ikke lov til det der' og så begynder de at tude, så siger jeg: 'Det er jo bare ingenting', for de ved ikke, hvordan det er for mig, der har 20 andre problemer, der er meget værre ... Så jeg tænker bare, at det ville være meget nemmere, hvis jeg ikke boede i pleje, og ikke havde sådan en tosset familie."

Spørger: "Du føler dig anderledes på en eller anden måde?"

Sakura: "Ja, jeg føler mig meget anderledes."

Når Sakura føler sig anderledes end veninderne, skyldes det blandt andet, at hun, som hun selv formulerer det, har sådan en "tosset familie", og at hun har "20 andre problemer", der er langt værre, end de – i Sakuras øjne – "småproblemer", som veninderne slås med.¹⁵ Sakura er ikke ene om at have det sådan. Lajla, der som 10-årig blev anbragt i ordinær familiepleje og siden flyttede ind hos sin farmor, sætter i det

¹⁵ En anden årsag, som Sakura også nævner, er, at hun har en anden etnisk baggrund end klassekammeraterne og også fysisk skiller sig ud – blandt andet ved sit meget sorte hår. I kapitel 6 uddybes nogle af de særlige udfordringer som henholdsvis teenagere og plejefamilier kan opleve i plejeforhold, hvor plejeforældrene har etnisk dansk baggrund og den unge har etnisk minoritetsbaggrund.

følgende ord på den misundelse, som hun i mange år følte, når hendes veninder fortalte om deres forældre:

Lajla: *"Jeg kan huske, at jeg bare var misundelig på alle andre hele tiden. Når vi gik i skole – det kunne være helt op til 9. klasse – når mine veninder kom og de havde bare haft en fed weekend: 'Min mor, hun tog mig med til ...' eller: 'Min far, han ...' eller: 'Hej, prøv at se, hvad min mor gav mig i går' eller: 'Jeg glæder mig til på torsdag, fordi der skal jeg endelig ud og spise med mor.' Noget i den stil. Jeg var altid pissemisundelig på dem. Jeg gik altid: 'Ih, hvor er du heldig, bare det var mig.' Så jeg følte mig helt vildt anderledes. I den klasse jeg var i, der var jeg den eneste, der var anbragt. De andre havde bare forældre, der var enlige forsørgere."*

Spørger: *"... tænker du stadig sådan?"*

Lajla: *"Jeg kan godt føle det nogle gange. Fordi folk, der ikke forstår det, de stiller meget spørgsmålstejn ved det og kan ikke forstå det. Jeg har prøvet at snakke med nogen, som ikke har prøvet det, og de kan ikke sætte sig ind i det, overhovedet. Og derfor så gør jeg det ikke så meget i dag, fordi de forstår det alligevel ikke. Og det er for svært at forklare, ikke."*

Lajla og Sakuras udsagn vidner om, at det kan være hårdt at blive konfronteret med, at man ikke som sine veninder har en mor og en far, der giver én omsorg og kærlighed – samtidig med, at veninderne ikke engang værdsætter det, fordi de tager det for givet. Fordi veninderne aldrig selv har prøvet, hvordan det er ikke at få omsorg og opmærksomhed fra deres forældre, er det svært for Lajla og Sakura at forklare dem, hvordan de har det. Lajla har ellers forsøgt at forklare det til sin bedste veninde flere gange:

Lajla: *"Jeg kan bare huske, at jeg har siddet mange gange over for hende og grædt ... 'forstå det nu'. Nej, hvor har vi været uvenner mange gange, fordi – hun har sådan en rigtig kernefamilie – og hvis der så bare var et lille bitte problem derhjemme, så kunne jeg bare blive så sur på hende og har sagt: 'Du skulle bare vide, hvordan livet kan være' ... 'Jamen, jeg har det meget hårdere end dig' ... 'Du forstår ikke noget', og 'lad være med at gå og tude over små problemer' ... 'Jeg ville ønske, at vi kunne bytte liv'."*

Men Lajla måtte sande, at veninden, der "har sådan en rigtig kernefamilie", hvor der i Lajlas øjne kun er småproblemer, ikke kunne forstå, hvordan Lajla har det. En dag kom veninden og gav udtryk for, at selvom hendes problemer måske kunne synes små i forhold til dem, Lajla stod med, så havde hun alligevel brug for at kunne vende dem med Lajla. Det måtte Lajla acceptere, da et væsentligt fundament i venskabet var at kunne dele problemer med hinanden.

Angsten for at blive sat i bås med forældrene

I modsætning til Lajla, har Sakura ikke forsøgt at få sine veninder til at forstå:

Sakura: *"Jamen jeg tror aldrig nogen sinde – jeg har aldrig sagt til mine veninder, hvorfor jeg er i pleje, og jeg har aldrig snakket med dem om det, fordi mange er også for nysgerrige, det eneste er, at de vil bare trykke mig ... ned på en eller anden måde. Og det gider jeg altså ikke, så jeg vælger bare ikke at sige det til nogen, ikke engang mine bedste veninder ved hvorfor. Jeg har bare sagt, at mine forældre var bare ..."*

Spørger: *"Må jeg lige spørge om en ting, Sakura?"*

Sakura: "Ja ..."

Spørger: "Du siger, at du tænker, at hvis du snakkede med dine veninder om det, så ville de bare trykke dig ned med det. Hvordan tænker du?"

Sakura: "Altså inderst inde ved jeg jo godt, at de ikke ville gøre det, men jeg er bange for, at de får et helt andet indtryk af mig, fordi nu ved de lige pludselig alle mulige mærkelige ting, og jeg er rigtig bange for, at det gør, at de ikke har lyst til at være sammen med mig. Og jeg ved godt, at sådan er de jo ikke ... men jeg er bare sådan bange for, at de gør det."

Sakuras udsagn vidner om, at hun bærer på en meget stor hemmelighed, som hun ikke deler med sine veninder. Hun er i et dilemma, fordi hun på et plan synes, man burde kunne fortælle sine bedste veninder alt, men samtidig er hun bange for, at de kunne finde på at bruge det imod hende. Som Sakura forklarer det, er det vanskelige ikke at fortælle, at hun bor hos en plejefamilie – det vanskelige er at forklare *hvorfor*. For hvis hun skal forklare hvorfor, er hun også nødt til at fortælle, at hendes forældre er anderledes end andre forældre. Det er smerteligt at skulle fortælle noget dårligt om ens forældre, uanset hvordan de har været som forældre. Sakura udtrykker det på følgende måde: ...*"lige meget hvor dumme dine forældre har været imod dig, er de stadig dine forældre, så hvis du hører andre folk sige noget ondt om dem, så vil du selvfølgelig sige et eller andet, og sige 'nej det passer ikke' ..."* Forældrene er en del af hende selv og ved at fortælle om forældrene, ville Sakura også fortælle noget om sig selv. Noget, som hun er bange for kunne stigmatisere hende og stille hende i et dårligt lys.

Sakura har også en søster, som hun mødes med hyppigt, og som hun frit kan dele sine bekymringer for forældrene med. Søsteren har haft nogle af de samme oplevelser med forældrene og er ligesom Sakura ofte bekymret for, hvordan de har det. Da Sakuras søster også bor i pleje, kan de desuden dele deres erfaringer med at bo hos en plejefamilie og de konflikter, der indimellem opstår mellem plejeforældrene og de biologiske forældre. Sakuras søster står hende så nær, at hun placerer hende inderst i netværkskortet, helt tæt på sig selv. Selvom Sakura har en søster, som hun kan dele de svære ting med uden at være bange for at blive "afsløret", føler hun ofte, at hun over for veninderne står meget sårbar og alene, og at hun må fortie de dele af hendes liv, der vedrører forældrenes problemstillinger og hendes egen baggrund.

21-årige Sanne, der i gymnasietiden flyttede ind hos sin noget ældre bror grundet morens sygdom og manglende omsorgsevne, har den samme oplevelse:

Sanne: "... altså, jeg kan godt fortælle, at jeg bor hos min bror, men jeg har ikke lyst til at fortælle, hvordan det er foregået. Jeg har ikke lyst til at fortælle om min mor: Det har jeg, men jeg ikke lyst til at fortælle om hendes dårlige sider, når jeg møder nogen, fordi så føler jeg lidt, så bliver man dømt, og det ville jeg også selv gøre, hvis jeg møder børn, der bare med det samme fortæller, 'nårh, jeg er anbragt' ... Det synes jeg er lidt svært [...] Jeg vil ikke fortælle fremmede mennesker, sådan at min mor er syg, fordi så tror folk, eller så tror jeg, at folk tror, at jeg er et personligt svagt menneske, som slet ikke kan noget, overhovedet ikke er smart, og overhovedet ikke er alle de her ting, og det vil jeg jo gerne fremstå som, og jeg vil gerne blive set på, på lige fod med andre mennesker, som kommer fra en stærk familie."

Et fællestræk for de tre citerede piger er angsten for at blive stemplet og sat i bås med deres forældre. De ønsker ikke, at omverdenen skal vide, hvilke problemer deres forældre har, fordi de er bange for, at

det vil "smitte af" på dem selv. Sanne er den, der mest direkte sætter ord på denne frygt, med udtalelsen om at hun er bange for, at folk vil se hende som "et personligt svagt menneske", hvis de finder ud af, at hendes mor er psykisk syg. Sannes udsagn vidner også om, at hun har en mindreværdsfølelse i forhold til andre unge, der kommer fra velfungerende familier. Det er muligt, at de tre piger, som mange andre plejebørn, derudover slås med, at de er bange for selv en dag at blive som forældrene. Fordi de holder tingene for sig selv, kommer de til at stå meget alene med deres tanker, bekymringer og livssituation. Der er altså tale om en form for ensomhed, der ikke bunder i mangel på venner, men i mangel på venner med tilsvarende problemstillinger.

I spørgeskemaundersøgelsen med plejeforældrene har vi spurgt, om de oplever, at den unge, de har boende, er ensom. Hertil har 15 % af plejeforældrene svaret, at de er enige eller meget enige i, at den unge i pleje er ensom. Hele 59 % har svaret, at de er uenige eller meget uenige. Svaret skal tages med det forbehold, at den type spørgsmål kan være vanskelige at besvare i et spørgeskema. For hvad menes med ordet ensom? Nogle plejeforældre svarer måske i forhold til, om den unge har venner – andre i forhold til om den unge, på trods af venner, alligevel føler sig ensom på et dybere plan.¹⁶

På baggrund af de kvalitative interviews med de unge tegner der sig et billede af, at flere af de unge oplever at være ensomme, fordi de mangler ligesindede at dele deres problemer og udfordringer med. Det er muligt, at der er et misforhold mellem de unges egen oplevelse af situationen og plejeforældrenes, og at plejeforældrene måske ikke altid er klar over, hvor ensomme deres plejebørn kan føle sig. På baggrund af de kvalitative interviewede unges udsagn virker det oplagt, at det kunne være en hjælp for de unge at møde andre i samme situation som dem selv, hvilket Sanne giver udtryk for nedenfor:

Sanne: "Men hvor kunne det da være fedt, hvis man havde mødt nogen ... det kunne være så fedt at høre, hvilke problemer de havde, og hvilke styrker de havde, og hvordan de tacklede forskellige situationer ... Så jeg synes, det kunne være vildt interessant at høre, hvordan de havde følt, de fremstod over for andre og alt, ja, en masse ting, det synes jeg kunne have været fedt, det ku' også være fedt at prøve i dag, altså, selvom at de sikkert vil være meget yngre end mig."

Det, Sanne efterlyser, er altså at møde nogen i samme situation og at få mulighed for at tale med dem om, hvilke problemer de har, og hvordan de tackler deres status som plejebørn i samværet med andre.

Betydningen af at kende andre plejebørn

Elias på 17 år, der har boet hos en ordinær plejefamilie, siden han var 12 år, er en af de unge, der kender andre plejebørn – nemlig plejefamiliens øvrige to plejebørn. På spørgsmålet om, hvorvidt Elias nogensinde har talt med andre, der bor i plejefamilie, svarer han imidlertid nej, uden at nævne familiens øvrige to plejebørn, og han giver udtryk for, at han heller aldrig har haft behovet. Elias har af samme grund ikke lyst til at være med i den netværksgruppe for unge anbragte, som vi på interviewtidspunktet er ved at etablere.¹⁷

¹⁶ Det er i den forbindelse relevant at sammenligne unge anbragte med unge, der ikke er anbragte. En landsdækkende undersøgelse fra SFI om (ikke-anbragte) børn og unges velfærd og trivsel viste, at næsten alle de 7-19-årige har nære venner. På spørgsmålet om, hvorvidt de unge ofte føler sig ensomme, svarede hver fjerde imidlertid "ja, af og til". Andelen, som indimellem føler sig ensom, er størst blandt de 19-årige, hvor hele 35 % kan genkende ensomhedsfølelsen (Ottosen et al. 2010). I en lignende undersøgelse fra CeFU konkluderes det, at 31,6 % af de unge indimellem føler sig ensomme (Nielsen et al. 2010).

¹⁷ Som et led i projektet blev i løbet af foråret 2011 etableret en gruppe for anbragte unge, som skulle mødes hver fjortende dag for at udveksle erfaringer og sparre med hinanden. (Se kapitel 1).

Elias: "Jamen, jeg har det bare ... det [at være med i Ungegruppen] er ikke noget, jeg har brug for. Jeg har ikke behov for at tale om det."

Spørger: "Nej?"

Elias: "Fordi det går mig ikke på. Jeg tænker ikke over det i dagligdagen, at jeg bor i plejefamilie. Jeg siger også 'Nu skal jeg hjem' – og så er det hjem – jeg tager hjem til min plejefamilie."

Spørger: "Men du siger plejemor eller Annette? Du siger ikke mor?"

Elias: "Nej, det gør jeg ikke. Og det gør jeg ikke, fordi jeg har en mor – og jeg har haft en far. Så det siger jeg ikke. Det er sådan lidt paradoksalt, fordi jeg kalder de andre [familiens to andre plejebørn og de to adopterede børn] for søskende eller bror og søster. Det ved jeg ikke hvorfor, men det gør jeg bare."

Det er interessant, at Elias slet ikke reflekterer over, at han rent faktisk kender andre plejebørn, nemlig familiens to andre plejebørn. Sandsynligvis hænger det sammen med, at han, som han selv giver udtryk for, opfatter dem som søskende på lige fod med familiens to voksne adopterede børn. Den ene af de fire, en storesøster, der - ligesom Elias selv - har mistet en forælder, taler Elias rigtig godt med. Til gengæld bruger han ikke plejeforældrene, når han indimellem går rundt og bekymrer sig om sin mor:

Elias: "... Altså jeg vil ikke snakke dybere med dem [plejeforældrene] om det. Jeg ville måske nok nævne det for dem. Men jeg føler bare ikke, at de kan give mig noget, jeg kan bruge til noget eller som hjælper i den fulde længde. Altså på en eller anden måde, så føler jeg, at [storesøster] kan relatere til det, jeg siger, fordi hun har også mistet sin mor ... Men jeg føler bare, at vi er meget mere på bølgelængde. Det er bedre at snakke med hende om problemerne."

Så i modsætning til Sanne og Lajla, der står meget alene med deres bekymringer, har Elias søskende, som han føler, han kan dele sine problemer med og som forstår ham. Dette er muligvis årsagen til, at han ikke har noget behov for at møde andre i samme situation.

Muhammad på 16 år, der kommer fra et afrikansk land og de sidste to år har boet hos en ordinær plejefamilie, forklarer, at de andre i klassen ikke kan undgå at finde ud af, at han bor i en plejefamilie. Med hans egne ord er det jo "lidt svært at skjule", fordi plejemoren har en anden hudfarve end han selv. Han er et andet eksempel på en ung, der har en rigtig god ven, Anton, der også bor i plejefamilie. Muhammad er ikke lige så talende, som især pigerne generelt er det. På spørgsmålet om, hvilken betydning det har for venskabet med Anton, at de begge to bor i plejefamilie, svarer han kort og godt: "Anton ved hvordan det er," og forklarer, at det gør nogle ting nemmere, at de har "de samme problemer".

Peter, der i en periode boede på et opholdssted og senere flyttede ind hos sin onkel, er den eneste af de unge, vi har talt med, som kender ikke bare én, men flere andre, der bor i plejefamilie og som ses jævnligt med dem. Det skyldes, at han regelmæssigt kommer i De 4 Årstider, som er et tilbud for anbragte børn og unge i Københavns Kommune. Peter er derinde hver torsdag og har været med i to forskellige grupper. Om sine venner fra De 4 Årstider fortæller han:

Peter: "Ja, altså, vi kender hinanden på forskellige måder. Fordi når nogen har gået i gruppe sammen, så kender de hinanden meget bedre, og jeg har gået i gruppe med to andre, så dem kender jeg på"

forhånd, så jeg har et bedre forhold til dem, end til nogen af de andre for eksempel, fordi dem har jeg kendt i to år længere, og været igennem nogle prøver med dem.”

På spørgsmålet om, hvad det er for nogle prøver, forklarer Peter, at de unge bliver udsat for nogle forskellige udfordringer, for eksempel overlevelsesture ude i naturen, så de kan finde ud af, at de er ”lige så gode, som andre børn”. Alt i alt har det haft stor betydning for Peter at være med i De 4 Årstider. Han forklarer:

Peter: ” ... i starten tænkte jeg bare, at jeg var det eneste barn i hele verden, der ikke boede hos sin mor og far, og jeg var ... Det har hjulpet mig med ... blandt andet den opfattelse, at jeg ikke er den eneste i verden ...”

Takket være møderne med andre unge i samme situation oplever Peter ikke længere, at han er den eneste i verden, der ikke bor sammen med sine forældre, ligesom det tilsyneladende har hjulpet på den mindreværdsfølelse, han har oplevet i forhold til andre børn.

Drømmen om en ”rigtig familie”

Selvom Peter igennem flere år har været med i De 4 Årstider og virker ret afklaret med sin situation, stræber han alligevel efter normalitet. På spørgsmålet om, hvad der er det bedste ved at bo hos sin onkel, svarer han:

Peter: ”Han er fuld af kærlighed og han hjælper mig – sammen med sin kæreste. Så hvis de nu var min mor og min far, så var vi en rigtig, god dansk kernefamilie.”

Peter giver udtryk for, at han ville ønske, onklen og hans kone havde været hans biologiske forældre, for så synes han, at han ville have haft en ”rigtig familie”. Warming beskriver i tråd hermed, at nogle børn og unge – især dem, som har været i pleje det meste af deres liv – ville ønske, at plejefamilien havde været deres ”rigtige familie”, og at de selv havde været ”familiens rigtige barn”. Ifølge Warming handler dette om, at mange børn, på trods af at de kan være faldet rigtig godt til og trives godt i deres plejefamilie, alligevel oplever en slags ”slange i paradiset”.

Slangen kan være gjort af mange forskellige ting, men vigtigst er angsten for brud i relationen – i forbindelse med en eventuel hjemgivelse – og irritation og mistro i forbindelse med forstyrrelse af den trygge og normale hverdag, for eksempel i forbindelse med uønsket samvær med biologiske forældre. (Warming 2005).

På baggrund af vores materiale er der meget, der tyder på, at ønsket om, at pleje- eller netværksplejefamilien havde været den unges rigtige familie, udspringer af et dybtfølt ønske om normalitet – om ikke at adskille sig fra andre unge – og om at have biologiske forældre, som man kan være stolt af eller i det mindste tilfreds med, frem for at have forældre, hvis livsform, levevis og situation man føler, man er nødt til at skjule for omverdenen.

I spørgeskemaundersøgelsen har vi spurgt de unge, hvad der er godt ved at bo i plejefamilie. Hele 55,7 % af de unge svarer, at noget af det, der er godt ved at bo i plejefamilie, er, at det er en ”normal” familie.

Kategorien "At det er en normal familie" er tilføjet af anbragte unge selv efter pilottest af skemaet, hvor der var flere af de anbragte unge, der, ud over de kategorier, de blev præsenteret for, tilføjede: "at det er en 'normal' familie". Som vi allerede var inde på i kapitlet om livet i plejefamilien og trivsel, kan en tolkning af konstruktionen "normal familie", med udgangspunkt i de unges egne ord fra de kvalitative interviews, være, at det er en familie, der lever med struktur, rutiner og faste rammer for dagen. En familie, der ikke er dysfunktionel, men hvor tingene fungerer, og hvor man ved, hvad man kan forvente af hinanden. En anden tolkning kan være, at der er tale om en familie, hvor alle bor og opholder sig dagligt, i modsætning til livet på en døgninstitution, hvor de voksne kommer og går hjem efter endt arbejdsdag.

Afrunding

I dette kapitel har vi beskæftiget os med de unges oplevelse af normalitet. Vi har interesseret os for, om de unge føler sig anderledes, hvorfor og hvordan det påvirker dem i deres hverdag, samt om det er noget, de deler med andre. Derudover har vi set på, om der er forskelle mellem de unge i netværkspleje og de unge i ordinær familiepleje, samt hvad unge anbragte, der har erfaringer med at mødes med andre anbragte unge, får ud af det. Endelig har vi set på, hvilken rolle plejeforældrene spiller.

Et gennemgående træk i de kvalitative interviews med de unge er, at mange føler sig anderledes og higer efter normalitet. Følelsen af at være anderledes er ikke væsentligt mindre for netværksanbragte unge end for ordinært familieplejeanbragte unge. Følelsen bunder dels i, at forældrene – ifølge de unge selv – ofte er "pinlige", "unormale" eller "anderledes", hvorfor flere af de unge forsøger at holde forældrenes problematikker skjult for omverdenen. En anden årsag er, at de interviewede unge har haft en helt anden barndom end kammeraterne. Mange har i en tidlig alder båret et stort ansvar, været udsat for fysisk og/eller psykisk omsorgssvigt og har fortsat langt mere at slås med i hverdagen, end de fleste andre på deres egen alder. Når de anbragte unge spejler sig i andre unge, der – set med de anbragte unges øjne – har velfungerende familier og forholdsvist ukomplicerede liv, føler de sig meget anderledes, uanset om de bor hos personer fra deres netværk eller i en ordinær plejefamilie. Nogle af de anbragte unge lever en slags "dobbeltilværelse", fordi de ikke ønsker at indvie deres venner og omgivelser i, hvad de har at slås med i hverdagen, enten af angst for at blive stemplet, eller fordi de ikke forventer, at andre vil kunne forstå dem. Ikke at kunne dele væsentlige forhold i ens liv med nære venner og veninder påvirker venskabsrelationerne og giver en følelse af ensomhed, som går ud over de unges trivsel og selvværd.

Sammenlignes de anbragte unge med andre unge i Danmark, og sættes deres oplevelse op imod undersøgelser, der viser, at en relativt høj andel unge kæmper med ensomhed og mistrivsel, kan man spørge, om de anbragte unges problemer er så unikke? Det viser dette kapitel, at de er. I et samfund som det danske, hvor der er megen fokus på den ideelle familie, og hvor forældreinddragelse er et ideal i de fleste børneinstitutioner, skoler og uddannelsessteder, udgør børn, der har mistet deres forældre, eller hvis forældre ikke er i stand til at drage omsorg for deres egne børn, en minoritet. I spejlingssituationer med andre unge, der har velfungerende forældre, som bidrager synligt og aktivt til deres børns opdragelse og skolegang, aktiveres de anbragte unges følelser af at være anderledes og unormale og de udsættes dagligt for situationer, hvor de bliver mindet om, at de skiller sig ud fra majoriteten med deraf følgende følelser af mindreværd, unormalitet og ensomhed.

Det har, som beskrevet i det forudgående kapitel, en betydning, om de unge oplever, at de kan dele deres tanker og bekymringer med plejeforældre, forældre eller andre nære voksne. Men det er ikke

voksenkontakten, der fylder mest i interviewene med de unge, når emnet er, om man føler sig anderledes.¹⁸ De unges hverdags erfaring er, at de i en række sociale sammenhænge er sammen med andre unge, hvor de føler sig anderledes og konstant bliver mindet om alt det, de ikke selv har haft/har – for eksempel velfungerende forældre og en god barndom. De beretter om, at deres jævnaldrende venner og veninder ikke er i stand til at sætte sig ind i deres situation og derfor ikke kan forstå, hvordan de i virkeligheden har det; og de sætter ord på, at det giver en følelse af ensomhed ikke at kunne dele sine problemer med venner og veninder, der selv har prøvet at være anbragt og derfor kan forstå, hvordan de har det.

Hvordan kan de unge hjælpes, så de ikke oplever at føle sig så anderledes og ensomme?

Generel information og debat i samfundet om udsatte børn og unge og om at være plejebarn, kan måske være en hjælp for nogle og gøre det nemmere for dem at være åbne om deres baggrund og situation. Men dette forudsætter, at debatten ikke udelukkende fremhæver de unges særlige problemer og udsathed, som man kunne frygte ville føre til en yderligere marginalisering. Det er derimod sandsynligt, at et større fokus på de særlige kompetencer, som mange udsatte børn udvikler, fordi de er så udfordrede og ofte i en tidlig alder må tage et stort ansvar, kunne være en måde at hjælpe nogle anbragte unge på, blandt andet fordi det vil bidrage til at øge deres selvværd. Dette kunne for eksempel omsættes til, at plejeforældre, pædagoger, lærere med flere italesætter, at anbragte unge på visse områder kan noget, som andre unge i samme aldersgruppe ikke kan. De kan for eksempel have praktiske færdigheder erhvervet i forbindelse med tidligt voksenansvar i hjemmet eller en større rummelighed over for andres problemer. Det skal imidlertid gøres med omtanke. Udsagn blandt de interviewede teenagere vidner om, at mange er meget optagede af at "passe ind" og af ikke at skille sig ud. Mange ønsker derfor ikke, at deres "anderledeshed" italesættes, hverken i plejefamilien, i skolen eller andre steder, hvor andre unge kan høre det. Det skal derfor snarere tænkes ind som en del af den måde, man møder den unge på, så man i stedet for at møde den unge med negative forventninger, møder den unge med blik for den unges særlige kompetencer.

En anden måde at hjælpe de anbragte unge på er ved at give dem mulighed for at vedligeholde tæt kontakt med eventuelle søskende. Relationen mellem Sakura og hendes søster er et eksempel på, at en søskende kan være en meget betydningsfuld person. Sammen med sin søster behøver Sakura hverken at forklare eller at holde noget skjult; de deler erfaringen med at være vokset op med forældrene, med at bo hos en plejefamilie og med indimellem at bekymre sig om forældrene.

Nielsen et al. viser i deres undersøgelse, at søskenderelationen for mange tidligere anbragte vedbliver at være af stor betydning. De tidligere anbragte fremhæver, at det er vigtigt at bevare kontakten til søskende, fordi søskende kan være en vigtig relation i barndommen og blive en livslang relation senere. Flere nævner, at de som voksne har kontakt til deres søskende og har stor glæde af det (Nielsen et al. 2005). En tredje væsentlig måde at hjælpe de unge på er ved at give dem mulighed for at møde andre unge i samme situation og med lignende erfaringer, som de tør være åbne overfor, og som de kan spejle sig i. Det kan virke helende at tale med andre, der forstår de særlige bekymringer og udfordringer, man har som plejebarn, uden at man skal forklare en hel masse, og uden at man skal være bange for at blive stemplet. Når de anbragte unge er sammen med andre anbragte unge, er de ikke længere "unormale", fordi det "unormale" bliver normalt; derved opleves et brud på følelsen af ensomhed og unormalitet.

¹⁸ Af CeFU's undersøgelse fra 2010 fremgår det, at unge i højere grad går til deres venner end til deres forældre, når de har personlige problemer (Nielsen et al. 2010: 74).

Derfor kan mange unge hjælpes ved at de gives mulighed for at møde andre unge i samme situation – enten ved at deltage i formelle grupper for unge anbragte, ved at danne venskaber med andre anbragte unge, eller ved at deltage i virtuelle fora som for eksempel Børnetinget og SnaKK.nu.

Endelig kan en fjerde måde at hjælpe de unge på være at stille psykologhjælp til rådighed, så de unge kan få bearbejdet tidligere oplevelser af svigt og eventuel mobning samt få hjælp til at arbejde med dårligt selvværd. (Se også Børnerådet 2012, der tilsvarende fandt, at mange anbragte børn havde stor glæde af psykologhjælp).

Spørgeskemaundersøgelsen og det kvalitative materiale viser imidlertid, at ikke alle plejeforældre er opmærksomme på de anbragte unges ensomhed og stræben efter normalitet. Det er derfor væsentligt, at plejeforældre til teenagere og andre voksne omkring de unge anbragte er særligt opmærksomme på de unges selvværd og trivsel, samt at de hjælper de unge med at få bearbejdet de eventuelle vanskelige følelser af unormalitet, som mange går meget alene med.

I næste kapitel vender vi blikket mod en gruppe unge, som på visse måder i særlig grad kæmper med følelsen af at være anderledes end andre unge, nemlig unge med etnisk minoritetsbaggrund, der bor i etnisk danske plejefamilier.

6. Anbringelse af teenagere med etnisk minoritetsbaggrund

”Men jeg har det sådan, at jeg har aldrig rigtig været lige som alle de andre, fordi jeg altid har set anderledes ud og haft andre problemer, så hvis jeg blev døbt og konfirmeret, så kunne jeg endelig være lidt mere lige som alle andre.” Sådan fortæller en af de interviewede unge med etnisk minoritetsbaggrund,¹⁹ der er anbragt hos en etnisk dansk plejefamilie. Det fremgår af citatet, at hun føler sig anderledes og at hun ligesom mange andre plejebørn har et stort ønske om at være som sine jævnaldrende kammerater.

I kapitlet beskæftiger vi os med anbringelse af teenagere med etnisk minoritetsbaggrund i familiepleje. Vi belyser, hvordan unge med etnisk minoritetsbaggrund og plejeforældre til disse oplever plejeforholdet, og vi ser på, om der er særlige udfordringer, som kommunen skal være opmærksom på, når teenagere med etnisk minoritetsbaggrund anbringes i familiepleje. Vi indleder kapitlet med en kort præsentation af den danske forskning på området. Dernæst følger statistik, der belyser anbringelse af unge med etnisk minoritetsbaggrund på landsplan og i Københavns Kommune.

Hvad viser forskningen om anbringelse af unge med etnisk minoritetsbaggrund?

Den danske forskning i anbringelse af børn med etnisk minoritetsbaggrund er relativt sparsom. Blandt andet har Christensen (2004) og Hanneman (2003) bidraget, men det er først og fremmest lektor i Socialt Arbejde, Marianne Skytte, der tegner debatten. (Skytte 2002, Skytte 2006a, Skytte 2006b, Skytte 2007, Møller & Skytte 2004 og Hannemann, Hansen & Skytte 2005).

I sin seneste bog anvender Skytte et ligestillingsperspektiv i analysen af anbragte børn med etnisk minoritetsbaggrund. Hun argumenterer for, at anbragte børn med etnisk minoritetsbaggrund på den ene side har krav på ligestilling i muligheder og vilkår med andre anbragte børn. Det indebærer, at barnet skal kunne begå sig kompetent på dansk og udvikle sociale kompetencer, der gør det muligt for barnet at indgå i det daglige liv i lokalsamfundet, i uddannelse og fritidsliv på lige fod med andre børn. Men på den anden side kræver arbejdet med børn med etnisk minoritetsbaggrund også anerkendelse af barnet, som det unikke individ det er, med den baggrund det har. Dette indebærer en anerkendelse af det enkelte barns ressourcer og behov; dets unikke livshistorie, dets familierelationer og af barnet som medlem af sin specifikke familie. Skytte beskriver, at arbejdet for ligestilling af anbragte børn og unge således indebærer et uløseligt dilemma mellem hensynet til ligebehandling af børn og hensynet til anerkendelse af den enkelte som et specifikt individ (Skytte 2007).

¹⁹ For definition se kapitel 2.

Socialarbejdere er derfor ofte nødt til at gennemføre særlige tiltag, når børn med etnisk minoritetsbaggrund anbringes uden for hjemmet, for at sikre, at anbringelsen ikke stiller dem ringere end andre anbragte børn i forhold til at kunne udvikle kompetencer, både som samfundsborgere og familiemedlemmer. Skytte fokuserer i den forbindelse først og fremmest på, at et stort problem ved at anbringe børn med etnisk minoritetsbaggrund i etnisk danske plejefamilier kan være, at børnene derved risikerer at miste evnen til at tale forældrenes sprog, hvilket kan vanskeliggøre kontakten med forældrene og i værste fald umuliggøre en hjemgivelse, selvom lovgivningens øvrige krav til en hjemgivelse måtte være opfyldt.²⁰ Derfor anbefaler hun eksplicit, at etniske minoritetsbørn under anbringelsen får mulighed for at udvikle deres modersmål parallelt med udviklingen af det danske sprog (Skytte 2007). En anden af Skyttes anbefalinger er, at barnet skal anbringes i en familie, der har en accepterende og anerkendende holdning til barnets baggrund. Hun understreger desuden vigtigheden af, at der i det anbragte barns nærmiljø findes personer med samme sproglige, kulturelle og religiøse baggrund som barnet, der kan fungere som positive rollemodeller under anbringelsen, så barnet ikke får den fejlagtige opfattelse, at det er forældrenes etniske og kulturelle baggrund, der er årsag til anbringelsen (Skytte 2007).

I en undersøgelse fra Københavns Kommune har vi tidligere vist, at der kan være en række særlige udfordringer, når børn og unge med etnisk minoritetsbaggrund anbringes i familiepleje (Larsen 2009). Udfordringerne knytter sig blandt andet til, at relevante artikler fra Børnekonventionen kun i begrænset omfang er implementeret i den kommunale praksis; eksempelvis spørges der sjældent ind til forældre og børn/unges ønsker til en kommende plejefamilies etniske, religiøse, kulturelle og sproglige baggrund. Blandt andre udfordringer kan nævnes, at flere af de anbragte børn og unge med etnisk minoritetsbaggrund kæmper med, at de, udover at være plejebørn, også skiller sig synligt ud fra majoriteten og ofte kategoriseres som "minoritetsetniske", selvom de også er og føler sig danske. En anden udfordring for nogle minoritetsetniske plejebørn er plejefamiliens og øvrige omgivers negative forforståelser om deres forældres kultur og baggrund, hvilket vanskeliggør børnenes og de unges mulighed for at udvikle en positiv selvforståelse (ibid.).

Anbringelse af børn og unge med etnisk minoritetsbaggrund i tal

På landsplan har børn og unge med indvandrerstatus²¹ ifølge SFI's forløbsundersøgelse af årgang 1995 (Egelund et al. 2008) overordnet set en signifikant højere anbringelsesfrekvens end andre, mens børn og unge med efterkommerstatus overordnet set har en signifikant lavere anbringelsesfrekvens. Indvandrere har imidlertid kun en højere anbringelsesfrekvens blandt de 13-17-årige, mens de er decideret underrepræsenteret blandt de 6-12-årige og blandt de 18-24-årige. Efterkommere er underrepræsenteret i alle aldersgrupper. Ifølge samme undersøgelse anbringes børn og unge med indvandrer- og efterkommerstatus hyppigere på døgninstitution og socialpædagogiske opholdssteder og sjældnere i familiepleje, sammenlignet med etnisk danske børn og unge.²²

20 Skytte har i en række publikationer gjort opmærksom på dette problem, se eksempelvis Møller & Skytte 2004.

21 Ifølge Danmarks Statistik er man "indvandrer", hvis man selv er født i udlandet, og hvis begge ens forældre er udenlandske statsborgere eller født i udlandet. "Efterkommere", derimod, er personer født i Danmark af forældre, hvoraf ingen er dansk statsborger, født i Danmark. "Danskere" er personer, som har mindst en forælder, der både er dansk statsborger og født i Danmark.

22 Dette er en bekræftelse af Skyttes resultater. Hun viste på baggrund af landsdækkende statistisk materiale fra 2000, at både indvandrere og efterkommere på landsplan blev anbragt i familiepleje med signifikant lavere hyppighed, end børn med etnisk majoritetsbaggrund (Skytte 2002).

Vi har desværre ingen undersøgelser, der belyser anbringelsesfrekvens og fordeling på forskellige anbringelsestyper blandt børn og unge med indvandrer- og efterkommerstatus i Københavns Kommune. I rapportens kapitel 2 præsenterer vi statistik, der belyser andelen af familieplejeanbragte teenagere med etnisk minoritetsbaggrund²³ i Københavns Kommune. Det fremgår her, at teenageanbragte unge i familiepleje i Københavns Kommune, hvis ene eller begge forældre kommer fra et andet land, udgør 50 %. Denne høje andel understreger vigtigheden af i det følgende at se nærmere på, om der er særlige udfordringer, når teenagere med etnisk minoritetsbaggrund anbringes i familiepleje.

Kapitlets fremadrettede analyser bygger på svar fra de plejeforældre og unge, der i spørgeskemaundersøgelsen har angivet, at den unges mor eller far kommer fra et andet land end Danmark, og uddybes med input fra kvalitative interviews med tre anbragte teenagere med etnisk minoritetsbaggrund og deres etnisk danske plejeforældre. Det er vigtigt at gøre opmærksom på, at de biologiske forældres perspektiver ikke er inddraget. (For uddybning af minoritetsetniske forældres syn på deres barns anbringelse, se Larsen 2009, Møller & Skytte 2004).

Hensynet til etnisk, sproglig, kulturel og religiøs baggrund

På det åbne spørgsmål til plejeforældrene om, hvorvidt den unges forældre i forbindelse med anbringelsen har ønsket, at der skulle tages særlige hensyn i forbindelse med den unges tro, sprog, etniske eller kulturelle baggrund, har kun fem plejeforældre i spørgeskemaundersøgelsen svaret bekræftende. Forældrenes ønsker omhandler, ifølge plejeforældrene, hensyn til religiøs praksis (for eksempel islam) og vedligeholdelse af sprog. Alle ønsker blev, ifølge plejeforældrene, imødekommet. Der er i spørgeskemaet ikke givet plads til uddybende kommentarer omkring, hvordan ønskerne er blevet imødekommet.

Plejeforældrene er tilsvarende blevet spurgt, hvorvidt den unge selv har ønsket, at der blev taget særlige hensyn til hans eller hendes sprog, tro, etniske eller kulturelle baggrund. Her har fire plejeforældre svaret bekræftende. De særlige hensyn omhandler for to personers vedkommende ønsker i forhold til at spise i overensstemmelse med islam, og – for en enkelt persons vedkommende – et ønske om at blive betragtet som dansk på trods af mørk hudfarve. En ung har, ifølge plejeforældrene, ønsket at lære sin fars modersmål, været på besøg i hans hjemland og vist interesse for hans kultur. Igen blev alle ønsker, ifølge plejeforældrene, imødekommet. Heller ikke her er der angivet uddybende kommentarer omkring, hvordan ønskerne er blevet imødekommet.

I spørgeskemaundersøgelsen til de unge er de blevet stillet samme spørgsmål. Kun en enkelt ung har angivet et ønske; vedkommende skriver, at hun gerne ville bo hos en familie, der var kristen, og at ønsket blev imødekommet. De unge blev desuden bedt om at tage stilling til, hvilke af en række forhold, der ville være vigtige for dem, hvis de selv kunne bestemme, hvilken plejefamilie de skulle bo i. Et af de udsagn, de blev bedt om at tage stilling til, var, om det var vigtigt: ”at familien havde samme etniske baggrund/kom fra samme land som mine egne forældre.” Ud af de 8 unge, der har svaret, at dette var vigtigt, har 6 forældre, der begge kommer fra Danmark. De resterende 2 har forældre, hvor enten

²³ Man skal være opmærksom på, at man ikke umiddelbart kan sammenligne de statistiske termer ”indvandrere” og ”efterkommere” med kategorien ”med etnisk minoritetsbaggrund”. I denne rapport defineres teenagere, der på grund af den ene eller begge forældres etniske baggrund oplever sig eller af andre personer kategoriseres som tilhørende en etnisk minoritet, som ”teenagere med etnisk minoritetsbaggrund”. Statistisk set kan man imidlertid godt være ”dansker”, hvis eksempelvis ens far kommer fra Danmark og ens mor kommer fra Somalia.

moren eller faren kommer fra et andet land end Danmark. Interessant nok har ingen af de unge, hvor begge forældre kommer fra et andet land end Danmark, angivet, at det er vigtigt for dem, at plejeforældrene har samme etniske baggrund som deres egne forældre.²⁴ Vi har desværre ikke bedt de unge om at svare på det modsatte, nemlig om det var vigtigt for dem, at plejefamilien *ikke* havde samme etniske baggrund som forældrene. En hypotese – baseret på, at ingen af de unge med etnisk minoritetsbaggrund har angivet, at det var vigtigt for dem at komme i en plejefamilie med samme etniske baggrund som forældrene – kan være, at nogle af dem bevidst ønsker at komme i en etnisk dansk plejefamilie. En anden mulighed er, at det ikke er plejefamiliens etnicitet, der er afgørende for de unge.

I de kvalitative interviews er spørgsmålene om, hvilke ønsker henholdsvis forældre og de unge selv havde på anbringelsestidspunktet, uddybet. Et eksempel på dette er 16-årige Muhammad, hvis forældre har oprindelse i et afrikansk land, og som det meste af sin tilværelse har boet alene sammen med sin mor. Moren er muslim og er med årene, ifølge plejemoren, blevet mere og mere ortodoks. Dette er, ifølge den etnisk danske plejemor, en af årsagerne til, at Muhammad som 12-årig blev anbragt, da han havde svært ved at indordne sig under morens strenge krav. Da vi spørger Muhammad, om han ved, om hans mor på det tidspunkt havde nogle bestemte ønsker til, hvad det skulle være for en plejefamilie, svarer han umiddelbart nej. Vi spørger igen, uddybende:

Spørger: "Altså, betød det noget for hende, for eksempel at du kom i en muslimsk plejefamilie?"

Muhammad: "Nej, det har hun ikke snakket om."

Spørger: "Okay. Er det noget, hun bekymrer sig om, at du nu bor i en dansk plejefamilie?"

Muhammad: "Nej, jeg tror ikke, hun gør det nu ... Hun vil bare gerne se mere til mig."

Muhammad giver altså udtryk for, at hans mor ikke har talt med ham om det, hvis hun eventuelt havde særlige ønsker, og at det i hvert fald ikke længere betyder så meget for hende. Det, der er vigtigt for hende nu, er at hun får mulighed for at se mere til ham.

Muhammads plejemor fortæller imidlertid, at det er vigtigt for moren, at Muhammad efterlever forskellige regler – for eksempel at han spiser halalslagtet mad. Hun fortæller, at moren taler i telefon med Muhammad to gange om ugen, og at det ofte handler om, at han skal være "lige så meget muslim, som hende selv". Ifølge plejemoren ønsker Muhammad selv først og fremmest at være en "dansk dreng", og han overholder i det daglige ikke morens krav om ikke at spise svinekød og så videre. Vi har desværre ikke talt med Muhammds mor, og derfor ved vi ikke, hvilke ønsker hun eventuelt har haft, da Muhammad skulle anbringes, og hvordan hun har det med anbringelsen i dag. På baggrund af interviewet med Muhammds plejemor får man imidlertid indtryk af, at det er et problem for moren, at hendes søn bor i en plejefamilie, der ikke er muslimsk.²⁵

²⁴ Vi fandt lignende resultater vores kvalitative undersøgelse fra 2009. I det materiale var der dog også et enkelt eksempel på en ung med oprindelse i et afrikansk land, for hvem det var afgørende at komme til at bo hos en plejefamilie med samme etniske og religiøse baggrund som forældrene. Se Larsen 2009.

²⁵ I "Mit barn er anbragt – etniske minoritetsforældres fortællinger" uddybes 11 minoritetsetniske forældres fortællinger om deres børns anbringelser (Møller & Skytte 2004). Se også Larsen (2009), hvor 3 minoritetsetniske forældres oplevelser af deres børns anbringelse er beskrevet. Et gennemgående tema i flere forældres fortællinger er, at de føler sig magtesløse og sat ud af spillet i forhold til deres børns opdragelse, samt at de generelt ikke føler, at der tages hensyn til deres anvisninger om kost, påklædning samt normer og værdier for god opdragelse.

Muhammad selv havde tilsyneladende ingen problemer med, at det blev en etnisk dansk plejefamilie. Han fortæller, at han blev spurgt, om han gerne ville i plejefamilie, og det sagde han ja til. Hans eneste krav var, at det skulle være i København, hvor han havde alle sine venner. Sådan blev det imidlertid ikke, i stedet kom Muhammad til at bo hos en plejefamilie, der boede flere timers kørsel væk fra København. Men Muhammad giver udtryk for, at det hurtigt blev mindre betydningsfuldt for ham at blive boende i København, da han mødte plejefamilien og nærmest fra allerførste dag kom til at føle sig hjemme der.

Et andet eksempel er Caroline på 15 år, som har forældre, der har oprindelse i Kina. Også hun boede i mange år alene med sin mor og to mindre søskende. De sidste to år har Caroline boet sammen med sin lillesøster hos en etnisk dansk plejefamilie ude på landet. Ligesom Muhammad ved hun ikke, om hendes mor havde nogle særlige ønsker til plejefamiliens etniske baggrund. Men umiddelbart tror hun, i tråd med Muhammads svar, at det vigtigste for moren var, at Caroline skulle have det godt:

Spørger: "Okay, men ved du om din mor for eksempel synes, at det er vigtigt, at du bliver ved med at tale kinesisk og har noget ... nu ved jeg ikke, om der er nogle traditioner eller et eller andet ... eller en eller form for kulturel ...?"

Caroline: "Min mor tror jo på Buddha, men jeg tror mere på, at ... altså, hun er ret ligeglad. Hun vil bare have, at jeg har det godt."

Adspurgt om hun selv havde særlige ønsker, og om nogen har spurgt hende, hvad der var vigtigt for hende, svarer hun:

Caroline: "Nej. Altså, vi har ikke snakket ... altså, jeg er jo ikke særlig vild med landbrug og sådan noget, men da jeg først kom herud, ville jeg da gerne i gang med alt det, som de også laver ... men min lillesøster, hun er ret vild med landbrug og så videre, men det er jeg ikke ..."

Carolines svar giver indtryk af, at hun ikke direkte er blevet spurgt om sine ønsker inden anbringelsen. Hun fortæller, at hun trives hos plejefamilien, men ikke er vild med, at de bor på landet. Plejefamiliens etnicitet omtaler hun ikke som et spørgsmål af betydning, og indtrykket er igennem interviewet, at hun selv først og fremmest ser sig selv som "dansker".

Udfordringer i plejeforholdet

I spørgeskemaundersøgelsen er de plejeforældre, der har angivet, at den unges ene eller begge forældre kommer fra et andet land, blevet bedt om at angive, i hvilken grad den unges baggrund i form af andet sprog, kultur, etnicitet og/eller tro giver anledning til udfordringer i plejeforholdet.

Tabel 19: I hvilken grad giver den unges baggrund i form af andet sprog, kultur, etnicitet og/eller tro anledning til udfordringer i plejeforholdet?

	Ordinær familiepleje (n= 22)		Netværkspleje (n= 14)		Total (n= 36)	
	Pct.	Antal	Pct.	Antal	Pct.	Antal
I meget høj grad	0 %	0	0 %	0	0 %	0
I høj grad	0 %	0	0 %	0	0 %	0
I nogen grad	14 %	3	7 %	1	11 %	4
I mindre grad	14 %	3	0 %	0	8 %	3
Slet ikke	73 %	16	86 %	12	78 %	28
Ved ikke	0 %	0	7 %	1	3 %	1
I alt	101 %	22	100 %	14	100 %	36

Det fremgår af tabellen, at langt størstedelen af plejeforældrene ikke oplever, at den unges baggrund giver anledning til udfordringer i plejeforholdet. Lidt flere af de ordinære plejeforældre oplever, at den unges baggrund giver anledning til udfordringer sammenlignet med netværksplejeforældrene. Dette er ikke overraskende, idet der i mange tilfælde må formodes at være overensstemmelse mellem netværksplejefamiliens og den unges baggrund. Svarene skal dog tages med det forbehold, at der er tale om få respondenter (samlet set 36).

Sproglige udfordringer

En mulig udfordring i forholdet mellem de etnisk danske plejeforældre og de minoritetsetniske forældre er sprogbarrierer. I spørgeskemaundersøgelsen er de plejeforældre, der har angivet, at den ene eller begge den unges forældre kommer fra et andet land, blevet spurgt, hvorvidt kontakten mellem plejeforældrene og den unges forældre er vanskeliggjort af sproglige barrierer. Kun 3 ud af 22 ordinære plejefamilier og ingen af de 14 netværksplejeforældre er enige eller meget enige i, at kontakten mellem dem selv og den unges *mor* er vanskeliggjort af sproglige barrierer. Hvad angår kontakten med den unges *far*, er kun en enkelt ordinær plejeforælder meget enig i, at kontakten er vanskeliggjort af sproglige barrierer. En ret stor andel plejeforældre har ved begge spørgsmål sat kryds ved "ved ikke/ikke relevant".

Plejeforældrene er også blevet bedt om at svare på, hvorvidt kontakten mellem den unge og henholdsvis den unges mor og far er vanskeliggjort af sproglige barrierer. Ingen af hverken de ordinære eller af netværksplejeforældrene giver udtryk for, at kontakten mellem den unge og den unges mor er vanskeliggjort af sproglige barrierer. Hvad angår kontakten mellem den unge og den unges far, har en enkelt ordinær plejefamilie givet udtryk for, at kontakten er vanskeliggjort på grund af sproglige barrierer.

Det fremgår af spørgeskemaundersøgelsen med de unge, at signifikant flere teenageanbragte unge, sammenlignet med unge anbragt i alderen 0-12 år, taler et andet sprog end dansk med deres mor. 49,8 % af de teenageanbragte unge, hvor en eller begge forældre kommer fra et andet land, svarer, at de taler et andet sprog end dansk med deres mor. Denne forskel er mindre markant, hvad angår kontakten med far, som størstedelen af alle unge, uanset alder på anbringelsestidspunktet, taler dansk med.

Spørgeskemaundersøgelsen giver således indtryk af, at hverken kontakten mellem plejeforældrene og forældrene eller kontakten mellem de unge og deres forældre i betydelig grad er vanskeliggjort af sproglige barrierer, selvom det er bemærkelsesværdigt, at næsten halvdelen af de unge taler et andet sprog end dansk med deres mor. I det kvalitative materiale beretter de tre etnisk danske plejeforældre, der har minoritetsetniske teenagere i pleje, imidlertid om forældre, som ikke taler ret meget dansk, og deres fortælling viser, at dette påvirker plejeforholdet:

Spørger: "Hvordan omkring sprog – hvad er det for et sprog mor taler eller taler hun flere sprog?"

Else: "Hun taler kinesisk."

Spørger: "Ikke dansk?"

Else: "Meget lidt. Jeg kan ikke kommunikere med hende pr. telefon. Jeg kan skrive sms'er – hun går til danskundervisning for 10. gang. Men det er svært for hende."

Et andet plejeforældrepar oplever tilsvarende, at de har svært ved at kommunikere med den unges forældre, især telefonisk, og de tilskriver problemet, at forældrene "ikke har gjort noget for at integrere sig". En tredje plejemor, Mette, forklarer i tråd hermed, at hendes forhold til den unges mor er meget præget af sproglige barrierer:

Mette: "Jamen, det er svært, fordi hun kan sige 'Goddag, hvordan har du det?' – 'Har børnene det godt?' ... Og når vi har snakket om, hvordan alle har det, så er det ligesom overstået, fordi hun taler ikke så meget dansk, så man ligesom kan gå ind i en samtale. Og hun taler ikke engelsk og hun taler ikke tysk. Så når vi har været på skolen til nogle alvorlige samtaler, så er der en tolk med."

Spørger: "Der er hun med, ved de begivenheder?"

Mette: "Ja, men så er der en tolk med. Og det gør det meget besværligt. Og det gør jo også, at du kan ikke komme ind i noget dybere – altså, hvis der er noget, så siger hun: 'Går det godt i skolen?' Så siger jeg: 'Ja, det gør det.' Du kan jo ikke komme ind og sige 'Neej, han fik 00 – og jeg synes, at det er ærgerligt, at han ikke lige kan ...' Hun forstår det ikke ... Men vores samtaler er: 'Hvordan går det?' ... og så videre – og så slutter vi."

Mettes udsagn ovenfor giver indtryk af, hvor vanskeligt det er at involvere moren i den unges liv. På trods af gode intentioner kommer samtalen ikke ud over høflighedsfraserne på grund af de sproglige barrierer. Det siger sig selv, at plejefamiliens mulighed for at etablere det, der i forvaltningssammenhænge omtales som "et godt forældresamarbejde", har vanskelige vilkår, når man stort set ikke kan tale sammen.

Men det er ikke kun plejeforældrene, der har problemer med at kommunikere med forældrene. Selvom spørgeskemaundersøgelsen viste, at sproglige barrierer mellem de unge og forældrene ikke er noget stort problem, illustrerer et af de kvalitative interviews, at nogle af de unge oplever sproglige udfordringer. Caroline, der sammen med sin lillesøster Susanne har boet hos sin plejefamilie i to år og inden da boede i nogle år på en døgninstitution, er ifølge plejemoren Else et eksempel på dette:

Spørger: "Hvilke sprog taler Caroline så – og Susanne, kunne jeg også spørge til?"

Else: "Dansk, kinesisk, engelsk og tysk."

Spørger: "Hvordan når hun kommunikerer med sin mor?"

Else: "Kun kinesisk. Og der er problemet, at så glemmer de det altså, så nogen gange skal de over storebror for at kunne kommunikere i nogle specielle situationer, de skal snakke med mor om. Enten har de tolk på eller også kan broren tit hjælpe dem med deres problemer."

Plejemoren fortæller, at de af samme årsag har overvejet om plejebørnene skulle have noget modersmålsundervisning, så de kan blive bedre til at kommunikere med deres mor.

Det er interessant, at plejeforældrene i spørgeskemaundersøgelsen generelt giver udtryk for, at de unges baggrund ikke giver anledning til udfordringer i plejeforholdet, og at sproglige barrierer ikke er noget stort problem, når det kvalitative materiale viser noget andet. Diskrepansen kan skyldes, at det kvalitative materiale er spinkelt, og at vi kvalitativt netop har talt med de få plejeforældre, der oplever, at der er udfordringer. Men det kan også skyldes, at plejeforældrene har svaret på, om de synes, de unges baggrund giver anledning til udfordringer i plejeforholdet – hvilket de øjensynligt ikke synes, den gør, og ikke om forældrenes baggrund giver anledning til udfordringer – hvilket nogle måske synes, den gør.

Når forældrene har en anden tro end plejefamilien

Et andet område, der kan give anledning til særlige udfordringer i plejeforholdet, er, når den unges forældre har en anden tro end plejefamilien. Dette forhold er ikke nærmere uddybet i spørgeskemaundersøgelsen, men optræder til gengæld i de tre kvalitative interviews med minoritetsetniske unge og i interviewene med deres plejeforældre.

Nedenfor fortæller Muhammads plejemor Mette om, hvordan morens tro er noget, både Muhammad og plejefamilien må forholde sig til:

Mette: "Men han har også været rimelig splittet. Han er jo muslim, og moren er ortodoks muslim, og hun vil gerne have, at han får koranen og halal mad og hvad det ellers er. Og han er en ganske almindelig dansk dreng, der ønsker flæskesteg, frikadeller og kødpølse ... Der er rigtig mange indre konflikter, som han er nødt til at forholde sig til, og som vi andre også er nødt til at forholde os til."

Mette giver udtryk for, at hun har haft svært ved at vurdere, hvorvidt hun skulle insistere på, at Muhammad følger morens ønsker, eller om hun skulle lade Muhammad selv bestemme. Hun har derfor spurgt et par muslimske lærere på Muhammads skole til råds:

Mette: "... Og de siger, at det må ligesom være op til ham selv. Han er så gammel nu, så det må han selv tage stilling til. Og hvis han på et tidspunkt vil være rigtig muslim, så må han slutte fred med sig selv, og så må han bede alle de gange, der skal til ... for alle de kødpølser, som han ikke må spise mere. De mener, at vi skal lade ham være [...]"

Mette giver udtryk for, at hun valgte at følge de to læreres råd. Det fremgår ikke, om Mette forsøgte at involvere kommunen i dilemmaet.

Ifølge Mette har Muhammad bedt hende om ikke at fortælle moren, at han spiser svinekød, hvilket Mette har indvilliget i. Hendes oplevelse er, at Muhammad "i bund og grund er en dansk dreng", og at hans største ønske er at være som de andre. Hun fortæller også, at jo ældre han bliver, desto mere kommer han til at ligne de andre og det fællesskab, som han gerne vil være en del af. Dette er interessant, fordi Muhammad, der er meget mørk i huden, tydeligt skiller sig ud udseendemæssigt.

Mette forsøger altså at hjælpe Muhammad til at være "en dansk dreng", fordi hun oplever, at det er det, han selv ønsker. Det kan dog på sigt blive problematisk, at hun bakker Muhammad op i eksempelvis at undlade at fortælle moren, at han spiser svinekød, fordi det kan komme imellem Muhammad og hans mor. Tilsvarende kan det komme imellem Muhammad og andre slægtninge, hvis de, ligesom moren, misbilliger hans forkastelse af de muslimske værdier. Det kan desuden på sigt komme imellem plejeforældrene og moren og dermed vanskeliggøre samarbejdet.

Mette er samtidig opmærksom på, at han også har behov for fortsat at være en del af sin biologiske familie, og at han også har en afrikansk identitet:

Mette: "... Og jeg tror, det betyder noget for ham stadigvæk at være en del af sin sorte familie. Det tror jeg – eller det ved jeg, det gør. Han er meget glad for ... han kommer også ned, at nu har han snakket med sin onkel på Facebook, nu har han skrevet på min ... Altså, de betyder noget for ham på en eller anden måde. Det betyder noget for ham ... det er onkler, det er tanter, det er en del af mig, og de husker mig."

17-årige Sakura, der har forældre, som kommer fra Japan, har boet hos en etnisk dansk plejefamilie siden hun var 12 år. Sakura har, ligesom Muhammad og mange andre plejebørn, et stort ønske om at være som alle andre. Nedenfor fortæller hun, at hendes ønske om at blive konfirmeret – på trods af at forældrene, som er troende buddhister, var meget imod hendes ønske – først og fremmest udsprang af et ønske om at være som de andre:

Sakura: "Min mor siger, at jeg er givet væk til Buddha, fordi mine forældre er jo buddhister, og når du bliver født, så er du på vej som buddhist. Men jeg har det sådan, at jeg har aldrig rigtigt været ligesom alle de andre, fordi jeg altid har set anderledes ud og haft andre problemer, så hvis jeg blev døbt og konfirmeret, så kunne jeg endelig være lidt mere ligesom alle andre. Og det valgte jeg jo så. Og min mor, hun var ... i starten kunne hun slet ikke tage det, hun ville ikke have, at jeg blev kristen, og hvad var grunden? Var det bare, fordi jeg fik gaver? Men altså, jeg kunne ikke sige ... at det var, fordi jeg havde lyst til at være lidt mere ligesom dem og ikke så meget ligesom os."

Med bemærkningen om, at hun havde lyst til at "være lidt mere ligesom *dem*, og ikke så meget ligesom os," understreger Sakura sin oplevelse af at skille sig ud fra majoriteten – både fysisk, ved at se anderledes ud, men i denne sammenhæng også ved at forældrene har en anden etnisk og religiøs baggrund end majoriteten. Hun giver samtidig udtryk for, at det også handler om at skille sig ud ved at have andre problemer – nemlig de mange problemer, der er forbundet med at være plejebarn. På den måde adskiller Sakuras ønske om normalitet sig ikke markant fra andre plejebørns. Som Sakura forklarer det, var det vigtigt for hende "endelig at være lidt mere ligesom de andre", ved at gøre som majoriteten og blive konfirmeret.

Ønsket om at blive konfirmeret kom i første omgang som en overraskelse for plejefamilien. Nedenfor fortæller plejemoren:

Hanne: "Ja, og så var vi ude at køre tur og sad og spiste et eller andet sted, og så lige pludselig siger hun: 'Jeg kunne godt tænke mig at blive konfirmeret.' Hvad? 'Nåh, jamen det må du da gerne.' Altså, det måtte hun jo selv vælge. 'Nej, hvor sejt,' sagde jeg til hende."

Plejemorens umiddelbare reaktion er altså, at det er "sejt", at Sakura gerne vil konfirmeres. Interviewet med plejemoren giver det indtryk, at plejemoren har et ønske om, at Sakura skal blive mere "selvstændig", og at hun opfatter Sakuras ønske om at blive konfirmeret som et tegn på dette, da hun samtidig ved, at forældrene sandsynligvis vil modsætte sig ønsket. Plejemoren fortæller senere i interviewet, at Sakura hos forældrene er opdraget til, at piger ikke er noget værd, og at hun derfor var meget selvstændig, da hun som 9-årig kom i aflastning hos plejefamilien (se nedenfor). Plejemoren hæfter sig øjensynligt ikke ved, at der bag Sakuras ønske om at blive konfirmeret først og fremmest lå et stærkt ønske om at være som alle andre.

Plejemorens bemærkning om, at "det må du da gerne", giver indtryk af, at det ifølge plejemoren er Sakura selv, der har ret til at bestemme, om hun vil konfirmeres. Plejefamilien valgte alligevel at involvere den tilsynsførende fra kommunen, så de kunne få forældrenes tilladelse, og der blev holdt et møde, hvor både forældre, plejeforældre, Sakura selv og den tilsynsførende deltog. Selvom forældrene umiddelbart var meget imod Sakuras ønske om at blive konfirmeret, lykkedes det til sidst Sakura at overtale dem, så hun fik deres tilladelse til konfirmationen.

I de ovenstående to eksempler har Muhammad og Sakura andre ønsker og behov end deres forældre. Først og fremmest har de begge et stort behov for at være som andre unge og ikke skille sig mere ud end nødvendigt. At skulle holde sig fra bestemte madvarer eller ikke at blive konfirmeret, når de fleste af ens klassekammerater bliver det, opleves af de to unge som noget, der står i vejen for deres eget ønske om normalitet. Begge unge står imidlertid i en vanskelig situation, fordi deres egne ønsker om at passe ind og være som andre fører til, at deres forældre bliver kede af det, vrede og skuffede. Vi har som nævnt ikke talt med forældrene og ved derfor ikke, om de unges forældre er klar over deres dilemma. Det er i øvrigt vigtigt at være opmærksom på, at problemerne måske også var opstået, hvis de unge ikke var blevet anbragt, og derfor måske i lige så høj grad skal tilskrives migrationssituationen, som anbringelsen. Forskellen er imidlertid, at forældrenes mulighed for at få indflydelse på og bestemme over de unge er betydeligt ringere, fordi de unge er anbragt.

For plejeforældrene kan dette være et vanskeligt felt at navigere i. Støtter plejeforældrene de unge i at træffe deres egne valg, måske i modstrid med forældrenes ønsker, kan de være med til at skabe eller styrke et modsætningsforhold mellem de unge og deres forældre. Forsøger de i stedet at tvinge de unge

til at efterleve forældrenes krav og ønsker, modarbejder de måske de unges bestræbelser på at være som kammeraterne. Udfordringen er måske at styrke de unge i, at man godt kan være ”dansk” og ”normal”, selvom man eksempelvis ikke spiser svinekød. De kvalitative interviews med tre plejeforældre giver indtryk af, at plejeforældrene ikke får den hjælp og støtte fra forvaltningen, som de har behov for – og måske efterspørger de den heller ikke. Derfor er der en risiko for, at det bliver plejeforældrenes egne personlige holdninger til forældrenes kultur og baggrund, som kommer til at afgøre, hvordan de vælger at tackle eventuelle modstridende ønsker og behov mellem forældrene og den unge.

Betydningen af plejefamiliens syn på forældrenes kultur og baggrund

To af de tre kvalitativt interviewede unge giver udtryk for, at de ønsker at være så danske som muligt, og ingen af de unge med etnisk minoritetsbaggrund har i spørgeskemaundersøgelsen udtrykt ønske om, at plejeforældrene skulle have samme baggrund som deres forældre. På denne baggrund kunne man få det indtryk, at forældrenes kultur og baggrund ikke betyder noget for de unge, eller at de udelukkende forbinder det med noget negativt. Det er imidlertid ikke nødvendigvis tilfældet. To af de kvalitativt interviewede unge giver udtryk for, at de har positive minder i forbindelse med besøg i forældrenes oprindelsesland, og én udtrykker et ønske om på et tidspunkt at komme tilbage. Af spørgeskemaundersøgelsens svar fremgår, at en af de unge har lært at tale sin fars modersmål og været på besøg i oprindelseslandet. Det kan imidlertid være svært at fastholde et positivt fokus på forældrenes kultur og baggrund, hvis det omgivende samfund og måske også plejeforældrene i overvejende grad forbinder det med noget negativt.

I de kvalitative interviews med de tre etnisk danske plejeforældre til teenagere med etnisk minoritetsbaggrund samt i tidligere interviews med etnisk danske plejeforældre til børn og unge med etnisk minoritetsbaggrund (Larsen 2009), er det generelle indtryk, at plejeforældrene først og fremmest forbinder minoritetsforældres kultur og baggrund med noget negativt, for eksempel kvindeundertrykkelse. Nedenfor taler Sakuras plejeforældre om den opdragelse, Sakura har fået hjemme hos forældrene:

Hanne: ”Men Sakura er opdraget, som om hun boede i Japan. Vi fik Sakura som 9-årig [i aflastning], og hun havde været holdt helt her nede, så da Sakura var 9, var hun som en, du skulle starte fuldstændig forfra med ...”

Jens: ”Det var ligesom de muslimske kvinder! For piger er ikke noget ...”

Carolines plejemor, Else, er også inde på, at der i forældrenes oprindelseskultur er nogle andre kønsroller, og at forældrene har taget disse med sig til Danmark. Ligesom flere andre plejeforældre (se Larsen 2009) beretter hun om, at forældrene ikke har gjort noget for at integrere sig i Danmark:

Else: ”Og det er så igen ... det er ikke noget med, at vi har studeret kultur eller noget som helst, men vi har ad andre veje fået at vide, at i Japan – det er, hvor mor føder børn, og så går hun på arbejde, fordi det er til forældrene, hun skal have børnene ... Altså, det er en helt anden ... altså opbygning af familien ... Og jamen altså, det gør jo så også, at når ikke de integrerer sig – og de bliver i ghettoen – det er altså en ghetto, de har levet i. Og det har kun været japanske, de har omgået.”

Negativ omtale af forældrene og deres kultur og baggrund kan imidlertid opleves meget ubehageligt for de anbragte unge, som jo selv på meget synlig vis er en del af forældrene, selvom de også er og føler sig danske. (Se også Larsen 2009, Larsen 2010, Skytte 2007). Det er på den baggrund væsentligt, at det nøje vurderes om plejeforældre der godkendes til plejebørn med etnisk minoritetsbaggrund har en positiv og respektfuld opfattelse af personer med etnisk minoritetsbaggrund (ibid.).

Afrunding

For 50 % af de teenageanbragte unge i familiepleje i Københavns Kommune gælder det, at den ene eller begge deres forældre kommer fra et andet land end Danmark. En stor del af disse unge bor hos etnisk danske plejeforældre. Det er på den baggrund vigtigt at have fokus på de særlige udfordringer, der kan opstå i plejeforhold – hvor den ene eller begge forældre har etnisk minoritetsbaggrund, og plejefamilien har etnisk dansk baggrund – samt på hvilke kompetencer plejeforældre bør have for at kunne godkendes til at modtage teenagere med etnisk minoritetsbaggrund, og hvordan plejeforældre bedst muligt kvalificeres til at være gode plejeforældre for teenagere med etnisk minoritetsbaggrund.

Spørgeskemaundersøgelsen giver indtryk af, at der er særlige ønsker blandt nogle forældre med etnisk minoritetsbaggrund, særligt i forhold til vedligeholdelse af den unges tro og modersmål. De unges egne ønsker er imidlertid ikke altid i overensstemmelse med forældrenes. Det er i den forbindelse interessant, at ingen af de unge, hvor begge forældre kommer fra et andet land end Danmark, i spørgeskemaundersøgelsen har angivet, at det er vigtigt for dem, at plejefamilien har samme etniske baggrund som forældrene. Tilsvarende nævner ingen af de kvalitativt interviewede unge plejefamiliens etnicitet som et vigtigt spørgsmål.

Spørgeskemaundersøgelsen viser, at kun få plejeforældre oplever, at kontakten med forældrene er vanskeliggjort af sproglige barrierer. De tre kvalitativt interviewede plejeforældre omtaler imidlertid alle sproglige barrierer i kommunikationen med forældrene, ligesom de finder, at det gør det vanskeligere for dem at involvere forældrene i den unges hverdag, skolegang og trivsel. Hvad angår de unges kontakt med forældrene, viser spørgeskemaundersøgelsen, at 50 % af de teenageanbragte minoritetsetniske unge taler et andet sprog end dansk med deres mor. Nogle af de unge mister over tid evnen til at tale flydende på deres modersmål med forældrene.

Ifølge spørgeskemaundersøgelsen oplever langt størstedelen af plejeforældrene ikke, at den unges etniske minoritetsbaggrund giver anledning til udfordringer i plejeforholdet. Det kvalitative materiale viser imidlertid, at forældrenes anden tro og ønsker om, at den unge skal efterleve bestemte krav til adfærd, kan give anledning til udfordringer i plejeforholdet. Flere af de unge ønsker at leve så dansk som muligt og kan derfor opleve forældres eventuelle religiøse og kulturelle krav til kost og adfærd som noget, der kommer til at stå i vejen for deres eget ønske om at være som kammeraterne. Men samtidig kan der blandt de samme unge være et stort ønske om at føle sig som en del af familien og slægten – både i Danmark og i andre lande. De unge ønsker med andre ord både at være danske og at forblive en del af deres familie og baggrund.

Der er altså et modsætningsforhold mellem nogle minoritetsetniske unge og deres forældre, som forvaltningen er nødt til at forholde sig til. Ved at anbringe en minoritetsetnisk ung hos en etnisk dansk plejefamilie, får den unge måske bedre mulighed for at leve som han eller hun selv ønsker det. Men

tilsidesættes forældrenes ønsker om eksempelvis vedligeholdelse af modersmål, religiøs opvækst og børneopdragelse, er det sandsynligt, at forældrene vil føle sig koblet af og måske modarbejde anbringelsen. Manglende sproglige kompetencer på modersmålet kan desuden føre til, at den unge mister muligheden for at vedligeholde kontakten med forældre, søskende, slægtninge og andre fra netværket – både i Danmark og i andre lande – og det kan på sigt stå i vejen for en hjemgivelse.

Materialet viser, at dette område kan være yderst vanskeligt for plejeforældrene at navigere i. Skal de opfordre de unge til at efterleve forældrenes ønsker og krav og eksempelvis insistere på, at de unge ikke spiser svinekød? Eller skal de i stedet lytte til de unge og lade dem selv bestemme? Uanset hvis perspektiv plejeforældrene vælger at fremme, risikerer de at skabe eller øge et modsætningsforhold mellem de unge og deres forældre. En anden løsning kunne være – med forvaltningens hjælp – at involvere den unges forældre og forsøge at finde løsninger, som er acceptable for alle parter. Endelig kunne en løsning være, at plejeforældrene styrker de unge i, at man godt kan være ”dansk” og ”normal”, selvom man eksempelvis ikke spiser svinekød.

De tre kvalitativt interviewede unge giver alle udtryk for, at de ønsker at blive behandlet som alle andre unge. De ønsker ikke at skille sig ud ved eksempelvis at undlade at spise bestemte fødevarer eller ved ikke at blive konfirmeret. Men selvom de langt hen ad vejen er og gerne vil ses som danske, er forældrenes kultur og baggrund samtidig en del af de unge selv; derfor har de, på lige fod med andre plejebørn, et ønske om, at plejefamilien og det omgivende samfund har en positiv og anerkendende omtale af forældrene og deres kultur og baggrund (se Warming 2005).

Det kvalitative materiale viste imidlertid, at nogle plejeforældre omtaler forældrenes kultur og baggrund i negative vendinger. Det er på baggrund heraf væsentligt, at plejefamilier, der godkendes til at have børn og unge med etnisk minoritetsbaggrund i pleje, har en anerkendende og respektfuld holdning til personer med andre etniske, kulturelle, sproglige og religiøse baggrunde (se Larsen 2009, Larsen 2010), på linje med at plejeforældre generelt – også i forhold til etnisk danske plejebørn – skal have en anerkendende og respektfuld holdning til børnenes forældre. (Bressendorff 2011). Endelig er det vigtigt, at forvaltningen er opmærksom på de forskellige udfordringer, der kan opstå i plejeforhold, hvor den unge har anden etnisk baggrund end plejefamilien, og sørger for at tilbyde plejeforældrene kompetent faglig opkvalificering, støtte og supervision.

I næste kapitel ser vi nærmere på de unges forhold til deres forældre og på forholdet mellem forældre og plejeforældre.

7. De unges forhold til forældrene, loyalitetskonflikter og samvær

Nærværende kapitel omhandler de unges forhold til deres biologiske forældre og forholdet mellem den unge, forældrene og plejeforældrene. Det særlige for de kvalitativt interviewede unge og for en del af de kvantitativt interviewede unge i denne undersøgelse er, at de var teenagere, da de blev anbragt i den nuværende plejefamilie. Nogle har været anbragt et eller flere andre steder tidligere, men en del af de unge har en fortid og en levet barndom sammen med forældrene. Forældrene har for disse unge i høj grad været en del af deres liv og vedbliver at være det under anbringelsen. I mange tilfælde gennem fysisk kontakt ved samvær eller via elektroniske medier, i andre tilfælde i internaliseret form – i de unges indre liv og som en levet ”bagage”, som oplevede relationer, de unge har med sig gennem deres opvækst. Men hvilke fortællinger og erindringer har de unge om tiden sammen med forældrene, og hvordan oplever de deres forhold til forældrene i dag? Hvordan oplever og håndterer plejeforældrene de unges forhold til forældrene?

Det kan have stor betydning for de unge at kunne tale med plejeforældrene om fortiden med forældrene og deres bekymringer for og savn af forældrene (Warming 2005). Derfor kigger vi i dette kapitel nærmere på, om de anbragte unge taler med plejeforældrene om forældrene. Søger de trøst og forståelse hos plejeforældrene, hvis de savner deres forældre? Og hvad er plejeforældrenes syn på forældrene?

Plejefamiliens måde at forholde sig til og omtale forældrene på under anbringelsen, kan ligeledes have stor betydning for de anbragte børn og unges trivsel under anbringelsen (Klyvø 2007, Warming & Wegler 1996, Wegler, Warming, Elgaard & Storm 2007). Børn og unge, der vokser op mellem forældre og plejeforældre, der har et dårligt indbyrdes forhold, kan opleve loyalitetskonflikter, der kan true deres trivsel og identitetsudvikling. I dette kapitel vil vi derfor også undersøge, hvordan de unge oplever, at forældre og plejeforældre kommunikerer med hinanden, og om de oplever, at de respekterer hinanden. Vi vil desuden belyse, hvordan plejeforældrene oplever forholdet til forældrene, og hvordan de håndterer eventuelle uoverensstemmelser. Vi vil i den forbindelse se på, om der er særlige forhold, der gør sig gældende i netværksanbringelser.

Vi ved fra tidligere undersøgelser, at samværet med forældrene kan have stor betydning for børn og unges trivsel i anbringelsen. Vi interesserer os derfor for, om de unge har samvær med forældrene, og hvordan de oplever dette samvær. Vi ser også nærmere på plejeforældrenes syn på de unges samvær med forældrene.

Kapitlet beskæftiger sig som nævnt med de unges forhold til deres biologiske familie – i særdeleshed forældrene. Derfor undersøger vi i dette kapitel også, hvilken betydning de unges alder ved deres første anbringelse har. Hvor gamle de unge var, da de første gang blev anbragt uden for hjemmet, kan give et praj om, hvor stor en del af barndommen, de unge har haft sammen med deres mor og/eller far.

Hvad viser forskningen om unges forhold til og kontakt med forældrene under anbringelsen?

Fra tidligere undersøgelser ved vi, at forældrene ofte fylder meget i de unges bevidsthed og liv på godt og ondt, og at mange anbragte unge oplever at have ambivalente relationer til deres forældre (Egelund & Hestbæk 2003, Klyvø 2011, Thorpe 1980, Warming 2005, Warming & Wegler 1996). Børnene og de unge er ofte blevet svigtet igen og igen af deres forældre. Det er disse svigt, der har gjort anbringelse nødvendig, og svigtene er altid forbundet med stor smerte for barnet eller den unge. Men undersøgelser viser også, at mange anbragte børn og unge oplever blodets bånd som stærkt (Knudsen & Liljenberg 2001, Kosonen 1999, Warming 2005). Ofte er anbragte børn og unge både loyale over for og bekymrede for deres forældre under anbringelsen, og en del nærer fortsat et ønske om at opretholde kontakten med forældrene. De kan være følsomme over for andres, for eksempel jævnaldrenes, kritik af forældrene og holder, som beskrevet i kapitel 5, ofte årsagen til anbringelsen skjult for deres klassekammerater.

Forskellige studier med inspiration i objektrelationsteoretisk teoridannelse har gennem tiden været fortalere for at fremme kontakten mellem anbragte børn og deres biologiske forældre under anbringelsen, idet en sådan kontakt kan være positiv for barnet, styrke dets selvværd, have positive effekter på anbringelsen og i øvrigt fremme mulighederne for hjemgivelse (Se Bilson & Barker 1992, Cederström 1990, Lindén 1983, Triseliotis, Sellick & Short 1995).

Andre studier stiller sig kritiske i forhold til den eksisterende viden om effekter af samvær mellem anbragte børn og deres biologiske forældre (Quinton, Rushton, Dance & Mayes 1997) og peger på, at vi ingen sikker viden har om og under hvilke betingelser, det går børnene bedre under anbringelsen, når de har samvær og kontakt med forældrene. Nogle studier rejser tvivl om, hvorvidt samvær og kontakt altid er hensigtsmæssigt for anbragte børn (Klyvø 2011, Ulvik 2002, Warming 2005). Forskellige undersøgelser, der omhandler effekten af kontakt med biologiske forældre under langvarige anbringelser i familiepleje, kan ikke bekræfte antagelserne om, at kontakten fremmer barnets tilpasning til anbringelsesstedet, eller at den skulle styrke barnets intellektuelle kompetence (Borland, O'Hara & Triseliotis 1991, Fratter 1996).

Når der ikke er tale om sikker viden om samværets effekter, anbefaler nogle forskere, at socialarbejdere i praksis stiller detaljerede spørgsmål til barnets tilknytning til forældrene og dets mulighed for at etablere tilknytning til andre voksne, og på den baggrund skaber sig et solidt beslutningsgrundlag for at vurdere, om samvær er en god idé (Lagerberg 1984). Andre studier peger på, at tilknytningsperspektivet ikke kan stå alene ved beslutninger om samvær, men også må suppleres med inddragelse af de anbragte børn og unges egne stemmer og perspektiver på samvær. To kvalitative studier, der omhandler anbragte børn og unges samvær, viser således, at børn og unges oplevelse af samt ønsker og behov for samvær kan tage sig helt forskellige ud. Nogle børn og unge har et stort behov for samvær, mens andre helst er fri. Ifølge Warming og Klyvø er det af afgørende betydning, at de professionelle voksne omkring børnene lytter til, hvad børnene selv oplever, mener og føler. Hvis man tvinger børn til samvær, risikerer man at ødelægge deres selvværd og skade deres tillid til voksne (Klyvø 2011, Warming 2005).

Når forældre er vigtige personer i de unges liv

Hvilken betydning forældrene har, og hvor følelsesmæssigt involveret de unge er, afhænger af det forhold, de unge hver især har til forældrene, herunder den fortid, de har haft med forældrene. Forældre kan være vigtige personer i de unges liv, som livsvidner og som følelsesmæssig støtte for de unge. Sanne, der har boet sammen med sin mor til hun var 16 år, hvorefter hun flyttede ind hos sin storebror, fortæller nedenfor, at hun indimellem bruger sin mor, når hun har det svært og bare har brug for at blive forstået og støttet:

Sanne: "Min mor er utrolig meget følelsesmæssigt tæt på mig, og jeg ved, at jeg altid kan ringe til min mor, og jeg kan altid komme til hende, lige meget hvad det er. Jeg kan også bare ringe og græde og være ked af det i telefonen, og sige: 'støt mig' eller 'sig nogle opmuntrende ting'. Eller jeg behøver ikke engang at sige, hun skal sige nogle opmuntrende ting, det gør hun ... Jeg behøver ikke engang forklare, hvad det er for en situation, det er, jeg kan bare så' en ... Og så er hun der, lige meget hvad, det synes jeg er godt. Men på den anden side, så ser jeg hende virkelig sjældent, så det er sådan, hun er tæt på mig, men ikke fysisk."

Også Anna, der har været anbragt hos en ordinær plejefamilie, siden hun var 12 år, og inden da boede i tre år på en døgninstitution, fortæller, at hun er meget tæt på sin mor. Hun taler i mobiltelefon med sin mor hver dag, og hun kan fortælle hende alt:

Anna: "Jeg ved ikke hvorfor, hun er bare den vigtigste, selvom hun har svigtet mig som lille og sådan noget, så er hun bare stadig vigtigst for mig. Både fordi hun er min mor, og fordi vi har været så meget igennem, og så fordi vi kan snakke om alt på en lidt anderledes måde, fordi vi har nærmest – ikke et venindeforhold – men på samme måde. Jeg kan ikke forklare det helt, men ..."

At Annas mor for Anna er den vigtigste, kan have noget at gøre med, at Anna er vokset op hos sin mor, før hun blev anbragt på døgninstitution som 9-årig. Hun har således – ligesom Sanne – en lang fortid sammen med moren, og selvom Anna har haft et stort ansvar derhjemme og på mange måder er blevet svigtet, holder hun meget af sin mor og bekymrer sig om hende.

Anna fortæller ovenfor, at hun oplever det som positivt, at hun – i kraft af mobiltelefonen – kan holde hyppig kontakt med sin mor. Hun kan ringe til sin mor, når hun har behov for trøst og støtte. Marlene, Annas plejemor mener ikke altid, at den hyppige mobiltelefonkontakt mellem Anna og hendes mor er af det gode. Marlene oplever, at Annas mor ofte fortæller Anna om sine problemer og sorger, og dermed søger støtte og trøst hos Anna. Derved placerer hun Anna med en viden og et ansvar, som Marlene ikke synes, Anna burde have. Plejemoren fortæller, at hun har talt med Anna om, at hun skal lære at sige fra over for moren. Morens liv, misbrug og trivsel er, ifølge plejemoren, ikke Annas ansvar.

Som vi allerede så det i Kapitel 4, nævner 23 % af de unge deres mor som en af de personer, de er mest knyttet til, 11 % nævner deres far, og hele 42 % nævner en søster eller bror. Det er værd at bemærke, at hverken den unges alder på anbringelsestidspunktet eller anbringelsesformen har signifikant betydning for, hvor knyttet den unge er til sin biologiske familie.

Det er samtidig interessant, at det heller ikke er af signifikant betydning, hvornår den unge er anbragt uden for hjemmet for første gang. Ifølge det kvantitative materiale ser det således ikke ud til, at det er afgørende for den unges tilknytning til sin biologiske familie, om han eller hun har levet en større del af

sin barndom med forældrene og/eller søskende. Dette kan skyldes flere ting. Dels kan det være, at en del af de unge, der har boet en større del af deres barndom hos deres mor og/eller far, har oplevet en turbulent barndom med gentagne svigt fra forældrenes side, hvorfor relationen til forældrene kan være kompliceret og ambivalent. Og dels kan det være udtryk for, at de unge, der er anbragt uden for familien i en tidlig alder, er blevet støttet i at bevare kontakten til forældrene, og i nogle tilfælde i dag kan bruge forældrene som ressourcepersoner – også selvom de ikke har boet sammen med forældrene, fra de var helt små.

Omsorgssvigt og forældre der ikke kan overholde aftaler

Flere af de unge fortæller, at deres barndom var præget af fraværende forældre, der ikke magtede forældrerollen. De har som små selv måttet påtage sig et voksenansvar og har allerede fra en tidlig alder skullet stå for alt det praktiske derhjemme: indkøb, madlavning, rengøring, følge mindre søskende i skole, passe dem om natten og om dagen, passe på forældrene og passe på dem selv. Peter boede hjemme hos sin mor indtil han var syv år. Dernæst blev han anbragt hos en ordinær plejefamilie, og siden hen flyttede han ind hos sin onkel, som han i øvrigt har været i aflastning hos, siden han var helt lille. Om tiden hjemme hos sin mor fortæller Peter, der på interviewtidspunktet er anbragt hos sin onkel:

Peter: "Men på et tidspunkt var det sådan, at jeg kom hjem til min mor, og så om aftenen gik hun på værtshus, og så sagde hun, at jeg fik nogle penge, og jeg så selv kunne købe noget mad, og så fik jeg nogle ekstra penge for ikke at sige det til min onkel. Og så sagde hun, at jeg ikke måtte komme derned ... altså på værtshuset. Fordi det sagde jeg engang, da jeg ikke havde lyst til at være alene hjemme, så sagde jeg, at jeg kom ned til hende."

Spørger: "Så sagde hun, at hvis du kom ned til hende, hvad så?"

Peter: "Så måtte jeg ikke komme hjem til hende [moren] mere."

Peters fortælling er et eksempel på, hvordan et barn fra en tidlig alder overlades ansvaret for at købe ind og lave mad, og må spise i ensomhed, grundet morens alkoholmisbrug. Formuleringen om, at "så måtte jeg ikke komme hjem til hende mere", vidner om, at Peter fra han var helt lille i perioder boede hos sin onkel, og at mor vidste, at onklen kunne tage over.

Peter beskriver senere, hvordan hans mor gang på gang svigter ham og ikke holder aftaler. Det fortsætter efter anbringelsen hos onklen. Blandt andet har moren gennem flere år lovet ham at få sit eget værelse med computer hjemme hos hende, men han har aldrig fået det. Hun har de sidste fem år lovet at komme til hans sidste skoledag, men er alligevel endnu ikke dukket op. Derudover er hun udeblevet ved en række samvær og har flere gange sendt ham hjem til onkel igen, fordi hun var for fuld til at kunne være sammen med ham.

Flere af de unges forældre er psykisk syge, og nogle har et misbrug ligesom Peter mor. Lajla boede det meste af barndommen alene med sin mor og lillesøster på trods af morens omfattende misbrug og depressioner. Da Lajla blev 10 år, blev hun anbragt hos en plejefamilie. Også Lajla har en klar erindring om barndommen derhjemme:

Lajla: "Ja. Altså, min mor har haft en rigtig svær barndom, og hun har røget rigtig, rigtig meget hash fra hun var helt ung, så hun er rigtig meget afhængig af det – og begyndte også at blive afhængig af andre stoffer også, piller og så videre. Og så fik hun min lillesøster kort efter mig – og gik ned i en meget slem depression, som efter nogle år satte sig permanent. [...] Hun var bare meget, meget nede, og jeg blev lidt for hurtigt voksen derhjemme. Det var mig, der tog sig af min søster og så videre, og så valgte kommunen at fjerne os, fordi vi ikke havde det godt derhjemme ... Og min mor hun kunne ikke klare hende [lillesøster], så jeg blev nogen gange nødt til at tage over. Mange af de ting jeg har gjort, var de normale ting – følge hende i skole og hente hende igen, lave mine egne lektier og sørge for at lave hendes, jeg skulle handle ind og jeg skulle ... Jeg kan huske, da hun var helt lille, da hentede jeg hende også i børnehaven."

Spørger: "Hvor gammel var du der?"

Lajla: "Der, hvor jeg begyndte selv at gå i skole med videre – der er jeg kommet op i 1. klasse, tror jeg, da det begyndte rigtig ... Så det der med at handle ind, lave aftensmad, godnathistorie – og så også, hvis hun ikke faldt i søvn."

Spørger: "Hvor var din mor henne?"

Lajla: "Hun sov altid – hun lå altid på sofaen, fordi hun magtede bare ikke at være oppe, og hun magtede bare ikke noget overhovedet. Og det er hun også rigtig ked af i dag, hvor hun har fået en masse hjælp fra psykologer og så videre, men det eneste, der betød noget for hende dengang, det var egentlig at ryge – hun gad ikke rigtig at have børn."

Gennemgående for Lajlas fortælling er, at hun hele sin barndom har higet efter sin mors opmærksomhed og kærlighed, men aldrig har fået den fuldt ud. Lajla falder aldrig til i plejefamilien. Hun bliver hjemgivet fire år senere, fordi hun savner sin familie, og fordi moren igen og igen har lovet hende, at de skal blive en "rigtig, lykkelig familie", og at hun ville trække ud af sit misbrug. Det sker aldrig. Moren ender med at smide Lajla ud og flytter væk med en ny kæreste. Lajla flytter til sidst ind hos sin farmor, hvor hun netværksanbringes. Det er bemærkelsesværdigt, at Lajla, da hun tegner netværksskottet, placerer sine søskende, sin kæreste, sine veninder og sin øvrige familie tæt på sig selv, mens moren placeres længere væk. Lajla fortæller, at hun af sin kontaktperson, som hun er meget glad for, det seneste halve år har fået hjælp til at "slippe moren" og fokusere på sit eget liv i stedet:

Lajla: "Nu har jeg fået en kontaktperson for tre måneder siden, som er helt vildt god til at hjælpe mig. Og det kan jeg buge sådan enormt meget på, at man kan se en fremtid med videre, fordi hun har ligesom fundet nogle ting frem, fra hvad der skete i plejefamilien – og ligesom fået ryddet op i nogle ting. Hun har sendt mig nogle opgaver til, hvordan jeg skal sige fra, hvis sådan noget sker. Og hvordan jeg skal give slip på min mor og alle sådan nogle ting. Og det har hjulpet mig rigtig meget"

Lajla fortæller, at hun i dag taler med sin mor en gang imellem i telefonen, og hun ser hende cirka hver anden måned, men forholdet er ikke tæt, og Lajla giver udtryk for, at hun oplever, at det er meget begrænset, hvad hun kan bruge sin mor til.

Også Sanne skulle, ligesom Lajla, klare alt det praktiske derhjemme som barn. Derudover var hendes mor psykisk syg og forsvandt ofte i dagevis, uden at Sanne vidste, hvor hun var:

Sanne: "Hun kunne godt finde på at tage ud til min mormor, og så er hun faldet i søvn, og så kom hun ikke hjem før klokken ... ja, det kunne være lige fra klokken ni om aftenen, det kan jo være sent, til klokken seks næste morgen, hvor jeg ikke kunne få fat på hende, og jeg ikke vidste, hvor hun var ... Da jeg var helt lille, der har jeg bare lagt mig ind i sengen og tudbrølet og fundet en af hendes bluser og så' en krammet den, indtil jeg faldt i søvn."

Fortællingen om Sannes barndom er en fortælling om et barn, der bliver forladt og glemt, som låses inde i skabe af vrede voksne og som overlades til sig selv. En fortælling om et barn, der må græde sig i søvn alene, ikke bare én – men mange aftener.

De øvrige syv unge fortæller historier om barndomme, der ligner Lajlas, Sannes og Peters. Det er historier om massive svigt, vold, fraværende voksne, ansvar for mindre søskende og dyb ensomhed. Og det er historier om børn, der må passe sig selv og derfor vokser op uden voksne, der kan give dem tryghed, og som kan lære dem, hvad der er rigtigt og forkert. Historierne her vidner om alvorlige omsorgssvigt, både på et praktisk og et følelsesmæssigt plan. Svigtene fra forældrenes side fortsætter for nogles vedkommende, efter de unge flytter i plejefamilie og viser sig for eksempel i forbindelse med forældrenes adfærd i forhold til at holde aftaler om samvær og kontakt.

Når de unge bekymrer sig om forældrene

Flere af de unge bekymrer sig ofte om forældrene under anbringelsen. Det gør de, fordi de har erfaring for, at forældrene lever et liv, der gør, at de meget nemt kommer galt af sted. De unge kan for eksempel være bange for, at forældrene dør af deres misbrug eller kommer galt af sted på anden vis. De unge, der ikke er så tæt følelsesmæssigt på forældrene, bekymrer sig i flere tilfælde mindre. Anna blev anbragt første gang som 8-årig. Adspurgt om Anna nogle gange er bekymret for, hvordan hendes mor har det, svarer hun:

Anna: "Ja, sådan har det tit været. Rigtigt meget."

Spørger: "Har hun stadig problemer med alkohol og sådan noget?"

Anna: "Ja, hun er også syg nu. Men det er ikke sådan noget, man mærker. Jeg er mest bekymret ... Det er mere, hvis hun ikke tager telefonen eller er med kæresten i byen, så bliver jeg rigtig bekymret."

Det afgørende for Anna er, at hun har nogen at tale med i de situationer, nogen som hun kan dele sin bekymring med. Enten taler hun med sin plejemor om det, eller også ringer hun til sin mormor og beder hende tjekke op på situationen. På den måde er hun ikke alene med sin bekymring. Det hjælper at dele sine tanker med nogen, der kan lytte og støtte. Kendetegnende for Annas plejemor er også, at hun – ifølge Anna – respekterer Annas mor, ikke taler dårligt om hende, og i det hele taget er på god talefod med moren. Nedenfor fortæller Annas plejemor, Marlene, om kontakten med Annas mor:

Marlene: "Vi snakker sammen én gang om ugen, og hun respekterer os [Annas mor], og vi har et rigtig godt samarbejde, og det er jo også meget vigtigt for børnene, at du har et godt samarbejde med forældrene, og vi kan snakke sammen om tingene, og jeg tror ... hun nyder ligesom også, at der er nogen, der bekymrer sig og tager sig af hendes børn ..."

Spørger: "Har det hele tiden været sådan?"

Marlene: "Ja. Fra den første gang, hvor moren og faren var på besøg, det var før børnene kom, der har hun syntes, at det var okay, børnene boede sådan her og kunne lide os. Det betyder jo også rigtig meget."

Både Marlene og Anna giver udtryk for, at relationen mellem mor og plejemor er vigtig. Der er ingen tvivl om, at det gode forhold mellem plejemor og mor er medvirkende til, at Anna kan bruge sin plejemor, og at hun betror sig til hende. Det er i midlertidigt forskelligt, i hvor høj grad de unge deler deres tanker og bekymringer om forældrene med plejeforældrene.

Tabel 20: Hvor ofte fortæller du det til dine plejeforældre, hvis du savner din mor, far og søskende eller hvis du er bekymret for dem?

	Alder ved anbringelse: 0-12 år (n= 53)		Alder ved anbringelse: 13-17 år (n= 26)		Total (n= 79)	
	Pct.	Antal	Pct.	Antal	Pct.	Antal
Altid	26 %	14	12 %	3	22 %	17
For det meste	15 %	8	19 %	5	17 %	13
Nogle gange	9 %	5	15 %	4	11 %	9
Sjældent	17 %	9	8 %	2	14 %	11
Aldrig	4 %	2	31 %	8	13 %	10
Jeg savner ikke min biologiske familie	25 %	13	8 %	2	19 %	15
Ved ikke	4 %	2	8 %	2	5 %	4
I alt	100 %	53	101 %	26	101 %	79

Fisher's Exact Test: P-værdi = 0,0102

Tabel 20 viser, hvor ofte de unge fortæller det til plejeforældrene, hvis de savner deres mor, far og søskende, eller hvis de er bekymrede for dem. Tabellen viser en tendens til, at unge, der blev anbragt, før de fyldte 13 år, i højere grad taler med deres plejeforældre sammenlignet med unge, der er anbragt i løbet af teenageårene. Andelen af unge, der svarer, at de aldrig fortæller det til plejeforældrene, hvis de savner deres familie eller er bekymret for den, er 4 % (2 unge) blandt de unge, der er anbragt i alderen 0-12 år og 31 % (8 unge) blandt de unge, der er anbragt i teenageårene. Det er i øvrigt værd at bemærke, at 25 % af de tidligt anbragte unge angiver, at de slet ikke savner deres biologiske forældre, mens det samme kun gælder for 8 % af de unge, der er anbragt i teenageårene.

Der kan være forskellige årsager til, at de unge ikke altid betror sig til plejeforældrene. Som det fremgår af kapitel 4, føler omkring en tredjedel af de unge – uanset alder ved anbringelsen – sig mest knyttet til en ven eller en veninde. Også andre steder er det dokumenteret, at unge i højere grad end yngre børn bruger deres netværk i form af venner og veninder frem for forældrene, når de har brug for at betro sig om sorger og bekymringer (Nielsen et al. 2010). Som vi ser i det følgende, kan også forholdet mellem plejeforældre og forældre spille ind og have betydning for, om de unge betror sig til plejeforældrene, når de savner deres forældre.

Loyalitetskonflikter

Det fremgår af det kvalitative materiale, at særligt de netværksanbragte unge kan opleve, at deres problemer – eksempelvis konflikter med deres forældre, som de forsøger at indvie netværksplejeforældrene i – eskaleres, fordi forældre og netværksplejeforældre har en fortid med hinanden og derfor går i dialog om problemet, ofte hen over hovedet på den unge. Derved kan de unge komme til at stå i nogle meget vanskelige loyalitetskonflikter.

Eksempelvis fortæller 17-årige Natascha, der har boet hos sin faster, siden hun var 12 år, at hun hverken kan stole på sin far eller sin faster, fordi de kommunikerer om hende bag hendes ryg. Giver hun en fortrolig oplysning det ene sted, ”går der mindre end en dag”, så er oplysningen givet videre.

Også Lajla på 17 år, der har boet hos sin farmor, siden hun var 14 år, oplever, at hun ikke kan fortælle sin farmor om sine private tanker og følelser, fordi farmor med det samme fortæller det videre til faster:

Lajla: ”Jeg har opgivet at snakke med min farmor og faster og så videre, fordi de snakker indbyrdes, når jeg fortæller dem noget, og så ringer de til hinanden og ... Nej, jeg snakker ikke med dem.”

Lajla fortæller videre, at farmoren kan være ”sladreagtig”, så det er bedst at gå til nogen uden for familien med sine problemer. Derfor er hun glad for, at hun kan betro sig til sin kontaktperson i stedet. Derudover oplever hun, at farmor har svært ved at forstå, at hun er ved at blive voksen. Hun oplever farmor som ret kontrollerende. Lajla fortæller, at hendes kontaktperson derfor har givet hende nogle råd til, hvordan hun kan forsøge at gøre sig fri af farmorens kontrol. Hvis hun har lyst til at gå i biografen med sin kæreste, skal hun have lov til det, uden at farmor blander sig. På trods af kontaktpersonens støtte er det fortsat svært for Lajla at gøre, som hun selv ønsker, da hun nødig vil støde farmoren, som Lajla føler, hun står i taknemmelighedsgæld til, fordi hun har hjulpet hende så meget.

I de kvalitative interviews ser vi flere eksempler på, at netværkspleje kan være en kompliceret form for anbringelse for de unge. Dels på grund af de tætte familiære relationer og oplevelsen af, at det kan være svært at indvie netværksplejeforældrene i eksempelvis konflikter med forældrene, og dels på grund af følelsen af at stå i taknemmelighedsgæld.

Det kvalitative materiale viser imidlertid, at også nogle af de unge anbragt i ordinær familiepleje oplever, at det er svært at tale med deres plejeforældre om deres forældre. 17-årige Sakura er et eksempel på dette. Sakura blev anbragt hos sin nuværende plejefamilie som 12-årig. Hun fortæller, at hun aldrig taler med plejeforældrene om sine forældre, fordi plejeforældrene har et dårligt forhold til forældrene og

omvendt. De taler gensidigt grimt om hinanden, og det lider Sakura under. Nedenfor fortæller Sakura, hvordan hun oplever det:

Sakura: "Ja, jeg synes, det er hårdt. Jeg føler mig ligesom en klemt lus, fordi mine plejeforældre synes min mor, fordi hun har [en psykiatrisk diagnose]... de kan slet ikke acceptere alt det, min mor siger. Og min mor synes, at det er totalt urespektabelt, at de ikke har nogen respekt for alt det, hun synes. Og hvis hun synes, at jeg skal hjem, og de bare pisser på det, så bliver min mor jo også sur. Så de står sådan meget op ad hinanden, og så er jeg bare sådan lige midt i midten, og jeg ved ikke rigtigt, hvad jeg skal gøre, [...] det er så svært at være mig."

Sakura føler sig tydeligvis klemt mellem plejeforældre og forældre, der ikke accepterer hinanden. Dette medvirker til, at hun ikke bryder sig om at fortælle om sit liv i plejefamilien, når hun er hos forældrene. Hun kan heller ikke lide at tale med plejeforældrene om sine forældre, når hun er hos dem, for hun er bange for, at de vil tale grimt om forældrene. Sakura står dermed i nogle svære loyalitetskonflikter, fordi hun både elsker sine plejeforældre og sine forældre og ikke vil undvære nogen af dem. Hun er loyal mod begge parter, men hun føler sig jævnligt tvunget til at vælge side. Hun fortæller også, at hun i et par meget vigtige situationer har oplevet sig presset af plejeforældrene til at fravælge forældrene, hvilket hun oplevede som meget ubehageligt.

Den dårlige kemi mellem forældre og plejeforældre påvirker Sakuras oplevelse af at kunne dele vigtige ting i sit liv med plejeforældrene i negativ retning, og det går ud over kvaliteten i hverdagen. Plejeforældrene er opmærksomme på, at Sakura ikke indvier dem i sine bekymringer:

Spørger: "Tror I hun [Sakura] kommer til Jer, hvis hun er ked af noget eller har nogen problemer, altså fortæller hun? Er der sådan en åbenhed?"

Hanne: "Hun taler med veninder og ... det eneste hun ikke snakker så meget om, er sine egne forældre. Det gør hun ikke. Det er meget, meget sjældent ..."

Selvom plejeforældrene har lagt mærke til, at Sakura ikke kommer til dem, hvis hun er ked af noget med sine forældre, virker det ikke som om, at de rigtigt forstår, hvor ødelæggende konflikten mellem dem og forældrene er for Sakura. Plejeforældrene lægger flere steder i interviewet vægt på, at de slet ikke samarbejder med Sakuras forældre:

Sakura: "Men vi har ikke ret meget med forældrene at gøre, faktisk er der nogen, der snakker ret meget med de der forældre, men vi snakker aldrig med dem."

Plejeforældrene fortæller, at de i begyndelsen prøvede at samarbejde med forældrene, men moren var altid meget negativt indstillet, over for de ting plejeforældrene gjorde, og hun mente aldrig, at det, de gjorde, var godt nok. På et tidspunkt kunne de ikke holde det ud mere og valgte at sige fra over for moren ved helt trække sig ud af dialogen med hende. Sakura fortæller, at hun holder af begge parter, og det ville have været at foretrække, om plejeforældrene kunne respektere forældrene og omvendt.

Tabel 21: Hvor enig eller uenig er du i følgende sætninger?

	Meget enig eller enig		Hverken enig eller uenig		Uenig eller meget uenig		Ved ikke		Ikke relevant		Total (n= 77)	
	Pct.	Antal	Pct.	Antal	Pct.	Antal	Pct.	Antal	Pct.	Antal	Pct.	Antal
Min mor og plejeforældre har et godt forhold	40 %	31	17 %	13	12 %	9	8 %	6	23 %	18	100 %	77
Min far og plejeforældre har et godt forhold	26 %	20	8 %	6	14 %	11	10 %	8	42 %	32	100 %	77
Jeg ville ønske, at mine plejeforældre talte pænere om min mor	14 %	11	13 %	10	38 %	29	0 %	0	35 %	27	100 %	77
Jeg ville ønske, at mine plejeforældre talte pænere om min far	13 %	10	3 %	2	33 %	25	3 %	2	49 %	38	100 %	77
Jeg ville ønske, at min mor talte pænere om mine plejeforældre	18 %	14	9 %	7	33 %	25	5 %	4	35 %	27	100 %	77
Jeg ville ønske, at min far talte pænere om mine plejeforældre	8 %	6	4 %	3	23 %	18	10 %	8	55 %	42	100 %	77

Tabel 21 ovenfor tegner et billede af, hvordan de unge oplever forholdet mellem forældre og plejeforældre. 40 % af de unge er enige eller meget enige i udsagnet om, at deres *mor* og plejeforældre har et godt forhold. 12 % af de unge er uenige eller meget uenige i udsagnet. 17 % er hverken enige eller uenige. 14 % ville ønske, at deres plejeforældre talte pænere om deres mødre, og 18 % ville ønske, at deres mødre talte pænere om deres plejeforældre. Her er ingen signifikant forskel på udsagn fra unge i ordinær pleje og fra unge anbragt i netværket. Heller ikke de unges alder på anbringelsestidspunktet spiller en rolle.

Hvad angår forholdet mellem plejeforældrene og de unges *far* viser tabellen, at 26 % af de unge er enige eller meget enige i, at forholdet er godt, 14 % er uenige eller meget uenige. 8 % svarer "hverken eller", 10 % ved ikke, og for hele 42 % er det ikke relevant (hvilket eventuelt kan skyldes, at de unge ikke har kontakt med deres far). 13 % er meget enige i, at de ville ønske, at plejefamilien talte pænere om deres far. Heller ikke her er der signifikant forskel på svar fra unge, der bor i ordinær plejefamilie og unge, der

bor i netværket, ligesom de unges alder ved anbringelsen heller ikke har signifikant betydning for, hvordan de unge opfatter forholdet mellem plejeforældrene og deres far.

Overordnet kan Tabel 21 give det indtryk, at en del af de anbragte unge kunne ønske sig, at forholdet mellem forældrene og plejeforældrene var bedre. Selvom det ikke er en problemstilling, der synes at være relevant for alle de anbragte unge, er det noget, der har central betydning for mange.

I spørgeskemaundersøgelsen blev de unge også spurgt, hvad der ville være vigtigt for dem, hvis de selv kunne bestemme, hvilken plejefamilie de skulle bo i. Her svarer hele 42 %, at det er vigtigt, at plejefamilien altid taler pænt om deres forældre. Det gælder i lige så høj grad for unge i netværket, som unge i ordinær pleje. Alderen på anbringelsestidspunktet har ingen betydning.

Det tyder således på, at en god tone mellem plejeforældre og forældre er noget, der generelt har betydning for de unge.

I det følgende møder vi Finn, der de seneste to år har været netværksplejefar for 16-årige Katrine. Finn fortæller, hvordan hans samarbejde med Katrines mor, som han tidligere har været kæreste med, er kompliceret af, at de på forhånd har en relation. Finn fortæller, at han og Katrines mor ikke kan kommunikere med hinanden, og at dette går ud over Katrine. Når hun er hos den ene part, får hun at vide, at hun ikke må fortælle den anden part, hvad hun laver, når hun er dér og vice versa:

Finn: *"Kontakten [til Katrines mor] er virkelig minimal. Jeg får nogle sms'er en gang imellem, men jeg tager som regel ikke telefonen, når hun ringer ... Sådan er det bare. Jeg har jo valgt at sige, at jeg ikke slipper af med hende, før Katrine bliver 18. Den dag hun bliver 18, så skifter jeg telefonnummer, så har hun det ikke mere. Kommunen mener, at jeg ikke må skifte telefonnummer, så længe jeg har hendes datter. Hun skal kunne få fat i mig. Og det er ikke rigtig godt, fordi hun bruger det [telefonnummeret] forkert."*

Spørger: *"Så hvordan tror du – hvis jeg spurgte Katrine om, 'hvordan det lige er mellem din stedfar og din mor' – hvad tror du så, hun ville sige?"*

Finn: *"Ikke godt. Det er det ikke. Og det ved hun udmærket godt. Hun ved godt, at hun ikke må sige, hvad jeg [plejefar] laver og så videre. Hvis hun spørger: 'Hvad laver Finn?' – 'Jamen, han ser fjernsyn'. Ikke noget detaljeret om, hvad jeg laver, må hun sige. Nej, det har jeg bedt hende om at lade være med. Fordi så bruger hun [moren] det imod mig på et tidspunkt."*

Vi har ikke talt med Katrine, men som Finn fremstiller historien, får vi indtryk af, at det dårlige forhold mellem Finn og Katrines mor betyder, at Katrine kommer til at leve i to meget adskilte verdner. Når hun er det ene sted, skal hun identificere sig med den pågældende voksnes normer og levevis. Når hun er det andet sted, skal hendes solidaritet og loyalitet ligge dér. Det ender med, at plejeforholdet, der i øvrigt også er præget af andre store udfordringer, bryder sammen.

Det svære samarbejde mellem forældre og netværksplejeforældre

Selvom flere unge, både i netværket og i ordinær pleje, oplever, at forholdet mellem forældre og plejeforældre kunne være bedre, giver det kvalitative materiale indtryk af, at samarbejdsvanskeligheder mellem forældre og plejeforældre særligt kan blive sat på spidsen i netværksanbringelser. Dette

understøttes af Tabel 22 nedenfor, der viser, at 27 % af netværksplejeforældrene synes, at kontakten med den unges mor er dårlig og kompliceret eller meget svær og konfliktpræget. Kun 10 % svarer det samme blandt de ordinære plejeforældre. Svarene fra netværksplejeforældre adskiller sig dog ikke signifikant fra svarene fra de ordinære plejeforældre. Heller ikke den unges alder ved anbringelsen har betydning.

Tabel 22: Hvordan vurderer du din kontakt med den unges mor? Kontakten er:

	Ordinær familiepleje (n= 63)		Netværkspleje (n= 30)		Total (n= 93)	
	Pct.	Antal	Pct.	Antal	Pct.	Antal
God og ukompliceret	27 %	17	33 %	10	29 %	27
Nogenlunde/varierende	30 %	19	13 %	4	25 %	23
Dårlig og kompliceret	5 %	3	17 %	5	9 %	8
Meget svær og konfliktpræget	5 %	3	10 %	3	7 %	6
Jeg har ingen kontakt med moren	16 %	10	10 %	3	14 %	13
Ikke relevantA	16 %	10	13 %	4	15 %	14
Ved ikke	2 %	1	3 %	1	2 %	2
I alt	101 %	63	99 %	30	101 %	93

A I spørgeskemaet gjorde vi plejeforældrene opmærksomme på, at de kunne benytte kategorien "Ikke relevant", hvis den unges mor var død.

Et andet eksempel på at samarbejdet mellem biologiske forældre og netværksplejeforældre kan være vanskeligt, fremgår af Leifs historie. Leif er netværksplejefar for 16-årige Peter og har været en del af Peters liv, siden han var helt lille, da moren har et omfattende alkoholmisbrug. Leif fortæller i interviewet, hvor svært det kan være både at være plejefar, der skal varetage hensynet til barnet, og samtidig at være bror til barnets mor:

Leif: "Du skal jo indberette hende, og det har jeg jo i starten haft rigtig, rigtig svært ved, for hun er jo min søster. Hun gjorde det så rimelig nemt til sidst, fordi hun lavede så meget lort, men det er ikke det samme som, at jeg ikke hver gang har syntes ... jeg sidder jo og indberetter min egen søster. Jeg gør det jo for at kunne skabe nogle ordentlige forhold for Peter. Det er en svær rolle at sidde i."

Leif fortæller, at han ikke har fået hjælp af kommunen til at håndtere den svære rolle, han har. Han har mange kasketter på samtidig og har haft meget svært ved at holde et entydigt fokus på Peters behov. Fordi han er morens bror, har han valgt at holde hånden over Peters mor mange gange, hvor han nok burde have underrettet kommunen om morens svigt ved samvær eller i det mindste have fortalt Peter sandheden. Men Leif vælger til sidst at afbryde kontakten til søsteren helt, fordi han føler sig slidt op og

ikke magter hende længere. De mange svigt, som søsteren bliver ved med at udsætte Peter for, kan han ikke kapere mere. Dette får efterfølgende konsekvenser for Peter, da moren som reaktion vælger helt at stoppe sit samvær med Peter.

Selvom Peter flere gange under interviewet fortæller, at moren ikke er den vigtigste i hans liv, og at onklen reelt har overtaget forældrerollen, holder han af sin mor, og han er ked af, at han ikke længere har kontakt med hende. Hans forhold til moren er ambivalent, fordi han på den ene side holder af hende, men samtidig er kontakten til hende også forbundet med dyb smerte.

Også Nataschas faster Lene, der fik Natascha i pleje, da hun var 12 år gammel, fortæller, at hun har været nødt til helt at stoppe kommunikationen med sin bror, der er far til Natascha. Årsagen er, at Lene oplever, at det er for svært, fordi de er søskende. Broren bliver nemt meget vred på hende, og det er svært at holde et entydigt fokus på Nataschas behov. Det er i stedet Lenes mand, der står for kontakten til Nataschas far, for ham bliver han ikke ligeså vred på.

Det vanskelige i netværksanbringelser ser ud til at bestå i, at plejeforældrene i mange tilfælde i forvejen har en følelsesladet relation til den person, hvis barn de har i pleje. Måske er plejemor mormor til barnet, måske er plejemor moster og dermed vokset op sammen med mor. Den, der bliver plejeforælder til barnet, er forpligtet til at varetage barnets bedste. Flere af de netværksplejeførelde, der er interviewet til denne undersøgelse, giver udtryk for, at de har følt sig nødsaget til at vælge mellem mor og barn. Det kan være svært at skulle handle mod sin søsters eller datters ønske og vilje – eller lave en underretning til kommunen på en person, man dybest set holder af og måske elsker.

Når forældrene har mindre betydning for den unge

Det er meget forskelligt, hvor hyppigt de anbragte unge ser deres mor. Tabel 23 er en oversigt over, hvor ofte de unge ser deres mor.

Tabel 23: Hvor ofte ser du din mor?

	Ordinær familiepleje (n= 59)		Netværkspleje (n= 18)		Total (n= 77)	
	Pct.	Antal	Pct.	Antal	Pct.	Antal
Minimum en gang om ugen	7 %	4	11 %	2	8 %	6
Én gang hver 14. dag til én gang om måneden	41 %	24	56 %	10	44 %	34
Højest 3-4 gange årligt	7 %	4	11 %	2	8 %	6
Jeg ser aldrig min mor	29 %	17	11 %	2	25 %	19
Ikke relevant/kender ikke min mor/ved ikke	17 %	10	11 %	2	16 %	12
I alt	101 %	59	100 %	18	101 %	77

Tabellen viser, at 8 % ser deres mor minimum en gang om ugen. 44 % ser deres mor én til to gange om måneden. 8 % ser højest deres mor 3-4 gange årligt. Hele 25 % svarer, at de aldrig ser deres mor, og endelig er der 16 %, der svarer, at det ikke er relevant. Hovedparten af de netværksanbragte, to tredjedele (11 % + 56 %), ser deres mor minimum én gang om måneden. Tabellen viser en svag tendens til, at unge i netværket oftere ser deres mor, end unge i ordinær familiepleje. Eksempelvis er det kun 11 % (2) af de netværksanbragte, der svarer, at de aldrig ser deres mor, mens det samme gælder 29 % (17) i ordinær pleje. Samlet set er der dog ikke signifikant forskel på, hvor hyppigt unge i netværket har samvær med deres mor sammenlignet med unge i ordinær pleje. Det er heller ikke afgørende, hvor gammel den unge var ved anbringelsen i den nuværende plejefamilie eller ved første anbringelse uden for hjemmet.

Nogle af de unge har ikke et tæt forhold til forældrene og har heller ikke tidligere haft en nær relation. I Tabel 20 så vi, at omkring en femtedel af de unge angiver, at de aldrig savner deres forældre. En forklaring kan være, at en del af disse unge blev anbragt som helt små og dermed ikke har en tilknytning til de biologiske forældre. 15-årige Caroline, der som 9-årig blev anbragt på en døgninstitution og som 13-årig kom i pleje hos Else, er et eksempel på dette. Hun fortæller:

Caroline: "Jeg savner nogle gange min lillebror og mine tre andre søskende. Nogen gange kan jeg også savne min mor, men det er ikke særlig tit."

Caroline fortæller videre, at det var hendes storesøster, der i praksis havde forælderrollen, og som tog sig af hende. Hun er derfor ikke følelsesmæssigt særligt tæt på moren og har aldrig taget initiativ til, at moren skulle komme og besøge hende. Plejefamilien har opfordret Caroline til at invitere moren derud,

men Caroline savner hende ikke særlig tit og ønsker ikke, at hun kommer på besøg. Ifølge samværsplanen skal hun hjem til sin mor hver anden weekend, men det sker ofte, at hun vælger det fra, fordi der er andre ting, hun hellere vil, for eksempel være sammen med venner, gå til fest eller være i plejefamilien. Det har moren forståelse for, fortæller Caroline, så det giver aldrig anledning til konflikt, når hun vælger samværet fra.

Også 16-årige Muhammad, der blev anbragt hos en ordinær plejefamilie som 12-årig, fortæller, at hans forhold til forældrene ikke er tæt. Adspurgt om sit forhold til faren siger han:

Muhammad: "Min far ... han har ikke nogen betydning"

Muhammad ser faren meget sjældent, blandt andet fordi faren bor det meste af tiden i et andet land, hvor han har stiftet ny familie. Moren bor alene med Muhammads to mindre søskende. Dem føler han sig heller ikke tæt på. Han fortæller, at der ikke er en fast aftale om samvær. Han besøger moren og de to søskende indimellem, når det passer ham, men det er ikke særlig tit. Det er da også hans plejeforældre og hans plejesøster, han placerer tættest på sig selv ved udformning af netværksskortet. Moren, faren og den øvrige familie og slægt placeres længere ude.

Tabel 24: Hvor ofte ser du din far?

	Ordinær familiepleje (n= 59)		Netværkspleje (n= 18)		Total (n= 77)	
	Pct.	Antal	Pct.	Antal	Pct.	Antal
Minimum en gang om ugen	3 %	2	6 %	1	4 %	3
Én gang hver 14. dag til én gang om måneden	20 %	12	17 %	3	20 %	15
Højest 3-4 gange årligt	12 %	7	17 %	3	13 %	10
Jeg ser aldrig min far	31 %	18	17 %	3	27 %	21
Ikke relevant/kender ikke min far/ved ikke	34 %	20	44 %	8	36 %	28
I alt	100 %	59	101 %	18	100 %	77

Tabel 24 viser, hvor ofte de unge ser deres far. Tre af de unge (4 %) ser deres far ugentligt. 20 % ser ham én til to gange om måneden, 13 % ser højest deres far 3-4 gange årligt, 27 % af de unge ser aldrig deres far, mens 36 % svarer "ikke relevant/kender ikke min far/ved ikke". Der er ikke signifikant forskel på, hvor ofte unge i netværket ser deres far sammenlignet med unge i ordinær familiepleje. De unge, der er anbragt i den nuværende plejefamilie i alderen 13-17 år, ser signifikant oftere deres far. Til gengæld har det ingen betydning, hvornår den unge er anbragt uden for hjemmet første gang. Der er en lille tendens til, at drenge ser deres far oftere end piger. Forskellen mellem kønnene er dog ikke signifikant.

Samlet set tegner der sig et billede af, at de unge ser deres far mindre end deres mor. Nogle ved ikke, hvem deres far er, for andres vedkommende er faren død og nogle af dem, der har kontakt, har en svag kontakt. Op mod en fjerdedel ser dog deres far mindst en gang om måneden. De "forsvundne" fædre afspejles således både i den kvalitative og til en vis grad i den kvantitative del af undersøgelsen. Tre af de kvalitativt interviewede unge har fædre, som er døde af misbrug, sygdom eller selvmord. To af de unge kender ikke farens identitet og et par stykker har en perifer kontakt.

En enkelt af de unge, der ikke kendte farens identitet, Lajla, har fået hjælp til at finde sin far. Lajla valgte imidlertid at opgive kontakten efter en periode med et meget mislykket samvær og dårlig kommunikation. Hun fandt ud af, at hun ikke kunne bruge sin far til noget, da han, ifølge Lajla, kun var interesseret i at skade hende psykisk. I dag er hun glad for, at hun valgte at tage kontakt til faren, for selvom hun oplevede, at hun ikke kunne bruge ham til noget, og det umiddelbart førte til en skuffelse, har det bidraget til en afklaring hos hende. Hun går nu ikke mere og savner en far eller har urealistiske fantasier.

Afrunding

Interviewene med de unge viser, at forældrene fylder både på godt og ondt i de unges liv, der hvor de befinder sig nu. Det er forskelligt, hvor meget og hvordan forældrene fylder.

Når forældre spiller en vigtig rolle i de unges liv, er det i kraft af, at de er livsvidner og kan lytte til de unge og støtte dem i svære situationer. Forældrene kan også være kilde til positive samværsoplevelser. Flere af de unge har dog en ambivalent relation til forældrene, idet de både føler kærlighed til dem, men også megen smerte, fordi forældrene gennem barndommen ofte har svigtet de unge voldsomt.

En del af de unge har boet en stor del af deres barndom sammen med en eller begge forældre. Det er historier om massivt omsorgssvigt fra forældrenes side og fortællinger om store bekymringer hos de unge, der fylder størstedelen af de interviewede unges beretninger om forældrene. Mange af de unge er vokset op med et voksenansvar. De har måttet klare en stor del af det praktiske derhjemme og er blevet overladt til sig selv. Nogle er blevet udsat for trusler, vold og omsorgssvigt, som det kan være svært at forstå omfanget af. Mange af de unge er vokset op med utilregnelige forældre. De fleste har altså erfaring med forældre, der ikke kan holde aftaler og som svigter igen og igen. Anbringelse i plejefamilie har lettet de unge fra det tidlige voksenansvar, de har haft.

Mange af de unge bekymrer sig meget om forældrene under anbringelsen, og her er det af afgørende betydning, at de unge kan dele deres bekymringer, savn eller oplevelser af svigt med plejeforældrene. En faktor, der ser ud til at have betydning for, om de unge oplever at kunne dette, er, om de oplever, at plejeforældrene respekterer deres forældre. Det er imidlertid ikke alle unge, der føler, at de kan åbne sig over for plejeforældrene eller dele deres bekymringer om forældrene med dem. Unge, der er anbragt i teenageårene, betror sig i signifikant mindre grad til plejeforældrene, når de savner deres forældre eller er bekymrede for dem, end unge anbragt inden teenageårene.

Nogle af de unge, der ikke fortæller det til plejefamilien, hvis de savner eller bekymrer sig om deres forældre, er de unge, hvis plejeforældre og forældre har en dårlig relation og kommunikerer skidt indbyrdes. Mange af disse unge lider under loyalitetskonflikter og føler sig i klemme imellem de to sæt forældre. Og det går ud over deres trivsel i anbringelsen.

Det ser i det kvalitative materiale ud til, at der oftere er svære og konfliktprægede relationer mellem forældre og plejeforældre i netværksanbringelserne. I modsætning til de ordinært familieplejeanbragte, er de fleste netværksanbragte i denne undersøgelse jo netop anbragt i deres egen familie. Det betyder, at familiemedlemmerne har en fortid med hinanden enten som kærestes, søskende, mor/datter eller lignende. Derved har netværksplejeforældrene ofte en følelsesmæssig relation til forældrene til det anbragte barn. Det kan være en styrke, fordi de kender hinanden så godt og ofte også kender den unges historie. Omvendt kan relationerne i nogle tilfælde være svære, hvis der er uenigheder, jalousi og konflikter i familien. Det kan være meget svært for netværksplejeforældrene altid at sætte barnets behov i centrum for beslutninger, hvis det eksempelvis betyder, at de skal lave en underretning på en søster eller datter.

Den i forvejen eksisterende relation mellem forældre, plejeforældre og den unge, der ofte er en styrke, kan således også være med til at komplicere plejeforholdet. I de kvalitative interviews ser vi flere eksempler herpå. Et par af de unge fortæller om følelsen af at være til besvær eller at stå i taknemmelighedsgæld til slægtninge, der har taget dem ind med kort varsel og måske på trods af, at indflytningstidspunktet for netværksplejefamilien ikke var belejligt. Et par af de unge nævner også, at det kan være svært at stole på sin netværksplejemor, fordi hun er involveret i og loyal over for andre familierelationer også. Dette kan komplicere forholdet og gøre det vanskeligt for den unge at bruge netværksplejeforældrene til de ting, der bekymrer, særligt forhold vedrørende den unges egne forældre, som netværksplejefamilien i mange tilfælde er i familie med.

En betragtelig del af de unge har slet ikke kontakt til deres forældre (25 % ser ikke deres mor og 27 % ser ikke deres far), og nogle kender ikke forældrenes (primært farens) identitet. Hvem forældrene er, og hvad den unge er gået glip af ved ikke at kende dem, er nogle af de spørgsmål, der rejser sig for disse unge. Det er en lignende situation, som adopterede børn og unge kan stå i, og for nogle bliver spørgsmålet om at finde forældrene i perioder meget påtrængende. Hvis den unge får hjælp til at finde sin far eller mor, vil det i mange tilfælde føre til en afklaring, også selvom det ikke i alle tilfælde fører til en god relation mellem den unge og forælderen.

Selvom en del af de unge på interviewtidspunktet slet ikke eller meget sjældent har kontakt med forældrene, kan kontakten alligevel vise sig at blive vigtig for dem senere i livet. En undersøgelse blandt tidligere anbragte viste i den forbindelse, at de biologiske forældre i nogle tilfælde ender med at blive de gennemgående personer i barnets/den unges liv efter anbringelsen (Nielsen et al. 2005).

I næste kapitel uddybes de unges forhold til forvaltningen og deres oplevelse af inddragelse i forhold til beslutninger vedrørende valg af anbringelsessted, samvær og sagsbehandlingen generelt.

8. De unges forhold til forvaltningen og oplevelse af inddragelse

I dette kapitel har vi fokus på de unges forhold til forvaltningen og deres oplevelse af inddragelse. Først og fremmest har vi interesseret os for, i hvilket omfang de unge har følt sig inddraget af sagsbehandleren og andre medarbejdere i kommunen, og om de har oplevet, at deres ønsker og behov er blevet taget alvorligt. Vi har særligt interesseret os for de unges oplevelse af inddragelse i forbindelse med valg af anbringelsessted og samvær under anbringelsen. Vi har desuden interesseret os for, om de unge har tillid til de forskellige medarbejdere i forvaltningen, først og fremmest den tilsynsførende. Dette er relevant at belyse, fordi det er afgørende for, om de unge tør betro sig og bede om hjælp, hvis de har problemer eller ikke trives på anbringelsesstedet.

Kapitlet belyser udelukkende de unges synspunkter, og er baseret på såvel data fra spørgeskemaundersøgelsen som de kvalitative interviews.

Det er indledningsvist vigtigt at gøre opmærksom på, at en række af de interviewede børn og unge ikke selv er opmærksomme på, hvorvidt den person, de omtaler som deres sagsbehandler, reelt er deres sagsbehandler, eller om der er tale om en børne- og ungdomskonsulent eller en familieplejekonsulent. Frem til 1. januar 2011 var det i Københavns Kommune primært børne- og ungdomskonsulenter, der førte det personrettede tilsyn med barnet/den unge og ydede råd og vejledning til plejefamilier. Blandt andet for at forhindre, at det var den samme person, der både talte med barnet/den unge og plejefamilien, gennemførte Københavns Kommune en omorganisering af familieplejeområdet pr. 1. januar 2011 (Bressendorff & Ørum Madsen 2011). Siden 1. januar 2011 har det således været sagsbehandlere, ansat i Børnefamiliecenter København, der fører det personrettede tilsyn med børnene/de unge, og familieplejekonsulenter, ansat i Center for Familiepleje, der yder råd og vejledning til plejefamilierne. Størstedelen af de tidligere børne- og ungdomskonsulenter overgik pr. 1. januar 2011 til Center for Familiepleje og fik titlen familieplejekonsulent.

Da størstedelen af de interviewede teenagere udtaler sig om forhold, der går forud for omorganiseringen, vil der i kapitlet optræde problemstillinger, som kommunen allerede har taget hånd om.

Hvad viser forskningen om anbragte børn og unges inddragelse?

Vi ved fra en række landsdækkende undersøgelser, at anbragte børn og unge ikke altid oplever, at forvaltningen inddrager dem i tilstrækkelig grad (Egelund, Jakobsen & Steen 2010a, Warming 2005, Warming 2011 b, Børnerådet 2012). Ankestyrelsen har i en landsdækkende praksisundersøgelse fra 2010, der handler om inddragelse af børn og forældre i sager om frivillige foranstaltninger, dokumenteret, at børn og unge i 37 % af sagerne ikke er blevet inddraget i tilstrækkeligt omfang. Andelen af

forældre, der ikke i tilstrækkelig grad inddrages, er lavere, nemlig 12 % (Ankestyrelsen, 2010). Af Børnerådets interviewundersøgelse med 113 anbragte børn og unge fremgår det ligeledes, hvor vigtigt det er for børnene og de unge, at de føler sig inddraget i beslutninger vedrørende deres liv. Det fremgår samtidig, at det ikke er alle børn og unge, der oplever, at der bliver lyttet til dem (Børnerådet 2012).

Man kunne spørge, hvorfor det generelle billede ser sådan ud? Klyvø gennemførte i 2011 en undersøgelse af plejebørns samvær i Københavns Kommune, hvor hun blandt andet interviewede sagsbehandlere og familieplejekonsulenter om hvilke udfordringer de oplevede i forbindelse med at inddrage børn og unge i beslutninger om samvær. På baggrund af dette har hun følgende bud på nogle af de mange dilemmaer, som kommunalt ansatte medarbejdere står over for i forbindelse med at skulle høre og inddrage børn:

"I forbindelse med at afdække barnets behov og ønsker foreskriver loven, at barnet skal høres og inddrages. Mange af medarbejderne hører børnene – dog ikke alle [...]. Nogle af medarbejderne føler sig ikke godt nok klædt på til at inddrage barnet, og der er en tøven overfor at skulle gøre det. At høre og inddrage barnet afføder en række reelle dilemmaer, som medarbejderne er meget opmærksomme på. Disse dilemmaer drejer sig om, at barnet ikke kender konsekvenserne af sine beslutninger, at barnet kan komme til at fortryde en beslutning eller, at barnet kan komme i klemme mellem de voksne – forældre og anbringelsessted." (Klyvø 2011: 133).

En væsentlig faktor i forbindelse med børns inddragelse i beslutninger vedrørende deres anbringelse er barnets alder og modenhed. Som Klyvø påpeger ovenfor, giver medarbejdere af og til udtryk for, at man ikke kan være sikker på, at et barn kender konsekvenserne af sine beslutninger, hvis det for eksempel giver udtryk for et ønske om hjemgivelse eller mere eller mindre samvær med forældre. Derudover giver nogle medarbejdere udtryk for, at de oplever børn, der siger én ting den ene dag og noget andet den næste (Klyvø 2011).

Warming, der har analyseret det, hun omtaler som "tillid i det sociale arbejde", beskriver i den forbindelse, at børn af de voksne betragtes som ufærdige, umodne, uansvarlige og uvidende. Jo nærmere de når den formelle voksenalder (18 år), jo mere betragtes de som voksne. Begrebet voksen forbindes omvendt med ord som ansvarlighed, viden og modenhed. Tendensen til at betragte børn som "ikke vidende om eget liv" medfører synspunkter om, at børn ikke bør inddrages i eller spørges for meget om egen situation og mening, hævder Warming (Warming 2011a). Argumenter som, at børn ikke kender konsekvenserne af deres egne beslutninger, risikerer derved at blive styrende for ikke at inddrage dem. Det kan betyde, at børn høres, men ikke tages alvorligt. Disse "skinhøringer" kan efterfølgende føre til, børnene mister tilliden til de voksne, fordi de netop oplever at blive spurgt igen og igen om deres behov, og samtidig oplever, at deres ønsker ikke får indflydelse på beslutningerne (Klyvø 2011, Warming 2011a).²⁶

I lyset af dette er det interessant at undersøge, om det samme billede gør sig gældende i forhold til denne undersøgelses målgruppe – teenagere, der alle er minimum 15 år på interviewtidspunktet – samt at se på, hvilken betydning de unges alder på anbringelsestidspunktet har for deres oplevelse af inddragelse, for eksempel i forbindelse med valg af anbringelsessted og beslutninger om samvær.

²⁶ Roger Hart skelner i den forbindelse imellem det, han definerer som "ikke-deltagelse" og "reel inddragelse". Eksempler på "ikke-deltagelse" (symbolsk inddragelse eller manipulation) er for eksempel, når der gennemføres en børnesamtale, uden at barnet eller den unge forstår hvorfor, og der efterfølgende handles stik imod de unges ønsker. Reel inddragelse, derimod, er, når børn forstår, hvorfor de inddrages, og når deres bidrag reelt får en effekt (Hart 1992, Warming 2011a, 2011b).

De unges oplevelse af inddragelse i forbindelse med valg af anbringelsessted

I spørgeskemaundersøgelsen har vi spurgt samtlige unge, om de i forbindelse med anbringelsen blev spurgt, om de helst ville bo hos en plejefamilie, hos nogen de kendte i forvejen eller på et børnehjem/opholdssted:

Nedenstående Tabel 25a viser kun svar fra unge, der blev anbragt i deres nuværende anbringelse, *inden* de fyldte 13 år, mens Tabel 25b tager udgangspunkt i svar fra unge, der er anbragt i deres nuværende plejefamilie, *efter* de fyldte 13 år. Når vi har valgt at se isoleret på svar fra unge, der er anbragt henholdsvis før og efter teenageårene, skyldes det en forventning om, at unge, der anbringes senere i livet, i højere grad har mulighed for selv at have indflydelse på valget af anbringelsessted.

Tabel 25a: Blev du spurgt, om du helst ville bo hos en plejefamilie, hos nogen du kendte i forvejen eller på et børnehjem/opholdssted?

Alder ved anbringelse: 0-12 år	Ordinær familiepleje (n= 44)		Netværkspleje (n= 9)		Total (n= 53)	
	Pct.	Antal	Pct.	Antal	Pct.	Antal
Ja, og der blev lyttet	14 %	6	44 %	4	19 %	10
Ja, men der blev ikke lyttet til det, jeg sagde	0 %	0	0 %	0	0 %	0
Nej, jeg blev ikke spurgt	50 %	22	44 %	4	49 %	26
Ved ikke/kan ikke huske	36 %	16	11 %	1	32 %	17
I alt	100 %	44	99 %	9	100 %	53

Tabel 25b: Blev du spurgt, om du helst ville bo hos en plejefamilie, hos nogen du kendte i forvejen eller på et børnehjem/opholdssted?

Alder ved anbringelse: 13-17 år	Ordinær familiepleje (n= 16)		Netværkspleje (n= 9)		Total (n= 25)	
	Pct.	Antal	Pct.	Antal	Pct.	Antal
Ja, og der blev lyttet	31 %	5	67 %	6	44 %	11
Ja, men der blev ikke lyttet til det jeg sagde	0 %	0	0 %	0	0 %	0
Nej, jeg blev ikke spurgt	31 %	5	22 %	2	28 %	7
Ved ikke/kan ikke huske	38 %	6	11 %	1	28 %	7
I alt	100 %	16	100 %	9	100 %	25

Sammenligner vi svarene fra unge anbragt inden teenageårene (Tabel 25a) med svarene fra unge, anbragt i teenageårene (Tabel 25b), ser vi en tendens, der peger i retning af, at de teenageanbragte unge i højere grad oplever, at de i forbindelse med anbringelsen blev spurgt, om de helst ville bo hos en plejefamilie, hos nogen de kendte i forvejen eller på et børnehjem/opholdssted. 10 unge (19 %) anbragt inden teenageårene svarer, at de blev spurgt, og at der blev lyttet. Det samme gælder for 11 (44 %) af de teenageanbragte unge. Bemærk, at små basestørrelser gør det vanskeligt at tolke på tabellerne enkeltvist.

Fælles for de to tabeller er tendensen til, at unge i netværkspleje oftere end unge i ordinær familiepleje har en oplevelse af, at de er blevet hørt i forbindelse med valg af anbringelsessted, uanset deres alder ved anbringelsen. En mulig forklaring på dette kan være, at medarbejdere, i de sager hvor de vurderer, at en netværksanbringelse er en mulighed, i højere grad spørger ind til barnets eller den unges holdning til at skulle bo hos netop denne, for barnet kendte familie, end i sager hvor medarbejdere har vurderet, at barnet eller den unge skal bo hos en fremmed plejefamilie.

Ingen af de unge har svaret, at de blev spurgt, men at der ikke blev lyttet til det, de sagde. Dette tyder på, at familieplejeanbragte teenagere i Københavns Kommune generelt ikke oplever at være blevet "skin-hørt" i forbindelse med valg af deres anbringelsessted.

I de kvalitative interviews har vi kun få beretninger fra de unge om deres oplevelse af at blive inddraget i forbindelse med beslutningen om anbringelse. En af disse, 17-årige Sakura, har haft en meget negativ oplevelse, som fylder meget i interviewet, fordi den fik stor betydning for hende. Sakuras oplevelse af sin egen inddragelse i forbindelse med fastsættelse af samvær er imidlertid langt mere positiv, som det vil fremgå af et eksempel senere i kapitlet.

Sakura har en mor, der med Sakuras egne ord "er rimeligt fuldstændig ligeglad" med hende, og en far, der er psykisk syg. Som 9-årig fik hun en aflastningsfamilie, som hun var rigtig glad for at være hos. Hun

fortæller, at hun som 12-13-årig gik alene op til kommunen for at sige, at hun gerne ville flytte ind hos aflastningsfamilien, men fik at vide, at det kunne hun ikke. Året efter forsøgte hun igen:

Sakura: "Og så året efter, så blev jeg rigtig sur og sagde, at nu gør jeg det – jeg er ligeglad. Så kom jeg så også her ud at bo."

Hun mener selv, at grunden til, at hun blev afvist i første omgang, var, at kommunen mente, at det var plejefamilien, der havde instrueret hende i at gå til kommunen. På spørgsmålet om, hvorvidt Sakura synes, at kommunen har lyttet til hendes ønsker, og om de har handlet på dem, svarer hun:

Sakura: "Jeg synes kommunen er rigtig dårlig – det er helt overdrevet. Altså, jeg ville jo gerne flytte første gang, og så synes jeg ikke, at jeg ... et år efter skal bede om at flytte igen ... Så jeg forstår slet ikke, hvorfor de er så dårlige til at handle ..."

Sakura giver udtryk for, at kommunen var alt for lang tid om at handle på hendes alvorlige henvendelse om mistrivsel hjemme hos forældrene. Set fra Sakuras perspektiv var det et stort problem, at kommunens medarbejdere øjensynligt ikke troede på hende, da hun fortalte, at det var hende selv, der ønskede at flytte ind hos plejefamilien, fordi det betød, at hun blev nødt til at blive boende hos forældrene et år længere. Sakura er overbevist om, at hun ville have haft det væsentligt nemmere i skolen i dag, hvis hun var blevet anbragt hos plejefamilien tidligere, og at det har betydning i dag, at hun i barndommen ikke fik nok omsorg.

Sakuras historie illustrer det forhold, at nogle børn og unge anbringes for sent med risiko for alvorlig mistrivsel til følge. Derfor må det altid tages meget alvorligt, når børn og unge selv henvender sig til forvaltningen og gør opmærksom på, at omsorgen i hjemmet ikke er god nok, og at de ønsker at blive anbragt uden for hjemmet. Da vi ikke har talt med de involverede medarbejdere, kan vi ikke vide hvilke motiver og begrundelser de havde for ikke at handle på Sakuas henvendelse, ligesom vi ikke kan vide, om de er enige i hendes udlægning af sagen.

De unges oplevelse af indflydelse på beslutninger om samvær

I spørgeskemaundersøgelsen har vi spurgt de unge, om de selv har været med til at bestemme, hvor ofte de ser/har samvær med deres forældre.

Tabel 26a: Har du selv været med til at bestemme, hvor ofte du ser/har samvær med din mor?

	Ordinær familiepleje (n= 59)		Netværkspleje (n= 18)		Total (n= 77)	
	Pct.	Antal	Pct.	Antal	Pct.	Antal
Ja, jeg har selv været med til at bestemme samvær	54 %	32	78 %	14	60 %	46
Nej, jeg har ikke selv været med til at bestemme samvær	24 %	14	11 %	2	21 %	16
Ved ikke/ikke relevant	22 %	13	11 %	2	19 %	15
I alt	100 %	59	100 %	18	100 %	77

Tabel 26a viser, at i alt 60 % af de unge giver udtryk for, at de selv har været med til at bestemme samværet med deres mor, mens 21 % mener, at de ikke har været med til at bestemme. 19 % angiver, at de ikke ved, om de var medbestemmende eller ej/at det ikke er relevant.

Når vi skelner mellem unge i netværket og unge i ordinær familiepleje fremgår det, at unge i netværkspleje i højere grad end unge i ordinær familiepleje angiver, at de selv har været med til at bestemme samværet med deres mor (78 % mod 54 %). Forskellen er dog ikke signifikant. De unges alder ved anbringelsen i den nuværende plejefamilie har ikke betydning for, om de er blevet involveret i beslutninger omkring samvær.

Tabel 26b: Har du selv været med til at bestemme, hvor ofte du ser/har samvær med din far?

	Ordinær familiepleje (n= 59)		Netværkspleje (n= 18)		Total (n= 77)	
	Pct.	Antal	Pct.	Antal	Pct.	Antal
Ja, jeg har selv været med til at bestemme samvær	48 %	28	39 %	7	46 %	35
Nej, jeg har ikke selv været med til at bestemme samvær	10 %	6	17 %	3	12 %	9
Ved ikke/ikke relevant	42 %	25	44 %	8	43 %	33
I alt	100 %	59	100 %	18	101 %	77

Vendes blikket i stedet mod de unges oplevelse af medbestemmelse i forhold til samvær med deres far (Tabel 26b), svarer 46 %, at de har haft medbestemmelse, mens 12 % ikke mener, at de har haft det. 33 unge (43 %) svarer ”ved ikke/ikke relevant”, hvilket kan skyldes, at de ikke har kontakt med deres far.

Det er interessant, at netværksanbragte unge i mindre grad (39 %) end de unge, der bor i ordinære plejefamilier (48 %) umiddelbart synes at opleve, at de har medbestemmelse i forhold til samvær med faren. I Tabel 26a, der angik de unges medbestemmelse i samværet med moren, så vi, at tendensen var omvendt. Denne forskel kan eventuelt hænge sammen med, at andelen af netværksanbragte unge, der bor i deres mors familie, er højere end andelen, der bor i farens familie. Dette understøttes af Knudsens landsdækkende undersøgelse af slægtsanbringelser i Danmark fra 2009, der viste, at børn og unge generelt anbringes oftere i slægtspleje i deres mors end i deres fars familie (Knudsen 2009). Flere af de netværksanbragte unge har sandsynligvis af samme grund oftere kontakt med deres mor, som i mange tilfælde naturligt kommer i netværksplejeforældrenes hjem.

De unge, der svarer, at de selv har været med til at bestemme samværet med forældrene, oplever således at være blevet spurgt, hvordan de ønsker, det skal være, og at der er blevet lyttet til deres ønsker.

Gennemgående for de unge i de kvalitative interviews er, at de fortæller, at de selv har indflydelse på, hvor meget samvær og kontakt de har til forældrene. De ti interviewede unge har generelt samvær med deres mor og far på en måde, der ser ud til at tage hensyn til deres egne ønsker og behov. Nogle har en fast samværsplan, andre ikke. Nogle af de unge, der oplever at være blevet hørt og inddraget, fortæller i de kvalitative interviews, at de jævnligt vælger samværet fra til fordel for andre ting, for eksempel sociale arrangementer med venner, klassesure, fester eller aktiviteter i plejefamilien, som de ikke vil gå glip af. Dette må blandt andet ses i lyset af, at de unge netop er unge og lever et liv, hvor venner, fester og fritidsaktiviteter spiller en stadig større rolle. Flere bruger også meget tid og energi på deres skole, lektier og arbejde, og oplever ikke at have tid til at besøge forældrene så ofte. Det respekterer forældrene tilsyneladende i flere tilfælde.

Sakura, som tidligere i kapitlet udtalte sig meget negativt i forhold til sin inddragelse i forbindelse med at få lov at flytte ind hos plejefamilien, har en rigtig god oplevelse af sin medbestemmelse i forhold til beslutninger om samvær:

Spørger: ”De ønsker, du har haft til den kontakt – altså, har du givet udtryk for de her ønsker over for kommunen? Har du sagt: ’Jeg vil gerne se min mor sådan og sådan’ for eksempel?”

Sakura: ”Ja, altså når jeg siger det, så sker det også. Det er ligesom barnet, det handler om. Så når jeg siger det til kommunens sagsbehandlere, så lytter de også til mig, og så gør de det også. Det er jeg altså rimeligt glad for. I stedet for, at de siger sådan ’ahh, det gider vi ikke’, eller ’vi tager bare morens mening, for så bliver der ikke ballade’, så det synes jeg faktisk, de har gjort okay godt.”

Også 17-årige Elias, der flyttede ind hos en plejefamilie da han var 12 år grundet farens død og morens psykiske sygdom, føler, at det op til ham selv, hvornår han ser sin mor:

Elias: ”Hvor meget jeg ser min mor ... Det er et valg, jeg selv tager med min mor. ... jeg bliver ikke presset til det. Og det spørger de mig også tit om – de spørger mig, om jeg ser min mor, og om, hvordan jeg ser min mor. Og jeg siger: ’Når jeg får lyst.’ ”

Spørger: *"Hvis du ikke har lyst, kan du bare så sige: 'Mor, det passer ikke rigtig?'"*

Elias: *"Ja, det gør jeg da tit. Men der er lidt forskel på den der ... det kan da godt være, jeg ikke har lyst til at tage op til Helsingør og sidde 50 minutter og snakke om ingenting. Vi kan bare sidde og smalltalke. Men min forpligtelsesfølelse viser, at det er jo min mor – og jeg vil jo gerne se hende, og det var jo også meget rart – når jeg endelig kommer derud."*

Billedet af at de unge i høj grad har indflydelse på beslutninger om samvær, bekræftes i interviewene med plejeforældrene. Her fortæller de fleste plejeførelde, at de unge ikke har en fast samværsplan, men har samvær med forældrene efter egne ønsker, tid og behov.

Flere plejeførelde lægger vægt på, at samværet fungerer, netop fordi de unge selv får lov til at regulere det. Marlene, der har haft 17-årige Anna i pleje siden hun var 12, fortæller nedenfor:

Spørger: *"Har du på fornemmelsen, at Anna er glad for at være sammen med sin mor?"*

Marlene: *"Jeg tror, at hun er glad for at være sammen med hende, men jeg tror også, at hun er glad for, at hun er så stor, så hun ikke føler sig tvunget til at være sammen med hende, men at hun selv kan vælge."*

Annas plejemor Marlene fortæller videre, at hun ved, at Anna ser nogle ting hjemme hos moren og dennes kæreste, der "ikke er sunde". Hun mener dog, at Anna er så gammel nu og er blevet præget så meget i plejefamilien, at hun godt kan sortere i, hvad der er godt, og hvad der er skidt.

Også Mette, der er plejemor til 16-årige Muhammad, fortæller, at samværet med moren fungerer, fordi det netop ikke er skemalagt, men lystbetonet. Muhammad er også god til at sige fra, når han ikke har overskud til mere. Adspurgt om hvorvidt der er samvær og hvor hyppigt, svarer plejemoren:

Mette: *"Ja, hver 3. måned ... Det plejer som regel at skulle være en weekend, men der går sjældent mere end til lørdag, før han ringer og spørger, om vi ikke vil komme og hente."*

Ifølge Mette får Muhammad hurtigt nok under det konkrete samvær. Hun fortæller, at han dels ikke kan holde morens muslimske levevis ud, som han også skal indrette sig under, når han er der, dels at han får nok af, at alle familiemedlemmer strømmer til for at se og røre ved ham. Efter et døgn tid kan han ikke rumme mere og vil hjem til plejefamilien. Mette fortæller videre, at det virker som om, moren accepterer Muhammads valg. Der opstår i hvert fald ingen konflikter omkring det, når han tager af sted allerede efter en dag. Selvom Mette oplever, at forholdet mellem Muhammad og moren ikke er særlig tæt, mener hun alligevel, at det er vigtigt for Muhammad at have kontakt med sin biologiske familie. Hun fortæller, at han har brug for at vide, at de husker ham og ved, at han er der.

Ifølge flere af plejeførelde har det stor betydning for de unges forhold til forældrene, at de selv har indflydelse på, hvor ofte og hvornår de er sammen med forældrene.

De unges oplevelse af at blive hørt og inddraget i sagsbehandlingen generelt

De unges oplevelse af at blive hørt og inddraget i sagsbehandlingen generelt er i spørgeskemaundersøgelsen blandt andet belyst med et spørgsmål, der vedrører hvor ofte den unge synes, at sagsbehandleren²⁷ og andre fra kommunen lytter til de ting, den unge har at sige:

Tabel 27: Hvor ofte synes du, at sagsbehandleren og andre fra kommunen lytter til de ting, du har at sige?

	Total (n= 78) Pct.	Antal
Altid	28 %	22
For det meste	28 %	22
En gang imellem	18 %	14
Sjældent	6 %	5
Aldrig	6 %	5
Ved ikke	13 %	10
I alt	99 %	78

Det fremgår af Tabel 27, at lidt over halvdelen af de unge (56 %) synes, at sagsbehandleren og andre fra kommunen altid eller for det meste lytter til det, de har at sige. 18 % oplever, at der engang imellem lyttes, mens 12 % giver udtryk for, at der sjældent eller aldrig lyttes til dem. 13 % ved ikke, om der lyttes til dem. Størstedelen af de unge (56 %) oplever altså, at der lyttes. Unge anbragt i ordinær familiepleje føler sig, ifølge spørgeskemaundersøgelsen, lige så ofte inddraget som unge, der bor i netværket. Det har heller ikke betydning, om den unge er anbragt før eller efter det fyldte 13. år.

At kunne få hjælp, når man har brug for det – og tillid til forvaltningen

Det er meget forskelligt, om de kvalitativt interviewede unge oplever, at de har fået hjælp, når de har haft brug for det. 17-årige Anna fortæller, at hun har en medarbejder fra kommunen, som hun kan ringe til, når hun har brug for det, og som hun er rigtig glad for:

²⁷ De unge skelner som nævnt indledningsvist ikke nødvendigvis mellem sagsbehandlere og andre kommunalt ansatte medarbejdere. I de kvalitative interviews er det tydeligt, at de unge har svært ved at skelne mellem for eksempel sagsbehandler, børne- og ungdomskonsulent og familieplejekonsulent. Man kan således ikke læse tabellen som et udtryk for, hvorvidt de unge oplever, at sagsbehandleren inddrager dem, fordi det i realiteten lige så godt kan være en børne- og ungdomskonsulent, en familieplejekonsulent eller en anden medarbejder, de refererer til som "sagsbehandler".

Spørger: Har du brugt det til noget? Er det en, du har ringet til, når du synes, der er kuk i det ...?

Anna: Nej, men når der har været nogle store beslutninger, der skulle tages stilling til, så ringer Marlene og Hans [plejeforældrene] til hende, og min mor har også været til møde med hende.

Spørger: Kan du snakke med hende, synes du?

Anna: Ja – jeg er rigtig glad for hende.

Andre oplever modsat, at det er vanskeligt at få medarbejderen i tale. En af dem, der ikke synes, hun har fået den nødvendige hjælp og støtte fra kommunen, er 17-årige Lajla, der først boede hos en ordinær plejefamilie og siden hen flyttede ind hos sin farmor:

Spørger: ”Hvordan synes du, din kontakt er til kommunen? – Du har snakket lidt om det tidligere, at du ikke synes, at der blev lyttet. Kan du fortælle lidt mere om, hvordan du synes, at det har været?”

Lajla: ”Jeg synes ikke, det har været godt. Ikke fra kommunens side. Det er ikke for at sidde og brokke mig ... men jeg synes bare ikke, at jeg har fået det, jeg skulle ... Der er ikke blevet taget nok hånd om de problemer, jeg havde, og der er ikke blevet taget hensyn til, hvad mine ønsker var ... Og jeg synes ikke, at jeg er blevet tilbudt noget ordentligt – altså når jeg har gået og været så ked af det, som jeg har været. Så jeg synes ikke, jeg har fået den hjælp, jeg skulle have ...”

Lajla henviser til, at hun fra begyndelsen havde ønsket at bo hos familiemedlemmer, hvilket på daværende tidspunkt blev afvist. I stedet blev Lajla som 10-årig anbragt hos en plejefamilie, hvor hun aldrig faldt til. Lajla havde det rigtig skidt hos plejefamilien, hvor hun i en periode begyndte at skære i sig selv og havde selvmordstanker. Men når hun ringede til sagsbehandleren, kom hun sjældent igennem:

Lajla: ”Nogle gange når jeg ringede til min sagsbehandler, fordi jeg havde et problem – der kunne gå flere måneder inden hun ringede tilbage...”

Spørger: ”Havde du hendes eget telefonnummer, så du kunne ringe til hende?”

Lajla: ”Ja, ja. Hun ringede bare aldrig tilbage. Heller ikke når du lagde besked ... Så kunne det lige ske, at hun lige ringede hurtigt ...”

Et andet forhold, som flere af de interviewede kommer ind på, er, at det kan være vanskeligt at få et godt forhold til den medarbejder, der fører tilsyn, på grund af hyppige medarbejderskift:

”Altså, inden jeg blev 18, der var det vist Fredensborg Kommune, jeg var hos, og efter jeg blev 18, så blev det så Københavns Kommune, og der har været meget skift i de personer, der har kommet, så på den måde har det været lidt flyvsk og lidt sådan, jamen, hvem er de her mennesker? Og jeg skal hele tiden fortælle min historie om.”

En væsentlig problematik i forbindelse med hyppige medarbejderskift er, at børn og unge trættes, når de oplever at skulle fortælle deres historie igen og igen. Det går ud over muligheden for at opbygge en tillidsfuld relation, når den unge har en forventning om, at den person, som han eller hun skal fortælle sin

historie til, sandsynligvis ikke vil være der ret længe, før vedkommende bliver erstattet af en anden (Børnerådet 2012).

Problemstillinger vedrørende sagsbehandlere, der ikke ringer tilbage, og hyppige medarbejderskift blandt sagsbehandlere er ikke forbeholdt Københavns Kommune. En række undersøgelser har tidligere dokumenteret, at sagsbehandlere har vanskelige arbejdsbetingelser. Disse betingelser drejer sig blandt andet om stor udskiftning i medarbejdergruppen, en stor sagsstamme, få medarbejdere, krav om kvalitetssikring og øget dokumentation i arbejdet samt økonomiske besparelser (Christensen & Egelund 2002, Egelund et al. 2010b, Klyvø 2007, Warming & Klyvø 2007).

Et tredje gennemgående tema i de kvalitative interviews med de unge er, at det kan være svært at opbygge et tillidsfuldt forhold til den tilsynsførende medarbejder, når samme person også taler med plejefamilien.²⁸

17-årige Lajla fortæller for eksempel, at hun ikke stoler på den medarbejder, der fører tilsyn, fordi vedkommende både taler med hende og med plejefamilien. Lajla omtaler vedkommende som sin "sagsbehandler", men der er sandsynligvis tale om en børne- og ungekonsulent, det vil sige det, der i dag svarer til en familieplejekonsulent. Det er Lajlas oplevelse, at medarbejderen er mest interesseret i at tale med plejefamilien, og at hun er mindre interesseret i at høre på Lajla:

Spørger: "Når hun kom og snakkede med dig i plejefamilien, havde du så følelsen af, at det var dig, hun skulle snakke med, eller ...?"

Lajla: "Nej, det var min plejefamilie. Jeg havde sgu ikke noget at skulle sige."

Et eksempel på dette er, da medarbejderen i forbindelse med et tilsynsbesøg forklarer, at Lajla ikke kan komme hjem på weekend det næste halve år, fordi moren skal i behandling for sit stofmisbrug. Dette kommer helt bag på Lajla, som var vant til hyppigt at være hjemme på besøg hos sin mor og som havde regnet med, at hun kunne besøge andre familiemedlemmer, for eksempel morforældrene, som Lajla senere blev anbragt hos, mens moren var væk. Lajla fortæller:

Lajla: "... Jeg kan huske, at min sagsbehandler [børne- og ungdomskonsulenten], hun kom og vi begyndte at snakke, og hun sagde: 'Ja, det vil jo så sige, at du skal være her.' Så siger jeg: 'Jeg ved godt, at jeg skal blive boende her, men hvad med mine weekender?' Jamen, dem ville jeg jo så ikke kunne få i det halve år, hun var væk. Så siger jeg: 'Så det du sidder og siger til mig nu, det er, at jeg kommer ikke til at se min familie i et halvt år?' Nej, det var sådan, det var besluttet, at det var bedst. [...] Og så brød jeg fuldstændig sammen. Og jeg tænkte: Fuck mand, det her, det overlever jeg bare ikke. Jeg havde det ad helvedes til i forvejen – og alle dagene i min uge, de gik bare på, at jeg skulle tælle dage ned til jeg skulle hjem i de der to dage i en weekend. Så skal jeg bare et halvt år ... Mand, det klarer jeg fandeme ikke. Og da jeg begynder at græde, så begynder min sagsbehandler at sidde og snakke om katte med min plejefar."

Fortællingen er et eksempel på en af flere oplevelser, Lajla har haft med, at der er blevet handlet hen over hovedet på hende, og at ingen har lyttet til hende. Lajla fortæller, at oplevelsen var særligt slem, fordi hun blev så ked af det i situationen og oplevede, at ingen tog hånd om det, selvom hun græd og

²⁸ Som beskrevet indledningsvist har Københavns Kommune i 2011 gennemført en omstrukturering, der blandt andet havde til formål at tage hånd om dette problem.

tydeligvis var både ked af det og frustreret. Lajla fortæller, at det er noget, hun siden hen ofte har tænkt tilbage på, og at hun har undret sig over, hvordan medarbejderen kunne være så ligeglad med hendes følelser og i stedet vælge at tale om katte med hendes plejefar.

Når inddragelsen kammer over – at blive involveret i ting, man ikke ønsker at blive blandet ind i

Enkelte af de unge reflekterer i de kvalitative interviews over situationer, hvor de har oplevet at blive involveret i ting, de ikke synes, de skulle være blandet ind i. En af disse unge er Sanne, der bor hos sin bror og hans kone, og som efter eget udsagn har haft flere af den type oplevelser med forskellige medarbejdere:

Sanne: "... altså, jeg kan huske specielt en, som ... hun begyndte at tale om nogle ting, som man måske ikke skulle tale om, imens jeg var der med min bror og hans kone, sådan, ikke hen over hovedet på mig, men sådan lidt ... ja, ting jeg ikke skulle høre ... med økonomien også – alt det her med ... om jeg står i gæld, fordi de har ofret så meget på mig. Det begyndte hun også at snakke lidt om, imens at vi alle sammen var der ... Ja, også fremtiden, den snakkede vi også om, og det havde vi ikke snakket om som familie, og så lige pludselig sad jeg der, og fik alle mulige tanker om, at nu skulle jeg smides ud, og alt muligt ... Der var det ligesom om, hun ikke rigtig vidste, hvilke emner, det var en god idé at snakke om alene med plejeforældrene – eller hvad man kan kalde dem – og med barnet."

Sannes udsagn peger også på en anden problemstilling, nemlig at hun er usikker på, hvad der skal ske, når hun fylder 18 år. Hun er 17 på det tidspunkt, hvor sagsbehandleren begynder at tale om, hvad der skal ske fremover, hvilket vil sige, at anbringelsen formelt set ophører inden for et år. Med Barnets Reform er det nu blevet et lovkrav, at kommunen skal begynde at forberede den unges overgang til voksenlivet allerede fra det 16. år (Servicestyrelsen 2011). Seks måneder inden den unge fylder 18 år skal forvaltningen træffe afgørelse om behov for efterværn og herunder tage stilling til muligheden for at opretholde anbringelsen også efter det fyldte 18. år.

De unges forslag til, hvad der kunne gøres bedre

Som afslutning på såvel spørgeskemaer som kvalitative interviews har vi spurgt de unge om deres forslag til, hvad der kan gøres bedre. I spørgeskemaerne blev spørgsmålet stillet som et åbent spørgsmål, direkte relateret til livet i plejefamilien. Svarkategorierne i Tabel 28 er dannet på baggrund af en kategorisering af de unges svar.

Tabel 28: Her til sidst, vil vi bede dig nævne én ting, der ville gøre det (endnu) bedre at bo i din plejefamilie? Du kan skrive lige, hvad du tænker.

	Ordinær familiepleje (n= 59)		Netværkspleje (n= 17)		Total (n= 76)	
	Pct.	Antal	Pct.	Antal	Pct.	Antal
Der er ikke noget, der skulle være anderledes/Alt er som det skal være	31 %	18	18 %	3	28 %	21
Mere frihed i form af færre regler i forhold til alkohol, fester, venner osv.	10 %	6	12 %	2	11 %	8
Større selvstændighed over for plejeforældrene og større tillid fra plejeforældrene	7 %	4	18 %	3	9 %	7
Mere overskud fra plejeforældrenes side (bl.a. mere samvær med dem)	5 %	3	12 %	2	7 %	5
Flere lommepege eller materielle ting	9 %	5	18 %	3	11 %	8
Kommunen skal blande sig mindre/skal være bedre til at tage hensyn til ønsker og behov	10 %	6	0 %	0	8 %	6
Andet	17 %	10	12 %	2	16 %	12
Ved ikke	12 %	7	12 %	2	12 %	9
I alt	101 %	59	102 %	17	102 %	76

Omkring en femtedel af de unge svarer, at der ikke er noget, som skulle være anderledes/at alt er, som det skal være. Tabellen giver samlet set et indtryk af, at unge i netværkspleje i højere grad har forslag til forbedringer end unge i ordinær pleje. Eksempelvis nævner en større andel af de netværksanbragte, at de kunne ønske sig mere frihed, større selvstændighed og større tillid samt mere overskud fra plejeforældrenes side. Dette kan muligvis skyldes, at en del af de netværksanbragte bor hos bedsteforældre, som kan have andre holdninger til, hvad de unge må og ikke må og måske et mindre overskud til at

foretage sig ting sammen med de unge. Forskellen i svar fra unge i netværket og unge i ordinær familiepleje er dog ikke signifikant og skal tolkes med det forbehold, at der er få svar i hver svarkategori.

Det er interessant at se, at 10 % (6) af de unge, der er anbragt i ordinær familiepleje, på et åbent spørgsmål nævner kommunens ageren i forhold til deres anbringelse som noget, de ville ønske, var anderledes (heriblandt, at kommunen skulle lytte mere til de unge). Det er også interessant, at ingen af de unge i netværkspleje har nævnt samarbejdet med kommunen som en problemstilling.

Nedenfor er gengivet citater fra de unge i spørgeskemaundersøgelsen på foranledning af den åbne svarmulighed på spørgsmålet: *”Her til sidst vil vi bede dig nævne én ting, der ville gøre det (endnu) bedre at bo i din plejefamilie? Du kan skrive lige, hvad du tænker.”*

En af de unge omtaler sin usikkerhed over for, hvad der skal ske i fremtiden, og den afmagt, der er forbundet med, at det er kommunen, der afgør, om vedkommende kan blive boende i sin nuværende plejefamilie eller ej:

”Det eneste, jeg kan komme i tanke om, er ... at nu er jeg lige fyldt 18, og så skal kommunen overveje, om jeg kan blive boende. Jeg har det godt her, hvor jeg er, og vil tidligst rejse hjemmefra, når jeg er færdig med min HHX uddannelse, hvor jeg er 2. g'er. Så ... ”

En anden ung giver udtryk for, at plejeforældrene skal inddrages mere i de beslutninger, der træffes:

”At de [plejeforældrene] kunne være mere med til de beslutninger, der tages omkring mig.”

To nævner eksplicit, at kommunen skulle lytte mere til dem. Den ene af de to fremhæver, at kommunen ikke skal tvinge unge til at se deres biologiske forældre, hvis de ikke ønsker det:

”Socialrådgiverne skal lytte meget mere til de anbragte, og hvis de [anbragte børn og unge] ikke vil se de biologiske forældre, skal de ikke tvinges. Det er bare det, jeg har erfaret.”

Også i de kvalitative interviews har vi spurgt ind til de unges forslag til, hvad der kan gøres bedre. Anna, som startede sin anbringelse med at blive anbragt på en døgninstitution, svarer:

Anna: *”Hvis man skal på døgninstitution, så synes jeg godt, at kommunerne – eller sagsbehandleren – kan passe på, at børn ikke kommer til at være der [på døgninstitution] for længe, men kommer hurtigere ud i en plejefamilie. Jo længere tid det vil tage, jo længere tid vil det tage at bygge de ting op igen.”*

Elias, der som 13-årig anbringes i en plejefamilie, efter at faren er død af sit alkoholmisbrug, og hvis mor er psykisk syg, kommer ind på et andet emne, som flere af de unge nævner. Nemlig, at han synes, at kommunen burde have grebet ind tidligere og på den måde have forhindret, at der skete alt for store skader:

Elias: *”Ja, altså, så man ligesom kan gribe ind lidt hurtigere, ikke. Fordi det er jo sådan ... jo mere skade kan der jo ske...”*

Også Peter – som har haft glæde af at møde andre plejebørn igennem De 4 Årstider, og som er tilfreds med, at han, efter et kort ophold på en døgninstitution, hvor han ikke trivedes, endte med at blive anbragt hos sin faster – har en række forslag til, hvad kommunen kunne gøre bedre:

Peter: ”Jeg synes, der skulle være flere steder som De 4 Årstider, og jeg synes, der skal være mere fokus på ... for der er mange børn, der for eksempel ikke bor hos deres mor og far, og som har det rigtig svært, og som ikke kan følge med i skolen. Der skal være flere samtaler, og flere muligheder for at komme til en psykolog. Og så synes jeg, det er klogt, at anbringe indenfor slægt, for dem kender man i forvejen.”

Afrunding

I dette kapitel har vi interesseret os for de unges inddragelse i beslutninger vedrørende deres egen anbringelse. Vi har i særdeleshed spurgt ind til de unges oplevelse af at blive hørt og inddraget i beslutninger om valg af anbringelsessted og samvær. Vi har også spurgt de unge, om de har fået den hjælp, de har brug for, og om de har tillid til de personer i forvaltningen, som skal hjælpe dem, når de har problemer.

På baggrund af kapitlet må det overordnet konkluderes, at størstedelen af de anbragte teenagere føler sig både hørt og reelt inddraget i beslutninger om deres egen sag. Spørgeskemaundersøgelsen viser, at lidt over halvdelen af de adspurgte unge (56,4 %) oplever, at sagsbehandleren eller andre fra kommunen altid eller for det meste lytter til de ting, de har at sige. 18 % oplever, at der engang imellem lyttes, mens 12 % giver udtryk for, at der sjældent eller aldrig lyttes til dem. Det er i den forbindelse særligt iøjnefaldende, at *ingen* af de unge giver udtryk for at have oplevet, at de er blevet spurgt, men at der efterfølgende ikke er blevet lyttet til det, de har sagt. Det tyder på, at kommunens arbejde ikke er kendetegnet ved såkaldte ”skinhøringer”, hvor de unge høres, men hvor deres ønsker og behov efterfølgende ikke får indflydelse på sagsbehandlingen.

Ser vi nærmere på inddragelse i forbindelse med valg af anbringelsessted, svarer 44 % af de unge, der er blevet anbragt som teenagere, at de blev spurgt om deres ønsker til, hvor de helst ville bo. 28 % svarer imidlertid, at de ikke blev spurgt. Det er en relativ høj andel taget i betragtning, at der er tale om unge, der er anbragt som 13-årige eller senere, hvorved kommunen er forpligtiget til at inddrage dem i forbindelse med valg af anbringelsessted.

Det kvantitative materiale tyder på, at unge i netværkspleje oftere end unge i ordinær pleje har en oplevelse af at blive hørt i forbindelse med valg af anbringelsessted. Dette kan muligvis skyldes, at medarbejdere i højere grad ser relevansen af at inddrage børn og unge, når de skal anbringes hos personer, de kender forud for anbringelsen. Det er samtidig tydeligt, at jo ældre børnene/de unge er, desto mere oplever de at blive inddraget.

Det ser ud til, at kommunens medarbejdere i høj grad lytter til de unges ønsker til samvær med forældrene. Størstedelen af de unge, både i spørgeskemaundersøgelsen og i de kvalitative interviews, giver udtryk for, at de føler sig hørt og inddraget ved beslutninger om samvær. Den relativt store grad af lydhørhed kan hænge sammen med, at de unge nærmer sig den formelle voksenalder og derved af de

voksne regnes for mere ansvarlige og modne. Materialet giver indtryk af, at det fungerer for de fleste unge, at samværet med forældrene i høj grad er op til dem selv.

Lidt over en femtedel af de unge oplever imidlertid ikke, at de har haft indflydelse på beslutninger om samvær med mor, og mere end hver tiende oplever ikke at have haft indflydelse på beslutninger om samvær med far. Der er således en gruppe unge, der oplever ikke at være blevet inddraget.

I de kvalitative interviews er de unges oplevelse af deres kontakt med sagsbehandleren og andre fra kommunen uddybet. Nogle unge er godt tilfredse; de fremhæver, at de relativt nemt kan komme i kontakt med deres sagsbehandler, og at de oplever, at der lyttes til dem. Andre er mindre tilfredse. Blandt de problemer de unge nævner er, del at det kan være rigtig svært at få fat i sagsbehandleren, dels at hyppige sagsbehandlerskift gør, at det kan være svært at finde ud af, hvem der aktuelt er ens sagsbehandler. De unge fortæller, at det er svært at åbne op og fortælle sin historie gentagne gange til skiftende medarbejdere, og at det går ud over tilliden, når der hele tiden kommer en ny.

I det kvalitative materiale er der desuden tre eksempler på unge, der har oplevet, at der ikke blev handlet på deres alvorlige problemer. En ung giver udtryk for, at hun ikke blev taget alvorligt, da hun gik op til kommunen og bad om at blive anbragt uden for hjemmet. En anden ung forklarer, at hun selv fra starten af bad om at komme til at bo hos sin farmor, men først efter en mislykket anbringelse hos en plejefamilie fik lov til at bo hos farmoren. Derudover fortæller en tredje, at der ikke blev handlet på hendes henvendelse om problemer med selvskadende adfærd og selvmordstanker. Hvis børn og unge gentagende gange oplever, at deres vigtige problemer ikke tages alvorligt, er der en risiko for, at de udvikler mistillid til systemet. Mistillid kan resultere i, at den unge undlader at fortælle om væsentlige problemstillinger, som for eksempel mistrivsel på anbringelsesstedet.

Flere af de unge fortæller, at det er deres oplevelse, at den tilsynsførende medarbejder, som kommer i plejefamiliens hjem for at føre tilsyn, ikke bare har fokus på den unge, men også taler med plejefamilien, og måske lytter mere til plejefamilien, end til den unge. Disse oplevelser ligger tilbage i tiden, før Københavns Kommune pr. 1. januar 2011 indførte en ny struktur, blandt andet for at komme denne problemstilling til livs. Med den nye organisering er det sagsbehandleren, der fører tilsyn med barnet/ den unge, mens familieplejekonsulenter yder råd og vejledning til plejefamilien. Fremadrettede undersøgelser vil vise, om denne nye organisering betyder, at de unge i højere grad end tidligere oplever, at den tilsynsførende interesserer sig for deres snarere end plejefamiliens velbefindende, og om den nye struktur dermed har været med til at skabe et bedre grundlag for udviklingen af tillid.

En sidste problemstilling, som et par af de interviewede unge kommer ind på, er den usikkerhed, de oplever i forhold til, hvad der skal sker, når de fylder 18 år. Undersøgelsens data er indhentet inden det nye lovkrav om, at kommunen skal begynde at forberede de unge på overgangen til voksenlivet allerede, når de unge er 16 år. Seks måneder inden den unge fylder 18 år skal forvaltningen træffe afgørelse om behov for efterværn og tage stilling til muligheden for at opretholde anbringelsen efter det fyldte 18. år. Undersøgelsen understreger dermed relevansen af det nye lovinitiativ.

Helt overordnet må det konkluderes, at flertallet af de anbragte teenagere i Københavns Kommune oplever, at medarbejdere er gode til at inddrage dem og lytte til deres ønsker og behov.

9. Plejeforældrenes oplevelse af støtten fra kommunen og deres kontraktvilkår

Et væsentligt dilemma i forbindelse med plejefamiliers virke er det, som Draiby har beskrevet som "plejefamiliers dualisme" – både at være familie og at arbejde som familie (Draiby 2001). At være familie indebærer, at opgaven som plejefamilie er at give omsorg og kærlighed og være familie for plejebarnet – alt sammen vigtige opgaver, som blandt andet er beskrevet i rapportens kapitel 4 (Livet i plejefamilien og trivsel). Men at være plejefamilie er samtidig et arbejde, hvilket betyder, at det også er relevant at have fokus på plejefamiliernes arbejdsbetingelser.

Hensigten med nærværende kapitel er derfor at belyse en række af de betingelser, som plejefamilierne arbejder under. Vi ser blandt andet nærmere på, om plejeforældrene oplever at få den nødvendige hjælp og støtte fra kommunen. Oplever plejeforældrene, at de blev godt nok informeret om den unges baggrund og problematikker inden anbringelsen? Mener de, at de har fået relevant uddannelse, hjælp og støtte fra kommunen? Hvor hyppigt får de unge, ifølge plejeforældrene, tilsynsbesøg? Og endelig, hvordan oplever plejefamilierne deres øvrige ansættelsesvilkår, herunder aflønning? Et særligt fokus i kapitlet er at undersøge, om der er forskel på henholdsvis ordinære plejeforældre og netværksplejeforældres oplevelser. Afslutningsvis vil vi pege på nogle områder, hvor kommunen fremadrettet kan gøre en bedre indsats for at støtte op om såvel ordinære plejefamilier som netværksplejefamilier, der har eller skal modtage en teenager i pleje.

I kapitlet tager vi udgangspunkt i spørgeskemaundersøgelsen med ordinære plejeforældre og netværksplejeforældre og inddrager løbende eksempler fra den kvalitative undersøgelse.

Hvad viser forskningen om plejeforældres oplevelse af støtten fra kommunen

Forskellige undersøgelser har tidligere belyst, hvordan plejefamilier tilknyttet Københavns Kommune har oplevet plejeforholdet (Draiby 2001, Hansen & Zobbe 2007, Larsen 2009, Nielsen 2002). Af landsdækkende undersøgelser findes desuden Deloitte's undersøgelse af plejefamiliers rammer og vilkår (Deloitte 2010) og "Familieplejeundersøgelsen" fra Socialpædagogerne (Socialpædagogernes Landsforbund 2011), der vedrører plejefamiliers oplevelser af supervision, uddannelse, høring, vederlag og tilsyn. Et gennemgående tema i undersøgelserne af forholdene i Københavns Kommune såvel som på landsplan er, at kommunale omstruktureringer og hyppige sagsbehandlerskift vanskeliggør plejeforældrenes arbejdsforhold, og samtidig kan være uhensigtsmæssige for de anbragte børn og unge (Deloitte 2010, Socialpædagogernes Landsforbund 2011).

Enkelte undersøgelser har belyst forskelle mellem netværksplejeforældres og ordinære plejeforældres oplevelse af mødet med forvaltningen. En SFI undersøgelse fra 2009 viste, at slægtsplejeforældre modtog signifikant mindre støtte i form af økonomisk kompensation, uddannelse og supervision samt færre tilsynsbesøg end ordinære plejefamilier. Samtidig dokumenterede undersøgelsen, at slægtsplejeforældre hyppigere end ordinære plejeforældre oplevede samarbejdet med barnets forældre som problematisk og derfor kunne have særlige behov for støtte gennem kurser, deltagelse i netværksgrupper eller supervision (Knudsen 2009).

Information om den unge inden anbringelsen

Udover generel information om at være plejefamilie, som nye plejefamilier i Københavns Kommune får på et fire dages grundkursus, kan det have betydning for plejeforholdet, om plejefamilierne har følt sig tilstrækkeligt orienteret om den unges forhold og problematikker, inden den unge flyttede ind.

40 % af de ordinære plejeforældre svarer nej på spørgsmålet om, hvorvidt de vidste nok om den unges forhold og baggrund, inden de startede plejeforholdet (se Tabel 29), mens ingen af netværksplejeforældrene har angivet, at de ikke vidste nok. Forskellen på deres svar hænger sandsynligvis sammen med, at netværksplejeforældre, i modsætning til de ordinære plejeforældre, kender den unge og dennes familiebaggrund inden anbringelsen.

Tabel 29: Mener du, at du/l som plejefamilie vidste nok om den unges forhold og baggrund, inden du/l startede plejeforholdet?

	Ordinær familiepleje (n= 63)		Netværkspleje (n= 30)		Total (n= 93)	
	Pct.	Antal	Pct.	Antal	Pct.	Antal
Ja	56 %	35	97 %	29	69 %	64
Nej	40 %	25	0 %	0	27 %	25
Ved ikke	5 %	3	3 %	1	4 %	4
I alt	101 %	63	100 %	30	100 %	93

Fisher's Exact Test:P=0,00001055

Vi har endvidere spurgt de 25 ordinære plejeforældre, der har svaret, at de ikke vidste nok om den unges baggrund, hvad de ville ønske, de på forhånd havde vidst om den unge. Svarene er kodet på baggrund af åbne besvarelser fra plejeforældrene. Enkelte plejeforældre har angivet mere end ét svar.

Tabel 30: Kan du give et eksempel på noget, du ville ønske, du på forhånd havde vidst om den unges baggrund?

	Total (n= 25)	
	Pct.	Antal
Den unges baggrund i forhold til fx vold, misbrug, overgreb	24 %	6
Den unge blev beskrevet som normalt fungerende, men var i virkeligheden dårligt fungerende/psykisk syg	24 %	6
Generel adfærd, styrker og svagheder, historik	16 %	4
Den unges svære familieforhold/viden om forældrene	12 %	3
Vi fik ingenting at vide om barnet/den unge	8 %	2
At der var et velfungerende netværk/familie for den unge, som den unge var holdt væk fra af biologisk mor	4 %	1
Andet	8 %	2
Ved ikke/intet svar	16 %	4
I alt	112 %	28

Svarene, som fremgår af Tabel 30, tyder på, at plejeforældrene ville ønske, de havde vidst mere om de problematiske forhold, som den unge har levet under inden anbringelsen, samt at de unge ofte er dårligere fungerende end beskrevet ved anbringelsen. Disse svar matcher Hansen og Zobbes undersøgelse blandt døgn- og aflastningsfamilier tilknyttet Københavns Kommune, hvor en overvejende del af de plejefamilier, der følte sig utilstrækkeligt forhåndsinformeret, angav, at kommunens beskrivelse underdrev barnets problemstillinger (Hansen og Zobbe 2007).

Kurser og opkvalificering i forhold til at have en teenager i pleje

Ifølge Serviceloven er det obligatorisk for alle nye plejefamilier at deltage i et grundkursus af fire dages varighed. Med indførelsen af Barnets Reform er kravene til plejefamiliers uddannelse blevet skærpet. Det har således siden 1. januar 2011 været obligatorisk for alle nye plejefamilier, at de gennemfører et fire dages grundkursus, inden de modtager et barn eller en ung i pleje, jf. § 142, stk. 3. Det er desuden blevet et lovkrav jf. § 142, stk. 4, at plejefamilier efter anbringelsen gennemfører efteruddannelse, der som minimum svarer til to hele kursusdage årligt, samt at plejefamilier modtager den fornødne supervision (Lovbekendtgørelse nr. 810 af 19.07.2012 (Serviceloven)). Opgaven med at efteruddanne plejeforældre, såvel ordinært godkendte plejefamilier som netværksplejefamilier, tilfaldt i Københavns Kommune Center for Familiepleje.

I spørgeskemaundersøgelsen har vi spurgt plejeforældrene, om de har fået tilbudt de kurser, som de mener, at de har haft behov for i forbindelse med at have en teenager i pleje:

Tabel 31: Har du/I som plejefamilie fået tilbudt de kurser, som du/I har haft behov for i forbindelse med at have en teenager i pleje?

	Ordinær familiepleje (n= 63)		Netværkspleje (n= 30)		Total (n= 93)	
	Pct.	Antal	Pct.	Antal	Pct.	Antal
Ja	52 %	33	20 %	6	42 %	39
Nej	37 %	23	60 %	18	44 %	41
Ved ikke	11 %	7	20 %	6	14 %	13
I alt	100 %	63	100 %	30	100 %	93

Chi-Square: P=0,0124

Samlet set svarer 42 % ”Ja” og 44 % svarer ”Nej”. Som det fremgår af tabellen, er der signifikant flere netværksplejeforældre (60 %) end ordinære plejeforældre (37 %), der svarer ”Nej” til, at de har fået tilbudt de kurser, de har haft behov for i forbindelse med at have en teenager i pleje. For begge grupper er der imidlertid rum til forbedring. Det skal understreges, at plejeforældrenes svar ikke nødvendigvis afspejler, hvorvidt de har deltaget i grundkursus eller efteruddannelse, men alene viser, om de har fået tilbudt de kurser, de selv mener, de har haft behov for.

De 41 plejeforældre, der ikke har fået opfyldt deres kursusbehov, er dernæst blevet spurgt, hvilke kurser de kunne have haft behov for, men som de ikke fik tilbudt. Det fremgår af Tabel 32, hvad plejeforældrene har svaret. Svarene er kodet på baggrund af åbne besvarelser fra plejeforældrene. Øverst på plejeforældrenes ønskeliste står kurser om teenagere generelt²⁹ samt kurser tilpasset den unges specifikke problemstillinger.

Tabel 32. Her bedes du angive, hvilke kurser, du/l som plejefamilie kunne have haft behov for, men som du/l ikke fik tilbudt.

Vidste ikke nok om den unges baggrund og forhold inden anbringelsen	Total (n= 41)	
	Pct.	Antal
Om teenagere generelt/ sårbare teenagere/ ung og anbragt/ ensomme unge	20 %	8
Kurser tilpasset specifikt til den unges problemstillinger (fx OCD/ADHD/tidlig skadet/autisme)	20 %	8
Har ikke haft behov for kurser/ikke relevant	12 %	5
Kurser specifikt målrettet netværksplejefamilier	5 %	2
Muligheder for efterværn	5 %	2
Kurser om generelle problemstillinger	2 %	1
Stoffer/misbrug	2 %	1
Andet	15 %	6
Ved ikke/intet svar	20 %	8
I alt	101 %	41

Støtte i form af råd, vejledning og supervision

Adspurgt til om de har fået tilbudt den støtte i form af råd og vejledning, som de har haft behov for i forbindelse med at have en ung i pleje (Tabel 33), svarer 75 % af de ordinære plejeforældre ”ja”. Det samme gælder for 47 % af netværksplejeforældrene. Vi ser altså her samme tendens, som vi så i forhold til kurser og opkvalificering, nemlig at de ordinære plejeforældre i signifikant højere grad end netværksplejeforældrene oplyser, at have fået tilbudt den støtte, de har haft brug for i forbindelse med at have en ung i pleje.

²⁹ Center for Familiepleje udbød i september 2012 en efteruddannelsesdag til plejeforældre omhandlende teenagere. Ud af det samlede kursusudbud på i alt 12 forskellige efteruddannelses tilbud var dette tilbud absolut topscorer blandt kommunens plejeforældre. Næsten 80 plejeforældre (ordinære plejeforældre såvel som netværksplejeforældre) var tilmeldt dagen. På baggrund af dette er det besluttet, at der også i 2013 skal udbydes en efteruddannelsesdag til plejeforældre om dette emne.

Det er bemærkelsesværdigt, at hele 27 % af netværksplejeforældrene angiver, at de ikke ved, om de har fået tilbudt relevant støtte. Dette kan eventuelt skyldes, at spørgsmålet kan være uklart for nogle netværksplejeforældre, der måske ikke opfatter den unge, de har boende, som omfattet af kategorien ”en ung”. Et andet bud kan være, at netværksplejeforældrene, i højere grad end de ordinære plejeforældre, er usikre på, hvilke former for støtte de kan få fra kommunen i forhold til den unge og derfor har sværere ved at svare på, om de har fået den nødvendige støtte.

Tabel 33: Har du/I som plejefamilie fået tilbudt den støtte i form af råd og vejledning, som du/I har haft behov for i forbindelse med at have en ung i pleje?

	Ordinær familiepleje (n= 63)		Netværkspleje (n= 30)		Total (n= 93)	
	Pct.	Antal	Pct.	Antal	Pct.	Antal
Ja	75 %	47	47 %	14	66 %	61
Nej	19 %	12	27 %	8	22 %	20
Ved ikke	6 %	4	27 %	8	13 %	12
I alt	100 %	63	101 %	30	101 %	93

Chi-Square: $P=0,0088$

I Deloitte's undersøgelse af plejefamiliers rammer og vilkår fra 2010 er der spurgt ind til, hvor ofte plejeforældre på landsplan modtager uddannelse, supervision og anden støtte. Her skelnes ikke skarpt mellem supervision og råd og vejledning, og man kan derfor antage, at de emner, der i rapporten kaldes supervision også indbefatter råd og vejledning. På landsplan har 26 % af plejeforældrene modtaget supervision fire gange årligt, 9 % har modtaget supervision mere end 10 gange årligt, og endelig er der 14 %, som ikke har modtaget nogen form for supervision. Vigtige temaer for supervision er, ifølge Deloitte's undersøgelse, samarbejdsproblematikker med plejebarnets forældre, behandlingskrævende plejebørn og særlige udfordringer i teenageårene (Deloitte 2010).

I Tabel 34 nedenfor er der spurgt ind til det specifikke plejeforhold. Tabellen viser i hvor høj grad de adspurgte plejeforældre mener, at de er klædt på til at give den unge den specifikke støtte, han eller hun har brug for.

Tabel 34. I hvor høj grad føler du, at du/I som plejefamilie er klædt på til at give den unge den specifikke støtte, han eller hun har brug for?

	Ordinær familiepleje (n= 63)		Netværkspleje (n= 30)		Total (n= 93)	
	Pct.	Antal	Pct.	Antal	Pct.	Antal
I høj eller meget høj grad	72 %	45	67 %	20	70 %	65
I nogen grad	27 %	17	23 %	7	26 %	24
I ringe grad eller slet ikke	2 %	1	3 %	1	2 %	2
Ved ikke	0 %	0	7 %	2	2 %	2
I alt	101 %	63	100 %	30	100 %	93

Det fremgår af tabellen, at størstedelen af plejeforældrene (70 %) mener, at de i høj grad eller i meget høj grad er klædt på til at støtte den unge. Godt en fjerdedel af plejeforældrene (26 %) mener, at de i nogen grad er klædt på til at give den unge den specifikke støtte, han eller hun har brug for, mens kun 2 % af plejeforældrene mener, at de i ringe grad eller slet ikke er klædt på til opgaven. Der er ikke signifikant forskel på tværs af den unges alder ved anbringelsen eller på svarene fra ordinære plejeforældre og netværksplejeforældre.

Hjælp til at tackle vanskeligt samarbejde med plejebarnets forældre

Vi har i kapitel 7 beskrevet, at samarbejdet mellem plejefamilie og biologiske forældre ofte opleves vanskeligt af begge parter og hyppigt giver anledning til konflikter, der kan være opslidende for alle. Konflikterne kan føre til, at den unge mistrives og i værste fald til sammenbrud i anbringelsen. Derfor har vi i nærværende undersøgelse spurgt, om plejeforældrene har modtaget vejledning eller rådgivning i, hvordan de som plejefamilie bør forholde sig til den unges biologiske forældre.

Tabel 35: Har du/I modtaget vejledning eller rådgivning i, hvordan du/I som plejefamilie bør forholde dig/I jer til den unges biologiske forældre?

	Ordinær familiepleje (n= 63)		Netværkspleje (n= 30)		Total (n=93)	
	Pct.	Antal	Pct.	Antal	Pct.	Antal
Ja	57 %	36	30 %	9	48 %	45
Nej	37 %	23	47 %	14	40 %	37
Ved ikke	6 %	4	23 %	7	12 %	11
I alt	100 %	63	100 %	30	100 %	93

Fisher's Exact Test: $P=0,0144$

I Tabel 35 angiver op mod halvdelen af plejeforældrene samlet set, at de har modtaget vejledning eller rådgivning i, hvordan de som plejefamilie bør forholde sig til den unges biologiske forældre. Der ses en tendens til, at netværksplejeforældre i mindre grad end ordinære plejeforældre oplever at have modtaget vejledning eller rådgivning i, hvordan de som plejefamilie bør forholde sig til den unges biologiske forældre. Det er problematisk, hvis det forholder sig sådan, at netop netværksplejeforældrene, der generelt har de sværeste betingelser for at få et velfungerende samarbejde med den unges forældre, samtidig får mindst råd og vejledning om, hvordan de skal tackle problemerne.

I det kvalitative materiale er der flere eksempler på plejeforældre, der synes, at de har fået den nødvendige støtte i form af råd, vejledning og supervision. For eksempel plejefar Henrik, som har tre teenagere i ordinær pleje:

Henrik: "Med tanke på, at vi har fået tilbudt supervision og så videre, det, synes jeg, har været helt fint. Og vi går stadigvæk til supervision i forhold til Oliver, og vi har fået tilbudt supervision i forhold til Johanne ... Jeg synes, at det er flot at bakke op der ..."

Der er også eksempler på det modsatte. Igen ser vi en tendens i det kvalitative materiale til, at især netværksplejeforældrene ikke synes, de har fået støtte nok. Et eksempel herpå er Leif, der de sidste fire år har haft sin nevø Peter i pleje. I årevis har han oplevet at være på dobbeltarbejde, fordi han udover at stå med en krævende og omsorgssvigtet teenager, også skulle bruge en masse energi på opslidende diskussioner med sin søster. På et tidspunkt blev forholdet mellem Leif og hans søster så anspændt, at Leif ikke længere orkede selv at være i direkte kontakt med hende:

Leif: "Men jeg ringede så til den nye sagsbehandler ... og siger til hende: 'Nu tager I over. Jeg vil intet have at gøre med hende [søsteren] mere. Hvad der skal være af samvær, og hvad der måtte være af ændringer, så må hun gå gennem jer'."

Den pågældende netværksplejefar fortæller i interviewet, at han synes, at kommunen har svigtet hele vejen igennem. Eksempelvis ville børnefamiliecentret ikke bevillige supervision, der kunne hjælpe ham til

at tackle det vanskelige samarbejde med søsteren. Derfor fik han i stedet tilbudt supervision via en skolepsykolog. Leif fortæller, at børnefamiliecentret først på et senere tidspunkt tilbød at yde supervision, men da var det ikke længere aktuelt for ham.

Samarbejdet med kommunen

I de kvalitative interviews har vi spurgt ind til plejefamiliernes oplevelse af samarbejdet med kommunen. Det er meget forskelligt, hvordan plejefamilierne beskriver det. Der er eksempler på plejeforældre, der oplever, at det fungerer godt, og der er eksempler på det modsatte.

Blandt de problemstillinger, som hyppigst nævnes, når talen falder på samarbejdet med kommunen, er besvær med få fat i sagsbehandleren og hyppige skift blandt kommunens medarbejdere.

At kunne få fat i kommunens medarbejdere

En akilleshæl i plejeforældrenes oplevelse af samarbejdet med kommunen er, om de kan få fat i de relevante medarbejdere fra kommunen ved behov, samt om der handles på problemerne. Flere plejeforældre omtaler, at det kan være vanskeligt at komme igennem til sagsbehandleren. Nedenfor fortæller en ordinær plejemor:

”Jeg synes, at de [sagsbehandlerne] er svære at få fat i. Når du skal ringe til dem og få fat i dem, så kan der gå både 8 og 14 dage, førend man kommer igennem. Nu har jeg telefonnumre til den tidligere børnerådgiver [børne- og ungdomskonsulent] – et mobiltelefonnummer. Det har jeg også fået til kommunen nu, men for eksempel med min sagsbehandler, hende kan jeg godt ringe til i 6 uger uden at komme igennem. Og så er jeg altså lige ved at være rasende, og jeg tænker, at det kan ikke være rigtigt.”

Der er i det kvalitative materiale også eksempler på plejeforældre, som oplever det modsatte, nemlig at sagsbehandleren er nem at få fat i, og at der handles på deres forespørgsler. Margit, der har sit barnebarn i pleje, oplever at have et godt samarbejde med kommunen. Hun havde som udgangspunkt negative forventninger, men nedenfor fortæller hun, hvordan hun er blevet positivt overrasket over, hvor godt samarbejdet fungerer:

Spørger: *”Hvordan har du så oplevet samarbejdet med kommunen og de folk, der har været ude?”*

Margit: *”Det har jeg været glad for, det må jeg sige. Altså når jeg har ringet – de har ringet tilbage og – jamen, det er gået fint. Meget fint. Der er da noget positivt, også i forhold til hvad man ellers hører, ikke ... Ja, jeg har faktisk været overrasket. Det må jeg indrømme. For det første synes jeg, at når jeg har ringet om et eller andet, så er der sket noget. Det er der. Når man sådan læser og hører ... altså det har været godt, det har det.”*

Inger er ordinær plejemor, og oplever også, at samarbejdet med kommunen fungerer godt:

Inger: *”Har vi et problem, så forventer vi, at der bliver reageret på det, og ellers så tager vi problemerne selv. Men når vi henvender os, så er det, fordi vi står og skal bruge et eller andet.”*

Spørger: ”Synes I så, at når I gør det, at der er lydørhed, bliver der taget hånd om det, eller skal der ringes 80 gange, før I kommer igennem?”

Inger: ”Nej, fordi kemien imellem kurator [familieplejekonsulent], sagsbehandler og os er enorm god. Vi er jo lidt kritiske over for den omstrukturering, der har været, men vi er altså også blevet meddelt af vores kurator, at hun med næb og klør har kæmpet for at bibeholde os. Fordi hun ved udmærket godt, at vi ligger meget tæt op ad hinanden. Vi kontakter, fordi vi har et problem. Hun kontakter, fordi hun skal have et eller andet. Og det er så det.”

Hyppige medarbejderskift

Som citatet ovenfor viser, er kommunale omstruktureringer og hyppige medarbejderskift et andet emne, som optræder i flere af de kvalitative interviews med plejeforældre. Nedenfor fortæller Lene og Andreas, der har deres to niecer i pleje, om de forskellige familieplejekonsulenter, som er kommet i deres hjem i løbet af de fire år, plejeforholdet har varet. Alt i alt har der været tre forskellige. Der var dog særligt én, som pigerne var meget glade for, nemlig Gunilla. Både plejefamilien og pigerne var derfor meget kede af det, da hun stoppede:

Lene: ”Men Gunilla hun havde nu en eminent empati. Hun havde fuldstændig deres fortrolighed, og de ...”

Andreas: ”Og derfor var det en skuffelse for dem ...”

Spørger: ”At der kom en ny?”

Lene: ”At de faktisk glædede sig hver gang, at hun [Gunilla] skulle komme ... man skal være meget ’obs’ på ikke at skifte, og jeg ved, at Gunilla skiftede job så ... men at det har altså en betydning for børnene også at få fundet det rette match, fordi jeg tror, det er vigtigt, når man er anbragt, at du ligesom har en luftkanal, og kan sige ’at Andreas han banker mig altså hver morgen’ ... at der er en tredje part, som pigerne har tillid til. Jeg ved godt, at den optimale situation aldrig findes, men altså at man ligesom har tanke for færrest mulige udskiftninger, hvis det ikke bare er sådan nogle organisatoriske ændringer, dem skal man være varsomme med. [...] Vi kunne se, hvor meget det skuffede dem, og selvom Gunilla kom og sagde farvel til dem og så videre, men det følte de bare, var et svigt mere.”

Plejeforældrene ovenfor giver altså udtryk for, at det er af stor vigtighed, at den medarbejder, som kommer i hjemmet og taler med de anbragte børn og unge, ikke udskiftes hyppigt. Pigerens tilknytning til den første konsulent, Gunilla, understreges yderligere af, at pigerne, ifølge plejeforældrene, har planer om, at Gunilla skal inviteres med til deres 18-års fødselsdag.

Henrik og Annette, der er plejeforældre til Ole, er ligeledes optagede af den omstrukturering, der har fundet sted. Nedenfor forklarer de, hvad det kommer til at betyde for dem:

Henrik: ”Den ændring med det nye, at nu skal vi så have ... vi har tre børn, og det er tre forskellige sagsbehandlere, og så skal vi have et møde med hver sagsbehandler to gange om året, og så skal vi have et møde med en konsulent [familieplejekonsulent], som kun er der i forhold til os og så videre. Det ved jeg ikke rigtig, hvordan vi skal forholde os til. Det er sådan lidt underligt, synes vi.”

Spørger: ”Ja, ja – den opdeling – hvor I før har været vant til, at der kom en konsulent og talte med barnet og med jer.”

Annette: ”Ja, de kendte børnene og de kendte os.”

Henrik: ”På os virker det omstændeligt ...”

Annette: ”Men nu må vi se, hvordan det spænder af. Også fordi – mange gange de der sagsbehandlere – de skifter også tit ... Og sådan en som Ole, han skal have tryghed, og han kan ikke have, at nogen forsvinder. Det er ikke sjovt.”

Også Anette og Henrik forklarer, at hyppige medarbejderskift først og fremmest er et problem for de anbragte børn og unge, der har brug for stabile og trygge relationer til folk. Men også for plejeforældrene kan medarbejderskift give et brud på kontinuiteten og samarbejdet med kommunen.

Tilsynet med de unge

Tabel 36a: Hvor ofte møder tilsynspersonen den unge?

	Ordinær familiepleje (n= 63)		Netværkspleje (n= 30)		Total (n= 93)	
	Pct.	Antal	Pct.	Antal	Pct.	Antal
Ca. én eller to gange pr. kvartal	21 %	13	3 %	1	15 %	14
Ca. én eller to gange hvert halve år	22 %	14	33 %	10	26 %	24
Ca. én eller to gange om året	49 %	31	47 %	14	48 %	45
Sjældnere end én gang om året	6 %	4	13 %	4	9 %	8
Aldrig	2 %	1	3 %	1	2 %	2
I alt	100 %	63	99 %	30	100 %	93

I spørgeskemaundersøgelsen har vi spurgt plejeforældrene om, hvor hyppigt den tilsynsførende medarbejder møder den unge (Tabel 36a). Det er bekymrende, at 10 (8 + 2) plejeforældre (hvilket svarer til 11 %) angiver, at den unge sjældnere end én gang om året eller aldrig møder tilsynspersonen til det lovpligtige tilsyn. 48 % af de unge får ifølge plejeforældrene besøg cirka en eller to gange om året. 26 % får det to til fire gange om året og endelig får 15 % tilsynsbesøg fire til otte gange om året.

Til sammenligning oplyser 43 % af plejeforældrene i den landsdækkende undersøgelse fra Deloitte, at deres plejebarn ikke har modtaget individuelt tilsyn i 2009. 42 % oplyser, at plejebarnet har modtaget et eller to tilsyn, og 14 % at plejebarnet har haft besøg tre eller flere gange (Deloitte 2010). Antallet af årlige tilsynsbesøg ligger altså betydeligt højere i Københavns Kommune end på landsplan. Dette kan hænge sammen med, at Københavns Kommunes har haft en intern standard om to årlige tilsynsbesøg på trods af, at der med lovgivningen frem til 1. januar 2011 kun var krav om et enkelt årligt tilsynsbesøg. Siden 1. januar 2011 har lovkravet være to årlige tilsynsbesøg.

Af Tabel 36b ses en generel tendens til, at unge, der er anbragt i teenageårene, modtager hyppigere tilsyn end andre unge. Denne forskel er signifikant. En forklaring på dette kan være, at der oftere opstår problemer og udfordringer i teenageanbringelser, som derfor støttes op med hyppigere tilsynsbesøg.

Tabel 36b: Hvor ofte møder tilsynspersonen den unge?

	Alder ved anbringelse: 0-12 år (n= 60)		Alder ved anbringelse: 13-17 år (n= 33)		Total (n= 93)	
	Pct.	Antal	Pct.	Antal	Pct.	Antal
Ca. én eller to gange pr. kvartal	12 %	7	21 %	7	15 %	14
Ca. én eller to gange hvert halve år	18 %	11	39 %	13	26 %	24
Ca. én eller to gange om året	57 %	34	33 %	11	48 %	45
Sjældnere end én gang om året	12 %	7	3 %	1	9 %	8
Aldrig	2 %	1	3 %	1	2 %	2
I alt	101 %	60	99 %	33	100 %	93

Fisher's Exact Test: $P= 0,0364$

Tilfredshed med kontraktvilkår

Afslutningsvis har vi fokuseret på plejefamiliernes tilfredshed med deres kontraktvilkår. *Tabel 37: Er du overordnet set tilfreds med den kontrakt, du/I har fået forhandlet med kommunen/familieplejeforeningen?*³⁰

	Ordinær familiepleje (n= 62)		Netværkspleje (n= 30)		Total (n= 92)	
	Pct.	Antal	Pct.	Antal	Pct.	Antal
Ja	79 %	49	60 %	18	73 %	67
Nej	11 %	7	10 %	3	11 %	10
Ved ikke	10 %	6	30 %	9	16 %	15
I alt	100 %	62	100 %	30	100 %	92

Af Tabel 37 fremgår det, at de fleste plejeforældre (73 %) overordnet set er tilfredse med den kontrakt, de har fået forhandlet med kommunen eller familieplejeforeningen. 11 % er overordnet set ikke tilfredse, og 16 % svarer "Ved ikke". Der ses en mindre tendens til, at de ordinære plejeforældre er mere tilfredse end netværksplejeforældrene. Forskellen mellem de to grupper er dog ikke signifikant. Det er bemærkelsesværdigt, at hele 30 % af netværksplejeforældrene svarer "ved ikke". Dette kan eventuelt skyldes, at de ikke har en kontrakt.

³⁰ Enkelte plejefamilier i Københavns Kommune er ansat af private familieplejeforeninger.

Tabel 38: Hvor mange vederlag modtager du/I?

	Ordinær familiepleje (n= 63)		Netværkspleje (n= 30)		Total (n= 93)	
	Pct.	Antal	Pct.	Antal	Pct.	Antal
0 vederlag	0 %	0	27 %	8	9 %	8
1-2 vederlag	2 %	1	30 %	9	11 %	10
3-4 vederlag	19 %	12	7 %	2	15 %	14
5-6 vederlag	43 %	27	7 %	2	31 %	29
7-8 vederlag	33 %	21	0 %	0	23 %	21
9 vederlag eller flere	2 %	1	0 %	0	1 %	1
Ved ikke	2 %	1	30 %	9	11 %	10
I alt	101 %	63	101 %	30	101 %	93

Fisher's Exact Test: $P=0,000001711$

Spørges der konkret til antallet af plejevederlag, fremgår det ikke overraskende af Tabel 38, at en stor del af netværksplejeforældrene oplyser, at de slet ikke eller kun i beskednen grad modtager plejevederlag (som tidligere nævnt er netværksplejeforældre som udgangspunkt ikke berettiget til at modtage vederlag). Det er værd at bemærke, at 30 % af netværksplejeforældrene modtager 1-2 vederlag, mens 14 % af netværksplejeforældrene modtager et sted mellem 3 og 6 vederlag, på trods af at de, ifølge lovgivningen, ikke er berettiget til at modtage vederlag.

Deloitte har tilsvarende i deres landsdækkende undersøgelse spurgt plejeforældrene, hvor mange vederlag de modtager. De få respondenter, der i undersøgelsen havde børn i netværkspleje, er i Deloitte's undersøgelse helt taget ud ved dette spørgsmål. Ifølge de landsdækkende tal for ordinære plejeforældre modtager 2 % 1-2 vederlag, 13 % modtager 3-4 vederlag, 39 % modtager 5-6 vederlag, 34 % modtager 7-8 vederlag, 11 % modtager 9 vederlag eller flere, og endelig er der 1 % der svarer "ved ikke" (Deloitte 2010). Når vi sammenligner vederlagsniveauet for ordinære plejeforældre i Københavns Kommune med vederlagsniveauet for ordinære plejeforældre på landsplan, ser vi, at den største forskel gælder andelen, der modtager 9 vederlag eller flere. Her er andelen i Københavns Kommune 2 %, mens den på landsplan er 11 %.

Tabel 39: Hvor tilfreds eller utilfreds er du med antallet af plejevederlag, du/I som plejefamilie får for at have den unge i pleje?

	Ordinær familiepleje (n= 63)		Netværkspleje (n= 30)		Total (n= 93)	
	Pct.	Antal	Pct.	Antal	Pct.	Antal
Meget utilfreds	3 %	2	3 %	1	3 %	3
Utilfreds	11 %	7	7 %	2	10 %	9
Hverken utilfreds eller tilfreds	22 %	14	23 %	7	23 %	21
Tilfreds	60 %	38	20 %	6	47 %	44
Meget tilfreds	3 %	2	17 %	5	8 %	7
Ikke relevant/modtager ikke vederlag	0 %	0	30 %	9	10 %	9
I alt	99 %	63	100 %	30	101 %	93

I Tabel 39 har vi spurgt plejeforældrene, hvor tilfredse eller utilfredse de er med antallet af vederlag. 13 % af alle de adspurgte plejeforældre er enten utilfredse eller meget utilfredse med antallet af plejevederlag, 23 % er hverken tilfredse eller utilfredse, mens 55 % angiver at være tilfredse eller meget tilfredse. 10 % modtager ikke vederlag.

Til sammenligning angiver 23 % af plejeforældrene i Deloitte's undersøgelse, at de er meget utilfredse eller overvejende utilfredse. 27 % svarer "både og", og den resterende halvdel har svaret, at de er overvejende tilfredse eller meget tilfredse (Deloitte 2010).

Det er interessant, at den generelle tilfredshed med antallet af plejevederlag synes at være en smule i højere i Københavns Kommune sammenlignet med tilfredsheden på landsplan, selvom plejeforældrene i Københavns Kommune i gennemsnit modtager færre plejevederlag.

Der er ingen sammenhæng mellem, hvor mange plejevederlag de ordinære plejeforældre modtager, og i hvor høj grad de er tilfredse med antallet af vederlag.

Tabel 40: Mener du, at den støtte, du/I får til at dække øvrige udgifter, er tilstrækkelig? (Angiv kun ét svar)

	Total (n= 93)	
	Pct.	Antal
I høj grad	18 %	17
I nogen grad	48 %	45
I ringe grad	19 %	18
Slet ikke	7 %	6
Ved ikke	8 %	7
I alt	100 %	93

I Tabel 40 har vi spurgt, hvorvidt plejeforældrene mener, at det tilskud de får, til at dække øvrige udgifter i forbindelse med plejebarnet, er tilstrækkelig. Det fremgår, at 18 % af plejeforældrene i høj grad mener, at den støtte de får til at dække øvrige udgifter er tilstrækkelig. 48 % mener i nogen grad, at støtten er tilstrækkelig, 19 % at den i ringe grad dækker, mens 7 % slet ikke mener, den dækker behovet. Her er der ikke signifikant forskel i plejeforældrenes svar på tværs af hverken anbringelsestype eller den unges alder ved anbringelsen.

I Deloitte's undersøgelse af plejefamiliers rammer og vilkår er oplevelsen af, hvorvidt den øvrige støtte er tilstrækkelig, afdækket ved at spørge plejeforældrene om, i hvilket omfang de oplever at have fået øvrige udgifter dækket. Her svarer 31 % af plejeforældrene, at de får dækket alle udgifter, 33 % de fleste udgifter, 18 % nogle udgifter, 6 % de færreste udgifter, 11 % ingen udgifter og endelig er der 1 %, der svarer "ved ikke" (Deloitte 2010). Det tyder på, at plejefamilier i Københavns Kommune i mindre grad end plejefamilier på landsplan oplever at få dækket øvrige udgifter.

Aflastning

Tabel 41. Benytter du dig/I jer aktuelt af et aflastningstilbud til den unge? (Angiv kun ét svar)

	Ordinær familiepleje (n= 63)		Netværkspleje (n= 30)		Total (n= 93)	
	Pct.	Antal	Pct.	Antal	Pct.	Antal
Ja	11 %	7	7 %	2	10 %	9
Nej	87 %	55	93 %	28	89 %	83
Ved ikke	2 %	1	0 %	0	1 %	1
I alt	100 %	63	100 %	30	100 %	93

Tabel 41 viser, at kun 10 % af de adspurgte plejeforældre i Københavns Kommune benytter sig af aflastningsordninger. Der er ikke signifikant forskel på tværs af anbringelsestype eller den unges alder ved anbringelsen. En aflastningsordning kan eksempelvis bestå i, at plejebarnet/den unge nogle døgn hver måned – ofte weekender – bor hos en anden familie eller på en institution. Formålet med aflastningsordningen er typisk at aflaste plejefamilien og plejebarnet/den unge. Af Deloitte's undersøgelse fremgår det, at 41 % af plejeforældrene på landsplan angiver, at de har et behov for aflastning, mens 58 % ikke oplever, at de har et behov. 1 % har svaret "Ved ikke" (Deloitte 2010).

Ferie

Nedenfor har vi spurgt plejeforældrene, hvor ofte den unge er med, når de tager på ferie.

Tabel 42a. Hvor ofte er den unge med, når du/l tager på ferie?

	Ordinær familiepleje (n=63)		Netværkspleje (n=30)		Total (n=93)	
	Pct.	Antal	Pct.	Antal	Pct.	Antal
Altid	64 %	40	57 %	17	61 %	57
For det meste	25 %	16	23 %	7	25 %	23
Engang imellem	6 %	4	3 %	1	5 %	5
Sjældent	0 %	0	3 %	1	1 %	1
Aldrig	2 %	1	0 %	0	1 %	1
Jeg/vi tager aldrig på ferie	2 %	1	7 %	2	3 %	3
Ved ikke	2 %	1	7 %	2	3 %	3
I alt	101 %	63	100 %	30	99 %	93

Tabel 42a viser, at 61 % af plejeforældrene oplyser, at den unge altid er med, når de tager på ferie, 25 % har for det meste den unge med, og 5 % svarer "engang imellem". Hos 2 % af plejeforældrene er den unge sjældent eller aldrig med på ferie. Der er ingen signifikant forskel på, hvor ofte unge i netværket, ifølge plejeforældrene, kommer med på ferie, sammenlignet med unge i ordinær pleje.

Af Tabel 42b nedenfor fremgår det, at unge, der er anbragt inden teenageårene, signifikant oftere er med på ferie, end unge der er anbragt efter, de er fyldt 13 år.

Tabel 42b. Hvor ofte er den unge med, når du/l tager på ferie?

	Alder ved anbringelse: 0-12 år (n=60)		Alder ved anbringelse: 13-17 år (n=33)		Total (n=93)	
	Pct.	Antal	Pct.	Antal	Pct.	Antal
Altid	67 %	40	52 %	17	61 %	57
For det meste	27 %	16	21 %	7	25 %	23
Engang imellem	7 %	4	3 %	1	5 %	5
Sjældent	0 %	0	3 %	1	1 %	1
Aldrig	0 %	0	3 %	1	1 %	1
Jeg/vi tager aldrig på ferie	0 %	0	9 %	3	3 %	3
Ved ikke	0 %	0	9 %	3	3 %	3
I alt	101 %	60	100 %	33	99 %	93

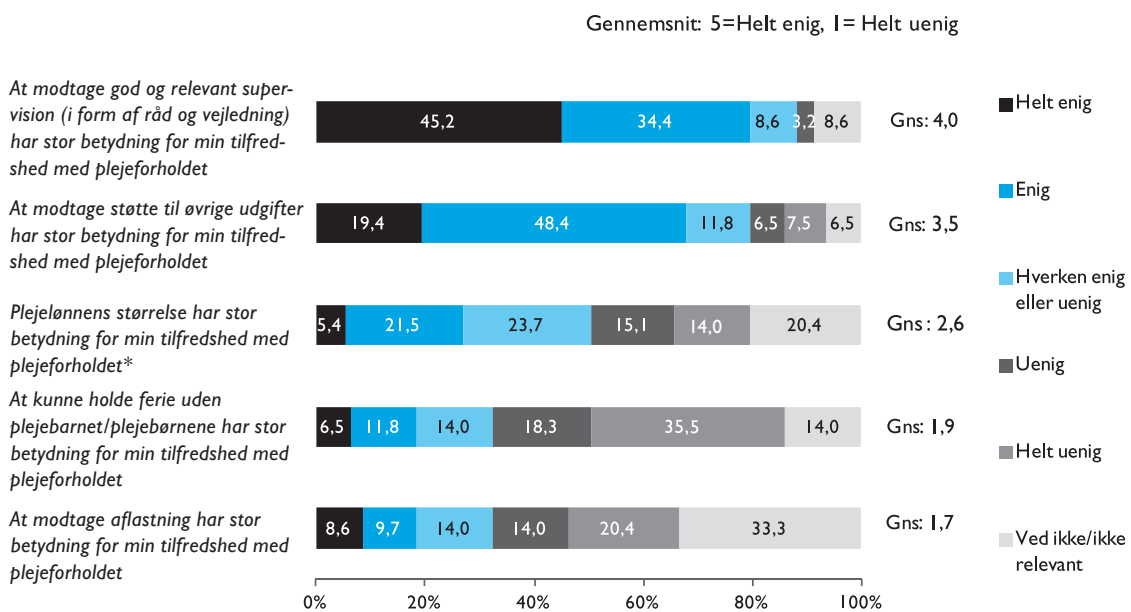
Fisher's Exact Test: $P=0,0025$

Tallene på hvor ofte de unge er med på ferie, kan ikke sammenlignes direkte, men plejeforældrene i denne undersøgelse svarer nogenlunde samstemmende med de plejeforældre, der deltog i den landsdækkende undersøgelse fra Deloitte. Her angav 57 % af de adspurgte plejeforældre, at de altid holder deres ferie sammen med plejebarnet/plejebørnene, 21 % holder for det meste ferie med plejebarnet/plejebørnene, 7 % holder lige ofte med og uden plejebarn/plejebørn, 5 % holder for det meste uden, og 9 % holder altid uden plejebarn/plejebørn. 1 % svarer "Ved ikke".

Sammenhæng mellem tilfredshed i ansættelsen og tilfredshed med plejeforholdet

Endelig har vi stillet en række spørgsmål til plejeforældrene, der kan belyse sammenhængen mellem deres tilfredshed i ansættelsen og tilfredsheden med plejeforholdet:

Tabel 43: Her til sidst bedes du angive, hvor enig eller uenig du er i nedenstående udsagn angående sammenhængen mellem tilfredshed i ansættelsesvilkår og tilfredshed med plejeforholdet? Tallene er angivet i procent.

*Det er som udgangspunkt kun ordinære plejeforældre, der modtager plejeløn/vederlag. Det er derfor sandsynligt, at flere netværksplejeforældre end ordinære plejeforældre har været uenige i udsagnet: ”Plejelønnens størrelse har stor betydning for min tilfredshed med plejeforholdet.”

Tabel 43 illustrerer, hvor enige de adspurgte plejeforældre er i en række udsagn om betydningen af forskellige vilkår. Det fremgår af tabellen, at det, der har størst betydning for plejeforældrenes tilfredshed med plejeforholdet, er at modtage god og relevant supervision. 79,6 % svarer, at de er helt enige eller enige i, at god og relevant supervision har stor betydning for plejeforholdet. At modtage støtte til øvrige udgifter er det forhold, der har næststørst betydning for plejeforældrenes tilfredshed med plejeforholdet. Plejelønnen kommer på en tredjeplads, efterfulgt af muligheden for at kunne holde ferie uden plejebørn. At modtage aflastning er ifølge tabellen det forhold, der har mindst betydning for tilfredsheden. Der er dog ikke mindre end 18,3 % af plejeforældrene, der erklærer sig helt enige eller enige i, at det har stor betydning for deres tilfredshed med plejeforholdet.

Det er værd at bemærke, at det overordnet set ikke er de økonomiske forhold i ansættelsesvilkårene, der er mest afgørende for, om plejeforældrene er tilfredse med plejeforholdet. Derimod er det vigtigste, at plejeforældrene kan modtage god og relevant supervision. Der er generelt ikke forskel på, hvad ordinære plejeforældre og netværksplejeforældre vurderer som betydningsfuldt for deres egen tilfredshed med ansættelsen. Dog har plejelønnen signifikant større betydning for de ordinære plejeforældre end netværksplejeforældrene (Fisher's Exact Test: P= 0,0141).

Afrunding

Overordnet set har kapitlet vist, at den støtte Københavns Kommune yder plejefamilier til teenagere, på en række områder er på niveau med eller bedre end landsgennemsnittet. Ønsker man at gøre støtten til plejefamilier til teenagere i Københavns Kommune endnu bedre, identificerer nærværende kapitel forskellige områder, hvor man med fordel kan sætte ind.

Et område er støtten til netværksplejefamilier. Her viser analysen, at netværksplejeforældre til teenagere i mindre grad end ordinære plejeforældre oplever, at de har fået den relevante støtte. Det gælder blandt andet i forhold til mængden af kurser, som er relevante for det at have en teenager i pleje. 60 % af netværksplejeforældrene og 36,5 % af de ordinære plejeforældre giver udtryk for, at de ikke har fået de kurser, som de har behov for.

Hvad angår plejefamiliernes oplevelse af, hvor hyppigt de har modtaget råd og vejledning eller supervision, ses samme tendens til, at netværksplejeforældre i mindre grad end ordinære plejeforældre oplever at have modtaget råd og vejledning eller supervision i, hvordan de bør forholde sig til den unges biologiske forældre. Dette forhold skal ses i relation til, at nærværende og tidligere undersøgelser har dokumenteret, at netværksplejefamilier – især slægtsplejefamilier – hyppigere end ordinære plejefamilier oplever samarbejdet med de biologiske forældre som vanskeligt (Knudsen 2009). Nærværende undersøgelse kan ikke afgøre om netværksplejeforældrene reelt modtager mindre støtte, eller om deres utilfredshed bunder i, at de oplever flere udfordringer, eksempelvis i samarbejdet med de biologiske forældre, og derfor har et større behov for støtte end de ordinære plejeforældre.

Uanset hvad årsagen til netværksplejeforældrenes større utilfredshed er, er øget støtte i form af kurser, råd, vejledning og supervision til netværksplejeforældre samt hjælp til at tackle vanskeligt forældresamarbejde et område, hvor kommunen med fordel kan sætte ind og styrke denne anbringelsesform til gavn for de netværksanbragte unge.

Blandt de problemstillinger, der nævnes hyppigst i de kvalitative interviews blandt såvel netværksplejeforældre som ordinære plejeforældre, er, at det kan være vanskeligt at få fat i sagsbehandleren ved behov, og at der ikke altid handles på plejefamiliernes ansøgninger, for eksempel om udbetaling af løn og særlige udgifter.

Et andet emne er hyppige medarbejderskift blandt sagsbehandlere og familieplejekonsulenter, som flere plejeforældre oplever som problematiske. Det gælder først og fremmest, når det går ud over plejebørn, som, ifølge plejeforældrene, har behov for trygge og stabile relationer til medarbejderne. Men også for plejeforældrene kan hyppige medarbejderskift påvirke samarbejdet med kommunen i negativ retning. En måde at sikre de anbragte børn og unge stabilitet kan være ved at tildele dem en fast kontaktperson, som kan følge dem gennem hele deres anbringelsesforløb og ud i voksenlivet. I det kvalitative materiale er der flere eksempler på unge, som har megen glæde af at have en fast kontaktperson, som de oplever som deres "egen" voksne.

Det er bekymrende, at 11 % af plejeforældrene svarer, at den unge sjældnere end én gang om året eller aldrig møder tilsynspersonen til det lovpligtige tilsyn. Ifølge plejeforældrene føres der oftere tilsyn med de ordinært familieplejeanbragte unge end med de netværksanbragte unge. Samtidig viser undersøgelsen, at der generelt føres hyppigere tilsyn med unge, der er anbragt i teenageårene end med andre unge.

Sammenlignes tallene med Deloitte's landsdækkende undersøgelse fra 2010, ligger det årlige antal tilsynsbesøg imidlertid betydeligt højere i Københavns Kommune end på landsplan (Deloitte 2010).

Hvad angår plejeforældrenes tilfredshed med ansættelsesvilkårene, er det interessant, at det ikke er de økonomiske forhold i ansættelsen, der har størst betydning; derimod er det vigtigste, at plejeforældrene modtager god og relevant råd og vejledning samt supervision. Netop hyppig og kompetent råd og vejledning samt supervision ved behov er derfor et sidste område, hvor kommunen med fordel kan sætte ind for at støtte op om plejeforældre til teenagere. Det gælder for samtlige plejeforældre og som ovenfor nævnt særligt i forhold til netværksplejeforældre. Kurser, der er særligt målrettet plejeforældre, som har teenagere i pleje, er et andet område, hvor kommunen med fordel kan sætte ind.

10. Konklusion og anbefalinger

Vi indledte denne undersøgelse med et ønske om at få viden om, hvordan Københavns Kommune kan udvikle og kvalificere familieplejen som indsats for udsatte teenagere, hvilke kompetencer plejefamilier skal have for at være kompetente til at modtage teenagere, og hvordan kommunen bedst muligt kan støtte op om de unge og plejefamilierne under anbringelsen.

For at belyse disse spørgsmål gennemførte vi i løbet af 2011 en stor spørgeskemaundersøgelse blandt samtlige teenagere anbragt i familiepleje af Københavns Kommune samt de unges plejeforældre, ligesom vi gennemførte kvalitative interviews med ti teenageanbragte unge og ti plejefamilier.

Helt overordnet ønskede vi med undersøgelsen at finde frem til, hvordan anbragte unge fra Københavns Kommune trives i deres plejefamilier, og hvordan plejefamilierne oplever plejeforholdene. Vi var optagede af tilknytningsteori og af den nye barndomsforsknings opdagelse af, at mennesker kan danne tilknytning hele livet igennem, og at senere tilknytninger kan have stor betydning for rehabiliteringen af evnen til at knytte sig til andre mennesker. Vi ønskede derfor med undersøgelsen at finde frem til, hvad de unges alder på anbringelsestidspunktet betyder for deres trivsel og tilknytning til plejefamilien, ligesom vi generelt var optagede af, hvad det betyder for de unge, om de er anbragt i netværkspleje eller i ordinær familiepleje. Vi var også interesserede i, hvilke relationer de unge har til biologiske forældre og søskende, hvad forholdet til disse betyder for de unge under anbringelsen, og hvilken betydning forholdet mellem forældre og plejeforældre har for de unges trivsel under anbringelsen.

Et andet emne, som vi var optagede af, var, hvorvidt følelser af unormalitet og ensomhed er et problem blandt de anbragte unge, og hvad der i givet fald kan gøres for at modvirke det. Da næsten halvdelen af de familieplejeanbragte teenagere i Københavns Kommune har etnisk minoritetsbaggrund, og en stor del af dem bor i etnisk danske plejefamilier, ønskede vi desuden viden om, hvordan det er at være ung i disse plejeforhold. Derudover var vi interesserede i, hvordan henholdsvis de unge og deres plejeforældre oplever samarbejdet med og støtten fra forvaltningen, og hvordan det påvirker deres oplevelse af anbringelsen.

I dette afsluttende kapitel kommer vi med vores bud på disse spørgsmål og vores anbefalinger til det videre arbejde med at anbringe teenagere i familiepleje. Såvel konklusion som anbefalinger bygger alene på svar blandt plejeforældre og unge. Vi har således ikke haft mulighed for at få uddybet og nuanceret problemstillingerne, som de ser ud for de involverede medarbejdere og for de unges forældre. Da vi i undersøgelsen har arbejdet ud fra et stærkt børneperspektiv, tillægger vi de unges svar og beretninger særlig vægt.

De fleste unge trives hos deres plejefamilier og mange knytter sig særligt til deres plejemor

Overordnet viser undersøgelsen, at de unge generelt er glade for at bo i deres plejefamilie. Unge anbragt før teenageårene (0-12 år) er generelt gladere for at bo i deres plejefamilie, ligesom de i signifikant højere grad føler sig knyttet til deres plejefamilie, end unge anbragt i teenageårene (13-17 år). Langt de fleste (78 %) af de teenageanbragte unge er dog for det meste glade eller meget glade for at bo i deres plejefamilie.

De unge er mest knyttede til deres plejemor: 62 % af de unge angiver, at en af de personer, de føler sig mest knyttet til, er deres plejemor. Også blandt de unge, der først anbringes som teenagere, er plejemor den person, som de unge angiver at være mest knyttet til: 42 % af de teenageanbragte unge nævner plejemor, som den person de føler sig mest knyttet til.

85 % af de unge anbragt inden teenagealderen og 62 % af de teenageanbragte unge angiver, at de altid føler sig som en del af plejefamilien. Spørgeskemaundersøgelsen blandt plejeforældrene bekræfter dette resultat. 83 % af plejeforældrene til unge anbragt i alderen 0-12 år og 70 % af plejeforældrene til unge anbragt i alderen 13-17 år angiver at være meget enige i, at de betragter den unge som en del af familien.

Undersøgelsen tyder således på, at det er muligt også for teenageanbragte unge at danne en nær relation til deres plejeforældre, selvom de anbringes sent i livet. I det kvalitative materiale er der desuden flere eksempler på, at unge – der kommer fra døgninstitution eller hjemmefra, og som af forvaltningen blev spået en fremtid på døgninstitution – ”stik imod alle odds” er lykkedes med at falde til og komme i trivsel hos en plejefamilie.

Gennemgående for de unge er, at de udover omsorg, kærlighed og støtte fra plejeforældrene også sætter stor pris på faste regler, rammer, opdragelse og ro i plejefamilien. Flere taler om det gode ved at bo i en ”rigtig” eller ”normal” familie. De unges egen beskrivelse af en ”normal familie” er en familie, der lever med struktur, rutiner og faste rammer for hverdagen. En familie, hvor de voksne ikke har et misbrug, er psykisk syge eller dysfunktionelle på anden vis. De unge, der er vokset op i turbulente familier, oplever i plejefamilien at få ro og støtte til at kunne koncentrere sig om andre ting end at få hverdagen til at fungere. De er glade for den hjælp og støtte, de får i plejefamilien, og flere nævner, at de nu klarer sig bedre i skolen.

Den første tid i plejefamilien er imidlertid for mange teenageanbragte unge vanskelig, fordi de ofte skal vænne sig til en langt mere struktureret tilværelse, hvor det forventes af dem, at de afkoder og overholder spillereglerne i plejefamilien, for eksempel ved at overholde aftaler og deltage i aktiviteter og pligter på lige fod med de andre familiemedlemmer. Det kræver i mange tilfælde, at de unge skal ændre adfærd for at passe ind i familien. Selvom de interviewede unge er taknemmelige for, hvad plejeforældrene har gjort for dem, beskriver flere den første tid i plejefamilien som svær. Flere af de netværksanbragte unge oplever den første tid som mindre omvæltende, da mange af disse unge er kommet meget hos eksempelvis mormor, inden de officielt flyttede ind og derfor også havde en klar fornemmelse af, hvad der ventede og forventedes af dem.

Overordnet set kan vi på baggrund af undersøgelsen konkludere, at anbringelse af teenagere i enten netværkspleje eller ordinær familiepleje for mange unge kan være en god løsning.

Forældre og søskende er vigtige for mange anbragte unge

En væsentlig del af de unge i undersøgelsen har levet en stor del af deres barndom sammen med en eller begge forældre og eventuelle søskende, mens andre er anbragt uden for hjemmet som helt små. For mange unge vedbliver forældrene at være en vigtig del af deres liv under anbringelsen, enten igennem samvær og kontakt eller som en del af den unge i internaliseret form. Særligt mødrene fylder i de unges liv. To tredjedele af de unge har ikke kontakt til deres far, og en tredjedel af disse kender ikke deres far. Det er interessant, at de unges alder ved første anbringelse *ikke* har signifikant betydning for, hvor knyttede de unge er til deres forældre.

Mange af de unge bekymrer sig stadig om forældrene. Det gælder særligt de unge, der er anbragt i plejefamilien som teenagere, og som ofte har været vidner til, at forældrene lever et udsat liv. En faktor, der ser ud til at have betydning for, om de unge oplever at kunne dele bekymringer for forældrene med plejeforældrene, er, om de oplever, at plejeforældrene respekterer deres forældre. Unge, der er anbragt i teenageårene, betror sig i signifikant mindre grad til plejeforældrene, når de savner deres forældre, eller hvis de er bekymrede for dem.

Også de biologiske søskende har stor betydning for de unge. Næst efter plejemor er en søster eller en bror den person, som de unge føler sig mest knyttet til. 42 % af de unge nævner en søster eller bror som en af de personer, de er mest knyttet til. Det fremgår af det kvalitative materiale, at nogle af de unge vælger at dele bekymringer for forældrene med deres søskende, frem for med plejeforældrene, ligesom nogle vælger at tale med deres søskende, når der opstår konflikter mellem forældre og plejeforældre.

Det betyder generelt meget for de unge, at plejeforældrene respekterer deres forældre og taler pænt om dem. Mange unge lider imidlertid under konflikter mellem plejeforældre og forældre, og nogle oplever at være i loyalitetskonflikt mellem plejeforældrene på den ene side og forældrene på den anden side. I de kvalitative interviews fremstår det som en central problematik, der fylder meget hos de unge. Også for plejeforældrene fylder forholdet til forældrene – et forhold, der ikke sjældent er konfliktpræget og problemfyldt, særligt i netværksplejeforhold.

Mange anbragte unge føler sig unormale, ensomme og savner ligesindede at tale med

Tidligere undersøgelser (Klyvø 2007, Warming 2005) har vist, at mange anbragte børn og unge føler sig fundamentalt anderledes end deres kammerater, stræber efter normalitet, og ind imellem føler sig ensomme. Undersøgelser af slægtsplejeforhold (Egelund et al. 2010a, Mehlbye 2005, Näslund 2002) giver grund til at antage, at slægts- og netværksanbragte unge i mindre grad kæmper med disse følelser. Det er ikke tidligere belyst, hvad der er de dybere bagvedliggende årsager til de unges følelser af unormalitet.

I vores materiale er der imidlertid ikke væsentlig forskel mellem de netværksanbragte og de ordinært familieplejeanbragte unges oplevelse af normalitet. Et gennemgående tema for de unge i undersøgelsen, uanset om de er anbragt i ordinær familiepleje eller i netværket, er, at de føler sig anderledes end andre unge, der ikke bor i en plejefamilie. Lidt under to tredjedele af de adspurgte unge nævner det som noget dårligt ved at bo i familiepleje, at de hele tiden skal forklare, hvorfor de ikke bor hos deres forældre.

Med udgangspunkt i de unges egne beretninger viser undersøgelsen, at følelsen af at være anderledes ikke så meget handler om, at de unge bor i plejefamilie, men mere om *hvorfor* de bor i en plejefamilie og ikke hos deres biologiske forældre. Mange kæmper med oplevelsen af, at forældrene er anderledes end andre forældre og ofte pinlige. Ofte er det angsten for at blive stemplet eller sat i bås med forældrene, der gør det svært. Nogle af de unge lever en slags "dobbeltilværelse", fordi de ikke tør fortælle venner og veninder, hvordan det forholder sig med deres forældre, enten af angst for at det vil "smitte af" på dem selv, eller fordi de ikke forventer, at andre vil kunne forstå dem. Ikke at kunne dele væsentlige forhold i ens liv med venner og veninder påvirker venskabsrelationerne og giver en ensomhedsfølelse, som går ud over de unges selvværd og trivsel.

Flere af de anbragte unge giver udtryk for, at de mangler ligesindede at dele deres problemer og udfordringer med. Det betyder derfor noget at kende andre plejebørn, som forstår, hvordan de har det.

En søskende, som man er vokset op sammen med, og som man kan dele sine bekymringer og tanker med uden at være bange for at blive "afsløret", kan også være en meget betydningsfuld person for de anbragte unge.

Plejefamilierne skal engagere sig og have blik for både de unges udfordringer og kompetencer

De kompetencer og personlige egenskaber, som de unge først og fremmest efterspørger hos plejefamilien, er, at de engagerer sig personligt og tager de unge ind i familien på lige fod med plejefamiliens eventuelle biologiske børn. Det er vigtigt for de unge, at de føler sig hjemme i plejefamilien, og at plejefamilien lægger mærke til dem og tager dem alvorligt. Ifølge de unge selv skal plejeforældrene komme til dem, når de kan se, at de unge har problemer eller er kede af det. Det kan for nogle unge være svært selv at skulle tage initiativ til at få snakket med plejeforældrene, at åbne op og vise tillid.

For de anbragte unge er det samtidig vigtigt, at plejeforældre og andre voksne omkring dem ikke kun fokuserer på deres problemer, men også har et blik for de særlige kompetencer, som mange anbragte unge har udviklet som følge af tidligt voksenansvar og mange udfordringer i livet. De voksne må gerne vise, at de lægger mærke til, at de anbragte unge på visse områder kan noget, som andre unge i samme aldersgruppe ikke kan. Det kan for eksempel være, at de har erhvervet praktiske færdigheder i forbindelse med tidligt voksenansvar i hjemmet, eller at de har en større rummelighed over for andre. Dette skal imidlertid gøres med omtanke: Udsagn blandt de unge vidner om, at mange er optagede af at passe ind og nødigt vil skille sig ud. Mange ønsker derfor ikke, at deres "anderledeshed" italesættes hverken i plejefamilien, i skolen eller andre steder, hvor andre unge kan høre det. Det skal derfor snarere tænkes ind som en del af den måde, man møder den unge på, så man i stedet for at møde den unge med negative forventninger, møder den unge med blik for hans eller hendes særlige styrker og kompetencer.

Netværkspleje kan være en kompliceret form for anbringelse for de unge

En tidligere undersøgelse fra SFI viste, at slægtsplejeforældre hyppigere end ordinært godkendte plejefamilier oplever samarbejdet med barnet/den unges forældre som problematisk (Knudsen 2009). Vores undersøgelse viser i tråd hermed, at der ofte kan være særligt svære og konfliktprægede relationer mellem forældre og plejeforældre i netværksanbringelser. I netværksplejeforhold har de involverede parter ofte en fortid med hinanden og tætte følelsesmæssige relationer. Men ligesom det kan være en styrke, kan det også vise sig at komplicere plejeforholdet for alle parter, ikke mindst for den unge.

Som noget nyt viser undersøgelsen, hvordan det kan opleves fra de unges perspektiv. Et par af de unge fortæller, hvordan konflikter de har med deres forældre – og som de forsøger at indvie netværksplejeforældrene i – eskalerer, fordi forældre og netværksplejeforældre har en fortid med hinanden og derfor går i dialog om problemet, ofte hen over hovedet på den unge. Tilsvarende kan de unge opleve, at de ikke kan fortælle forældrene om problemer med netværksplejeforældrene, fordi forældrene så straks involverer netværksplejeforældrene i problemet. Dette kan gøre det vanskeligt for de unge at bruge forældre og netværksplejeforældre til de ting, der bekymrer. Unge anbragt i netværkspleje risikerer dermed at komme til at stå meget alene med deres problemer.

Egelund et al. konkluderer på baggrund af en undersøgelse blandt 15 slægtsanbragte unge, at disse unge har en større "eksistentiel selvtillid", end unge anbragt i andre anbringelsesformer, der bunder i, at de unge ved, hvor de hører til, og hvem de føler sig mest knyttet til (Egelund, Jakobsen og Steen 2010a). Vi

ser ikke i vores undersøgelse entydige tegn på dette. Et par af de unge fortæller derimod om følelser af at være til besvær eller at stå i taknemmelighedsgæld til slægtninge, der har taget imod dem med kort varsel og måske på trods af, at indflytningstidspunktet for netværksplejefamilien ikke var belejligt. For en enkelt ung, som oplever at skulle gå på listesko for ikke at forstyrre broren og hans nystiftede familie, giver denne følelse en oplevelse af ikke at høre hjemme nogen steder. Der er dog i materialet også eksempler på unge netværksanbragte, der modsat føler sig valgt til og elsket.

Der kan være særlige udfordringer i plejeforhold, hvor den unge har etnisk minoritetsbaggrund

Omkring halvdelen af de familieplejeanbragte teenagere fra Københavns Kommune kommer fra en familie, hvor den ene eller begge forældre er født i Afrika, Asien, Mellemøsten eller Østeuropa. Størstedelen af disse unge er anbragt i etnisk danske plejefamilier. Ifølge plejeforældrene giver de unges baggrund ikke anledning til udfordringer i plejeforholdet, ligesom sproglige barrierer i samarbejdet med forældrene, ifølge plejeforældrene, ikke er noget problem. De kvalitative interviews med tre plejeforældre til teenagere med etnisk minoritetsbaggrund viser imidlertid, at plejeforældrene på grund af sproglige barrierer har en meget begrænset kommunikation med forældrene og af samme årsag ikke involverer forældrene ret meget i de unges liv.

Ifølge plejeforældrene i spørgeskemaundersøgelsen har 5 ud af 32 (15,6 %) af de biologiske forældre haft særlige ønsker til anbringelsen i forbindelse med den unges tro, sprog og etniske eller kulturelle baggrund. Ingen af forældrene ønskede, ifølge plejeforældrene, en plejefamilie med samme baggrund som dem selv. Det er her værd at gøre opmærksom på, at vi ikke har talt med forældrene selv. Tilsvarende har ingen af de unge med etnisk minoritetsbaggrund i spørgeskemaundersøgelsen svaret, at det var vigtigt for dem, at plejefamilien havde samme etniske baggrund som deres forældre. De kvalitative interviews med tre unge bekræfter dette indtryk.

Interviewene med tre unge med etnisk minoritetsbaggrund viser, at disse har et stort behov for at være som andre unge, og ikke ønsker at skille sig mere ud end nødvendigt. At skulle holde sig fra bestemte madvarer eller undlade at blive konfirmeret, når de fleste af ens klassekammerater bliver det, kan for de unge opleves som noget, der kommer til at stå i vejen for bestræbelserne på normalitet. De tre unge har alle plejeforældre, der støtter dem i at træffe deres egne valg, også selvom de ikke har fået forældrenes accept. Det er imidlertid ikke uden konsekvenser for de unge, som lider under det, når forældrene bliver vrede og kede af det, og når der opstår konflikter mellem forældre og plejeforældre.

For plejeforældrene kan det være et vanskeligt felt at navigere i: Skal de støtte de unge eller skal bakke op om forældrenes ønsker? Plejeforældrene står ofte meget alene med disse vanskelige beslutninger, og materialet understøtter vores tidligere undersøgelse (Larsen 2009), der viste, at det ofte bliver plejeforældrenes egne personlige holdninger til forældrenes kultur og baggrund og deres idealer om de unges selvstændighed og løsrivelse fra forældrene, som kommer til at afgøre, hvordan plejeforældrene vælger at tackle modstridende ønsker og behov mellem forældrene og de unge. Samtidig bekræfter materialet det forhold, som også blev fundet i vores undersøgelse fra 2009 (ibid.), at der fortsat er plejefamilier, som omtaler forældrenes kultur og baggrund negativt og nedladende, hvilket kan være yderst ubehageligt for de unge og påvirke plejeforholdet i en negativ retning.

De unge føler sig i overvejende grad inddraget

56 % af de unge synes, at sagsbehandlere og andre fra kommunen altid eller for det meste lytter til de ting, de har at sige i forbindelse med anbringelsen. 18 % oplever, at der en gang imellem lyttes, mens 12 % oplever, at der kun sjældent eller aldrig lyttes til deres ønsker og behov.

Unge, der anbringes i teenageårene, bliver oftere end unge anbragt inden teenageårene inddraget i beslutningen om, hvor de skal anbringes. Ifølge undersøgelsen er lidt under halvdelen af de teenageanbragte unge blevet spurgt, om de helst vil bo i en familie i netværket, i en plejefamilie eller på et opholdssted. Omkring en tredjedel svarer, at de ikke er blevet spurgt. Det er værd at bemærke, at ingen teenageanbragte unge svarer, at de blev spurgt, men at der ikke blev lyttet til det, de sagde. Det vidner om, at Københavns Kommunes sagsbehandling i forhold til teenageanbragte unge ikke er kendetegnet ved "skinhøringer", hvor de unge høres, uden at deres udsagn efterfølgende får indflydelse på de beslutninger, der træffes. Generelt føler de netværksanbragte sig i højere grad involveret i beslutninger omkring valg af anbringelsessted, uanset deres alder ved anbringelsen. En forklaring på dette kan være, at sagsbehandlere finder det mere naturligt at spørge ind til den unges holdning til at bo hos en familie, som den unge kender i forvejen.

Generelt føler de fleste unge sig inddraget og hørt i forhold til beslutninger om samvær med deres forældre. I nogle tilfælde er der ikke en fast samværsplan, i andre tilfælde er der, men fælles for flertallet af de unge er, at de får lov til selv at regulere det og sige til og fra. Dette ser ud til at fungere for de fleste unge, men der er også enkelte beretninger fra unge, der har haft svært ved at modstå pres fra forældrene om mere samvær, end de selv ønskede, ligesom en ung fortæller, at han lider under, at moren ikke dukker op til planlagte aftaler.

Enkelte unge reflekterer i de kvalitative interviews over, at de er blevet involveret for meget i det praktiske omkring plejeforholdet. Det gælder særligt økonomien i plejeforholdet, og om hvorvidt plejefamilien vil have den unge boende efter det fyldte 18. år. Samtidig nævner et par af de unge i de kvalitative interviews, at de ikke ved, hvad der skal ske med dem, når de fylder 18 år.

Det er imidlertid ikke i det daglige liv og i hverdagen i plejefamilien, at de unge har behov for kommunens indblanding. Faktisk nævner et par af de ordinært familieplejeanbragte unge, at de ville ønske, at kommunen blandede sig mindre, da indblanding minder de unge om deres status som plejebørn. Men har de unge problemer, er det vigtigt, at de professionelle voksne omkring de unge er lydhøre og hjælpsomme. De kvalitative interviews afspejler, at de unge har meget forskellige oplevelser af mødet med forvaltningen.

Nogle fortæller, at de har en medarbejder i kommunen, som de kan ringe til ved behov, og at de har oplevet at få hjælp, når de har haft brug for det. En netværksanbragt ung fremhæver særligt, at hun har stor glæde af at have en udenforstående kontaktperson, som hun betror sig til og får hjælp og støtte fra, blandt andet til at håndtere konflikter med sin mor, som hun ikke føler, hun kan dele med slægtsplejemoren.

Enkelte unge fortæller om episoder, hvor sagsbehandlere eller andre medarbejdere ikke har taget dem alvorligt, da de havde brug for hjælp eller har handlet hen over hovedet på dem. Andre fortæller om, hvor svært det er at komme igennem til sagsbehandlere, der ikke tager telefonen og aldrig ringer tilbage. Hyppige sagsbehandlerskift kan desuden betyde, at det er svært for de unge at holde styr på, hvem der

er deres sagsbehandler. Samtidig kan det være vanskeligt at få opbygget den tillid til sagsbehandleren, der er nødvendig for, at de unge kan betro sig.

Plejefamilier er mere optagede af at få råd og vejledning end af økonomi

Såvel de ordinært godkendte plejeforældre som netværksplejeforældrene har generelt et ønske om mere støtte fra kommunen. Særligt netværksplejeforældrene oplever, at de har brug for mere information, støtte og opbakning til at gennemføre plejeforholdet, end de har fået tidligere. De giver især udtryk for, at de har behov for mere opkvalificering, for eksempel kurser, der kvalificerer dem til at have en teenager i pleje, eller kurser, der er tilpasset den unges specifikke problematik (eksempelvis OCD, ADHD, tidligt skadet eller autisme). Samtidig ses en tendens til, at netværksplejeforældre i mindre grad end ordinære plejeforældre oplever at have fået råd, vejledning og supervision i forhold til, hvordan de skal forholde sig til de unges biologiske forældre. Dette er u hensigtsmæssigt sammenholdt med, at samarbejdet med forældrene kan være særligt vanskeligt i netværksplejeforhold. Undersøgelsen viser imidlertid ikke, om de reelt har modtaget mindre støtte, eller om de måske bare oplever, at problemerne er større og derfor har brug for mere hjælp. Det er også hos netværksplejeforældrene, at der, ifølge netværksplejeforældrenes oplysninger, føres mindst tilsyn med de unge. 17 % svarer, at den unge sjældnere end én gang om året møder tilsynspersonen (denne andel er 11 % blandt alle de unge i undersøgelsen). En anden problematik er, at det for netværksplejeforældre kan være særligt vanskeligt at lave en underretning til kommunen om deres plejebarns forældre, da forældrene samtidig kan være nære familiemedlemmer.

Det forhold, der har størst betydning for såvel ordinære plejeforældre som netværksplejeforældres tilfredshed med plejeforholdet, er, at de har mulighed for at få god og relevant supervision i form af råd og vejledning. De økonomiske forhold i ansættelsen har derimod mindre betydning.

Råd og anbefalinger til arbejdet med at anbringe teenagere i familiepleje

I det følgende er de ovenfor beskrevne konklusioner konkretiseret i en række råd og anbefalinger til politikere, ledere, sagsbehandlere, børne- og ungdomskonsulenter, familieplejekonsulenter og andre, der møder børn og forældre samt plejeforældre.

Anbefalinger til politikere og lovgivere

- Med Barnets Reform er det efter § 68 b, stk. 4 blevet et lovkrav, at kommunen forud for anbringelsen skal hjælpe barnet eller den unge med at finde en person i barnets eller den unges familie eller netværk, som kan udpeges til at være dennes støtteperson under anbringelsen. I netværksanbringelser kan det, i de tilfælde hvor netværksplejeforældre og biologiske forældre har en tæt relation, komplicere plejeforholdet for den unge. Det anbefales derfor, at de netværksanbragte unge hjælpes til at finde en støtteperson uden for familiekredsen. Findes der ikke egnede personer i den unges netværk, anbefales det, at den unge tilbydes en kommunalt ansat kontaktperson.

Anbefalinger til sagsbehandlere og andre, der møder børn og forældre

Søskende kan spille en meget væsentlig rolle for de anbragte unge og blandt andet bidrage til at modvirke følelser af unormalitet og ensomhed. Det anbefales derfor, at der fra forvaltningens side arbejdes på at sikre, at de unge får mulighed for at bevare og udvikle relationer til eventuelle søskende – enten ved at de anbringes det samme sted eller ved at understøtte hyppigt samvær og kontakt. Også plejefamilier kan spille en vigtig rolle i forhold til at bakke op om de unges samvær og kontakt med søskende under anbringelsen.

- Mange plejebørn tænker i teenageårene, at de er anderledes og nogle oplever sig som "unormale". Det er derfor væsentligt, at de voksne omkring de unge er særligt opmærksomme på deres sociale trivsel og eventuelle tegn på mistrivsel. Hvis de unge ønsker det, kan de hjælpes til at finde ligestillede, de kan sparre med, eksempelvis igennem De 4 Årstider eller andre fysiske eller virtuelle mødesteder for anbragte unge. Om nødvendigt kan der stilles psykologhjælp til rådighed, så de unge kan få hjælp til at få bearbejdet vanskelige oplevelser og følelser af unormalitet.
- Det er væsentligt for de unges selvværd, at medarbejdere og plejeforældre møder de unge med fokus på deres særlige styrker og kompetencer, for eksempel erhvervet i forbindelse med tidligt voksenansvar og mange udfordringer i livet, frem for med en forventning om, at der er mange ting, de unge ikke kan.
- Det er vigtigt, at sagsbehandlere fortsat er lydhøre over for de unges ønsker og behov, når der træffes beslutninger om samvær eller andre væsentlige forhold i anbringelsen. Samtidig skal man som sagsbehandler og familieplejekonsulent være opmærksom på, at der også er spørgsmål, som de unge ikke har lyst til at blive inddraget i. Det gælder de mere administrative og økonomiske vilkår for anbringelsen, herunder særligt plejevederlag og udgifter forbundet med at have de unge boende.
- Enkelte af de interviewede unge giver udtryk for, at de er usikre på, hvad der skal ske med dem, efter de er fyldt 18 år. Kan de blive boende i plejefamilien, skal de flytte hjemmefra og hvordan? Undersøgelsen understreger dermed relevansen af de nye lovbestemmelser i forhold til efterværn og overgang til voksenliv. Med Barnets Reform er det nu et lovkrav, at kommunen, allerede når de unge er 16 år, skal begynde at forberede dem på overgangen til voksenlivet. Seks måneder inden det fyldte 18. år skal kommunen træffe afgørelse om hvorvidt den unge har behov for efterværn.
- Plejeførelsdrenes forudsætninger for at etablere et godt samarbejde med den unges biologiske forældre vanskeliggøres betydeligt, når der er sproglige barrierer. Det er derfor væsentligt, at forvaltningen stiller tolk til rådighed for plejeforældre og forældre ved behov. Ligeledes kan det være nødvendigt at tilbyde modersmålsundervisning til anbragte unge med etnisk minoritetsbaggrund, så de ikke over tid mister eller i betydelig grad får forringet evnen til at kommunikere med deres forældre.

Anbefalinger til familieplejekonsulenter og andre, der godkender, rådgiver, superviserer og underviser plejefamilier

- Det kræver som udgangspunkt ingen specifikke faglige kompetencer at være plejefamilie til en ung, med mindre den unge har særlige problematikker, som for eksempel tilknytningsskader, diagnoser eller selvskadende adfærd. Det vigtigste er, at familien er indstillet på at skabe en god og tæt relation til den unge og lade den unge blive en del af familien. Hvis unge med særlige problemstillinger anbringes i plejefamilie er det vigtigt, at familien er indstillet på at lade sig supervisere, samt at familien er robust og evner at holde af den unge, trods den unges eventuelt afvisende eller destruktive adfærd.
- Plejefamilier til teenagere bør ydes hyppig og kompetent råd og vejledning samt supervision ved behov. Dette gælder for samtlige plejeforhold, men det anbefales særligt i forhold til netværksplejeforældre, som aktuelt efterspørger mere støtte end de ordinære plejeforældre og oplever at have større udfordringer.
- Det er vigtigt, at forvaltningen støtter plejeforældre og forældre i at samarbejde af hensyn til de anbragte unges trivsel. Loyalitetskonflikter kan være ødelæggende for de unge. Ofte er samarbejdet mellem plejeforældre og forældre særligt vanskeligt i netværksanbringelser, hvor plejeforældrene og forældrene i forvejen har en relation. En metode, der kan bruges til at både forebygge og afhjælpe konflikter mellem plejeforældre og forældre, er konfliktmægling og samarbejdssamtaler (Klyvø 2007, Wegler, Warming, Elgaard & Storm 2007). Det anbefales desuden, at forvaltningen støtter netværksplejeforældre i den svære situation de kan stå i, når de er tvunget til at lave en underretning til kommunen om den unges forældre, som samtidig kan være nære familiemedlemmer.
- Et andet område, hvor kommunen med fordel kan sætte ind, er afholdelse af kurser målrettet plejeforældre til teenagere. Det kan for eksempel være kurser, der retter sig mod specifikke problemstillinger hos den unge (OCD, ADHD, tidligt skadet, autisme mv.).
- Plejefamilier, der godkendes til at have teenagere med etnisk minoritetsbaggrund i pleje skal have en anerkendende og respektfuld holdning til personer med anden etnisk, sproglig, kulturel og religiøs baggrund (Larsen 2009, 2011). Disse plejefamilier bør ydes kompetent råd, vejledning og supervision i forhold til de specifikke udfordringer, der kan opstå, når forældre og plejeforældre har meget forskellige normer og værdier, ligesom de bør tilbydes mulighed for faglig opkvalificering i forhold til emnet. Opstår der væsentlige modsætninger mellem den unge og forældrene, for eksempel hvis den unge ønsker at blive konfirmeret, og forældrene ikke billiger det, bør plejeforældrene opfordres til at involvere forvaltningen, så det kan blive forsøgt at finde løsninger, der er acceptable for såvel den unge som forældrene (Larsen 2011).

Anbefalinger til plejeforældre

- Det er centralt, at plejeforældre søger at skabe åbenhed og tillid i relationen til den unge. Plejeforældrene skal tage teten og kontakte den unge, hvis de mærker, at der er noget galt. De skal ikke forvente, at den unge selv kommer til dem. Plejeforældrene skal vise, at de holder af den unge. De skal behandle den unge, som var han/hun deres eget barn og lade den unge blive en del af familien. Det indebærer blandt andet, at der ikke forskelsbehandles, og at den unge kommer med plejefamilien på ferie. Plejeforældrene skal desuden være indstillet på at støtte den unge på en række områder, blandt andet socialt, personligt og omkring skolegang, lektier og uddannelsesvalg.
- Plejeforældre skal have forståelse for, at den første tid for den unge i plejefamilien kan være svær, idet den unge skal igennem en omstillingsproces. Det kan være en idé at lave en forventningsafstemning med den unge indledningsvist og få talt om, hvad den unge og plejefamilien gensidigt kan forvente af hinanden, og hvad de hver især kan gøre, for at plejeforholdet kan lykkes. Hvis reglerne er for skrappe, kan de i nogle tilfælde bidrage til at ekskludere den unge fra fællesskaber med venner, der er vigtige for dem. Hvis reglerne er strengere end de regler, som den unges jævnaldrende har, kan det opleves som forskelsbehandling, der kan være uforståelig og urimelig set fra den unges synspunkt. Det kan medføre konflikter eller i værste tilfælde et reelt sammenbrud i anbringelsen.
- Plejeforældre skal anerkende de unges forældre og omtale dem på en respektfuld måde. Det er essentielt, at plejeforældre er åbne over for at tale med de unge om de unges bekymringer for, savn af og relationer til forældrene, uden at plejeforældrene er fordømmende over for forældrene i de unges nærvær. Nogle unge vil gerne have hjælp til at opsøge forældre, de ikke kender eller har kontakt med, mens andre unge har brug for hjælp til at sige fra over for forældre, der kræver mere samvær, end de unge har lyst til. Det er vigtigt, at plejeforældre, forvaltning og andre personer omkring den unge er opmærksomme på at hjælpe de unge i kontakten til forældrene. Udgangspunktet for kontakten til forældrene skal være de unges egne ønsker.
- Opstår der konflikter imellem plejeforældrene og den unges forældre, skal plejefamilien være opmærksom på, at den unge kan blive klemmt i en loyalitetskonflikt. Plejefamilien kan med fordel involvere forvaltningen og bede om hjælp til at få konflikten løst.
- Plejeforældre til teenagere med etnisk minoritetsbaggrund skal være opmærksomme på, at de unge sandsynligvis vil være sensible i forhold til nedsættende bemærkninger om indvandrere eller andre personer, som de identificerer sig med. Det er væsentligt, at plejeforældrene hjælper den unge til at se, at det ikke er "forældrenes kultur", der er årsag til anbringelsen. Det er tilsvarende vigtigt at undgå at sætte etnicitet på normer og værdier – det er eksempelvis ikke en "dansk" værdi, at piger er selvstændige. Mange unge med etnisk minoritetsbaggrund vil føle det belærende og ekskluderende at få at vide, "hvordan vi gør i Danmark". Endelig kan plejeforældre støtte de unge i, at man godt kan være "dansker" og "normal", selvom man eksempelvis ikke spiser svinekød eller går med tørklæde.

Referencer

- Ainsworth, M. D. S. et al. (1978): *Patterns of attachment, a psychological study of the Strange Situation*. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Andersen, D. & Nielsen, H. E. (2005): *TABUKA– tidligere anbragtes bud på kvalitet i anbringelsen af børn og unge*. København: Forlaget Børn og Unge.
- Ankestyrelsen (2010): *Børn og unge anbragt uden for hjemmet, kommunale afgørelser – årsstatistik 2009*. København: Ankestyrelsen.
- Backe-Hansen, E. (1992): *Håndbog for plejeførelde*. København: Socialpolitisk Forlag.
- Bilson, A. & Barker, R. (1992): *Parental Contact Research Project: A Study of Looked After Children following the 1989 Children Act, Research Report*. Newcastle: University of Northumbria at Newcastle.
- Boolsen, M. W., Mehlbye, J. & Sparre, L. (1986): *Børns opvækst uden for hjemmet, en undersøgelse af døgnanbringelser i Københavns kommune*. København: Amtskommunernes og Kommunernes Forskningsinstitut.
- Borland, M., O'Hara, G. & Triseliotis, J. (1991): Placement outcomes for children with special needs. *Adoption & Fostering*, 15, p. 18-28.
- Bowlby, J. (1988): *A Secure Base: Parent-Child Attachment and Healthy Human Development*. London: Routledge.
- Bressendorff, S. (2011): *Vejledning i forundersøgelse af plejefamilier*. 2. udgave, København: Københavns Kommune, Socialforvaltningen, Center for Familiepleje/Videnscenter for Familiepleje.
- Bressendorff, S. & Larsen, M. (2011): *Inspirationsmateriale til arbejdet med netværksanbringelser*. 2 udgave, København: Servicestyrelsen.
- Bressendorff, S. & Madsen, G. Ø. (2011): *Vejledning i: Det personrettede tilsyn med familieplejeanbragte børn og unge samt råd og vejledning til plejefamilier*. København: Københavns Kommune, Socialforvaltningen, Center for Familiepleje/Videnscenter for Familiepleje.
- Butler, S. & Charles, M. (1999): "The past, the present, but never the future": thematic representations of fostering disruptions. *Child & Family Social Work*, 4, p. 9-19.
- Børnerådet (2012): *De prøver at gøre det så normalt som muligt. Et indblik i 113 anbragte børn og unges liv*.
- Cederström, A. (1990): *Fosterbarns tilpassning – en relationsproblematik, om 25 barn i åldrarna 4-12 år som har placerats i fosterhem, en delstudie i Barn i kris-projektet*. Stockholm: Pedagogiska institutionen, Stockholms universitet.

Center for Familiepleje/Videnscenter for Familiepleje (2012): *Når man bor i en anden familie – Tanker og gode råd fra unge, der selv har været i pleje*. København: Københavns Kommune, Socialforvaltningen, Center for Familiepleje/Videnscenter for Familiepleje.

Christensen, E. & Egelund, T., (2002): *Børnesager. Evaluering af den forebyggende indsats*. København: Socialforskningsinstituttet.

Christensen, E. (2004): *7-årige børn med anden etnisk baggrund. Forældrenes ressourcer, børnenes udvikling, skolestart og kontakt med socialforvaltningen*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.

Deloitte (2010): *Undersøgelse af plejefamiliers rammer og vilkår*. Servicestyrelsen.

Dozier et al. (2001): *Attachment for infants in Foster Care: The Role of Caregiver State of Mind*. Child Development, Sept/Oct, volume 72, number 5, 1467-1477

Draiby, P. (2001): *Når familien er et job*. København: Dafolo.

Egelund, T. & Hestbæk, A. (2003): *Anbringelse af børn og unge uden for hjemmet – en forskningsoversigt*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.

Egelund, T. et al. (2008): *Anbragte børns udvikling og vilkår – Resultater fra SFI's forløbsundersøgelse af årgang 1995*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.

Egelund et al. (2009): *Anbragte børn og unge – en forskningsoversigt*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.

Egelund, T., Jakobsen, T.B. & Steen, L. (2010a): *'Det er jo min familie!' Beretninger fra børn og unge i slægtspleje*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.

Egelund, T. et al. (2010b): *Sammenbrud i anbringelser af unge. Erfaringer, forklaringer og årsagerne bag*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.

Fratzer, J. (1996): *Adoption with Contact: Implications for policy and practice*. London: British Agencies for Adoption and Fostering.

Gulløv, E. (1999): *Betydningsdannelse blandt børn*. København: Gyldendal.

Hammen, I. & Jensen, T. G. (2010): *Anbringelse af børn med etnisk minoritetsbaggrund. En forskningsoversigt*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd/Servicestyrelsen.

Hannemann, N. (2003): *Fokus på anbragte børn og unge med anden etnisk baggrund end dansk, viden og erfaringer*. Hillerød: Udviklings- og Formidlingscenter for Socialt Arbejde med Unge.

Hannemann, N., Hansen, S. & Skytte, M. (2005): *Fra udfordring til udvikling, fokus på kvalitets- og metodeudvikling i døgninstitutioners arbejde med børn og unge med anden etnisk baggrund end dansk*. Aabenraa: UFC Børn og Unge, KABU projekt.

- Hansen, L. & Zobbe, K. (2007): *Undersøgelse blandt døgnpleje- og aflastningsfamilier tilknyttet Københavns Kommune*. Hillerød: Teori og Metodecentret, Professionshøjskolen UCC.
- Harcourt, D. (2010): Upholding rights: Including children's voices in research. In: *Children's rights in a globalized world: From principles to practice*. Proceedings of the IIC 2010, Ghent-Antwerp.
- Hart, R. (1992): *Children's participation, from tokenism to citizenship*. Florence: United Nations Children's Fund, International Child Development Centre.
- Hart, R. (1997): *Children's Participation: The theory and practice of involving young citizens in community development and environmental care*. UNICEF, Earthscan Publications Ltd., London.
- Hessle, S. (1995): *Samtaler med B. Om at finde sit sprog*. Hans Reitzels Forlag.
- Holm-Petersen, K. (2010): *Nordisk familieplejeanalyse*. København: Socialpædagogernes Landsforbund.
- James, A., Jenks, C. & Prout, A. (1997): *Theorizing childhood*. Cambridge: Polity Press.
- James, A. & Prout, A. (1990): *Constructing and reconstructing childhood, contemporary issues in the sociological study of childhood*. London: Falmer Press.
- Jurainformations Lovbøger (2012): *Bistand til børn og unge*. Februar 2012. Forlaget Jurainformation§
- Kampmann (1998): *Børneperspektiv og børn som informanter*. Arbejdsnotat nr. 1. Børnerådet.
- Kildedal, K. (2005): Aktionsforskning: én af vejene til udvikling af det sociale arbejdes praksis. I: A. Munch (red.), *Forskning og socialt arbejde med udsatte børn og unge: en antologi*. Aabenraa: UFC Børn og Unge, s. 151- 171.
- Klyvø, L. (2007): *Styrkelse af relationen mellem forældre, plejeforældre og børn*. Familieplejen Fredensborg.
- Klyvø, L. (2011): *Når samværet er svært: Perspektiver på plejebørns samvær i Københavns Kommune*. København: Københavns Kommune, Socialforvaltningen, Center for Familiepleje/Videnscenter for Familiepleje.
- Knudsen, L. (2009): *Børn og unge anbragt i slægten. En sammenligning af slægtsanbringelser og anbringelse i traditionel familiepleje*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.
- Knudsen, L. & Egelund, T. (2011): *Effekter af slægtspleje, børn og unges udvikling sammenlignet med plejebørn fra traditionelle plejefamilier*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.
- Knudsen, M. & Liljenberg, A. K. (2001): *Børneliv – når børn ikke bor hjemme: om ansvar og værdier i børns liv*. Aabenraa: UFC Børn og Familier.
- Kosonen, M. (1999) "Core and kin siblings. Foster children's changing families", *We are Family: Sibling Relationships in Placement and Beyond*, ed. A. Mullender, *British Association for Adoption and Fostering*, London, pp. 28-49.

- Kvale, S. (1997): *Interview, en introduktion til det kvalitative forskningsinterview*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Københavns Kommune (2009): *Københavns Kommunes strategi for udvikling af arbejdet med udsatte børn, unge og deres familier*. København: Københavns Kommune.
- Lagerberg, D. (1984): *Fosterbarn: Forskning, Teori och Debatt*. Stockholm: Skaeb Förlag.
- Larsen, M. (2009): *Børn med etnisk minoritetsbaggrund i familiepleje. Perspektiver på anbringelse i Københavns Kommune*. København: Københavns Kommune, Socialforvaltningen, Center for Familiepleje/Videnscenter for Familiepleje.
- Larsen, M. (2010): *Vejledning i anbringelse af børn og unge med etnisk minoritetsbaggrund i familiepleje*. København: Københavns Kommune, Socialforvaltningen, Center for Familiepleje/Videnscenter for Familiepleje.
- Lindén, G. (1983): *Kan børn skifte forældre? En bog om familiepleje*. København: Nyt Nordisk Forlag.
- Mehlbye, J. (2005): *Slægtsanbringelser – det bedste for barnet?* København: Amtskommunernes og Kommunernes Forskningsinstitut.
- Møller, S. N. & Skytte, M. (2004): *Mit barn er anbragt. Etniske minoritetsforældres fortællinger*. København: Socialforskningsinstituttet.
- Nielsen, F. (2002): "Som plejeforældrene ser det" – kortlægning og analyse af foranstaltningen "familiepleje" i Københavns Kommune. København: Institut for Statskundskab, Københavns Universitet.
- Nielsen, H. E. m.fl. (2005): "TABUKA. Tidligere anbragtes bud på kvalitet i anbringelsen af børn og unge". Forlaget Børn & Unge, 1. Udgave, 1. Oplag.
- Nielsen, J. C. et al. (2010): *Den svære ungdom – 10 eksperter om unges trivsel og mistrivsel*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Näslund, E. (2002): At familjeplacera ett barn i släkten. I *Demokratisering af det sociale arbejde med familier*. Rapport fra Nordisk Konference om familierådslagning 15.-16. marts 2002 i København. Projekt familierådslagning i Danmark, s. 32-40, red: Faureholm J. & Pedersen, K.
- Ottosen, M. H. et al. (2010): *Børn og unge i Danmark. Velfærd og trivsel 2010*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.
- Quinton, D., Rushton, A., Dance, C. & Mayes, D. (1997): Contact between children placed away from home and their birth parents: research issues and evidence. *Clinical Child Psychology and Psychiatry*, 2, p. 393-414.
- Qvortrup, J. (1993): "Nine Theses about 'Childhood as a Social Phenomenon'". In: Jens Qvortrup (ed.) *Childhood as a Social Phenomenon: Lessons from an International Project*. Eurosocial Report 47. Vienna: European Centre.

- Servicestyrelsen (2007): *Håndbog om anbringelsesreformen*. Odense: Servicestyrelsen.
- Servicestyrelsen (2011): *Håndbog om Barnets Reform*. Odense: Servicestyrelsen.
- Socialministeriet (2011): *Vejledning om særlig støtte til børn og unge og deres familier*. Vejledning nr. 3 til Serviceloven.
- Social- og Integrationsministeriet (2012): *Lovbekendtgørelse nr. nr. 810 af 19. juli 2012 (Serviceloven)*
- Sinclair, I., Wilson, K. & Gibbs, I. (2001): "A life more ordinary": What children want from foster placements. *Adoption & Fostering*, 25, 4.
- Skytte, M. (2002): *Anbringelse af etniske minoritetsbørn – om socialarbejderes vurderinger og handlinger*. Lund: PhD afhandling Socialhögskolan, Lund Dissertation in Social Work, Socialhögskolan, Lunds Universitet.
- Skytte, M. (2006a): Plejefamilier til etniske minoritetsbørn – skal vi stille særlige kvalitetskrav? I: *Familieplejen Danmark Årsskrift 2006*, København: Familieplejen Danmark, s. 8-12.
- Skytte, M. (2006b): *Fosterbarn med etnisk minoritetsbaggrunn*. Oslo: Norsk Fosterhjemforening, 19.
- Skytte, M. (2007): *Etniske minoritetsfamilier og socialt arbejde*. 3. udgave, København: Hans Reitzels Forlag.
- Socialpædagogernes Landsforbund (2011): *Familieplejerundersøgelsen*. København: Socialpædagogerne. November 2011.
- Sommer, D. (2006): *Barnpsykologi*. 2. rev. udgave. København: Hans Reitzels Forlag.
- Spradley, J.P. (1979): *The ethnographic interview*. Belmont, Calif: Wadsworth.
- Steele et al. (2003): *Attachment representations and adoption: Associations between maternal states of mind and emotion narratives in previously maltreated children*. *Journal of Child Psychotherapy*, 29, p. 187-205
- Stern, D. (2000): *Barnets interpersonelle verden*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Thorpe, R. (1980): The Experience of Children and Parents Living Apart: Implications and Guidelines for Practice. I: J. P. Triseliotis (ed.): *New Developments in Foster Care and Adoption*, Routledge and Kegan Paul Ltd., Ch. 6
- Triseliotis, J. P. (1980): *Growing up in foster care and after*. London: Open Books
- Triseliotis, J. P., Sellick, C. & Short, R. (1995): *Foster care, theory and practice*. London: B.T. Batsford in association with British Agencies for Adoption and Fostering.
- Ulvik, O.S. (2002): Barnevernsbarns kontakt med sine foreldre – en diskusjon av kunnskapsituasjonen. *Nordisk Sosialt Arbeid*, 2, s. 66-75.

Uglum, A. & Selsås, M. (1996): "Det er ikke flaut å bo i fosterhjem": En empirisk undersøkelse om ungdom i fosterhjem. Haugesund: Fylkesbarnevernet, Tiltaksavdelingen i Nord-Rogaland.

Warming, H. (2001): Børn i medvind og modvind: en relationel analyse af børns livtag med livet i det refleksivt moderne. Roskilde: Roskilde Universitet.

Warming, H. & Wegler, B. (1996): *Barnet mellem to familier*. Frederikshavn: Dafolo.

Warming, H. (2005): *Har andre plejebørn det som mig?* København: Bogforlaget Frydenlund A/S.

Warming, H. (2011a): Children's Participation and Citizenship in a Global Age: Empowerment, Tokenism or Discriminatory Disciplining? *Social Work & Society, The International Online-Only Journal*. Vol. 9, No. 2.

Warming, H. (2011b): *Børneperspektiver, børn som ligeværdige medspillere i socialt og pædagogisk arbejde*. København: Professionsserien, Akademisk Forlag.

Warming, H. & Klyvø, L. (2007): *Debat: Hvem svigter Tanja? I: Weekendavisen*, 27. juli 2007.

Wegler, B., Warming, H., Elgaard, R. & Storm, M. (2007): *Konfliktmægling og Samarbejdssamtaler i anbringelsessager*. København: Bogforlaget Frydenlund A/S.

Bilag A: Program for konferencen ”Bedre Teenageanbringelser”

Konferencens formål er gennem dialog og den nyeste viden på området at bidrage til at øge kvaliteten i anbringelser af teenagere.

Tid og sted: onsdag den 21. november 2012, Hotel Nyborg Strand

9:00- 9:25	Velkomst ved administrerende direktør i Københavns Kommunes Socialforvaltning, Anette Laigaard
9:25-9:35	Præsentation af dagens program ved leder af Videnscenter for Familiepleje, Mette Larsen
9:35-9:50	Egmont Fondens kommende indsats på anbringelsesområdet ved Jakob Roepstorff, projektkoordinator i Egmont Fondens Støtte- og Bevillingsadministration
9:50 -10:45	Præsentation af rapporten <i>Teenagere i familiepleje – set fra anbragte unge og plejeforældres perspektiv</i> ved projektleder Anne Frederiksen og leder Mette Larsen, begge fra Videnscenter for Familiepleje
10:45 -11:00	<i>Kaffepause</i>
11:00 - 12:00	”Reel inddragelse eller gidseltagning? Hvordan inddrages unge i deres egen sag?” ved professor og tidl. medlem af Børnerådet Hanne Warming
12:00 - 13:00	<i>Frokost</i>
13:00 - 14:00	Workshops – første runde
14:00 - 14:30	<i>Pause</i>
14:30 – 15:30	Workshops – anden runde
15:30 – 15:45	Opsamling: Hvad ved vi nu? Ved projektleder Inge Loua, Videnscenter for Familiepleje
15:45 – 16:00	Afrunding af dagen ved leder af Center for Familiepleje, Klaus Wilmann

De 8 workshops beskæftiger sig med: Unge på døgninstitution, anbragte unges særlige kompetencer, tidligere og nuværende plejebørns erfaringer, uledsagede unge flygtninge, muligheder for efterværn, erfaringer som plejemor til en teenager, Multidimensional Treatment Foster Care (MTFC) og anbringelse af teenagepiger med etnisk minoritetsbaggrund.

Bilag B: Videnscenter for Familieplejes publikationer

Bressendorff, S. (2011): *Vejledning i forundersøgelse af plejefamilier*. 2. udgave, København: Københavns Kommune, Socialforvaltningen, Center for Familiepleje/Videnscenter for Familiepleje.

Bressendorff, S. & Larsen, M. (2011): *Inspirationsmateriale til arbejdet med netværksanbringelser*. 2. udgave, København: Servicestyrelsen.

Bressendorff, S. & Madsen, G. Ø. (2011): *Vejledning i: Det personrettede tilsyn med familieplejebragte børn og unge samt råd og vejledning til plejefamilier*. København: Københavns Kommune, Socialforvaltningen, Center for Familiepleje/Videnscenter for Familiepleje.

Johansen, Gitte (2010): *Dilemmaer i forbindelse med overgang fra døgninstitution til plejefamilie i Københavns Kommune*. København: Københavns Kommune, Socialforvaltningen, Center for Familiepleje/Videnscenter for Familiepleje.

Kirk Alstrup, C. og Loua, I. (2012): *Når man bor i en anden familie. Tanker og gode råd fra unge, der selv har været i pleje*. København: Københavns Kommune, Socialforvaltningen, Center for Familiepleje/Videnscenter for Familiepleje.

Klyvø, L. (2011): *Når samværet er svært: Perspektiver på plejebørns samvær i Københavns Kommune*. København: Københavns Kommune, Socialforvaltningen, Center for Familiepleje/Videnscenter for Familiepleje.

Larsen, M. (2009): *Børn med etnisk minoritetsbaggrund i familiepleje. Perspektiver på anbringelse i Københavns Kommune*. København: Københavns Kommune, Socialforvaltningen, Center for Familiepleje/Videnscenter for Familiepleje.

Larsen, M. (2010): *Vejledning i anbringelse af børn og unge med etnisk minoritetsbaggrund i familiepleje*. København: Københavns Kommune, Socialforvaltningen, Center for Familiepleje/Videnscenter for Familiepleje.

